

Vilniuse tribunali
kohtuotsus
2000

Eesti Represseeritute Registri Büroo (ERRB)
Tallinna Tehnikaülikooli STI
Liit MEMENTO
Riigikantselei

**VILNIUSE RAHVUSVAHELISE AVALIKU
TRIBUNALI KOHTUOTSUS
(2000)
KOOS FOTODE JA LISADEGA**

Tallinn, 2003

Koostaja Leo Õispuu
Eesti Represseeritute Registri Büroo
Kohtuotsuse eestikeelse tõlke avaldamise luba anti 2001 L. Õispuule

Eesti Represseeritute Registri Büroo

Eesti Represseeritute Registri Büroo

Õigustoimetaja

Teksti ja fotode arvutitöötlus

Inglise keelest tõlkinud

Mai Lehtpuu

Mari Sutt

© Eesti Represseeritute Registri Büroo, Leo Õispuu, 2003

© Eesti Represseeritute Registri Büroo, Leo Õispuu, 2003

Trükitud Tallinna Raamatutrükikojas

SAATEKS
FOREWORD

Herbert Lindmäe,

õigusteaduse doktor, emeriitprofessor
Doctor of Law, Emeritus Professor

12.-14. juunil 2000 toimus Vilniuses rahvusvaheline kommunismikuritegudele hinnanguandmise kongress. Selles osalenud 24 riigi valitsusväliste organisatsioonide ja üksikisikute 12. juuni kokkuleppe alusel otsustati luua Vilniuse rahvusvaheline avalik tribunal, keda volitati andma kogutud tõendite alusel kommunistlikule doktriinile ja kommunistlike režiimide kuritegudele sotsiaalne, poliitiline ja õiguslik hinnang.

Vilniuse rahvusvaheline avalik tribunal kuulas ära mitmekümne tunnistaja ütlused, samuti Leedu, Albaania, Valgevene, Bulgaaria, Eesti (Leo Õispuu), Kasahstani, Läti, Moldova, Rumeenia, Slovakkia, Ukraina, Ungari, Tšetšeenia, Väike-Leedu ja Poola süüdistajate sõnavõtted ning võttis kohtutoimiku juurde süüdistajate poolt esitatud tõendid, sealhulgas kommunismikuritegude toimepanemisel aluseks olnud ÜK(b)P ja NLKP ning nende haru- ja nn vennasparteide, NSV Liidu, nn liiduvabariikide ja nn vennasmaade kommunistlike valitsuste, samuti GPU, NKVD, NKGB, MGB, KGB kuritegelikud määrused, otsused ja korraldused ning muud dokumendid ja kommunismikuritegusid kinnitavaid andmeid sisaldavad trükised.

Vilniuse rahvusvahelise avaliku tribunali materjalidest nähtub, et kommunistlik terrorirežiim pani rahvusvahelist õigust rikkudes nii NSV Liidus, tema poolt okupeeritud aladel kui ka Ida-Euroopas NSV Liidu vasallriikides süstemaatilisel viisil toime sõja-, genotsiidi- ja inimsusevastaseid kuritegusid. Nende kuritegude ulatusest ja mõistusevälisest barbaarsusest annavad tunnistust ka massilised küüditamised, mõrvad, süütute inimeste paigutamine orjatöölaagritesse ja nende surnuksnäljutamine. Nii küüditati **Eestist** 40 000 ja nõukogude orjatöölaagrites hukkus 63 000 inimest, **Lätist** küüditati 59 742 elanikku, orjatöölaagritesse saadeti 91 034 inimest, kusjuures ümberrahvastamispoliitika ja genotsiidid tõid kaasa lätlaste osakaalu vähenemise 1989. aastaks oma maa elanikkonnas 52%-le, **Leedus** langes nõukogude genotsiidi, sõjakuritegude ja inimsusevastaste kuritegude ohvriks vähemalt 456 000 inimest (tapeti 21 556 relvastatud vastupanuliikumises osalejat ja nende perekonnaliiget), **Ukrainas** surid aastatel 1921–1923, 1932–1933 ja 1946–1947 kommunismirežiimi poolt tahtlikult

loodud tingimustes nälga 13 000 000 inimest, **Poolas** langes registriandmete järgi kommunistlike repressioonide ohvriks üle 640 000 inimese, kusjuures Katõnis, Harkovis ja Tveris mõrvati 14 463 Poola sõjaväelast, **Moldovast** küüditati Siberisse 90 000, aastatel 1946–1947 suri kommunismirežiimi ohvritena nälga 200 000 ning hukati 8 410 inimest, **Tšetšeeniast** küüditati 1944. aastal 520 301 tšetšeeni ja ingušši – praktiliselt kogu Tšetšeenia elanikkond. Kommunismiohvrite arv NSV Liidus on 20 miljonit inimest, Ida-Euroopas ulatub see arv ühe miljonini.

Vilniuse rahvusvaheline avalik tribunal sedastas veenvalt, et kommunismirežiimi rahu- ja inimsusevastaste kuritegude (genotsiidi) toimepanijateks ja nende eest vastutajateks on NSV Liit, konkreetselt ÜK(b)P ja NLKP ning kohapealsed nn liiduvabariikide haruparteid ja nn vennasmaade – NSV Liidu vasallriikide kommunistlikud parteid. ÜK(b)P ja NLKP juhtiv roll terrorirežiimi elluvijjana tulenes nii NSV Liidu kui ka nn liiduvabariikide konstitutsioonide sätetest, mille järgi NLKP oli *nõukogude ühiskonna juhtiv ja suunav jõud, tema poliitilise süsteemi, riiklike ja ühiskondlike organisatsioonide tuumik*. Ta määras ühiskonna arenemise *peaperspektiivi ning NSV Liidu sise- ja välispoliitika suuna*. Nendele sätetele rajaneski parteidiktatuur. Kommunismikuritegude toimepanemisel olid ÜK(b)P-le ja NLKP-le allutatud oma parteiorganisatsioonide kaudu NSV Liidu valitsusasutused, armee ning repressiivorganid, eelkõige GPU, NKVD, NKGP, MGB ja KGB. Samasugune osa oli ka Ida-Euroopa maade kommunistlikel parteidel. Seega on kommunismirežiimi kuriteod toime pandud parteivõimu teostamisel kommunistlike parteide tahtel.

Vilniuse rahvusvaheline avalik tribunal asus seisukohale, et ÜK(b)P ja hiljem NLKP, samuti nende haruparteid nn liiduvabariikides ning nn vennasparteid Ida-Euroopa maa-des olid kuritegelikud repressiivsed organisatsioonid, ja isikud, kes on toime pannud aegumatuid sõjakuritegusid ning kuritegusid rahu- ja inimsuse vastu, tuleb võtta vastutusele, nagu seda tehti natsikuritegusid toimepannud isikutega. Süüdlaste vastutuselevõtmiseks on loodud ka Eesti Vabariigis kriminaalseaduse näol vajalik õiguslik baas. Nii nähti juba 1994. aastal Kriminaalkoodeksis ette vastutus inimsusvastaste (sealhulgas genotsiidi) kuritegude ja sõjakuritegude eest (RT I 1994, 83, 1447 ja RT I 1997, 5/6, 30). 6. juunil 2001 Riigikogus vastuvõetud uues Karistusseadustikus (KS) (RT I 2001, 61, 364) sätestatakse süüteod inimsuse vastu. Need hõlmavad inimsusvastaseid kuritegusid (KS §89) ja genotsiidi (KS §90). Karistusseadustiku järgi tähendab inimsusvastane kuritegu süstemaatilisel viisil või massiliselt ja riigi, organisatsiooni või grupi õhutusel või juhtimisel toimepandud inimõigustest ja -vabadustest ilmajätmist või nende õiguste ja vabaduste piiramist, samuti tsiviilelanike tapmist, piinamist, vägistamist, neile tervisekahjustuse tekitamist, nende sunniviisilist ümberasustamist, välja saatmist, prostitutsioonile sundimist, neilt alusetult vabaduse võtmist või muud väärkohtlemist. Selle kuriteo eest karistatakse kaheksa- kuni kahekümneaastase või eluaegse vangistusega. Genotsiidi mõiste hõlmab Karistusseadustikus aga rahvusliku, etnilise, rassilise, usulise, okupatsioonirežiimile vastupanu osutava või muu sotsiaalse grupi liikme tapmist, piinamist, talle tervisekahjustuse tekitamist, sellises grupis laste sündi takistavate sunnimeetmete rakendamist või sealt laste vägivaldset äravõtmist eesmärgiga hävitada grupp täielikult või osaliselt, samuti grupi liikmete asetamist elamistingi-

mustesse, mis on põhjustanud grupi osalise või täieliku hävimise ohu. Genotsiidi eest näeb Karistusseadustik ette kümne- kuni kahekümneaastase või eluaegse vangistuse. Karistusseadustikus sätestatakse ka vastutus sõjasüütegude eest (Tsiiviilelanikkonna vastu suunatud sõjategevus – KS §95, Sõjapidamisvahendite ebaseaduslik kasutamine tsiiviilelanike vastu – KS §96, Tsiiviilelanikuvastane rünne – KS §97 jt).

Oluline on, et süütegu inimsuse vastu, samuti sõjasüütegu ei aegu (KS §81 lg 2).

Et kommunismikuritegudele hinnangu andmine ja nende sõnaselge hukkamõistmine on vajalik, kinnitab asjaolu, et veel paar aastat tagasi avaldati Eesti ajakirjanduses kirjutis, milles vaidlustati 1941. a. juuniküüditamise inimsusevastane olemus. Nii kinnitati, et *“...1941. a. juuniküüditamise peamine põhjus oli lihtsalt sõjatandri puhastamine ohtlikust elemendist... Juuniküüditamine oli lihtsalt külmalt kaalutletud sõjaline abinõu sõjatandri ettevalmistamiseks, mitte mingisugune genotsiid”* (A. Lõhmus. Suvi 1941.- tavaline sõjadraama. - Postimees, 22. juuni 2001). Muidugi ei ole kahtlust selles, et juuniküüditamine tähendas külmalt ja sadistlikult kaalutletud ettevõtmist. Millisest sõjatandri ettevalmistamisest ja sõjalisest abinõust saab aga juttu olla, kui NSV Liit, eesotsas ÜK(b)P-ga plaanis sõdimist ja vaenlase löömist vaenlase enda territooriumil. Samuti ei häiri sellise seisukoha väljaütletat asjaolu, et 1941. aastal nõ sõjatandri puhastamisel arvatigi ohtliku elemendi hulka ka naised, lapsed ja vanurid. Ja millise sõjatandri ettevalmistamist taotles NLKP 1949. a. märtsiküüditamise läbiviimisel? Tegelikult tähendas niisugune *sõjatandri ettevalmistamine* 1941. aastal, samuti 1949. aasta märtsiküüditamine ja inimeste muud väljasaatmised just Eesti rahva vastu toimepandud inimsusevastast kuritegu ja genotsiidi. Selline õiguslik järeldus tuleneb Eesti kriminaalseadusest, ja niisugune hinnang on antud ka Vilniuse rahvusvahelise avaliku tribunali otsuses nii sõjaeelsetele kui ka -järgsetele küüditamistele.

Vilniuse rahvusvahelise avaliku tribunali materjalid annavad tervikliku ülevaate nendest koletuslikest sõja-, genotsiidi- ja inimsusevastastest kuritegudest, mis pandi toime riikide ja rahvaste kallal, kes olid sattunud kommunistliku terrorirežiimi haardesse. Siit ilmneb, et kommunistlik terrorirežiim, mida viis ellu parteidiktatuuri, oli 20. sajandil rahvaid hävitav ja laastav punane katk, mis tallas jalge alla inimõigused ja põhivabadused. Need teod nõuavad hukkamõistu ja süüdlaste karistamist. Tribunali otsuse järgi peaks kommunismikuriteod hukka mõistma ka NSV Liidu õigusjärglane Vene Föderatsioon, paluma nende kuritegude eest andestust ja püüdma hüvitada kommunistliku diktatuuri ohvritele tehtud kahju, nagu tegi seda Saksa Liitvabariik.

* * *

On June 12th–14th, 2001, the international congress on evaluating world-wide communism crimes took place in Vilnius. Its participating members from NGOs and other individuals from 24 countries reached the agreement on June 12th that an international public tribunal should be established in Vilnius and it was authorised to provide on the basis of the collected evidence a social, political and judicial evaluation of the communist doctrine and crimes perpetrated by communist regimes.

The Vilnius International Public Tribunal listened to several dozens of witnesses and to the speeches of prosecutors from Lithuania, Albania, Byelorussia, Bulgaria, Estonia (Leo Ōispuu), Kazakhstan, Latvia, Moldavia, Romania, Slovakia, the Ukraine, Hungary, Chechnya, Smaller Lithuania and Poland and added the presented evidence to the tribunal case file, including the criminal decrees, decisions and regulations that served as the basis for perpetration of communist crimes, passed by the Union-wide Communist (bolshevik) Party, Soviet Union Communist Party and their branch or "brotherly" parties, communist authorities of the USSR and the so-called "union republics" and "brotherly countries", also by GPU, NKVD, NKGB, MGB and KGB, as well as other documents and printed matter containing data confirming communist crimes.

From the materials of the Tribunal it becomes evident that communist terrorist regimes in the Soviet Union, the territories occupied by it and in its Eastern European vassal states carried out in a systematic manner crimes of war, genocide and crimes against humanity. The extent and unimaginable barbarity of these crimes is clearly illustrated by mass deportations and murders, placement of innocent people into slave labour camps and their starvation to death. In this way from **Estonia** were deported 40,000 people and 63,000 perished in the Soviet slave labour camps, from **Latvia** 59,742 inhabitants were deported, 91,034 were sent to slave labour camps, and the policy of re-population and genocide caused the number of Latvians living in their own country to decrease to 52% of the total population of Latvia by 1989. In **Lithuania** at least 456,000 people fell victims to the Soviet crimes of genocide, war and crimes against humanity (there were killed 21,556 participants of armed resistance along with their family members). In the **Ukraine** in 1921–23, 1932–33 and 1946–47, during the specially created by the communist authorities conditions of mass hunger, 13 million people lost their lives. In **Poland**, according to the registered information, over 640,000 people died as a result of communist repressions, including the 14,463 Polish military personnel murdered at Katun, Harkov and Tver. From **Moldavia** to Siberia 90,000 local inhabitants were deported, in 1946–47 as a result of the artificial hunger conditions 200,000 people died and 8,410 were executed. From **Chechnya** in 1944 there were deported 520,301 Chechens and Ingushians – practically the whole population of Chechnya. The number of victims of the Soviet Union communist regime reaches 20 million, in the countries of Eastern Europe there is a further 1 million victims.

The International Public Tribunal in Vilnius asserted convincingly that the Soviet Union is responsible for carrying out the communist crimes against peace and humanity (genocide), more concretely the Communist Party and local branch ("Union

Republics”) or “brotherly” (vassal states) parties. The leading role of the Communist Party in the regime of terror was based on the constitution of the USSR and its “Union Republics”, according to which the Communist Party was *the leading and the guiding force in the Soviet society, the core of its political system, of state and society organisations*. It defined *the perspective of the development of society and the direction of the internal and external policies of the USSR*. On these clauses was based the party dictatorship. In perpetrating the crimes of communism, the Union-wide Communist Party controlled and guided through its party structures the USSR’s governmental organisations, the army and the repressive organs, most of all GPU, NKVD, NKGB, MGB and KGB. The same role in such crimes played the communist parties of Eastern Europe. Thus, the crimes of communist regimes were carried out by using party authority and acting on the wishes of communist parties.

The Vilnius Tribunal reached the conclusion that the Soviet Union Communist (formerly also bolshevik) Party, as well as its branch (“Union Republics”) and “brotherly” (vassal states in Eastern Europe) parties were criminal repressive organisations, and that the persons who carried out these war crimes and crimes against peace and humanity that have no prosecutory statute of limitation should be tried, just as Nazi criminals were tried. For this to happen, in the Estonian Republic already exists the necessary juridical basis – the criminal law. Already in 1994 the Criminal Codex stipulated criminal responsibility for crimes against humanity (including genocide) and war crimes (Riigi Teataja I 1994, 83, 1447 and Riigi Teataja I 1997, 5/6, 30). On June 6th, 2001, the Riigikogu passed the new Penal Law (further referred to as PL, Riigi Teataja I 2001, 61, 364) which also deals with crimes against humanity (§89) and genocide (§90). According to PL, a crime against humanity means restriction or taking away of human rights and freedoms carried out in a systematic manner or massively, inspired or lead by the state, an organisation or a group; also killing, torturing and raping of civilians, causing them health damage, their forceful re-settlement, deportation and prostitution, taking away their freedom without due cause or other kinds of mistreatment. This sort of crime is punished by 8-10 years or lifelong imprisonment. The notion of genocide in PL includes killing, torture, causing health damage to a member of a national, ethnic, racial, religious, resisting the occupational regime or other social group, implementation of forceful measures that hinder natural reproduction of members of such groups, including forceful taking away of children in order to completely or partially destroy a group, also placement of group members in such conditions of existence that threaten partial or complete destruction of this group. For genocide PL foresees punishment of 10-20 years or lifelong imprisonment. PL also stipulates responsibility for war crimes: war activities against civilian population – §95, unlawful usage of means of waging war against civilians – §96, attack on civilians – §97, and so on.

It is essential that a crime against humanity, as well as a crime of war, has no prosecutory statute of limitation (PL §81:2).

The necessity for evaluating and clearly condemning communist crimes is confirmed by such examples as the publication just last year in the Estonian press of an article where the anti-human essence of the June'41 deportation was put into doubt: "... *the main reason for the deportation in June of 1941 was to clean up the territory close to the frontline of dangerous elements... The June deportation was merely a coldly calculated military measure while preparing for military operations, and not a case of genocide*". (A. Lõhmus. *Suve 1941. – tavaline sõjadraama. /Summer of 1941 – a usual war tragedy, in Estonian/ - Postimees, 22nd June of 2001*). Of course there is no doubt that the June'41 deportation was a sadistically cold and calculated enterprise. But it could not have been preparation for war because the USSR, lead by its Communist Party, was planning offensive war on the enemy territory. It should be also noted that for some inexplicable reason this "home front cleansing" involved deportation of women, children and elderly people as "dangerous elements". And what military meaning did the March'49 deportation have? Actually, in both cases it was indeed a crime against humanity, an instance of genocide, carried out against the Estonian people. This legal conclusion is derived from Estonian legislative acts, such as mentioned above, and this very same evaluation was reached by the Vilnius Tribunal concerning both pre- and post-war deportations.

The materials of the Vilnius International Public Tribunal provide a complete overview of these terrifying crimes of war, of genocide and against humanity that were carried out against those countries and peoples that found themselves in the deadly embraces of communist terror regimes. It is evident now that such regimes, driven by communist party dictatorships, were indeed the destructive and devastating Red Death, the Plague of the 20th Century, stamping out human rights and basic freedoms. These criminal activities require condemnation and the perpetrators of these crimes should be punished. According to the decision of the Tribunal, crimes of communism should be condemned by the USSR's legal successor – the Russian Federation, it should apologise for these crimes and try to compensate for the damages that the victims of communist crimes suffered, as it has been done by the German Federal Republic.

Tartu, 2002

Tõlkinud Kirill Lebed

I SISSEJUHATUS

Vilniuse rahvusvaheline avalik tribunal (lühidalt „tribunal“) loodi 12. juunil 2000. a. Vilniuse rahvusvahelise kommunismikuritegudele hinnangu andmise kongressi (lühidalt „Vilniuse kongressi 2000“ ehk „Vilniuse 2000. a. kongressi“) poolt. Tribunal oli volitatud kuni kohtuotsuse avaldamiseni andma kommunistliku doktriini ja kommunistlike režiimide kuritegudele vaieldamatute tõendite alusel sotsiaalse, poliitilise ja õigusliku hinnangu.

Vilniuse 2000. a. kongress osales tervikuna tribunali töös: sotsiaalteaduste doktori Zita Šličytė (vene keeles Шличите Зита Леоновна) ja juhtkomitee (Steering Committee) koordineeritud vahendusel. Juhtkomitee (esimees Vytas Miliauskas, aseesimehed Povilas Jakučionis, Arturas Flikaitis ja 17 liiget) juhtis kõrgemal tasandil nii Vilniuse kongressi kui ka tribunali tööd ning kooskõlastas nende ühist tegevust. Juhtkomitee organiseeris kongressi rahvarohke lõppistungi Spordipalees (sisestaadionil) ning kommunismi kuritegude hukkamõistmiseks – rongkäigu Vilniuse peatänaval. Lõpetuseks pandi KGB hoone kõrval asuva mälestusmärgi jalamile lilli, vt fotod.

Tribunali peasüüdistaja pr. Z. Šličytė oli koos paljude tunnistajatega mitte üksnes Leedu-poolseks süüdistajaks, vaid tema käsutuses olid kõik Vilniuse kongressi poolt kogutud kommunismikuritegude süüdistusmaterjalid. Nimetatud materjalid sisaldavad 57 kongressiettekannet 20 maa esindajatelt. Lisaks valitsusväliste organisatsioonide ja üksikisikute 57-le ettekandele esinesid kongressil (või loeti ette sõnavõttud) Leedu, Rumeenia ja Ungari ametis olevad presidendid ja 2 endist presidenti, 1 peaminister, 1 parlamendi esimees, 2 parlamendiliiget, Inimõiguste Komitee esimees ja mõned üldtuntud üksikisikud. Kokku osales Vilniuse 2000. a. kongressil esindajaid 23 maalt. Peale nende osalesid ainult tribunali töös esindajad (või esitati süüdistusmaterjalid) Moldaaviast, Kasahstanist ja Väike-Leedust; vaata lisa 3 ja tribunali kohtuotsuse viimane lehekülj nimekirjaga 15 riigist-maast.

Tribunali kohtuotsuse alalõik 3. “Süüdistusi kinnitavad tõendid” esimeses lauses on kirjutatud (lühendatult): tribunali kohtunikud on seisukohal, et Vilniuse 2000. a. kongressi eri maade esindajate ettekannetes toodud andmed ja tõendid (ettekanded on lisatud tribunali materjalidele) ning nende süüdistused kommunistlike režiimide aadressil on tõesed ja vastavad kõnealuste kuritegude toimepanemise ajal kehtinud tingimustele.

Ülalloetletud 25 maa esindajad, süüdistajad, tunnistajad, üksikisikud osalesid otseselt või kaudselt tribunali kohtuotsuse formuleerimisel. Nende hulka kuuluvad ka eestlased Mart Niklus, Ameerika Baltimaade vabaduse liidu asepresident Avo Piirisild USA-st, Leo Õispuu, Elmut Laane, Heino Noor, Inimsusevastaste kommunismikuritegude informatsioonifondi esimees Peeter Luksep Rootsist, Mait Raun, Kalju Mätik ja Hilda Sabbo (nimed lisa 3 sisukorras esinemise järjekorras).

Tribunali istungid, nimetati ka sessioonideks, toimusid:

- 12.06.2000, algusega kell 14.30
- 13.06.2000, algusega kell 9.00
- 14.06.2000, algusega kell 11.00
- 14.06.2000, algusega kell 9.00 toimusid kongressi lõppistung ja rongkäik
- 15.06.2000, algusega kell 10.00 oli pressikonverents
- 04.09.2000, algusega kell 10.00
- 05.09.2000, algusega kell 9.30
- 06.09.2000, algusega kell 9.00
- 07.09.2000 oli pressikonverents.
- 27.09.2000, algusega kell 11.00.

Viimasel istungil, 27. septembril 2000. a. kuulutati välja Vilniuse rahvusvahelise avaliku tribunali kohtuotsus. Peatselt oli kohtuotsus elektroonilises variandis kättesaadav nii leedu kui ka inglise keeles. Enam kui sajaleheküljeline inglisekeelne kohtuotsuse tekst saabus Tallinna Memento käsutusse e-mailiga 19.03.2000. Eraldi raamatutena avaldati Tribunali kohtuotsus leedu keeles 2000.a. lõpus ning inglise keeles 2001. aastal. Kohtuotsuse inglisekeelse raamatu pealkiri on „Judgement of the Public Tribunal in Vilnius (2000)“. – Kaunas, 2001, 186 lk., illustreeritud. Eestis müüdi ja levitati neid ligi 100 eksemplari. Nimetatud raamatu eestikeelse tõlke avaldamise luba anti Leo Õispuule 2001. aastal.

Kohtuotsuse eesti keelde tõlkimine algas 2001. aastal inglisekeelse elektroonilise variandi alusel. Eesti õigusvastaselt represseeritute organisatsiooni „Liit Memento“ initsiatiivil, peaminister hr. Mart Laari toetusel ja Riigikantselei tellimisel, alustati Eesti Õigustõlke Keskuses tribunali kohtuotsuse tõlkimist eesti keelde. Tõlkijaks oli Mai Lehtpuu. 2001. a. lõpus andis peaminister L. Õispuule üle eesti keelde tõlgitud kohtuotsuse teksti, kuid see oli ilma õigusliku ja keelelise toimetamiseta. Peaminister soovitas tõlke teksti edasi töödelda ning avaldada Memento Eesti Represseeritute Registri Büroo (ERRB) vahendusel. Mõni kuu enne seda oli kohtuotsus, lisaks elektroonilisele variandile, publitseeritud Leedus ka inglisekeelse raamatuna.

Tribunali kohtuotsuse eestikeelse teksti õigusliku ja keelelise toimetamise, samuti nii elektroonilise variandi kui ka trüki ilmunud raamatu teksti struktuuride ühildamise ning täiendavate osade tõlkimise teostas Tallinna Mementoga sõlmitud tööettevõtu lepingute alusel õigustoimetaja-tõlk Mari Sutt.

Tribunali kohtuotsuse toimetamise ja täiendava tõlkimise, raamatu fotode ja lisadega komplekteerimise, arvutitöötuse, järelkontrolli lugemise kulud, aga samuti ligi pool trükikojale makstud summast tasus Memento Tallinna Ühenduse juures tegutsev ERRB. Teise poole summast, mis tuli tasuda vahetult trükikojale, saime Haridusministeeriumi vahendusel Riigikantseleist.

Inglisekeelses kohtuotsuse raamatus on peale värvilise kaanepildi vaid üks tribunali tööd kajastav must-valge foto ja 5 fotot kommunistliku terrori ohvritest, peamiselt laipadegruppidest. Otsustasime tõlkeraamatusse lisada täiendavaid fotosid

Paarikümne lisafotoga tutvustame inimesi, kes osalesid tribunali töös, seal hulgas ka eestlasi, tutvustame kohtuistungite protseduure, rongkäiku jm. Kõik fotod (välja arvatud esimene) on pildistanud Leo Õispuu või on tehtud tema aparaadiga. Fotode juurde kuuluvad tekstid koostas L. Õispuu. Originaalfotod asuvad tema kogus.

Olulise kokkuvõtliku, 14-leheküljelise venekeelse „Süüdistuse“ teksti kirjutamisele (vt. lisa 1), aitasid kaasa, kirjutasid täiendusi, parandasid vigu Enn Sarv, Peep Varju, Aadu Oll, Heino Tõnismägi, Kalle Liiv, Virve Virkus, Harri Tallermo, Arvi Prikk, Aita Korb. Peaminister Mart Laar ja Isamaaliit toetasid osalemist tribunali.

Käesoleva raamatu lisa 1 annab ülevaate Eesti esindajate, süüdistaja ja tunnistaja poolt tribunali esimehele isiklikult üle antud rikkalikust süüdistusmaterjalist. Kahjuks on need kommunismikuritegude materjalid leidnud tagasihoidlikku kajastamist Leedus avaldatud nii 186-leheküljelises raamatus „Vilniuse rahvusvahelise avaliku tribunali kohtuotsus (2000)“ kui ka 1006-leheküljelises inglisekeelses suurteoses „Vilniuse 2000 a. kongressi ja tribunali kogumik“, mis ilmus trükist Vilnises 2002. Nimetatud kogumiku inglisekeelne pealkiri ja väljavõte sisukorrast on esitatud käesoleva raamatu lisa 3. Olulisi süüdistusmaterjale esitasid ka ülejäänud 14 maa esindajad ning seega jäi Leedus avaldatud raamatute maht kõigi materjalide esitamiseks liiga napiks.

Vilniuse tribunali istungitel köitsid erilist tähelepanu tunnistaja Hilda Sabbo poolt üle antud 4 mahukat, kuni 824-leheküljelist köidet (1.-4. osa), ühise pealkirjaga „Võimatu vaikida“, mis sisaldavad Moskva arhiividest kogutud KGB ja kompartei eriti salajaste dokumentide koopiaid repressioonide (mahalaskmised, vangistused, küüditamised) teemal. Tribunalil osalejate tähelepanu köitsid ka tunnistaja-esindaja Mart Nikluse ja süüdistaja Leo Õispuu poolt üle antud eesti ja inglise keelsed, kuni 736-878-leheküljelised Eestis poliitilistel põhjustel vangistatute ja küüditatute kolm nimekirjaraamatut, – nr.-d 1, 2 ja 5. Eesti süüdistuse kvaliteet baseerus suurel määral akadeemik Juhan Kahki komisjoni dokumentidel (1991) Eestile tekitatud kahjude kohta, mis vajaksid küll uuen-damist ning akadeemik Arno Kõörna komisjoni (1989) ajaloolis-õigusliku hinnangu dokumentidel 1939-1940. aastatel Eesti sõjalise okupeerimise ja annekteerimise kohta, kuigi neid lisa 2 esitatud dokumente otseselt tribunalile üle ei antud, vt. käesoleva raamatu lisa 1 ja 2.

2002. aastal ilmunud 1006-leheküljeline kogumik (vt lisa 3) oli suureks abiks nimede kirjutamisel fotode alustesse tekstidesse, eriti välismaalaste, eelkõige leedulaste nimede õigekirja täpsustamisel eestikeelses raamatus. Kahtluste korral on käesolevas raamatus nimede kirjaviis sama kui ülalnimetatud inglisekeelses raamatus.

Leo Õispuu

Eesti Õigusvastaselt Represseeritute Liidu Memento Tallinna Ühenduse esimees
Eesti Represseeritute Registri Büroo (ERRB) juhataja

II FOTOD

***VILNIUSE 2000. AASTA KONGRESSI
JA TRIBUNALI ISTUNGID
(12.06.–27.09.2000)***

Tribunali ja juhtkomitee (Steering Committee) liikmeid (vasakult paremale): Arturas Flickaitis, Antanas Lukša, Vidmantas Samys, Vytautas Raudeliūnas, Vytautas Bukauskas, Mykolas Kulchinsky, Uldis Pauls Strelis, Leo Ūispuu, Vytautas Balsys, Grigori Prokopovich, Vytautas Miliauskas, Adomas Lukaševičius, Povilas Jakučionis, Vaclo Boroneaitis ja Vytautas Zabiela

Tööhetk rahvusvahelise avaliku Tribunali istungist, mis toimus Vilniuses septembris 2000 Leedu seimi konverentside saalis. Esimesed istungid juunis toimusid Leedu Teaduste Akadeemia suures saalis. Kohtunike laua taga istuvad paremalt vasakule: kohtunik Detlef W. Stein Saksamaalt ja tema tõlk, Tribunali koosseisu esimees Leedu jurist Vytautas Zabiela; aseesimees, Läti jurist Aivars Liudvigs, kes uhkusega nimetas end liivlaseks, kohtunik Ukrainast Mykola Kulchinsky, kohtunik Vytautas Raudeliunas Leedust, kohtunik Vasile Boroneant Rumeeniast, kohtunik Algirdas Endriukaitis Leedust ja kaamera taga seisavad TV töötajad. Esineb Valgevene süüdistaja, endine peaprokurör, õigusteaduste doktor Grigori Prokopovich; all laudade taga istuvad süüdistajad erinevatest riikidest.

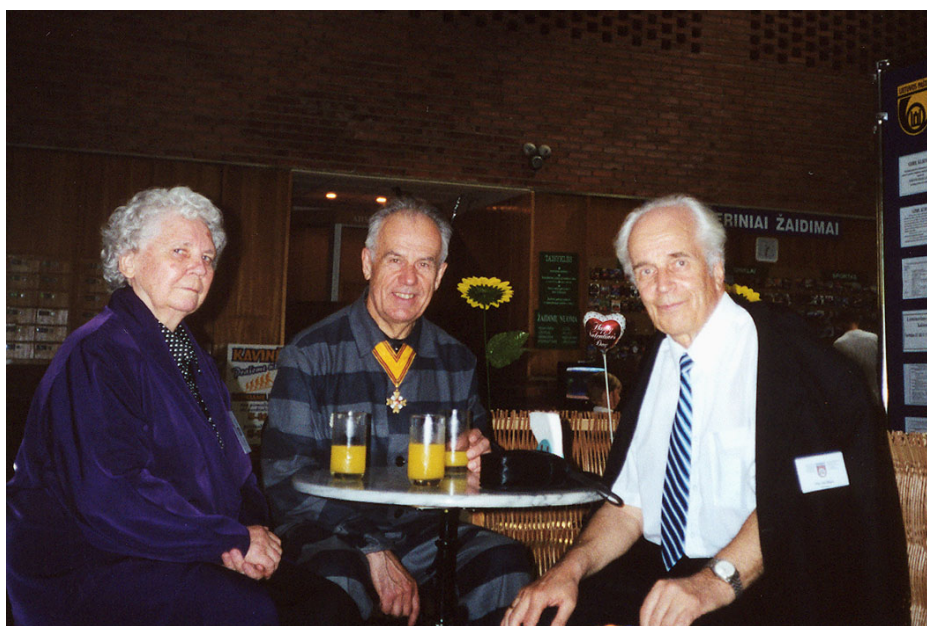
Vaadeldav ja järgnevad värvifotod L. Õispuu kogust

Esimeses reas kõnepuldi kõrval, laudade taga istuvad vasakult süüdistajad: Aminat Saijeva Tšetšeeniast, süüdistaja Levko G. Lukyanenko Ukrainast, Tribunali peasüüdistaja Zita Šličytė Leedust, süüdistaja Grigori Prokopovich Valgevenest, asepeasüüdistaja Michal Glonda Slovakkias, süüdistaja Frigyes Kahler Ungarist, süüdistaja Uldis Pauls Strelis Lätist, süüdistaja Leo Õispuu Eestist.

Kõnepuldis esineb süüdistaja Dorota Pazio Poolast ja vasakul seisab tõlk poola keelest leedu keelde.

Süüdistused kommunistliku režiimi ja kommunistlike parteide vastu laekusid tribunalile 15 maa esindajailt.

Eestlased Vilniuse kongressil ja Tribunalil juunis 2000. aastal.

Ülemisel fotol vasakult: professor Elmut Laane Tartu ülikoolist, Avo Piirisild USA-st ja Hilda Sabbo Tallinnast vestlevad hotellis.

Alumisel fotol: Hilda Sabbo Tallinnast, Mart Niklus Tartust ja Leo Õispuu Tallinnast puhkehetkel Vilniuses.

2000. a. juunis toimunud
Vilniuse rahvusvahelise
kongressi delegaadid.

Ülal vasakult: ajakirjanik Mait
Raun ja endine poliitvang Kalju
Mätik Eestist delegaatide
lõunalauas.

Alumisel pildil: Avo Piirisild
koos abikaasaga USA-st
kongressi lõpu puhul toimunud
vastuvõtul Leedu parlamendi
hoones.

Ülal vasakult kongressi delegaadid: Leo Õispuu; Mait Raun, Kalju Mätik ja Elmut Laane.

Alumisel pildil kongressi poolt kinnitatud Tribunali juhtivtegelaste tutvustamine, vasakult: esimees V. Zabiela, kohtunik M. Kulchinsky Ukrainast, menetluste peasekretär E. Mikučiauskas, süüdistaja U. P. Sterlis Lätist, peasüüdistaja asetäitja M. Glonda Slovakiast.

Vilniuse kongressi esimeses sektsioonis esineb 12.06.2000 Avo Piirisild.

Tribunali istungil 13.06.2000 Leedu Teaduste Akadeemia suures saalis esinevad Leo Õispuu ja Hilda Sabbo Eestist.

Kommunistide poolt sooritatud kuritegude hukkamõistjate mitme kilomeetri pikkune rongkäik Vilniuse peatänaval 14. juunil 2000.

Vilniuse Tribunalile esitasid süüdistusi 15 maa esindajad. 14 riigi lipu all töötasid Leedu, Läti, Ukraina, Rumeenia, Saksamaa, Kanada (ei ole pildil) kohtunikud. September 2000.

Tribunali mahuka kohtuotsuse ettelugemist leedu ja inglise keeles kuulas Vilniuses Leedu rahvuslikus draamateatris saalitäis rahvast. Vaade saali 27.09.2000.

Tribunali istungil esineb peasisüstistaja, sotsiaalteaduste doktor Zita Šličytė, kes oli Leedu süüstistajaks koos paljude tunnistajatega ja esindas ka Vilniuse kongressi süüstistumaterjale Tribunalis. September 2000.

Tribunali istungil esineb Ukraina süüstistaja, õigusteaduste doktor Levko G. Lukyanenko. September 2000.

Tribunali töös osalejad lõunalauas Leedu parlamendihoone restoranis. Fotol laudkond, vasakult: Ivan Stanchev Bulgaariast, Dorota Pazio Poolast, Leo Õispuu Eestist, Uldis Pauls Strelis Lätist. September 2000.

Tribunali kohtunikelaua taha istuvad, vasakult: professor Vasile Boroneant Rumeeniast; esimees, jurist Vytautas Zabiela Leedust, Ukraina parlamendi liige Mykola Kulchinsky ja majandusdoktor Algirdas Endriukaitis Leedust. 27.09.2000.

Tribunali kohtuotsuse väljakuulutamine ja ettelugemine Vilniuses, Leedu rahvusliku draamateatri lavalt 27.09.2000, algusega kell 11.00. Kohtuotsus loeti ette lõikudena, esmalt leedu keeles ning seejärel kõrvalpuldist sama tekst inglise keeles.

Vasakpoolse pildil: leedukeelset teksti loeb kohtunik, jurist, õigusajaloolane Vytautas Raudeliunas. Parempoolsel pildil: sama teksti loeb inglise keeles sekretär-tõlk Regina Pažeriene.

Kohtuotsuse ettelugemine järjestikku leedu ja inglise keeles kestis vaheaegadega 6 tundi.

Tribunali koosseisu kuuluvad kohtunikud ja süüdistaja istungi vaheajal puhketoas.

Istuvad, vasakult: kohtunik, õigusajaloolane V. Raudeliunas, peasüüdistaja ja kongressi esindaja, sotsiaalteaduste doktor pr. Zita Šličytė, kohtunik, majandusdoktor Algirdas Endriukaitis, kohtunik professor Vasile Boroneant Rumeeniast, Tribunali esimees (president), jurist Vytautas Zabiela ja kohtunik, Ukraina parlamendi liige Mikola Kulchinsky. September 2000.

Pärast kohtuotsuse väljakuulutamist 27. septembril 2000 korraldasid Leedu represseeritute organisatsioonid Tribunalil osalejatele piduliku õhtusöögi.

Peolaua taga seisvad vasakult: Tribunali kohtunik, professor Vasile Boroneant Rumeeniast, Tribunali sekretär ja tõlk Regina Pažeriene, süüdistaja dotsent Leo Õispuu Eestist, süüdistaja jurist, endine prokurör Uldis Pauls Sterlis Lätist, süüdistaja Aminat Saijeva Tšetšeeniast, Tribunali kohtunik, Ukraina parlamendi liige Mikola Kulchinsky.

Vilniuse rahvusvahelise kommunismikuritegudele hinnangu andmise kongressil 12.-14. juunil, samuti 12. juunil loodud Vilniuse rahvusvahelise Tribunali istungitel juunis ja septembris 2000 ning kommunistide poolt sooritatud kuritegude hukkamõistjate rongkäigul 14.06.2000 kasutasid represseeritute organisatsioonid ja üksikisikud plakateid, pealkirjaga „Nürnberg-2!“ Fotol on üks mitmetest nimetatud plakatitest, millega nõuti lisaks Vilniuse Tribunalile ka ÜRO poolt organiseeritavat ning valitsuste tasemel läbiviidavat kommunismikuritegude peasüüdlaste kohtuprotsessi, mis oleks vähemalt samal tasemel kui oli Nürnbergi protsess 20.11.1945–01.10.1946.

Vastavasuunaline tekst on Tribunali kohtuotsuse regulatiivosa 14. punktis: „Vilniuse rahvusvahelise avaliku Tribunali kohtuotsus ja kogutud tõendid tuleb esitada rahvusvahelisele kriminaalkohtule ÜRO egiidi all.“

Kommunistliku terrori ohvrite mälestusmärk Vilniuse kesklinnas endise KGB hoone kõrval, 14. juunil 2000.

JUDGEMENT OF VILNIUS TRIBUNAL

Eesti keelde tõlgitud Vilniuse tribunali kohtuotsuse originaalraamtu kaanepilt.

JUDGEMENT
OF THE INTERNATIONAL
PUBLIC TRIBUNAL IN VILNIUS
(2000)

VILNIUS 2000

UDK 321.6(47+57)
Ju31

Compiled by
Vytautas Zabiela
Vytautas Raudeliūnas
(chief editor)

Translated from the Lithuanian
by Dalija Tekorienė

English text edited:
by Dr. Tadas Klimas

Cover by Romas Dubonis
Designed by Nijolė Juozapaitienė

ISBN 9986-577-41-1

© Vytautas Zabiela 2000
© Vytautas Raudeliūnas 2000
© Dalija Tekorienė 2000
© Romas Dubonis 2000

Eesti keelde tõlgitud raamatu tiitelleht ja selle pöördelehekülg.

***III VILNIUSE RAHVUSVAHELISE AVALIKU TRIBUNALI
KOHTUOTSUS
2000***

EESSÕNA

Maailma üldsus on ärkamas ja suutmata unustada kogetud valu, nõuab ajaloolise õigluse jaluleseadmist ning soovib kindlustada inimkonna tulevikku ja avaldada tõe maailma tabanud tragöödia kohta. 12.-14. juunil 2000 Vilniuses toimunud rahvusvahelisel kommunismikuritegudele hinnanguandmise kongressil, esimesel omataolisel Euroopas, osalesid 24 riigi esindajad, kes esitasid 53 ettekannet tõendusmaterjalina kommunistliku doktriini ja selle poliitika, kommunistlike parteide ja nende režiimide poolt toime pandud julmade kuritegude kohta ning moodustasid Vilniuse rahvusvahelise avaliku tribunaali. Kongress andis tribunalile volituse kommunistliku ideoloogia ja kommunistlike režiimide poolt toime pandud kuritegudele õigusliku, poliitilise ja sotsiaalse hinnangu andmiseks.

Genotsiid on inimeste massiline hävitamine, kõige jõhkram ja nurjatum inimsusvastane kuritegu. See toob kaasa kustumatuid kannatusi tervetele rahvastele ja inimgruppidele. Genotsiidi tuntakse inimkonna ajaloos juba alates 8.-7. sajandist eKr. Sellest annavad tunnistust assüürlaste ja troojalaste veresaunad, Kartaago hävitamine, Tšingiš-Khaani ja Timuri¹ vallutusretked, Saksa Ordu 200 aastat väldanud ristiretk Leetu, Armeenias veresaun 1915. aastal ning kõigi aegade laiaulatuslikem genotsiidijuhtum – kommunistlike kurjategijate ja pruunsärklastest natside toime pandud juutide ja teiste etniliste gruppide massiline hävitamine. Tagasivaates saame kindlalt väita, et kuriteod, mida kommunistlikud režiimid panid toime leedulaste, lätlaste, eestlaste, ukrainlaste, valgevenelaste, moldaavlaste, albaanlaste, kasahhide, hiinlaste, vietnamlaste, kambodžlaste ja teiste rahvaste vastu olid saksa fašistide kuritegudega võrreldes oluliselt ulatuslikumad ja julmemad. Kommunistlikud režiimid hävitasid tahtlikult üle saja miljoni inimese.

On raske mõista, kuidas Euroopas, mida peetakse tsivilisatsiooni hälliks, sai 20. sajandil võimalikuks genotsiid. On raske hoomata Leedus ja 20. sajandi lõpus Tšetšeenias toime pandud genotsiidikuritegude ulatust. On veelgi raskem mõista suurrahvaste juhtide südametunnistust, mis lasi neil minevikus toimunud ja lubab ka tänasel päeval toime pandavad massimõrvad maha vaikida, just nagu ei oleks neid kunagi olnudki. Tahaksin neilt küsida, mida nad teeksid, kui kolmandik nende rahvast tapetak. Leedulaste, eestlaste või tšetšeenide sarnaste väikerahvaste valu on sama suur kui suurrahva valu. Täna-seni on see inimkonna ajaloo tume pool häirinud kõigest rohujuuretasandil – väikerahvaid, kuid mitte suurriike. Seetõttu on ohvrite karjed kajanud kurtidele kõrvadele – mitte ühtegi isikut ei ole kommunistlike režiimide toime pandud veresaunade eest süüdi mõistetud, kuigi osa kurjategijatest nagu ka kommunistlik doktriin ise, selle poliitika ja režiimid, on siiani elus. See ei ole õige. Praegune põlvkond on vastutav tulevaste põlvkondade ees. Tulevased põlvkonnad ei andesta ega mõista miks meie, maailma kõige jõhkrama massihävitamise elusad tunnistajad ei teinud midagi sellise tragöödia vältimiseks tulevikus, jättes need kuriteod õiglase kohtumõistmise teel hukka mõistmata.

¹ T. ibn Taragai Bahadur, Timurleng (T-Lonkur), Tamerlan (09.04.1336 – 18.02.1405), Usbeki valitseja ja väejuht (tõlkija märkus – M.S.)

Nürnbergi protsess paljastas kogu maailmale fašismi kuritegeliku olemuse, mõistis süüdi fašistlike kurjategijate juhid, teised tribunaliid langetasid süüdimõistvad kohtuotsused nende väiksema kaliibriga juhtidele. Inimkond on selle eest tänulik. Kommunistlik doktriin ja selle poliitika, kommunistliku doktriini elluviijate toime pandud kuriteod on aga nn “kalevi alla pandud”. Kas tegu ei ole mitte suurriikide hooletuse ja ettevaatamatusega, sest just nemad peaksid hoolitsema kommunistliku doktriini tõelise olemuse paljastamise eest, et selle saaks igaveseks hukka mõista.

Natsistlik kurjategija Hans Frank, okupeeritud Poola endine riigivanem, Poola rahva orjastamise ja hävitamise otsene juht, kes mõisteti Nürnbergi protsessil surma poomise läbi, andis protsessil järgmisi ütlusi: “Aastatuhandeid võib mööduda, kuid need ei suuda siiski vabastada Saksamaad vastutusest natside tegude eest”. Ta mõistis täielikult natside tegude olemust. Kus on aga kommunistlike režiimide kurjategijate süümepiinad ja kahetsussõnad?

Chartli Soukrssso, Suurbritannia süüdistuse esindaja Nürnbergi protsessil ütles, et tavaliselt ei puhka inimesed enne kui mõrvar on süüdi mõistetud ja õiglus jalule seatud. Ta küsis: “Kas me saame leppida vähemaga, kui tegu on 12 miljoni inimese mõrvaga?” Samamoodi küsime meie: “Mida peaksid maailma üldsus ja riigipead tegema olukorras, kus on toime pandud keskeltläbi 100 miljonit mõrva?” Kas suurriigid võivad tõesti jätkuvalt vaikida?

15 erinevast riigist kokku tulnud süüdistajad esitasid 12.-14. juunil ja 4.-8. septembril 2000 toimunud Vilniuse avaliku tribunali kommunismi kuritegelikuks tunnistamise protsessil mitmeid dokumente, trükiseid, kassette ja fotosid. Need materjalid ning ohvrite ja tunnistajate ütlused näitavad selgelt, et kommunistlik doktriin oli kuritegelik. Kommunistliku partei ideoloogilisel baasil loodi kommunistlikud režiimid, mis põhinesid proletariaadi diktatuuril ja klassivõitlusel ning viimased tähendasid sunni ja vägivalda kui inimkonna sotsiaalse arengu peamiste objektiivsete faktorite, kasutamist. Genotsiid oli proletariaadi diktatuuri ja Marxi klassivõitluse teooria elluviimise praktiliselt vältimatu tagajärg.

Tänase päevani on proletariaadi diktatuuril põhinevad riigid lähtunud Marxi klassivõitluse teooriast, mille põhiliseks eesmärgiks on rahvaste, rasside ja institutsioonide külmavereline ja ettekavatsetud hävitamine, traditsioonide, juurte purustamine, näiteks muistsete vabade rahvaste järjepidevuse lõhkumine koheldes kümneid miljoneid inimesi nii julmal ja ebainimlikul viisil, mida on raske isegi ette kujutada. Inimesi on näljutatud, pekstud, maha lastud, nende kehi on moonutatud tagudes veel elusate inimeste koljudesse ja silmadesse naelu, neid on tükkideks raiutud, skalpeeritud või küüditatud sellistele ääremaaadele, kus on võimatu ellu jääda. Nimetatud kuritegude toimepanijateks on erinevate kommunistlike režiimide kommunistlike parteide juhid, nende valitsuste juhid ja liikmed ning repressiivorganid. Muutes kommunistliku doktriini ja selle poliitika professionaalseteks vahenditeks, neid praktikas rakendades, soovides saavutada proletariaadi diktatuuri ülemaailmset võimu, eksportides kommunistlikku doktriini teistesse riikidesse neid seeläbi orjastades ning genotsiidikuritegusid toime pannes muutusid nende kommunistlike režiimide juhid rahvusvahelisteks kurjategijateks ning nende juhitud riike on alati peetud ohtlikeks

naabriteks. Nimetatud rahvusvahelised kurjategijad olid ja on tänase päevani ohuks maailma riikidele, mistõttu on äärmiselt vajalik nad kohtumõistmiseks rahvusvahelise tribunali ette tuua.

Kommunistlikule ideoloogiale ja poliitikale toetudes loodud kommunistlikud parteid ja režiimid on oma tegudega tõestanud, et kommunistlik doktriin ja selle poliitika on kuritegelikud. Realiseerides kuritegelikku doktriini ja poliitikat muutusid erinevate kommunistlike režiimide kommunistlikud parteid ise kuritegelikeks, kuna osalesid otseselt rahuvastaste kuritegude, sõjakuritegude ja inimsusvastaste kuritegude (genotsiidi) sooritamises.

Minu nägemuses on Vilniuse rahvusvahelise avaliku tribunali peamine ülesanne juhtida maailma üldsuse, eriti suurriikide tähelepanu inimeste massilisele hävitamisele, mida esineb ka tänapäeval ning mis annab seega maailma üldsusele, riigipeadele ja avalikele asutustele põhjuse paljastada iga mahavaikitud massimõrv ning karistada kõiki nende sooritamise eest vastutavaid isikuid. Miljonite inimeste massilise hävitamise eest vastutavad isikud, samuti need, kes on vastutavad tänaseni jätkuva genotsiidi eest, tuleb tingimata tuvastada ja süüdi mõista. Tuleb kindlaks teha selle nähtuse allikad ning need kahjutuks muuta. Vilniuse avaliku tribunali kohtuotsus ning selle järeldused ei saa olla nii täpsed kui siseriigi kohtu omad, kuna tribunali ei ole võimalik kõiki saadud ütlusi ja materjale kontrollida.

Kommunistlike režiimide toimepandud massimõrvade suhtes langetatud kohtuotsused ja karistused võivad ja peavad olema siseriiklike organite kokkukutsutud rahvusvahelise või siseriikliku tribunali vastu võetud. On kahetsusväärne, et sellist tribunali ei ole tänase päevani loodud. Selline viivitamine, nagu on näidanud varasemad analoogilised protsessid, peegeldab postkommunistlike riikide ühiskonnasisest vaenulikkust ning kahjustab nende riikide sotsiaalset tasakaalu ja arengut. Me näeme seda erinevate poliitiliste parteide vahelises valimisvõitluses ja avalikus elus. Tribunali menetlustoimingud on kinnitanud, et kommunismi kuriteod on tekitanud haavu, mis ikka veel veritsevad. Need kuriteod ei põhjusta tõsist muret mitte üksnes postkommunistlikes riikides, vaid ka mujal. Seega on vaja muuta rahvusvaheline avalik tribunal püsivaks institutsiooniks, mille tegevus peaks julgustama maailma üldsust ja riike lahendama enam kui saja miljoni inimese kaotamise probleemi võimalikult ruttu.

Vilniuse rahvusvahelise avaliku tribunali kohtuotsuse levitamine terve maailma valitsusvälistes organisatsioonides ja parlamentides ning Ühendatud Rahvaste Organisatsiooni asjakohastes komiteedes ja kommunistliku doktriiniga ning kommunistlike režiimide ja parteide toime pandud kuritegudega seotud materjalide ja tõendite üleandmine rahvusvahelisele kriminaalkohtule aitaks ajaloolist tõe jalule seada.

Vilniuse rahvusvahelise avaliku
tribunali esimees

Vytautas Zabiela,
advokaat

TRIBUNALI ASUTAMISDOKUMENDID

1. RAHVUSVAHELISE KOMMUNISMIKURITEGUDELE HINNANGUANDMISE KONGRESSI OTSUS

Vilnius,

12. juuni 2000

Maailm on jätkuvalt tunnistanud pidevate sõjaliste konfliktidele, genotsiidile, kõige jõhkramale inimsusvastasele kuriteole ning seeläbi kaotatakse miljoneid inimesi. Riigipead ja parlamendid ei pööra siiski piisavalt tähelepanu inimeste massilise hävitamise tõkestamisele ja seepärast kasvab maailma üldsuse põhjendatud mure poliitikute ükskõiksuse pärast. Üldsus leiab, et on vaja aktiivselt osaleda mis tahes niisuguse ilmingu mahasurumisel, mis võiks viia taoliste kuritegude ja resoluutselt tegelda eranditult iga üksiku inimeste ja rahvaste hävitamise juhtumiga. Vaatamata sellele, et kommunistlike režiimide poolt toimepandud kuritegude ulatus on natsikuritegudega võrreldes märgatavalt suurem, ei ole rahvusvahelisel tasandil veel hinnangut antud sellele kahjule, mida nad inimkonnale tekitasid. Natsikuriteod on hukka mõistetud, nende täideviijad ja käsilased on oma teenitud karistuse saanud. Kommunistlike kurjategijate suhtes midagi sellist aga toimunud ei ole – neid ei ole süüdi mõistetud, veel enam, neid ei ole isegi kindlaks tehtud.

Rahvusvahelise kommunismikuritegudele hinnanguandmise kongressi eesmärk on näidata rahvusvahelisele üldsusele, et teostades genotsiidi oma enda rahvaste vastu ja röövides teiste rahvaste suveräänsuse neid okupeerides ja anastades, pannes toime laiaulatuslikke rahu- ja inimsusvastaseid kuritegusid ning sõjakuritegusid, hävitades terveid rahvaid, tallates jalge alla inimõigusi ja -vabadusi, tekitasid kommunistlikud ideoloogiad, poliitika ja režiimid rahvastele ja üksikisikutele tohutut sotsiaalset ja moraalselt kahju, andsid surmahoobi rahvuslikule genofondile ja kultuurile, takistades ja aeglustades nende rahvaste arengut ja inimkonna üldist edasiminekut.

Me usume, et kongressi eesmärkide saavutamiseks on vajalik anda kommunismi ja kommunistlike režiimide toime pandud kuritegudele sotsiaalne, poliitiline ja õiguslik hinnang. Tulenevalt eelnevast peavad rahvusvahelisest kommunismikuritegudele hinnanguandmise kongressist osavõtjad kokku leppima Vilniuse rahvusvahelise avaliku tribunali loomises, et anda hinnang kommunistlike režiimide toime pandud kuritegudele ning kinnitada käesolev otsus ja tribunali statuut.

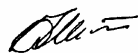
Kongress otsustas:

luua Vilniuse rahvusvaheline avalik tribunal (edaspidi “tribunal”).

Rahvusvahelise kommunismikuritegudele hinnanguandmise kongressi istungi juhatajad

Rasa Juknevičienė

Vytautas Miliuskas

2. RAHVUSVAHELISE KOMMUNISMIKURITEGUDELE HINNANGUANDMISE KONGRESSIST OSAVÕTJATE VAHELINE KOKKULEPE

Vilnius

12. juuni 2000

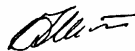
Kongressil osalenud valitsusvälised organisatsioonid ja üksikisikud leppisid kokku alljärgnevas:

1. Luua käesolevaga Vilniuse rahvusvaheline avalik tribunal, mis on võimeline töötama istungi vormis. Tribunal on volitatud andma kommunistliku doktriini ja kommunistlike režiimide kuritegudele vaieldamatute tõendite alusel sotsiaalse, poliitilise ja õigusliku hinnangu.
2. Tribunali korralduse, funktsioonide ja eesmärkide otsustamisel lähtutakse tribunalistatuudist, mis on käesoleva kokkuleppe lisa ja lahutamatu osa. Statuudi kinnitab kongress. Juhul, kui tribunalistatuuks on istung, on juhtivkomitee osalemine nõutav kuni kohtuotsuse langetamiseni.
3. Käesolev kokkulepe ja tribunalistatuut on koostatud leedu, inglise ja vene keeles, kõik kolm versiooni on autentsed ning kinnitatud selle istungi juhataja allkirjaga, millel nad vastu võeti.
4. Kongressi juhtivkomitee määrab tribunalistatuu liikmed, esimehe, aseesimehe, peasüüdistaja, asepeasüüdistaja ja tribunalistatuu istungite peasekretäri ning esitab nad kongressile kinnitamiseks. Tribunalistatuu esimees ja peasüüdistaja määratakse kongressi kokku kutsunud riigi esindajate hulgast. Esimees ja peasüüdistaja ei või olla kuulunud ega kuuluda mitte ühessegi kommunistlikusse parteisse.
5. Tribunalistatuu istungid peetakse leedu keeles, mis on kongressi kokku kutsunud riigi ametlik keel ning tagatakse sünkroontõlge inglise ja vene keelde.
6. Tribunalistatuu leedu-, inglise- ja venekeelsed menetlusedokumentid ja kohtuotsuse originaaltekst antakse juhtivkomitee hoiule.
7. Käesolev kokkulepe kehtib kuni kohtuotsuse avaldamiseni.

Rahvusvahelise kommunismikuritegudele hinnanguandmise kongressi istungi juhatajad

Rasa Juknevičienė

Vytautas Miliauskas

3. ETTEPANEEK TRIBUNALI KOHTUNIKE, SÜÜDISTAJATE JA SEKRETÄRI VALIMISEKS

Vilnius

12. juuni 2000

Vastavalt rahvusvahelisest kongressist osavõtjate vahel 12. juunil 2000 sõlmitud kokkuleppe punktile 4, otsustas juhtivkomitee teha kongressile ettepaneku valida Vilniuse avaliku tribunali kohtunikud, esimees, aseesimees, peasüüdistaja, asepeasüüdistaja ja tribunali istungite peasekretär.

Tribunali kohtunikud valitakse järgmiste meie määratud isikute hulgast: *doctor iuris* Lynette Andresen (Kanada); Mykola Kultšinsky (Ukraina); Vytautas Raudeliūnas (Leedu), õigusajaloolane; Vytatutas Zabiela (Leedu), jurist; Aivars Liudvigs (Läti), jurist.

Teeme ettepaneku valida hr Vytatutas Zabiela (Leedu) tribunali presidendiks, hr Aivars Liudvigs (Läti) tribunali asepresidendiks, sotsiaalteaduste doktor Zita Šličytė (Leedu), kongressi esindaja peasüüdistajaks, hr Michal Glonda (Slovakkia) asepeasüüdistajaks ja hr Edmundas Mikučiauskas (Leedu) tribunali istungite peasekretäriks.

Teeme ettepaneku valida majandusteaduste doktor Algirdas Endriukaitis ja jurist Algis Krušna tribunali varukohtunikeks.

Rahvusvahelise kommunismikuritegudele
hinnanguandmise kongressi istungi juhataja,
juhtivkomitee esimees

Istungisekretär

Vytas Miliauskas

Artūras Flikaitis

4. TRIBUNALI STATUUDI JA KOOSSEISU KINNITAMISE PROTOKOLL (väljavõte)

Vilnius

12. juuni 2000

Istungi juhatajad:

Rasa Juknevičienė ja Vytautas Miliuskas

Istungisekretär:

Giedrė Uzdilaitė

Vilniuse rahvusvahelise avaliku tribunali loomise ja tribunali statuudi vastuvõtmise kokkuleppe kinnitamiseks esitamine ja tribunali liikmete valimine.

JURIST VYTAUTAS ZABIELA: Austatud kongressist osavõtjad, sõbrad, kõik kongressi ja tribunali toetajad!

Lugupeetavad, kongressi tulemuste põhistamiseks on vaja teie kokkulepet luua Vilniuse rahvusvaheline avalik tribunal. Kui te nõustute tribunali statuudiga ja kongressist osavõtjatele jagatud kokkuleppe tekstiga, oleme me tribunali loomiseks valmis.

Tribunali loomise kokkuleppe projekti kohaselt on tribunali töövormiks istung. Esimest istungit alustatakse nüüd kohe ja see kestab kolm päeva. Sellel istungil kogutakse teavet ja võetakse vastu süüdistusi. Kümne riigi esindajad on juba esitanud oma süüdistused kommunistlike režiimide vastu. Istungil võetakse dokumendid vastu, küsitletakse ohvreid ja tunnistajaid ning viiakse kogutud materjal üle järgmisele astmele ehk tribunali teisele istungile, mis peetakse kolme kuu pärast, tõenäoliselt septembris.

Millised on kokkuleppe põhimõtted? Nagu ma mainisin, on teile jagatud kokkuleppe projekti koopiad. Tribunal luuakse juhul, kui teie nii otsustate. On tehtud ettepanek määrata tribunali töövormiks istung. Seejärel peab tribunal langetama kogutud tõendite alusel kohtuotsuse. Kokkuleppe projektist leiate ka nende isikute nimed, kelle osas juhtivkomitee tegi ettepaneku nende valimiseks tribunali liikmeteks. See oleks esimene teie kokkuleppe kohaselt tribunali loomiseks koostatud dokument (*aplauš*). Nagu ma näen, on nõusolek ühehäälnel, seega loen aplausi tribunali loomise poolt hääletamiseks.

ISTUNGI JUHATAJA: Lugupeetavad, hr Zabiela esitas teile otsuse projekti, mille me loodetavasti kinnitame. Meie nõusolek tähendab seda, et luuakse Vilniuse rahvusvaheline avalik tribunal ning et see töötab istungi vormis eesmärgiga anda kommunistlikule doktriinile ja kommunistlikuritegudele sotsiaalne, poliitiline ja õiguslik hinnang eeldusel, et selliste kuritegude toimepanek tuvastatakse vaieldamatute tõendite alusel. Kas me nõustume selle otsuse vastuvõtmisega? (*aplauš*). Ma ei näe kedagi vastu hääletamas, seega loen otsuse teie aplausiga vastuvõetuks.

Nüüd tutvustab hr Zabiela teile Vilniuse rahvusvahelise avaliku tribunali statuuti.

VYTAUTAS ZABIELA: Teie loal tutvustan teile tribunali statuuti. Statuut sätestab tribunali töökorra, määrab ära millistest rahvusvahelise õiguse normidest see oma töös lähtub, määrab tribunali koosseisu, süüdistajad ja üldised menetlustoimingud.

Mida statuut sisaldab? Statuudi kohaselt on tribunali töövormiks istung. Esimene istung algab nüüd kohe. Tribunali koosseisu kuulub viis kohtunikku. Kongress volitab juhtivkomiteed ja tribunali tõstma tribunali liikmete arvu vajaduse korral üheteistkümneni. Kui keegi tribunali liikmetest haigestub või ei saa muul põhjusel oma kohustusi täita, on tribunali õigus asendada ta juhtivkomitee ettepanekul teise liikmega. Kui peasüüdistaja või keegi süüdistajatest haigestub, on tribunali õigus ka nendele asendaja määrata. Statuudi kõige tähtsamad sätted puudutavad teist istungit. Teise istungi toimumise aja otsustab tribunal. Kongress volitab tribunali vajaduse korral teisel istungil tribunali koosseisu muutma. Kui süüdistajad esitavad kõik asjaolud ja selgitused esimesel istungil ning neil ei ole võimalik teisest istungist osa võtta, vabastatakse nad teisel istungil osalemise kohustusest. Sellisel juhul osalevad teisel istungil muud süüdistajad teistest riikidest. Menetlus on avatud kuni lõpliku kohtuotsuse vastuvõtmiseni. Sel viisil võib mistahes riik soovi korral tribunaliga liituda ja esitada tribunalile asjaolud, millele ta oma süüdistuses toetub.

Nii kaitsele kui süüdistusele on tagatud võrdsed õigused nagu see peabki olema. Kirjalikus vormis esitatud asjaolud ja neile toetuvad süüdistused lisatakse kohtutoimikusse. Praegusel hetkel on esindatud üks kaitsja, loodetavasti leidub enne kl 14:00 teisi isikuid, kes on nõus kaitsjaina tegutsema. Rahvusvahelise õiguse kohaselt on neil tõendite kogumisel ja esitamisel võrdsed õigused.

Statuut määrab ära, milliseid dokumente ja materjale peaksid pooled, s.o süüdistaja ja kaitsja, tribunalile esitama. Tribunal küsitleb ohvreid. Ohvrite, nende ebainimliku kohtlemise, piinamise ja tapmise kohta on olemas hulgaliselt materjali. Kõik nimetatud materjalid, ohvrite tunnistused, muud autentsed materjalid nagu trükised, statistilised andmed ja dokumendid lisatakse kohtutoimikusse.

Seega arvan, et süüdistused koosnevad mitmest osast ning on võimatu sellist hulka materjali ühe istungi jooksul läbi töötada. Me vajame esitatud materjalide analüüsimiseks ja kohtuotsuse tegemiseks rohkem aega. Kõik eelöeldu on sätestatud statuudis ning me palume teil see kinnitada, et tribunal saaks oma tööd alustada, võtta oma otsused vastu statuudis ettenähtud korras ja jätkata kohtutoiminguid. (*aplaus*). Ma ei näe kedagi vastu hääletamas, seega loen statuudi teie aplausiga vastuvõetuks.

ISTUNGI JUHATAJA: Juhtivkomitee on teinud statuudi koostamiseks ja ettevalmistamiseks palju tööd. Palun väljendage oma heakskiitu statuudi kinnitamisele (*aplaus*). Täna Teid, hr Zabiela. Kas me oleme nüüd käsitlenud kõiki dokumente, mis peavad olema kinnitatud enne tribunali liikmete valimist?

VYTAUTAS ZABIELA: Kõik tribunali töö alustamiseks vajalikud dokumendid on kinnitatud. Nüüd tuleb meil valida tribunali liikmed, tribunali aseesimees, peasüüdistaja, asepeasüüdistaja ja tribunali istungite peasekretär. Esitatud kandidaadid kuulutab välja kongressi juhataja.

ISTUNGI JUHATAJA: Enne tribunali liikmekandidaatide väljakuulutamist peame mina ja hr Miliauskas kui kongressi istungi juhatajad, allkirjastama need dokumendid meie laual. Vastavalt tavapärasele korrale hääletab kongress kandidaate peale nende dokumentide jõustumist (*aplaus, istungi juhatajad allkirjastavad dokumendid*).

Lugupeetavad, kas me võime nüüd öelda, et oleme otsesõnu ja faktiliselt need kaks tähtsat dokumenti vastu võtnud? Me ei näinud ega kuulnud kedagi nende vastu hääletavat. Seega loeme need dokumendid vastuvõetuks ning asume nüüd valima tribunali töös osalevaid isikuid ning anname kõnealused dokumendid seejärel neile üle (*aplaus*).

Meie ees on kommunismikuritegudele hinnanguandmise kongressi ettepanek 12. juunist 2000, mis sisaldab järgmist: “Juhtivkomitee otsustas teha kongressile ettepaneku Vilniuse avaliku tribunali kohtunike, esimehe, aseesimehe, peasüüdistaja, asepeasüüdistaja ja istungite peasekretäri valimiseks.” Teile esitatakse kaalumiseks järgmiste isikute kandidatuurid: *doctor iuris* Lynette Andresen (Kanada), jurist; Vytautas Raudeliūnas (Leedu), jurist; Aivars Liudvigs (Läti), jurist; Mykola Kulchinsky (Ukraina), parlamendiliige; Vytautas Zabiela (Leedu), jurist. Me teeme ettepaneku valida hr Vytautas Zabiela (Leedu) tribunali esimeheks, hr Aivars Liudvigs (Läti) tribunali aseesimeheks, sotsiaalteaduste doktor Zita Šličytė (Leedu), kongressi esindaja, peasüüdistajaks, hr Michal Glonda (Slovakkia) asepeasüüdistajaks ja hr Edmundas Mikučiauskas (Leedu) tribunali istungite peasekretäriks. Samuti teeme ettepaneku valida hr A. Krušna, jurist, ja hr A. Endriukaitis, majandusteadlane, varukohtunikeks.

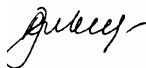
Lugupeetavad, kas keegi teeb ettepaneku iga kandidaadi eraldi kaalumiseks? Kas me saame selle nimekirja täielikuna ühehäälselt heaks kiita ning paluda neil inimestel võtta enda kanda see üsna raske ülesanne? (*aplaus*). Kas on ettepanekuid kandidaatide nimekirja heakskiitmise protseduuri kohta? Kongressist osavõtjad sooviksid kandidaate näha. Kandidaadid, palun olge nii head ja tulge siia platvormile, et kõik teid näeksid (*aplaus*). Prl Lynette Andresen (Kanada) (*aplaus*), Vytautas Raudeliūnas ei ole praegu kohal, kuid saabub hiljem. Aivars Liudvigs (Läti) saabub samuti hiljem (*aplaus*), Mykola Kulchinsky, Ukraina parlamendi liige. Palun tulge siia ette (*aplaus*), Vytautas Zabiela, teda me juba tunneme, tema esitas dokumendid teile kinnitamiseks (*aplaus*). Uldis Pauls Strelis (Latvia) (*aplaus*), Zita Šličytė, teda tuntakse hästi nii Leedus kui ka välismaal. Michal Glonda (Slovakkia) (*aplaus*), Edmundas Mikučiauskas (Leedu) (*aplaus*). Algis Krušna, jurist (*aplaus*), Algirdas Endriukaitis, tuntud nii Leedus kui välismaal (*aplaus*).

Nüüd ma vajan teie kinnitust selle kohta, et hr Vytautas Zabiela on valitud tribunali esimeheks (*aplaus*), hr Aivars Liudvigs – tribunali aseesimeheks (*aplaus*), prl Zita Šličytė – peasüüdistajaks (*aplaus*), hr Michal Glonda – asepeasüüdistajaks (*aplaus*), hr Edmundas Mikučiauskas – tribunali istungite peasekretäriks (*aplaus*), Lynette Andresen (Kanada), Vytautas Raudeliūnas, Aivars Liudvigs, Mikola Kulchinsky – tribunali kohtunikeks, Algis Krušna ja Algirdas Endriukaitis – tribunali varukohtunikeks. Kas kõik saavad aru, kes osutusid valituiks? (*aplaus*). Tänan teid väga. Nüüd ma annan dokumendid, mille te just kinnitasite, tribunali esimehele hr Vytautas Zabelale (*aplaus*).

Niisiis on meie kongress nüüd täitnud väga tähtsa protseduuri – me oleme valinud tribunali liikmed. Me kõik soovime tribunali liikmetele head tervist ja edu nende väga tähtsa ja vastutusrikka ülesande täitmisel (*aplaus*).

Käesolev väljavõte on õige ja korrektne.

Istungi juhatajad

Rasa Juknevičienė

Vytas Miliauskas

Istungisekretär

Giedrė Uzdilaitė

5. VILNIUSE RAHVUSVAHELISE AVALIKU TRIBUNALI STATUUT

I Tribunali struktuur

1. Vastavalt rahvusvahelise kommunismikuritegudele hinnanguandmise kongressi otsusele 12. juunist 2000 luuakse rahvusvaheline avalik tribunal (edaspidi “tribunal”). Tribunalil on volitus anda kommunistlike režiimide toimepandud kuritegudele sotsiaalne, poliitiline ja õiguslik hinnang.
2. Tribunal koosneb viiest kohtunikust, kaasa arvatud tribunal esimees, kahest varukohtunikust ja järgmistest menetlusosalistest: peasüüdistajast, asepeasüüdistajast, erinevaid riike esindavatest süüdistajatest, kommunistlike režiimide ohvritest, kaitsjatest, tribunal istungite peasekretärist, ametnikest ja (sünkroon) tõlkijatest
3. Menetlusosalistel või juhtivkomiteel on õigus esitada taandus ükskõik millise tribunal koosseisu liikme vastu. Taanduse kehtivust hindab tribunal koosseis.
4. Kui tribunal koosseisu esimees või liige ei ole võimeline oma ülesandeid täitma, asendatakse nad teise tribunaliliikme või varukohtunikuga. Tribunal esimehel on õigus delegeerida tribunal istungite ajal oma ülesanded teisele tribunal koosseisu liikmele. Peale tribunal esimest istungit on juhtivkomiteel õigus nõuda tribunal koosseisu liikmete arvu suurendamist üheteistkümneni. Selle nõude täitmise ja otsustamise õigus kuulub tribunal koosseisule.
5. Peasüüdistajat võib taandada kongressi juhtivkomitee nõudmisel, ja kaitsjaid, süüdistajaid, menetluste peasekretäri, tehnilist sekretäri või tõlki võib taandada peasüüdistaja nõudmisel. Taandatud menetlusosalised asendatakse vastavalt tribunal koosseisu otsusele.
6. Tribunal koosseisu kvoorum koosneb tribunal koosseisu liikmetest, varukohtunikel on kohustus olla kõigi tribunal menetlustoimingute juures.
7. Tribunal koosseis teeb kohtuotsuse ja otsused lihthäälteenamusega. Hääletamisest hoidumine ei ole lubatud.
8. Tribunal koosseis teeb kohtuotsuse ja otsused nõupidamistoas tõlkide osavõtul. Kohtuotsuse resolutiivosa suhtes eriarvamusele jäänud koosseisu liige võib lisada oma põhjendatud arvamuse istungi protokollile. Kohtuotsusele kirjutavad sellele vaatamata alla kõik tribunal koosseisu liikmed.
9. Süüdistajatel, kaitsjatel ja ohvritel on tunnistamisel, tõendite uurimisel, taotluste esitamisel ja kohtukõne ettekandmisel võrdsed õigused. Tõenditeks loetakse üldiselt teadaolevaid asjaolusid, riiklikke dokumente, seadusega sätestatud korra alusel kinnitatud dokumente, valitsusväliste organisatsioonide esitatud teavet, ohvrite ja tunnistajate ütlusi, eksperdijäreldusi, dokumente,

ametlikke trükiseid, tunnistajate notariaalselt või muu kompetentse organi kinnitatud kirjalikke tunnistusi jne.

10. Kaitse loetakse tagatuks kui juhtivkomitee avaldab raadio, televisiooni ja/või pressi vahendusel teadaande, et isikud, kes soovivad kaitsta kommunistlikku doktriini ja kommunistlikke režiime Vilniuse rahvusvahelisel avalikul tribunali, mis algab 12. juunil 2000, võivad võtta omale kaitsja õigused ja kohustused, saates eelnevalt oma kavatsuse kohta kirjaliku teate juhtivkomiteele (Gedimino puistee 15, Vilnius). Tribunalil võivad kaitsjaina osaleda vaid kõrgema akadeemilise haridusega isikud.
11. Kongressi esindaja – peasüüdistaja – esitab tribunalile kongressi juhtivkomitee kogutud tõendeid sisaldavad toimingud, ohvrite, tunnistajate ja tribunalil menetlustoimingutes osaleda soovivate isikute nimekirjad.

II Jurisdiktsioon ja üldpõhimõtted

1. Tribunalil kohtunikud on kongressist sõltumatud. Otsuste ja kohtuotsuse tegemisel juhinduvad nad käesolevast statuudist, töökorrast, üldiselt tunnustatud rahvusvahelise õiguse põhimõtetest, tribunalil töös osalevate või tribunalile oma süüdistused ja muud tõendid esitanud riikide õigusaktidest ja oma südametunnistusest.
2. Kommunistlike režiimide, kommunistlike parteide ja nende juhtide, repressiivorganite, nende juhtide, ja üksikisikute toime pandud rahu- ja inimsusevastaste ning sõjakuritegude hindamisel ei kohaldata piiranguid.
3. Menetlusosaliste, valitsusväliste organisatsioonide või kongressil osalevate üksikisikute tribunalile esitatud materjalid peavad sisaldama tõendi jõuga dokumente kommunismi kuritegeliku ideoloogia ja poliitika kohta; kommunistlike režiimide, kommunistlike parteide ja nende juhtide kui totalitaarse kommunistliku ideoloogia ja poliitika elluviimisel toime pandud kuritegude täideviijate kohta; okupeeritud riikide kommunistliku võimuga koostööd teinud organite kohta; repressiivorganite ja nende juhtide kohta; selliste organite ja üksikisikute toime pandud kuritegude kohta; nende jõudude kohta, mis hävitasid riikide *de facto* iseseisvuse.

Tribunalil on õigus tunnistada kommunistlikud parteid ja okupeeritud riikide teised organisatsioonid kuritegelikeks ühendusteks ja nende liikmed kurjategijateks kui nende tegevus rahu- ja inimsusvastaste ja sõjakuritegude ning vara- ja moraali vastaste kuritegude ettevalmistamisel, organiseerimisel ja kuritegudele kaasaaitamisel on vastuolus rahvusvahelise õigusega ja need kuriteod on toime pandud okupatsioonivõimu tahte kuulekalt alludes.

Kõiki nimetatud asjaolusid hindab tribunal Nürnbergi, endise Jugoslaavia ja Ruanda rahvusvaheliste tribunalide statuutide, ÜRO rahu- ja inimkonna turvalisuse vastaste kuritegude koodeksi projekti ja Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudi alusel, samuti lähtudes tribunalist osavõtvate riikide siseriiklikust õigusest, mis kehtis kurite-

gude toimepanemise hetkel. Kommunistlike režiimide tegevuse hindamisel on kohtunikel õigus kindlaks teha kuritegude täideviijaid, anda definitsioon mõistele “koostöö”, teha kindlaks okupatsioonivõimudega koostööd teinud organeid ja nende juhte, samuti üksikisikuid, kes järgisid teadlikult okupatsioonivõimude tahet rikkuda okupeeritud riikide suveräänseid õigusi ja nende riikide kodanike õigusi.

- a) Rahuvastased kuriteod: agressiooni planeerimine, ettevalmistamine, algatamine ja elluviimine. Agressiooni all mõistetakse relvastatud kallaletungi teise riigi suveräänsusele, territoriaalsele terviklikkusele ja poliitilisele iseseisvusele või mistahes sõjalist okupeerimist, kaasa arvatud ajutine okupeerimine või teise riigi territooriumi või selle osa annekteerimine vastuolus ÜRO statuudiga.
- b) Sõjakuriteod: mistahes rahvusvahelise humanitaarõigusega vastuolus olevad teod: ettekatsetatud mõrv, piinamine ja ebainimlik kohtlemine, tugeva valu tahtlik tekitamine, inimese au ja väärikuse alandamine, vägistamine, sunnitud teenimine okupatsiooniarmees, sunnitud osavõtt sõjategevusest, linnade ja maapiirkondade purustamine ja hävitamine, kultushoonete ja usuorganisatsioonide rüüstamine ja tahtlik hävitamine, teadus-, kultuuri- ja ajaloolise väärtusega varade massiline hävitamine või sundvõõrandamine, rahvusvahelise humanitaarõigusega kaitsitud isikute ümberasustamine või vangistamine, okupeeriva riigi kodanike ümberasustamine okupeeritud riigi territooriumile.
- c) Genotsiid ja genotsiidi subjekt (kurjategija): mistahes tegevus eesmärgiga füüsiliselt hävitada rahvuslikku, etnilisse, rassilisse, religioossesse, sotsiaalsesse või poliitilisse gruppi kuuluvat rahvastikku või selle osa neid isikuid tappes, piinates, kehvastustades, sellise isikute grupi või selle osa tahtlikku viimist talumatutesse elamistingimustesse, ja kirjeldatud tegevuse organiseerimine ja järelevalve. Genotsiid on kõige jõhkram rahvusvahelist õigust rikkuv inimsusvastane kuritegu. Genotsiidikuriteo subjektiks selle sõna laiemas tähenduses on genotsiidi sõja- või rahuajal mahitav riik, kitsamas tähenduses ka üksikisikud, genotsiidikuritegude tegelikud täideviijad.
- d) Inimustusvastased kuriteod: sisaldavad järgmisi üleüldiselt ja jätkuvalt tsiviilisikute vastu nii sõja- kui rahuajal riigi või muu organisatsiooni või grupi kihutusel või korraldusel toime pandud tegusid:
 - mõrv või hävitamine;
 - piinamine;
 - orjastamine, sunnitöö;
 - poliitiline, rassiline, etniline või identifitseeritava sotsiaalse grupi mistahes muul viisil rahvusvahelise õigusega keelatud tagakiusamine;
 - küüditamine või sunnitud ümberasustamine sama riigi piires või isiku tema kodumaalt väljasaatmine;
 - ebaseaduslik vangistamine;

- vägistamine või muu jõhker seksuaalne väärkohtlemine;
- muud ebainimlikud teod, mis on ohtlikud isiku füüsilisele või vaimsele tervisele või mis alandavad tema au ja väärikust.

Kui kasvõi ühe neist kuritegudest pani toime isik, kes töötas kuriteo toimepanemise ajal mõnes ministeeriumis või ametis ning see kuulus tema ametiülesannete hulka, ei või selle asjaolu alusel süüdistusest tema vastu loobuda. Asjaolu, et isik pani kuritegusid toime riigiorganite, parteide või nende juhtide korraldusel, ei vabasta teda kriminaalvastutusest ning seda võib arvesse võtta üksnes kergendava asjaoluna.

4. Kommunismi poolt inimsusele tekitatud kahju ja kommunistlike režiimide poolt riikidele tekitatud materiaalne ja moraalne kahju:
 - 4.1. siseriiklikule majandusele tekitatud materiaalne kahju, talude sunnitud kollektiviseerimine; vara natsionaliseerimine; maavarade raiskav kasutamine ja nende eksportimine; okupeeritud riigile, valitsusvälistele organisatsioonidele või üksikutele kodanikele kommunistliku režiimi perioodil tekitatud üldine materiaalne kahju;
 - 4.2. inimõiguste ja vabaduste, usu- ja sõnavabaduse rikkumised; tagakiusamine usuliste tõekspidamiste ja usuteenimise pärast; monumentide, kirikute, trükiste ja muu kultuurivara hävitamine; isikute üksteise vastu kihutamine (sundides neid režiimi teenimise eesmärgil liituma kommunistlike organisatsioonide ja kommunistliku parteiga).
 - 4.3. Rahva genofondile tekitatud kahju – vabadusvõitlejate hukkumine, mõrvad, küüditamised, vangistamine ja nende mõjud – terrori eest teistesse riikidesse põgenemine, denatsionaliseerimine, assimileerimine ja muu moraalne kahju.

III Tribunali õigused ja kohustused

1. Tribunali töötab istungite vormis, mida peetakse vastavalt tribunalide koosseisu kinnitatud ajakavale kuni kohtuotsuse vastuvõtmiseni.
2. Peale tribunalile menetluse käigus esitatud materjalide uurimist langetab tribunal koosseis kohtuotsuse. Vajaduse korral, kui teistest riikidest soovib veel süüdistajaid menetlustoimingutest osa võtta või kui tõendite suur maht ei võimalda tribunalil neid jooksva istungi käigus kiiresti uurida ja hinnata, teeb tribunal otsuse lükata tõendite uurimine edasi järgmisele istungile. Sellisel juhul määrab tribunal koosseis järgmise istungi toimumise aja ja kestuse.
3. Kohtuotsus ja otsused peavad sisaldama nende vastuvõtmise põhjendusi. Kohtuotsus on lõplik ja edasikaebamisele ei kuulu. Sellele vaatamata võib kohtunike lihthäälteenamusega kohtuotsust täiendada või muuta kolme päeva jooksul alates selle vastuvõtmisest.

4. Vajaduse korral sisaldab tribunali kohtuotsus juhendeid selle kohta, millistele organitele tuleb saata kohtuotsuse ära kirjad koos taotlusega võtta arvesse kohtuotsuse järelduse ja ettepanekuid.
5. Tribunali koosseis võib menetlusosaliste taotlusel või omal initsiatiivil kutsuda kohtusse ohvreid, tunnistajaid või eksperte kui nad nõustuvad tribunali istungil ütlusi andma.
6. Tribunali koosseis tagab menetlustoimingute efektiivsuse, lahendab tulemuslikult mistahes menetlusosaliste või kuulajaskonna poolse kohtuistungil korra rikkumise ja vajadusel eemaldab korrarikkujad kohtusaalist.
7. Kui tribunali menetlus jätkub järgmise istungiga, on uutel organisatsioonidel, süüdistajatel, kaitsjatel, ohvritel, tunnistajatel ja ekspertidel õigus menetlusega liituda ning uusi süüdistusi ja tõendeid esitada. Uusi süüdistusi ja tõendeid võib esitada hetkeni, mil tribunali koosseis eraldub nõupidamistuppa kohtuotsust tegema. Uute menetlusosaliste ilmumisel jätkab tribunal menetlust vastavalt tribunali töökorraga kehtestatud üldisele korrale.
8. Peale seda kui süüdistajad on esitanud oma süüdistuskokkuvõtted ja andnud seletusi, võib nad vabastata edaspidisest osalemisest menetlustoimingutes või asendada teise sama organisatsiooni esindava süüdistajaga kui neil ei ole võimalik osaleda tribunali teisel istungil.

Rahvusvahelise kommunismikuri-
tegudele hinnanguandmise kongressi
juhatajad

Rasa Juknevičienė

Vytas Miliauskas

6. TRIBUNALI TÖÖKORD

1. Tribunali töökorra kinnitab tribunalali koosseis ja allkirjastab tribunalali eesistuja.
2. Tribunali menetlus toimub 12.-14. juunil 2000 avatud menetlusena.
3. Tribunali koosseisu liikmete sisenemisel kohtusaali palub istungite peasekretär kõigil saalis viibijatel püsti tõusta.
4. Tribunali koosseisu eesistuja juhib menetlust. Ta teatab tribunalali koosseisu liikmete nimed ja tutvustab neid – tribunalali koosseisu aseesimees, peasüüdistaja (kongressi esindaja), asepeasüüdistaja ja tribunalali istungite peasekretär. Tribunali eesistuja teatab, et tribunal töötab vastavalt oma töökorrale ja palub peasekretäril töökorra tekst ette lugeda. Tribunali koosseis kinnitab töökorra ja eesistuja allkirjastab selle.
5. Peasüüdistaja (kongressi esindaja) esitab nende isikute nimekirja, kes on väljendanud soovi osaleda menetluses süüdistajate, kaitsjate või ohvritena ja palub tribunalali koosseisul tunnistada nad menetlusosalisteks. Seejärel küsib eesistuja, kas veel keegi soovib menetluses osaleda. Peale seda, kui kõik isikud on oma vastavat soovi väljendanud, teeb tribunalali koosseis otsuse ja eesistuja teatab kõigi menetlusosaliste nimed.
6. Tribunali koosseisu eesistuja küsib, kas menetlusosalistel on ettepanekuid töökorra muutmiseks või täiendamiseks. Ettepanekute esinemise korral võtab tribunalali koosseis vastu otsuse ettepanekute vastuvõtmise või tagasilükkamise kohta.
7. Peasüüdistaja esitab tribunalile nende isikute nimekirja, kes soovivad tribunalali menetlusest osa võtta tunnistajate või ekspertidena.
8. Tribunalali istungite peasekretär teatab kohtusaalis kohalolevate isikute nimed: süüdistajad, kaitsjad, istungisekretärid, ohvrid, tunnistajad, tõlgid ja eksperdid.
9. Tribunali koosseis võtab vastu otsuse alustada esitatud materjali uurimist. Menetlusosalised pöörduvad tribunalali poole püsti seistes. Tunnistajatel palutakse lahkuda teise ruumi.
10. Tribunali koosseis tagab menetlustoimingute korrektsuse. Tribunali koosseis välistab kõik korrarikkumised ja vajadusel eemaldab korrarikkujad kohtusaalist. Tribunali menetlustoimingud kantakse istungiprotokollile.
11. Kohtulik uurimine algab süüdistuskokkuvõtete esitamisega. Süüdistajad loevad need kõva häälega ette ja esitavad seejärel kohtunikele. Tribunali koosseisu liikmed, teised süüdistajad, kaitsjad ja ohvrid võivad esitada süüdistust esindavale süüdistajale küsimusi ja taotleda temalt täiendavate tõendite esitamist.
12. Peale menetlusosalistega nõu pidamist sätestab tribunalali koosseis tõendite uurimise korra. See võib olla järgmine: ohvrite tunnistuste uurimine, üksikute kuri-

tegude kohta käivate tõendusmaterjalide esitamine (nende tekstid lisatakse istungi protokollile), tunnistajate küsitlemine, ekspertjäreldeste esitamine, materjalide toimikusse koondamine, täiendavate tõendite lisamine. Enne ohvri, tunnistaja või eksperdi küsitlemist küsitakse temalt, kas ta on nõus andma allkirja oma ütluste korrektsuse ja tõesuse kohta.

13. Peale kõikide esitatud materjalide uurimist, alustab tribunal kohtukõnede kuulamist. Kõigepealt kuulab tribunal ära süüdistate kohtukõned; kui süüdistajad ei suuda oma esinemisjärjekorras ise kokkuleppele jõuda, määrab järjekorra tribunali koosseis; seejärel kuulab tribunal ohvreid ja kaitsjaid.
14. Kohtukõnede lõppedes taandub tribunali koosseis otsuse või kohtuotsuse tegemiseks nõupidamistuppa. Kohtuotsus või otsus kuulutatakse välja avalikult. Juhul kui tribunali koosseis leiab, et teistest riikidest soovib veel süüdistajaid menetlusest osa võtta või et esitatud tõendusmaterjali suure mahu tõttu ei ole võimalik neid jooksva istungi käigus kiiresti uurida ja hinnata või et esitatud tõendid ei ole oma kogumis piisavad kohtuotsuse tegemiseks, võtab ta vastu otsuse teise istungi pidamiseks ning määrab selle toimumise aja ja kestuse. Otsuse põhjendavas osas tuleb märkida millist informatsiooni soovisid milliste riikide esindajad tribunali esitada.
15. Tribunali menetluskeeleks on leedu keel. Menetlusosalised võivad esitada küsimusi, anda ütlusi ja esitada taotlusi leedu, inglise või vene keeles. Küsimused ja seletused salvestatakse helilindile, tõlgitakse leedu keelde ja registreeritakse. Kohtuliku uurimise protokollile kirjutavad alla tribunali koosseisu esimees ja peasekretär. Tribunali istungi protokoll tõlgitakse inglise ja vene keelde.
16. Juhul kui tribunal menetlus jätkub teise istungiga, võivad menetlusega liituda organisatsioonid ja teiste riikide kodanikud kui neil on täiendavaid süüdistust toetavaid tõendeid. Tribunali menetlusega võivad liituda uued süüdistajad, kaitsjad, ohvrid, tunnistajad ja eksperdid. Sellisel juhul jätkatakse menetlust vastavalt üldisele korrale. Uued menetlusosalised võivad menetlusega liituda kuni hetkeni, mil tribunali koosseis taandub nõupidamistuppa kohtuotsust tegema.
17. Peale seda kui süüdistajad on esitanud süüdistuskokkuvõtte ja andnud seletusi, võib nad vabastata osalemisest järgmistel tribunal istungitel kui neil ei ole võimalik järgnevatel istungitel osaleda, samuti võib nad asendada teise sama organisatsiooni esindava süüdistajaga.

Vilniuse rahvusvahelise avaliku
tribunali koosseisu esimees

Vytautas Zabiela

7. VILNIUSE RAHVUSVAHELISE AVALIKU TRIBUNALI KOOSSEISU OTSUS

Vilnius

4. september 2000

Kuna kohtunik Lynette Andresen (Kanada) ei ilmunud tribunali teisele istungile, otsustas Vilniuse rahvusvaheline avalik tribunal:

Lisada vastavalt Vilniuse rahvusvahelise avaliku tribunali statuudi artiklile 4 tribunali koosseisu viies liige, hr Algirdas Endriukaitis (Leedu).

Tribunali koosseisu esimees

Tribunali koosseisu liige

Tribunali koosseisu liige

Tribunali koosseisu liige

Vytautas Zabiela

Mykola Kulchinsky

Vytautas Raudeliūnas

Aivars Liudvigs

8. VILNIUSE RAHVUSVAHELISE AVALIKU TRIBUNALI KOOSSEISU OTSUS

Vilnius

4. september 2000

Tribunali koosseisus esimees Vytautas Zabiela, aseesimees Aivars Liudvigs ja liikmed Mykola Kulchinsky, Vytautas Raudeliūnas ja Algirdas Endriukaitis on saanud rahvusvahelise kommunismikuritegude hindamise kongressi juhtivkomitee taotluse tõsta tribunali kohtunike arvu seitsmeni lisades tribunali koosseisu hr Detlef W. Stein (Saksamaa) ja prof. Vasile Boroneant (Rumeenia).

Vastavalt Vilniuse rahvusvahelise avaliku tribunali statuudi artiklile 4 otsustas tribunal:

Rahuldada rahvusvahelise kommunismikuritegude hindamise kongressi juhtivkomitee taotlus ja lisada hr Detlef W. Stein (Saksamaa) ja prof. Vasile Boroneant (Rumeenia) tribunali koosseisu.

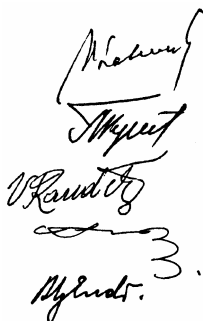
Tribunali koosseisu esimees

Tribunali koosseisu liige

Tribunali koosseisu liige

Tribunali koosseisu liige

Tribunali koosseisu liige

The block contains five handwritten signatures, each corresponding to a member of the tribunal. From top to bottom, they are: Vytautas Zabiela, Mykola Kulchinsky, Vytautas Raudeliūnas, Aivars Liudvigs, and Algirdas Endriukaitis. The signatures are written in cursive and are positioned to the right of the list of names.

Vytautas Zabiela

Mykola Kulchinsky

Vytautas Raudeliūnas

Aivars Liudvigs

Algirdas Endriukaitis

TRIBUNALI KOHTUOTSUS

VILNIUSE RAHVUSVAHELISE AVALIKU TRIBUNALI KOHTUOTSUS

Vilnius

27. september 2000

12.-14. juunil 2000 Vilniuses toimunud rahvusvahelisel kommunismikuritegudele hinnanguandmise kongressil märgiti, et maailm on tunnistajaks pidevatele sõjalistele konfliktidele, genotsiidile ja kõige jõhkramatele inimsusvastastele kuritegudele ning seeläbi kaotatakse miljoneid inimelusid. Riigipead ja parlamendid ei pööra siiski piisavalt tähelepanu inimeste massilise hävitamise tõkestamisele ja seepärast kasvab maailma üldsuse põhjendatud mure poliitikute ükskõiksuse pärast. Üldsus leiab, et on vaja aktiivselt osaleda mis tahes niisuguse ilmingu mahasurumisel, mis võiks viia taoliste kuritegudeni ja resolutselt tegelda eranditult iga üksiku inimeste ja rahvaste hävitamise juhtumiga. Vaatamata sellele, et kommunistlike režiimide poolt toimepandud kuritegude ulatus on natsikuritegudega võrreldes märgatavalt suurem, ei ole rahvusvahelisel tasandil veel hinnangut antud sellele kahjule, mida nad inimkonnale tekitasid. Natsikuriteod on hukka mõistetud, nende täideviijad ja käsilased on oma teenitud karistuse saanud. Kommunistlike kurjategijate suhtes midagi sellist aga toimunud ei ole – neid ei ole süüdi mõistetud, veel enam, neid ei ole isegi kindlaks tehtud.

24. aprillil 1991 tegi Leedu Vabariigi Taasasutav Seim demokraatlike riikide parlamentidele adresseeritud avalduse, milles märkis, et bolševismi suhtes tuleb läbi viia uuri-mine, anda sellele hinnang ja see hukka mõista, nii et taoline nähtus enam ühelgi kujul esile kerkida ei saaks, ning et bolševistlike kuritegude organisaatorid ja täideviijad tuleb kohtu alla anda.

Rahvusvahelise kommunismikuritegudele hinnanguandmise kongressi eesmärk on näidata rahvusvahelisele üldsusele, et teostades genotsiidi oma enda rahvaste vastu ja röövides teiste rahvaste suveräänsuse neid okupeerides ja anastades, pannes toime laia-ulatuslikke rahu- ja inimsusvastaseid kuritegusid ning sõjakuritegusid, hävitades terveid rahvaid, tallates jalge alla inimõigusi ja -vabadusi, tekitasid kommunistlikud ideoloogiad, poliitikad ja režiimid rahvastele ja üksikisikutele tohutut sotsiaalset ja moraalselt kahju, andsid surmahoobi rahvuslikule genofondile ja kultuurile, takistades ja aeglustades nende rahvaste arengut ja inimkonna üldist edasiminekut.

Oma eesmärkide saavutamiseks püüab kongress anda sotsiaalse, poliitilise ja õigusliku hinnangu kommunistlikule doktriinile ja kommunistlike režiimide poolt toimepandud kuritegudele.

Selleks otsustasid rahvusvahelisel kommunismikuritegudele hinnanguandmise kongressil osaleva 24 riigi valitsusvälised organisatsioonid ja üksikisikud luua Vilniuse rahvusvahelise avaliku tribunali (edaspidi “tribunal”), mille töövormiks on istung, kiitsid heaks tribunali statuudi, koosseisu ja varukohtunikud ning volitasid tribunali vajaduse korral kutsuma väljastpoolt lisakohtunikke või uusi kohtunikke nende asemele, kes oma

ülesandeid täita ei saa. Kongress kiitis heaks järgmised kohtunikud ja teised menetlusosalised: Vytautas Zabiela (Leedu), jurist, nimetati tribunali esimeheks, Aivars Liudvigs (Läti), jurist, nimetati aseesimeheks. Kongress nimetas ametisse järgmised kohtunikud: Lynette Andresen (Kanada), Mikola Kulchinsky (Ukraina), Ukraina parlamendi liige, Vytautas Raudeliūnas (Leedu), õigusajaloolane; varukohtunikud: Algirdas Endriukaitis (Leedu), majandusteaduste doktor, ja Algis Krušna (Leedu), jurist; peasüüdistaja ja kongressi esindaja – Zita Šličytė (Leedu), sotsiaalteaduste doktor, tema asetäitja – Michal Glonda (Slovakkia), ajakirjanik; tribunali menetluste peasekretär – Edmundas Mikučiauskas, jurist. Tribunali menetlustest võtavad osa järgmised süüdistajad: Frigyes Kahler (Ungari), Uldis Pauls Strelis (Läti), Luan Daci (Albaania), Levko Lukyanenko (Ukraina), Ivan Stanchev (Bulgaaria), Leo Ōispuu (Eesti); järgmised ohvrid: Algirdas Petrusevičius, Romualdas Zubinas, R. Strielčiūnas, Alfonsas Svarinskas, Aukse Ramanauskaite-Skokauskienė, Balys Gajauskas, Vincas Ginkus (kõik Leedust), Jenő Fonay (Ungarist); kaitsjad: Juri Radovičš (Leedu), Egidijus Kuprusevičius (Leedu); sekretärid: Rytė Konstantinavičienė, Loreta Romanovskienė, Asta Karužienė ja Auksė Čirgelytė. 12.-14. juunil 2000 vaatas tribunal läbi kogutud tõendid ja esitatud süüdistused, kuulas üle tunnistajaid, võttis vastu ja lisis kohtutoimikule dokumendid ja muud menetlusesosaliste esitatud tõendid.

Võttes arvesse süüdistuse, kaitse ja ohvrite vajadust tribunali esitatud suurt tõendite hulka korralikult analüüsida, et neil oleks võimalik esitada erapooletu arvamus kohtule esitatud argumentide kohta, samuti vajadust võimaldada eri riikide organisatsioonidel osaleda tribunali teisel istungil, otsustasid kohtunikud rahuldada süüdistuse ja kaitse taotluse ning alustada tribunali teist istungit 4. septembril 2000.

Kuna kohtunik Lynette Andresenil (Kanada) ei olnud võimalik teisel tribunali istungil osaleda, asendati ta kohtukoosseisu varuliikme Algirdas Endriukaitisega. Lisaks laiendati kohtu koosseisu uute liikmetega – prof. Vasile Boroneant (Rumeenia) ja Detlef W. Stein (Saksamaa), süüdistajad Grigori Prokopovich (Valgevene), Aminat Saijeva (Tšetšeenia), George Gimpu (Moldova) ja kaitsja Mikolas Okulitš-Kazarin (Vilnius).

Toetudes tribunali statuudi punktile 3, tunnistas Vilniuse rahvusvahelise avaliku tribunali kolleegium, mille liikmeteks on esimees Vytautas Zabiela, tema asetäitja Aivars Liudvigs (Läti), Detlef W. Stein (Saksamaa), Vasile Boroneant (Rumeenia), Mikola Kulchinsky, Vytautas Raudeliūnas ja Algirdas Endriukaitis, kommunistlike või okupeeritud riikide kommunistlikud parteid ja nendega koostööd teinud muud institutsioonid kuritegelikeks organisatsioonideks ja nende liikmed kurjategijateks, kui nende plaaneriv, organiseeriv, suunav, kihutav ja toetav tegevus toimus okupeeriva võimu tahte kohaselt, millega kaasnesid rahu- ja inimsusvastased kuriteod, sõjakuriteod, materiaalse ja moraalse kahju tekitamine ning muu rahvusvahelise õigusega vastuolus olev tegevus.

Hinnanguid andes toetusid kohtunikud osaliselt Nürnbergi, Jugoslaavia ja Ruanda rahvusvaheliste tribunalide statuutidele, rahu ja inimkonna julgeoleku vastaste kuritegude ÜRO koodeksi eelnõule, Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudile ja osalevate maade siseriiklikule õigusele, samuti kohandasid nad oma kohtuotsuse sõnastust vastavalt vaadeldavate kuriteosündmuste toimumise ajale ja asjaoludele. Kommunistlike režiimide tegevusele hinnangut andes võivad tribunali kohtunikud,

tehes otsuse ÜRO sõjakuritegude suhtes aegumise kohaldamatuse konventsiooni ja ÜRO inimõiguste ülddeklaratsiooni alusel, määrata kindlaks konkreetsete kuritegude täideviijad, määratlada “anastajatega koostöö tegemise” (kollaboratsiooni) mõiste, kollaboratsioonistlikud organisatsioonid, nende juhid ja isikud, kes okupeeriva võimu tahte kohaselt teadlikult kahjustasid okupeeritud riigi huve, suveräänsust ja riigi poolt tagatud kodanikuõigusi.

Tribunal tuvastas, et:

1. KOMMUNISTLIK DOKTRIIN ON KURITEGELIK

Kommunistlike kuritegude allikaks on 19. sajandi keskel Karl Marxi ja Friedrich Engelsi väljatöötatud kommunismiteooria. Kommunismi mõistet oli erinevas vormis tuntud juba iidsetest aegadest, kuid Marx ja Engels olid esimesed, kes püüdsid sõnastada kommunismiehitamise võimalikkuse “teadusliku” aluse.

Marksismi rajajate poolt väljatöötatud kommunismiteooria ei tulenenud siiski ühiskonna objektiivsest teaduslikust analüüsist. Marxi töödes käsitleti ühiskonna arengut spekulatiivse filosoofilise ajaloo vormis, mille peapostulaat väidab, et inimkonna eelnev ajalugu on olnud üksnes eelajalugu, mis peaks lõppema hüppega “tõelise inimliku vabaduse kuningriiki”, mida määratleti “kommunismina”, “inimkonna tõelise ajaloo algusena”. Kommunismi marksistlik nägemus ei ole kunagi sisaldanud mingit selget positiivset sisu.

Marxi järeldus kapitalismi väidetava enesehävitusliku olemuse kohta ei ole kunagi tuginenud mingitele teaduslikele uurimustele, see oli üksnes iseäralik ideoloogiline postulaat, mis kallutas ühiskonnauuringud ihaldatud revolutsiooni poliitiliste eesmärkide suunas. Kodanliku ühiskonna pseudoteaduslik marksistlik analüüs osutus eriti ohtlikuks praktilisest seisukohast, sest see kritiseeris drastiliselt kodanikuühiskonda, mis oli Lääne demokraatia aluseks. Marxi poliitilises doktriinis moondus see koguni demokraatia eituseks ja nõuti selle vägivaldset asendamist “proletariaadi diktatuuriga”. Hiljem sai see nõue kommunistlike riikide totalitaarsete režiimide teoreetiliseks aluseks ja õigustuseks.

Erinevates riikides võimu üle võttes ja demokraatlikke institutsioone hävitades tegutsesid kommunistid vastavalt “Gotha programmi kriitikas” esitatud Marxi postulaadile, et üleminekul kapitalismilt kommunismile peab riik muutuma proletariaadi revolutsiooniliseks diktatuuriks. Hiljem arendas seda postulaati edasi Lenin, kes väitis, et proletarise revolutsiooni võidu järel on esmaseks ülesandeks kodanliku “riigimasina” hävitamine ja täiesti uue proletariaadi diktatuuri mehhanismi loomine (Lenin. “Riik ja revolutsioon”, 1917). Niisugune oli otsene “teoreetiline” taust, mida kasutati kõige julmimate kommunismikuritegude õigustuseks.

Marksismi rajajad suhtusid ühiskonnateadustesse samamoodi kui oma pseudoteaduslikku ideoloogiasse, luues neist segu, mida nimetati pretensioonikalt “teaduslikuks kommunismiks” ja mis tõi kaasa traagilisi tagajärgi paljude rahvaste ja miljonite inimeste saatusele kogu maailmas. See “teooria” oli kommunistliku ideoloogia ebasea-

dusliku, ebainimliku ja totalitaarse olemuse kõige selgemaks ilminguks. Omamata objektiivset teaduslikku alust, muutus “teadusliku kommunismi” teooria totalitaarsete kommunistlike parteide tööriistaks ja seda muudeti vastavalt nende konkreetsetele poliitilistele eesmärkidele. Nii muutus “teaduslik kommunism” kommunistliku liikumise pragmaatilise ja küünilise tegevuse “teoreetiliseks” õigustuseks.

“Klassivõitlus” kuulutati ajaloo “liikumapanevaks jõuks”, millega tegelikult öeldi seda, et sunnimeetodid ja vägivald on ajaloolise arengu peamised subjektiivsed tegurid. Marksism algatas ja kindlustas inimkonna ebainimliku jaotuse kaheks osaks – poliitiliselt ja sotsiaalselt teadlikuks progressiivseks osaks (proletariaat) ning võhiklikuks ja ebateadlikuks osaks, mistõttu võib marksistlikku klassikäsitlust vaadelda sotsiaalse rassismi vormina. Proletariaadi, eriti selle “avangardi” moodustavate kommunistlike parteide ülimuslikkuse idee, mis on marksistlikke ideoloogiaid käsitlevates töodes valdav, põhineb samalaadsel loogikal nagu natsistliku ideoloogia “rassilise ülimuslikkuse” idee, mis kerkis esile hiljem ja tegi läbi teatavad iseloomulikud muudatused. Mõlemad need ideed on seotud samade seisukohtadega – inimkonna teatavate osade alaväärtuslikkuse idee, mida kasutati selleks, et “õigustada” kohutavaid inimsusvastaseid kuritegusid. See oli põhjus, miks marksistlik klassiteooria tõi kaasa miljoneid inimesi nõudnud halastamatu genotsiidi. Proletariaadi diktatuuril põhinev riik muutus genotsiidi vahendiks. Marx ise oli jõudnud ühemõttelisele järeldusele, et “klassivõitlus viib kõrvalekaldamatult proletariaadi diktatuurini” (Marxi kiri J. Veidemeyerile 1852).

Kommunismi praktikasse rakendamine muutus laiaulatuslikuks sotsiaalseks eksperimendiks, mille eesmärgiks oli “luua uue ühiskonna inimene”. Kommunistlikes riikides püüti seda eesmärki saavutada pikaajalise majanduskorra, ühiskondlike ja poliitiliste institutsioonide kuritegeliku hävitamisega ja vaimse kultuuri vanade traditsioonide väljajuurimisega. Lõputud majanduslikud eksperimendid tõid paljudes kommunistlikes riikides kaasa vaesuse ja näljahäda. Sotsiaalne ja poliitiline ike, inim- ja kodanikuõiguste rikkumine ja massiterror kasvasid tervete rahvaste ja sotsiaalsete rühmade vastu suunatud genotsiidiks.

Sunnimeetmeid ja vägivalda tuleks pidada kommunistliku ideoloogia peamiseks joonteks. Klassivõitlust ja proletariaadi diktatuuri käsitlevate postulaatidega hülgasid kommunistliku ideoloogia eelkäjad avalikult “kodanliku demokraatia” põhimõtted. Oma kirjutistes propageerisid nad võimu haaramist jõu abil ja see ei olnud üksnes teoreetiline seisukoht. Marxi ennast tunti poliitilise radikaalina. Kommunistliku ideoloogia sõjakas ja sundiv iseloom tuli ilmsiks Teise (sotsialistliku) Internatsionaali raames toimunud rahuliku kommunistliku revolutsiooni võimalikkust käsitlevates arutlustes, millele seisis vastu kommunistlike parteide tulevased liidrid, eriti Lenin. Pärast võimu haaramist Venemaal ja Teise maailmasõja järel muudes riikides kasutasid kommunistid proletariaadi diktatuuri poliitilise võimu säilitamise peamise vahendina.

Kommunismi agressiivsed ja ekspansionistlikud pürgimused tulenesid kommunistliku ideoloogia vägivaldsest olemusest. Pärast 1917. aastat muutus vastavalt konkreetsetele poliitilistele tingimustele kohandatud kommunistliku riigipöörde idee ekspordimine Nõukogude Liidu ekspansionistliku välispoliitika nurgakiviks. Selle poliitika prakti-

seks tagajärjeks oli paljude Ida-Aasia ja Ida-Euroopa maade, sealhulgas Baltikumi sõjaline okupeerimine, millega kaasnesid suured sõjakuriteod ja inimsusvastased kuriteod.

Kõike eelöeldut arvestades tuleks kõiki kommunistlikke ideoloogiaid käsitleda ebainimlike totalitaarsete ideoloogiadena, mis kujutavad endast ohtu maailmatsivilisatsioonile, sest nende ideoloogiate rajajate ja edasikandjate toime pandud kuriteod on samaväärsed või isegi ületavad oma ulatuse ja salakavaluse poolest natsistlike ideoloogide toime pandud kuritegusid, mis on rahvusvahelise üldsuse poolt hukka mõistetud.

Seetõttu ei ole veenvad kaitsja J. Radovičiuse esindatud väited, et “kommunistlik doktriin kui ajalooline nähtus ei pidanud vältimatult põhjustama 20. sajandil sooritatud kuritegusid”. See oli just nimelt Marxi ja Engelsi väljatöötatud niinimetatud “teaduslik kommunism”, millele toetusid kommunistlike režiimide sooritatud hirmsad kuriteod. Kaitsjal oli õigus, kui ta ütles, et klassivõitlust on ajaloolise arengu tegurina tuntud juba pikka aega enne marksismi teket. Kuid need olid marksismi “klassikalised” teoreetikud, kes võimendasid selle kontseptsiooni, mis oli niigi selle sotsiaalse nähtuse analüüsiks sobilik, tähtsust üle igasuguste piiride ja lisasid sotsiaalsete vastuolude kontseptsioonile proletariaadi diktatuuri vajalikkuse ja vältimatuse teesi, kuid, nagu hästi teada, on selle diktatuuri rakendamine vältimatult seotud vägivalla, sunnimeetmete ja genotsiidiga.

Vastuvõetamatu on kaitse teine väide, et “kommunismile omistatavad kuriteod panid toime ... poliitilised organisatsioonid või parteid”. Kaitsja jätab siin tähelepanuta asjaolu, et need kuritegelikud organisatsioonid olid kommunistlikud parteid, kelle ideoloogia põhines marksismil-leninismil.

Etniline genotsiid, mida määratletakse kui tervete rahvaste ja etniliste rühmade üldist või osalist hävitamist ja küüditamist, nende kultuuri hävitamist ja nende liikmete kõikvõimalikku diskrimineerimist, on kommunistlike inimsusvastaste kuritegude seas erilisel kohal.

Kommunistlike režiimide teostatud genotsiid tõi ülimalt selgesti välja kommunistliku ideoloogia salakavala olemuse. Vastupidiselt natsistlikule ideoloogiale, mis jaotas rahvad täiesti avalikult “kõrgemateks” ja “madalamateks” rühmadeks, oli kommunism väidetavalt “rahvusvaheline” doktriin, mis kuulutas kõikide rahvaste võrdsust ja vendlust. Samas tähendab kommunismi niinimetatud “klassiteadlikkuse” doktriin inimkonna jaotamist “teadlikuks” ja “mitteteadlikuks” osaks. Et “klassiteadlikkus” on laialivalguv mõiste, mida võib üsna vabalt tõlgendada, siis saab selle abil süüdistada “reaktsioonilisuses” mitte ainult üksikisikuid, vaid terved rahvaid.

Seetõttu on genotsiid kommunistlikele režiimidele omane Nõukogude impeeriumi algusaegadest kuni Slobodan Miloševići hingevaakuva kommunismini tänapäeva Jugoslaavias.

Esimestel kümnenditel langes Nõukogude režiimi etniline genotsiid kokku sotsiaalse genotsiidiga. Kommunistlik hävitustöö oli suunatud teatud rahvaste, näiteks Kesk-Aasia, Kaukaasia ja Volga piirkonna rahvaste tervete ühiskonnakihtide vastu. Eriti rängad tagajärjed olid genotsiidil väikeste ja vähemarenenud rahvaste jaoks, kes kaotasid kogu oma noore haritlaskonna.

Sel ajal kerkis esile ka uus mõiste “vaenulik rahvas”, mida üldiselt ei avalikustatud. Üks “vaenulikuks rahvaks” liigitatutest oli poola rahvas. Nõukogude vabariikides elavad poolakad olid niisuguse diskrimineerimise ja vihavaenu esimesed ohvrid. Esimene tõeline etniline puhastus toimus aastatel 1939-40 Punaarmee poolt okupeeritud Ida-Poola aladel. Üle 600 000 inimese, peaaegu kogu selle piirkonna poolakatest elanikkond, küüditati Siberisse või Kasahstani. 1940. aastal lasid nõukogude lihunikud maha peaaegu kõik sõjavangi võetud Poola ohvitserid.

Teine “vaenulik rahvas” olid juudid, kes nõukogude režiimi ajal langesid kultuurilise genotsiidi ohvriks. Kõik juudi koolid, organisatsioonid ja väljaanded suleti. Juute diskrimineeriti mitmel viisil: kõrgematesse õppeasutustesse ja valitseva partei ridadesse vastuvõtmisel, töökoha leidmisel. Ametlikult viidi antisemitismi ellu “kosmopolitismivastase võitluse” ja muude taoliste mõistete katte all. Antisemitism oli eriti raevukas 60ndate alguses, kui režiim lavastas niinimetatud “meedikutest mõrvarite” kohtuasja ja tappis süütuid väljapaistvaid juudi avaliku elu tegelasi. Tehti plaane juutide küüditamiseks Kaug-Itta.

1937. aastal küüditati üksnes etnilistel põhjustel kõik korealased Kasahstani.

Kommunistlik etniline genotsiid saavutas oma lae Teise maailmasõja ajal. Sakslased (ligikaudu 1 200 000 inimest) küüditati nii nende Volga-äärsest autonoomsest vabariigist kui muudest Nõukogude Liidu paikadest. Aastatel 1943-44 küüditati Siberisse, Kasahstani ja Kesk-Aasiasse kuus rahvast, kelle hulka kuulusid krimmitatarlased, kalmõkid, karatšaid, balkaarid, tšetšeenid ja ingušid. Kohaldades julma kollektiivse vastutuse põhimõtet, süüdistasid nõukogude kommunistid terveid rahvaid koostöös Saksa vallutajatega. Niiviisi käituti “halbade” rahvastega, kes seisis vastu Venemaa imperialistlikele anastamispüüdlustele ja vallutustele.

Pärast sõda etniline puhastus jätkus. Krimm “puhastati” kreeklastest põliselanikest, bulgaarlastest ja armeenlastest, Taga-Kaukaasia aladelt viidi välja soovimatud türklased, mesheedid, memtšiniid ja kurdid, Volga aladelt sakslased. Etniline genotsiid ei säästnud ka okupeeritud Ida-Preisimaad, sealhulgas Väike-Leedut.

Mõnede riikide kommunistlikud režiimid teostavad etnilist genotsiidi tänini, eelkõige ühe vanima Aasia kultuuri ja religiooni asupaiga Tiibeti suhtes.

20. sajandi viimasele kümnendile jättis jälje etniline genotsiid endises Jugoslaavias. Kuigi selle toimepanija – Miloševići režiim – tegutses sotsialistlike ja Serbia natsionalistlike loosungite varjus, oli see oma olemuselt kommunistlik režiim. See hõlmas kolme etnilise genotsiidi lainet: 1992-93 horvaatide vastu, 1992-95 Bosnia moslemite vastu ja 1999 Kosovo albaanlaste vastu, millest viimane oli eriti julm ja verejanuline.

Kommunistlike režiimide kuriteod kestsid kogu selle aja jooksul, mil nad eksisteerisid. Seetõttu lükkas tribunal tagasi kaitsja Radovičuse väite, et kommunistlikke parteisid võib kuritegelikuks tunnistada üksnes ajavahemiku 1919-1962 osas. Väite aluseks olid väikesed muudatused NSV Liidu sisepoliitikas. Tõsi on aga see, et Nõukogude kommunistlik režiim ja sellest sõltuvad teised režiimid ei lõpetanud kuritegusid kuni oma täieliku kokkuvarisemiseni. 1968. aastal hävitati sõjaväe abil reformiliikumine Tšehhoslo-

vakkias, 1979-89 toimus Afganistani-vastane agressioon, 1981 suruti maha ametiühingukoondise Solidaarsus algatatud liikumine Poolas, 1989-91 langes kommunistidele vastutus Tbilisi, Bakuu, Vilniuse ja teiste linnade veresaunade eest. Tribunal lükkas tagasi ka kaitse teise väite, mille kohaselt “Moskva režiim hõlmas okupeeritud riikide kuritegelikke režiime”. Kuigi teiste riikide kommunistlikud parteid ja valitsused olid NLKP kuulekad käsutäitjad, peavad nad ise vastutama kuritegude eest, mis pandi toime nende jurisdiktsiooni alla kuulunud territooriumidel.

2. SÜÜDISTUSED KOMMUNISTLIKE REŽIIMIDE JA NENDE KOMMUNISTLIKE PARTEIDE VASTU

2.1. LEEDU

Leedu süüdistaja pr. **Zita Šličytė** väitis, et:

Tegelikkuses ei olnud kommunism 20. sajandil ideoloogia, tegemist oli inimsus- ja inimkonnavastaste sõja- ja kriminaalkuritegude teoreetilise õigustusega. Ma toetan nende ajaloolaste arvamust, kes väidavad et 1917. aastal Venemaal toimunud niinimetatud Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon oli riigipööre, mis suruti passiivsele ühiskonnale sunniviisiliselt peale; et leninlik bolševism oli kuritegelik juba sotsiaaldemokraatliku liikumise rüpes, sest see püüdis muuta Esimest maailmasõda (mida bolševikud nimetasid “imperialistlikuks” sõjaks) kodusõjaks. 3. aprilli 1917. aasta kuulsates “Aprilliteesides” väljendas Lenin oma tingimusteta vastuseisu parlamentaarsele vabariigile ja demokraatlikele protsessidele. 1916. aasta septembris kirjutas Lenin, et see, kes tunnustab klassivõitlust, peab tunnustama ka kodusõda, mis on igas klassiühiskonnas klassivõitluse loomulik jätk, areng ja kaasnev asjaolu. Leninlik tee oli kitsas ja olemuslikult kuritegelik – selle eesmärgiks oli võimuhaaramine. Bolševike valitsuse kindlustamine ja Nõukogude Liidu loomine läksid maksma miljoneid inimesi ja majanduse totaalse hävingu. Ka Leedu Vabariik langes selle kurjuse impeeriumi ohvriks, selle kommunistlik režiim ja repressioonid põhjustasid elanikele põrgupiinu.

Kommunistliku režiimi ajal kaotas Leedu 780 000 elanikku, sealhulgas:

- 21 556 relvastatud vastupanuliikumise liiget ja nende perekonnaliiget, kes mõrvati;
- 275 697 inimest, kes saadeti koonduslaagritesse või küüditati;
- 444 000 inimest, kes repatrieerusid või emigreerusid, põgenes Nõukogude terrori eest;
- 25 000 inimest, kes värvati sunniviisiliselt okupatsiooniarmeesse ja tapeti rindel.

Süüdistajatena nõuame me, et tunnustataks järgmist:

- kommunistlik doktriin, mis põhineb niinimetatud “klassivõitluse teoorial”, on oma olemuselt ebateaduslik, inimsusvastane ja kuritegelik. Kommunism ei ole

ideoloogia, vaid üksnes inimsus- ja inimkonnavastaste sõja- ja kriminaalkuritegude teoreetiline õigustus;

- kommunistlikud parteid on kuritegelikud organisatsioonid, mida ei tohiks lubada registreerida, neil ei tohiks lasta võimu haarata üheski maailma riigis ei riigipöörde ega parlamendivalimistes osalemise teel. Kommunistlike parteide kuritegelikele liikmetele ei tohiks anda varjupaika üheski Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni liikmesriigis;
- on vaja muuta genotsiidi ärahoidmise ja selle eest karistamise konventsiooni sätteid, määrates kindlaks riigid, kes panid toime kõnealuste kuritegude hulka kuuluvaid kuritegusid ning liigitades need vastavalt vastutusele ja selle ulatusele;
- on vaja taotleda, et Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni kohustaks kõiki oma liikmesriike välja andma isikuid, kes on süüdi genotsiidis, sõjakuritegudes ja inimsusvastastes kuritegudes, sellele riigile, kelle territooriumil või kelle elanike vastu need kuriteod toime pandi;
- okupeeritud Leedu kommunistliku režiimi institutsioonide tegevus sisaldab rahvusvahelise õiguse kohaselt kuriteo tunnuseid;
- koostöö okupeeriva riigiga, kus asutused, nende juhid või üksikisikud täidavad okupeeriva võimu tahet, kahjustades okupeeritud riigi ja selle kodanike suveräänseid õigusi, sisaldab rahvusvahelise õiguse kohaselt kuriteo tunnuseid.

Me nõuame, et kommunistlike režiimide tegevusele hinnangut andes teeks tribunal kindlaks konkreetsete kuritegude täideviijad ja tunnustaks Leedu õigust nõuda neilt 278 miljardi USD suurust summat Leedule nende kuritegudega tekitatud kahju eest.

2.1.1. NSV LIIDU KOMMUNISTLIKU REŽIIMI SOORITATUD KURTEOD LEEDU VASTU

2.1.2. RAHUVASTASED KURITEOD

Suveräänse Leedu Vabariigi vastase agressiooni kavandamine, ettevalmistus, algatamine ja elluviimine aastatel 1939–40.

12. juuli 1920. aasta Leedu ja Venemaa vahelise rahulepinguga kuulutati Leedu suveräänseks vabariigiks, mille pealinn on Vilnius; mittekallaletungi ja neutraliteedi leping, mis sõlmiti Leedu ja Nõukogude Liidu vahel 28. septembril 1926, pidi kehtima 31. detsembrini 1945; Vilniuse ja Vilniuse piirkonna Leedule üleandmise lepingu artikkel 7 ning Leedu ja Nõukogude Liidu vahel 10. oktoobril 1939 sõlmitud vastastikuse abistamise lepingus sätestati, et “lepingu rakendamine ei mõjuta ühelgi viisil lepinguosaliste suveräänseid õigusi”.

23. augustil 1939 kirjutas Nõukogude Liit alla mittekallaletungilepingule natsistliku Saksamaaga (niinimetatud Molotovi-Ribbentropi pakt), millele lisati salaprotokoll Ida-Euroopa mõjupiirkondadeks jaotamise kohta. Nõukogude Liidu mõjupiirkonda kuulusid Eesti ja Läti, Leedu aga kuulus Saksa mõjupiirkonda. See pakt kiirendas Teise maailmasõja algust. 1. septembril 1939 tungis Hitleri-Saksamaa Poolasse, 17. septembril tegi sama Nõukogude Liit. Leedu leidis end muust maailmast äralõigatuna. 28. septembril 1939 kirjutasid Saksamaa ja Nõukogude Liit alla sõpruse ja riigipiiride kindlaksmääramise lepingule, mille salaprotokolliga nähti ette Saksa-Leedu piiri õgvendamine selliselt, et lisatud kaardil märgitud joonest lõuna poole jäävad Leedu alad läheksid Saksamaale. Saksamaa ja Nõukogude Liidu vahelise 10. jaanuari 1941. aasta salaprotokolliga määrati Leedu tulevik: Saksamaa loobus oma nõuetest Leedu territooriumi osa suhtes, mis olid esitatud 28. septembri 1939. aasta salaprotokollis, Nõukogude Liit kohustus maksma selle eest Saksamaale 7 500 000 USD kullas või 31 500 000 Saksa marka. Niiviisi kauplesid agressorid omavahel sõltumatu riigiga – Leedu Vabariigiga, mis oli Rahvasteliidu liige.

1940. aasta juunis, pärast seda kui natsid olid okupeerinud Prantsusmaa, hakkas Nõukogude valitsus kõiki 23. augusti 1940. aasta salaprotokolle ellu viima. Tuues põhjenduseks Nõukogude sõjaväeüksuste vastase provokatsioonilise tegevuse, saatis Nõukogude Liit sajad tuhanded punaarmeeelased okupeerima Eestit, Lätit ja Leedut.

[Telegramm, mille Leedu välisminister Juozas Urbšys saatis 15. juunil 1939, umbes kell 14.00. *Lietuvos aneksija. 1940 metų dokumentai* (“Leedu annekteerimine. 1940. a dokumendid”). Vilnius, 1990].

[23. augusti 1939. aasta Saksamaa ja Nõukogude Liidu vahelise mittekallaletungi lepingu salajane lisaprotokoll, Saksamaa ja Nõukogude Liidu vahelise sõpruse ja riigipiiride kindlaksmääramise lepingu salajane lisaprotokoll. *Lietuvos aneksija. 1940 metų dokumentai*. Vilnius, 1990]

Toetudes sõjast kui riikliku poliitika vahendist loobumist käsitleva 27. augusti 1928. aasta Pariisi ehk Kellogi-Briandi rahulepingu osadele 4 ja 5, Ühinenud Rahvaste Orga-

nisatsiooni 1945. aasta statuudi artiklitele 2.3 ja 2.4, 1945. aasta Nürnbergi tribunali statuudi artiklile 6a ning põhimõttele VI(a) nende 1950. aasta rahvusvahelise õiguse põhimõtete hulgas, mis koostati Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Peaassamblee 11. detsembril 1946. aasta resolutsiooni 95(1) (Nürnbergi tribunali statuudina kasutatud rahvusvahelise õiguse põhimõtete kohta) alusel, samuti Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni 14. detsembril 1974. aasta resolutsiooni (*Balti riikide vallutamise uuring. USA Kongressi kommunistlikku agressiooni eriuurimiskomisjoni (Ch. J. Kersten) dokumendid. 1953-54*),

nõuame, et tunnustataks järgmist:

- 15. juunist 1940 kuni 1. septembrini 1993 (Nõukogude Liidu relvajõudude viimaste üksuste Leedu Vabariigi territooriumilt väljaviimise kuupäev) oli Leedu elanikel õigus individuaalsele ja kollektiivsele enesekaitsele;
- 53 aasta jooksul eksisteeris Leedu Vabariik sõjalukorras Nõukogude Liiduga;
- kõiki Nõukogude Liidu toiminguid Leedu territooriumil tuleks hinnata vastavalt *ius in bello* ja *ius ad bellum* põhimõtetele, mis reguleerivad sõjapidamise viise ja kriminaalvastutust sõjakuritegude eest.

2.1.3. GENOTSIID

Korraldus likvideerimisele kuuluvate rühmade kohta, välja andnud Leedu NSV siseasjade komissar, 1940.

Salakorraldus 2000 avaliku elu tegelase arreteerimise kohta, välja andnud Leedu Kommunistliku Partei esimene sekretär Antanas Sniečkus, 7. juuli 1940.

[Leedu arhiiv, Bolševismiaastad. V.4, Kaunas 1942]

- 1) 14.–18. juuni 1941: 17 730 inimest küüditatud.

[ÜK(b)P KK ja NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu 16. mai 1941. aasta otsus nr 1299-526]

- 2) 20. aprill–3. mai 1945: 1048 inimest küüditatud.

[Leedu NSV NKVD 18. aprilli 1945. aasta korraldus nr 4/0174]

- 3) 17. juuli–3. september 1945: 6320 inimest küüditatud.

[NSVL NKVD 16. juuni 1945. aasta otsus nr 328]

- 4) 1947 detsember: 2782 inimest küüditatud.

[NSVL Ministrite Nõukogu 29. septembri 1947. aasta otsus]

- 5) 22.–27. mai 1948: 40 002 inimest küüditatud.

[NSVL Ministrite Nõukogu 21. veebruari 1948. aasta otsus nr 447-160]

- 6) 25.–26. märts 1949: 29 180 inimest küüditatud.

[NSVL Ministrite Nõukogu 29. jaanuari 1949. aasta otsus nr 390-138]

- 7) 31. märts –1. aprill 1951: 433 inimest küüditatud.
[NSVL Ministrite Nõukogu 13. veebruari 1951. aasta otsus nr 377-190; NSVL Ministrite Nõukogu 3. märtsi 1951. aasta otsus nr 667-339]
- 8) 20.–21. september 1951: 3807 inimest küüditatud.
[NSVL Ministrite Nõukogu 5. septembri 1951. aasta otsus nr 3309-1568-vs]
- 9) 30. november 1951: 452 inimest küüditatud.
[NSVL Ministrite Nõukogu 5. septembri 1951. aasta otsus nr 3309-1568-vs]
- 10) 5.–6. august 1952: 359 inimest küüditatud.
[NSVL MGB erakorralise konverentsi otsus]
- 11) 18.–21. veebruar 1946: 2086 inimest küüditatud.
- 12) jaanuar-veebruar 1948: 1156 inimest küüditatud.*
- 13) 10.– 20. aprill 1949: 3090 inimest küüditatud.*
- 14) 7. juuli 1949: 279 inimest küüditatud.*
- 15) aprill, 1.– 2. september 1950: 1355 inimest küüditatud.*
- 16) 2.–3. oktoober 1951: 16 150 inimest küüditatud.*
- 17) 23. jaanuar 1952: 2195 inimest küüditatud.*
- 18) 6.–7. juuli 1952: 465 inimest küüditatud.*
- 19) 26. veebruar, 12. aprill, 12. september 1953: 100 inimest küüditatud.*
- 20) 1941–52: 148 590 vangi saadetud GULAGi laagritesse.*
- 21) 13. detsember 1944–märts 1945: 5594 partisani ja tsiviilisikut tapetud karistusoperatsioonide käigus.*
- 22) 1944–45: 12 266 inimest tapetud.*
- 23) 1946–53: 7890 partisani tapetud MVD ja MGB karistusoperatsioonide käigus.*
- 24) Korraldused olid välja antud kohaldamiseks mitte üksnes seal näidatud isikute, vaid ka nende perekonnaliikmete suhtes, kes elasid nendega koos arreteerimise hetkel või olid nende ülalpeetavad.
[Leedu arhiiv, Bolševismiaastad. V.1, Kaunas 1942.P.13-18, 31-73].

2.1.4. KURITEGUDE SUBJEKTID

Kommunistliku genotsiidi teostajaks Leedus oli kõige laiemas tähenduses Nõukogude Liit, sest vastavalt genotsiidi ärahoidmise ja selle eest karistamise konventsiooni artiklile 1 on genotsiid kuritegu vastavalt rahvusvahelisele õigusele, mille kohaselt kurite-

* Anušauskas A. Lietuvių tautos Sovietinis naikinimas (“Leedu rahva hävitamine Nõukogude Liidu poolt”). 1940-1958. Vilnius, 1996.

gude subjektideks loetakse riike. Kuid selline määratlemine ei ole piisav, nagu ei ole piisav ka genotsiidi konkreetsete otsete täideviijate kindlaksmääramine, sest genotsiidiohtu ei tekita üksikisikute teod, vaid riigi valitsuse korraldatud ja ülalpeetud süsteem.

2.1.5. SÕJAKURITEOD JA INIMSUSVASTASED KURITEOD

- 1) Juuni 1941: 73 inimest maha lastud ja surnuks piinatud.
[Padaubietis, J. Telšių kankiniai (“Telšiai märtrid”). Pittsburgh, 1949]
- 2) 23.–24. juuni 1941: 69 poliitvangi ja tsiviilisikut surnuks piinatud.*
- 3) Oktoober – detsember 1944: 2238 inimest tapetud.*
- 4) 1944-46: 702 meest ja 4 naist surnuks piinatud ja maetud Tuskulénai mõisa.
[Arheoloogilised väljakaevamised Tuskulénai mõisas 1994-95]
- 5) Juuli – august 1944: 24 100 inimest sunniviisiliselt mobiliseeritud Punaarmeesse.*
- 6) 1944–45: 108 378 inimest, sealhulgas 82 000 leedulast, mobiliseeritud Punaarmeesse.*
- 7) Sunniviisiline värbamine Nõukogude armeesse jätkus isegi pärast iseseisva Leedu Vabariigi taastamist 11. märtsil 1990.
- 8) 2300 inimest vigastatud Nõukogude armees teenimise ajal, 1600 surnud.
[Tööministeeriumi andmed, 1995–97]
- 9) 7152 Leedu elanikku pidid sunniviisiliselt osalema Tšernobõli tuumaelektrijaama päästetööl, neile tekitati pöördumatuid tervisekahjustusi, 370 neist on surnud.
[Leedu Vabariigi Sotsiaal- ja Tööministeeriumi tõend]
- 10) Piirvalvurite ja tolliametnike veresaun Medininkais 31. juulil 1991, 7 isikut tapetud.
[Leedu Vabariigi Peaprokuratuur, arhiiv, toimik nr.09-2-047-91]
- 11) Vilniuse teletorni rahumeelsete kaitsjate tulistamine 13. jaanuaril 1991, 14 neist suri kuulihaavadesse.
[Leedu Vabariigi Peaprokuratuur, arhiiv, toimik nr.09-2-047-91]
- 12) Üle 5000 Leedu elaniku pidi sunniviisiliselt osa võtma Afganistani sõjast: mõned neist tapeti sõjategevuse käigus, mõned said eluaegse füüsilise ja moraalse kahjustuse.

2.2. ALBAANIA

Albaania süüdistaja hr. **Luan Daci** väitis, et:

Albaania Kommunistlik Partei, toetudes marksismi-leninismi ja klassivõitluse ideoloogiale, juhtis ainsa valitseva poliitilise rühmitusena riiki suvaliste ja autoritaarsete meetoditega, andis välja despotlikke korraldusi ja tallas jalge alla inimõigused, seadustas

omandi üldise natsionaliseerimise ja kollektiviseerimise, surus inimestele peale moraalitu ateismi, isoleeris riigi igal võimalikul viisil – poliitiliselt, territoriaalselt ja majanduslikult.

Aastatel 1945–1990 viidi sunniviisiliselt ellu totalitaarset ideoloogiat ja psühholoogiat, millega kaasnesid kohutavad genotsiidikuriteod Albaania rahva erinevate poliitiliste, sotsiaalsete ja usuliste rühmade vastu, kellel olid teistsugused, mittekommunistlikud ja mittetotalitaarsed vaated. Sõjaeelse fašistliku režiimi ajal aktiivselt tegutsenud avaliku elu tegelased, edukad ärimehed ja põllumehed langesid samuti tagakiusamise ja karistuste ohvriks.

2.2.1. INIMSUSVASTASED KURITEOD

Kommunistliku režiimi ajal pandi Albaania territooriumil toime ränki inimsusvastaseid kuritegusid (genotsiid).

1. 1942–44 sõja ajal korraldasid kommunistid terrorikampaania rahulike Albaania elanike vastu: võeti ära talunike loomad, nende kodud põletati ja inimesed mõrvati.
2. 1946–47 lavastasid kommunistid kohtuprotsesse oma antikommunistlike vastaste üle. Fabritseeritud süüdistuste alusel mõisteti suur hulk opositsiooni liikmeid pikaajalisse vangistusse või mõrvati, mis viis igasuguse vastupanu hävitamiseni.
3. Tuntud avaliku elu tegelased, teadlased, õpetlased, kunstnikud ja teised haritlased anti fabritseeritud süüdistuste alusel kohtu alla.
4. Kommunistlik režiim kiusas taga kõiki Albaania usukogukondi. Vaimulikud vahistati, neid hoiti vahi all ja karistati, pühakojad suleti. 1967. aastal keelustas kommunistlik režiim Albaanias kõik religioonid ja igasuguse usustegevuse.
5. Repressiivorganid kohtlesid ebainimlikult ja piinasid kinnipeetavaid, vange, invaliide, sealhulgas lapsi ja rasedaid naisi.

Kommunistliku režiimi ajal:

- 5577 inimest mõrvati, rakendades surmanuhtlust valesüüdistuste alusel või sootuks ilma kohtuta;
- 48 217 inimest, sealhulgas 10 192 naist ja last, interneeriti ja saadeti koonduslaagritesse.

Albaania Kommunistlik Partei oli niivõrd kuritegelik ja põhiseadusevastane, et ei täitnud isegi enda vastuvõetud ja kinnitatud õigusakte.

Albaania Kommunistliku Partei toimepandud kuritegusid tõendavad Albaania arhiivide dokumendid, pealtnägijate tunnistused, lisatud fotod.

Albaania Kommunistliku Partei kuriteod kujutavad endast rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud aktide – 1948. aasta inimõiguste ülddeklaratsiooni, ÜRO 1948. aasta

genotsiidi ärahoidmise ja selle eest karistamise konventsiooni, ÜRO 1966. aasta kodaniku- ja poliitiliste õiguste pakti, jne – jämedat rikkumist.

Süüdistajatena nõuame, et tribunal annaks hinnangu Albaania Kommunistliku Partei õiguslikule vastutusele, mõistaks hukka kõik eespool nimetatud kuriteod ja mõistaks kriminaalkorras kohut nende kuritegude ideoloogide, organisatorite ja täideviijate üle.

2.3. VALGEVENE

Valgevene esindaja hr.**Grigori Prokopovich** väitis, et:

Valgevene Kommunistlik (bolševike) Partei, mis oli Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei haru, lõi klassikalise inim- ja rahvavaenuliku ideoloogia, mis muutus kuritegelikuks dogmaks. Valitsedes riigi ja selle valitsuse üle, pani kommunistlik partei toime järgmised kuriteod:

- haaras Valgevenes jõuga võimu,
- lõi repressiivorganite süsteemi, mille töövahenditeks olid julm piinamine ja kuriteod,
- likvideeris kõik poliitilised parteid ja represseris nende juhte,
- tõrjus valgevene keele kasutuse avalikust elust välja,
- vahistas, küüditas ja vangistas elanikke valesüüdistuste alusel,
- represseris 90% Valgevene rahva haritlastest,
- hävitas üle poolteise miljoni valgevenelase.

2.3.1. RAHUVASTASED KURITEOD

25. märtsil 1918 kuulutati välja Valgevene Rahvavabariik. Selle eluiga jäi väga lühikeseks, sest 1. jaanuaril 1919 esitasid Valgevene kommunistid (bolševikud), keda toetas Venemaa, manifesti Valgevene Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi loomise kohta, mis 1922. aastal inkorporeeriti Nõukogude Liitu. Sellega lõppes Valgevene rahva taassünni protsess, sest iga rahvusluseilmingut kiusati taga kui “proletariaadi diktatuuri vastast kontrrevolutsioonilist nähtust” (S. Sharecki. *Tragediya Belarusii*. Minsk, 1998).

Kui kommunistlik režiim oli jõudu kogunud, muudeti Valgevene sotsialistlikku revolutsiooni Läände eksportimise platsdarmiks. Valgevenest sai iseseisvate riikide vastase õõnestustöö tugipunkt, teda sunniti rahaliselt toetama revolutsioonilist liikumist välismaal. Ainuüksi aastatel 1926–37 eraldati 50 000 rubla Leedu, Läti ja Tšehhoslovakkia territooriumil toimuva õõnestustöö toetuseks (Valgevene Riigiarhiiv Minskis, osa 4, jagu 21, toimikud 112, 122).

2.3.2. INIMSUSVASTASED KURITEOD

Kommunistlik režiim rikkus rängalt Valgevenes kehtivaid seadusi ja üldtunnustatud rahvusvahelise õiguse norme. Kõik, kes kehtivat režiimi ei toetanud, liigitati “kontrevolutsiooniliseks elemendiks”, “rahvavaenlaseks” vms. Need inimesed vahistati ilma igasuguse süüdistuseta ja kõige sagedamini mõistsid nende üle kohut troikad, kes ei määranud karistust seaduse järgi, vaid vastavalt oma äranägemisele.

1930. aasta veebruaris mõistis troika 5 päeva jooksul surma 65 inimest ja saatis 62 inimest koonduslaagritesse. Sama aasta veebruarist maini vahistati 6437 inimest, kellest 912 mõisteti surma, 1723 saadeti koonduslaagritesse ja 2237 pagendati (Vene Föderatsiooni Kaitseministeeriumi Keskariiv Moskvast).

Kollektiviseerimise ajal lavastati arvukalt poliitilisi protsesse “kulakluse kui klassi likvideerimiseks”. 1933. aastal vahistati Minski rajoonis 110 taluniku, peaaegu kõik neist (101) mõisteti surma (Ch. Adamushka. *Politychniya represii 20-50 godov na Belarusii*. Minsk, 1994). 1936. aastal mõisteti rängad karistused 8074 inimesele, 1937–38 vahistati 7220 inimest ja mõisteti süüdi väidetavas spioneerimises (Valgevene KGB arhiiv; Valgevene Riigiarhiiv Minskis, osa 4, jaotis 21, toimikud 1391, 1610). 1936–37 vahistati üle neljakümne Valgevene kirjaniku, mõned neist hukati, teised saadeti koonduslaagritesse. 1937. aastal hukati 1210 piirialade elanikku, 2066 inimest saadeti koonduslaagritesse.

Inimese poliitilistel põhjustel süüdi lavastamiseks püüti kinnipeetavatelt “ülestunnistusi” või muud soovitud tunnistust välja pressida sel viisil, et neid hoiti ülerahvastatud vanglates, külmades kartserites või lämmatavalt kuumades eriruumides, kus vangid tundideks teadvuse kaotasid. Peksmine ja muu piinamine olid tavapäraseks vahendiks (Valgevene KGB arhiiv).

Kommunistlik režiim rikkus ka Valgevene elanike teisi kodanikuõigusi. “Kulakluse kui klassi likvideerimise” loosungi all toimus laiaulatuslik eraomandi eksproprieerimine: 1930. aastal eksproprieeriti 15 629, 1931. aastal 7778 taluniku omand. Talunike omandi eksproprieerimine jätkus ka järgnenud aastatel.

Kodanikel ei olnud õigust ühineda või moodustada vabatahtlikke organisatsioone. Neil ei olnud võimalik rahuldada oma usulisi vajadusi, sest peaaegu kõik kirikud ja sünagogid olid suletud ja preestrid represseeritud. Laialdaselt kasutati “rahvavaenlaseks” liigitatute valmisõiguse piiramist või äravõtmist. Ainuüksi 1928. aastal jäi valimisõigusest ilma 1,8% maaelanikkonnast, 14,8% väikelinnade elanikest ja 23% linlastest (*Sbornik Zakonov Belorusskoy SSR*, 1929).

2.3.3. GENOTSIID

Püüdes oma režiimi kindlustada, teostas Valgevene Kommunistlik Partei Valgevene rahva suhtes genotsiidi. Alates 1922. aastast tegeles ta järjepidevalt Valgevene kultuuri ja vaimse potentsiaali hävitamisega. Repressioonide märklauaks sai eelkõige Valgevene Teaduste Akadeemia. Selle teaduslikke töötajaid süüdistati kontrevolutsioonilises tegevuses, nende üle mõisteti kohut, neid pagendati, saadeti koonduslaagritesse ja isegi

hukati. Valgevene Teaduste Akadeemia töötajate vastu suunatud repressioonid hõlmasid järgmist: 1930. aastal rakendati repressiivmeetmeid 33 teadustöötaja suhtes; 1933–16; 1936–15; 1937–45; 1938–27; kokku 140 inimese suhtes (42 neist hukati), sealhulgas tuntud teadlased ja õpetlased: 13 akadeemikut, 6 korrespondentliiget, 2 Valgevene Teaduste Akadeemia presidenti (Valgevene KGB arhiiv Minskis).

Valgevene rahvastiku koosseisu muutmiseks küüditati suur hulk inimesi Valgevenest Siberi kõige kaugemasse põhjaossa ja Kesk-Aasiasse ning jäeti sinna praktiliselt ilma elatusvahenditeta. Aastail 1925–26 küüditati 229 endist maaomanikku, aastail 1930–31 5671 perekonda (8208 inimest); 15 725 nõ kulakute perekonda küüditati põhjarajoonidesse; hiljem sai sama saatuse osaliseks veel 5671 perekonda (22 500 inimest). 1935. aastal küüditati 1979 perekonda Valgevenest äärealadele, sama aasta sügisel veel 887 perekonda; aastail 1937 küüditati 3276 perekonda. Aastatel 1939–41 viidi taas läbi laiaulatuslikke küüditamisi (Valgevene Rahvusarhiiv, fond 4, n. 21, s-ü 192; KGB arhiiv Valgevenes).

Võttes arvesse eespool esitatud asjaolusid, nõuan ma, et:

- 1) Valgevene Kommunistlik Partei kuulutatakse kuritegelikuks organisatsiooniks;
- 2) kommunistlik partei keelustatakse avaliku organisatsioonina ja keelatakse selle osalemine mis tahes valitsus- või haldusorganite valimistel;
- 3) konkreetsete kuritegude eest vastutavad isikud antaks kriminaalkorras kohtu alla;
- 4) materiaalse ja moraalse kahju eest makstaks hüvitist;
- 5) korraldataks riikidevaheline kohtuprotsess, mis tunnistab kommunistliku partei kuritegelikuks organisatsiooniks.

2.4. BULGAARIA

Bulgaariat süüdistaja hr. **Ivan Stanchev** väitis, et (kommunistliku) Töölispartei võimaloleku ajal toimusid Bulgaarias poliitilised repressioonid. Repressioonid algasid 1944. aastal, kohe pärast Nõukogude armee saabumist riiki, ning kestsid kuni kommunistliku režiimi lõpuni 1989. aasta novembris.

2.4.1. SÜÜDISTUSED

1. Repressiivsetel eesmärkidel Rahvatribunali loomine, mis oli vastuolus 1879. aasta Trnovo konstitutsiooni artikliga 73;
2. suure hulga sõjaväehvitseride ebaseaduslik vahistamine või põhjuseata teenistusest vabastamine;
3. mitmete liitude, akadeemiate ja muude institutsioonide likvideerimine väidetavalt “fašistlikku laadi julma tegevuse” tõttu;
4. repressiivsetel eesmärkidel töökoonduslaagrite loomine (umbes 86 üksust);
5. totalitaarse režiimi juurutamine;
6. opositsiooni hävitamine, selle juhtide vangistamine ja mõrvamine;
7. süütute inimeste vangistamine ja mõrvamine;
8. rahvavõimu kaitse seaduse vastuvõtmine 1945. aastal, millest sai poliitiliste repressioonide “seaduslik” alus.

2.4.2. INIMSUSVASTASED KURITEOD

EBASEADUSLIK VANGISTAMINE JA MÕRVAMINE

1. Detsember 1944 – aprill 1945: 11 122 lavastatud kohtuprotsessi “rahvakohtus”, mille tulemusena toimus 9155 kohtumõistmist: 2730 surmanuhtlust, 1305 eluaegset vabadusekaotust, 808 tingimisi karistust, ülejäänutele 1–20 aastat vabadusekaotust.
2. 289 sõjaväehvitseri vabastati teenistusest, 507 paigutati ümber, 151 vahistati, arreteeritute hulgas oli 17 kindralit, 45 koloneli, 45 kolonelleitnanti, 38 majorit, 123 kaptenit, 204 allohvitseri, 234 nooremallohvitseri, 40 ohvitserikandidaati; kokku 746 inimest.
3. Sügis 1944 – aprill 1962: 23 531 inimest saadeti koonduslaagritesse, sealhulgas 21 447 meest ja 2089 naist.
4. 1945–53: rahvavõimu kaitse seaduse alusel lavastati 106 poliitilist kohtuprotsessi; 1944–88 oli kokku 4995 poliitilist protsessi; 1952–1985 mõisteti 478 inimest “rahvavastase” tegevuse eest surma.
5. 23. september 1947: opositsiooni juht N. Petkov mõisteti surma poomise läbi.

NÕUE:

Süüdistaja nõuab kommunistliku režiimi tagajärgede igakülgset poliitilist hinnangut; mälestuse säilitamist kommunistlikest kuritegudest, eelkõige noorema põlvkonna seas; rahvusvahelist kohtuprotsessi kommunismi üle, mis oleks samalaadne fašismi üle peetud protsessiga; kõikvõimalike kommunismiilmingute likvideerimist.

2.5. EESTI

Eesti süüdistaja hr. **Leo Õispuu** esitas kuritegelikku ideoloogiat rakendanud Venemaa Kommunistliku Partei ja selle toetaja Eestimaa Kommunistliku Partei vastu järgmised süüdistused:

Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei (edaspidi “NLKP”) püüdis veenda alistatud väikerahvaid, et suurrahvad peavad laienema väikerahvaste assimileerimise teel, nii et maailma jääb ainult umbkaudu 20 suurrahvast, samas kui niisuguste väikerahvaste nagu eestlased, osaks on kaduda. Kõikidest Nõukogude Liidu rahvustest olid üksnes venelased need, kellel oli lootust alles jääda. Selline ideoloogia oli kuritegelik, sest sellega püüti õigustada venestamist ja teiste rahvaste järkjärgulist kadumist ning võtta eestlastelt enesemääramisõigus, rikkudes sellega ÜRO 19. detsembri 1966. aasta statuudi artiklit 1.1. NLKP ametlik doktriin – *võitlus kodanlike natsionalistide vastu* – väitis, et rahvusel on neli iseloomulikku tunnust: ühine keel, ühine territoorium, ühine majandus ja ühine kultuur. Kui üks neist tunnustest kaob, lakkab olemast ka rahvus. NLKP kasutas seda doktriini eestlaste ja teiste rahvaste vastu suunatud kuritegude õigustamiseks.

NLKP ideoloogia oli kuritegelik ka seetõttu, et see vastandas ühe ühiskonnakihi teisele, püüdes hävitada rahvuslikku eneseteadvust ja õõnestades rahvust seestpoolt.

NLKP samastas end riigiga ja surus maha mis tahes teisiti mõtlemise ilmingud, arvamuste paljusus ei olnud lubatud. See takistas ühiskonna vaimset arengut ja põhjustas kahele eestlaste põlvkonnale korvamatut kahju.

NLKP kuritegelik ideoloogia viis selleni, et rahvuslike või mittekommunistlike ideede toetamise eest seati sisse kriminaalvastutus ja usuliste veendumuste vaba avaldamise eest hakati taga kiusama.

Eesti kommunistlikke võimukandjaid süüdistatakse järgmises:

- Eesti eliidi hävitamine (igasuguse kohtumõistmiseta);
- lavastatud poliitiliste süüdistuste esitamine süütutele isikutele;
- poliitvangide surma mõistmine ja vangistuses hoidmine töölaagrites, mis asusid kõige halvemates kliimaoludes;
- suure osa Eesti elanikkonna (sealhulgas naiste ja laste) küüditamine Siberisse, kusjuures inimesed ei osanud kohalikku keelt ja neil ei olnud ülalpidamishahendeid, sest nad olid liigitatud eriti ohtlike kurjategijate hulka;
- Eesti elanikkonna hoidmine pideva hirmu õhkkonnas, mis põhjustas rahva tervise halvenemise;
- eestlaste venestamine;
- Eesti territooriumil piirangute seadmine eestlastele lubatavate töökohtade osas;
- mitmed meetmed, millel oli kaudne mõju eestlaste iibe vähenemisele.

NLKP juhtivad asutused ja isikud panid Eesti riigi ja rahva vastu toime järgmised kuriteod:

2.5.1. RAHUVASTASED KURITEOD:

17. juunil 1940 okupeeris Punaarmee NLKP juhtimisel Eesti. Punaarmee sissetungi- vägedes oli 115 000 sõdurit, s.o 10 korda rohkem kui Eesti rahuaegses kaitseväes. Okupeerimise järel kehtestas NLKP Eesti territooriumil oma õigusaktid ja keelustas vaba ajakirjanduse. NLKP juhitavad okupatsioonivõimud likvideerisid sõltumatu kohtusüsteemi, ühe tähtsaima demokraatliku institutsiooni. Esinduskogu valimised toimusid 15. juulil 1940 poliitilise terrori õhkkonnas. Eesti "ühines" (sunniti ühinema) NSV Liiduga, rikkudes jämedalt Eesti põhiseadust ja 1907. aasta Haagi konventsiooni.

18. septembril 1944 taastati lühikeseks ajaks seaduslik ja suveräänne Eesti valitsus. Selle eesotsas olid Otto Tief presidendi kohusetäitjana ja Jüri Uluots peaministrina. Sama aasta sügisel okupeeris Punaarmee Eesti uuesti ja vahistas peaaegu kõik taastatud valitsuse liikmed.

2.5.2. INIMSUSVASTASED KURITEOD (GENOTSIID):

Alates sellest hetkest, kui Punaarmee oli Eesti okupeerinud, hakati eesti rahva suhtes rakendama terrorit. 1939. aastal elas Eestis 1 000 360 eestlast, mis moodustas 93% kogu Eesti elanikkonnast. 1940. aasta lõpus oli eestlasi 907 922, 1944. aasta lõpus 806 460, 1989. aastal 883 000. 50 okupatsiooniaasta jooksul oli Eesti elanikkond vähenenud 117 000 inimese võrra. Soome metoodika alusel on teadlased kindlaks teinud, et okupatsiooniaegse Eesti rahva hävitamise tagajärjel on Eesti kaotanud veel 175 000 inimest sündimata laste näol. Kokku teeksid okupatsiooniaegsed inimkaotused siis 370 000, mis moodustab 1/3 Eesti sõjaelsest rahvastikust.

- 63 000 inimest tapeti või suri töölaagrites.
- 23 000 inimest tapeti rindel või okupatsiooniaegse vastupanuliikumise käigus.
- 40 000 inimest küüditati Eestist muudesse piirkondadesse.
- 72 000 inimest emigreerusid Eestist 1944. aastal, 7000 suri emigreerudes.
- See teeb kokku 202 000 inimest.

1941. aastal saadeti 4005 last Venemaa sisepiirkondadesse, mõnedki neist ei tulnud pärast sõda tagasi. 1949. aasta märtsis küüditati 22 000 eestlast Venemaa erinevatesse piirkondadesse. Osa neist – 5000 eestlast – küüditati Tomski piirkonda Semipalatinski tuumakatsepolügooni lähistele, kus 1949–1954 katsetati õhkamise teel vesinikupomme. Radiatsiooniohvid jäeti iseenda hooleks, ilma igasuguse arstiabi. Kiiritustõppe haigestunutele väideti, et nad põevad loomadelt nakatunud brutselloosi, sama haigus toodi põhjuseks ka väärarengutega laste sünni korral.

Terrorit rakendati ka noorema põlvkonna suhtes, kelle üle mõisteti kohut sõjakohtus. Kümne aasta jooksul, 1945–1954, mõistis sõjakohus süüdi 708 noort inimest, kes olid teinud koostööd Nõukogude vastase relvastatud vastupanuliikumise liikmetega, keda rahva hulgas tunti metsavendade nime all. 6 noormeest mõisteti surma, 200-le mõisteti 25-aastane vabaduskaotuslik karistus, 16 inimesele mõisteti 15–20-aastane vabaduskaotuslik karistus, 289 noorele inimesele mõisteti 10-aastane vabaduskaotuslik karistus, ülejäänute karistuse pikkus oli alla 10 aasta.

Peamine süüdistus, mis neile noortele esitati, oli Nõukogude vastaste lendlehtede ja muud liiki Nõukogude vastaste materjalide valmistamine ja levitamine, samuti koostöö relvastatud vastupanuliikumise liikmete – metsavendadega.

Eesti süüdistaja esitas tõendid, mis kinnitavad, et genotsiid eesti rahva vastu ei toimunud ainult Eesti pinnal. Süüdistaja esitas NSV Liidu Krasnodari krai KGB agentuuri kirja nr I/K-A78 29. novembrist 1990, mis on adresseeritud Eestlaste Ühendusele ja milles Krasnodari piirkonna KGB agentuur kinnitab, et aastatel 1930–40 represseeriti ebaseaduslikult selles piirkonnas elavaid eestlasi. Selles ajavahemikus hävitati Krasnodari piirkonnas terve eestlaste küla: repressioonid olid suunatud ligikaudu 182 eestlase vastu, kellest 171 mõisteti surma.

Eestis toimus etnotsiid otsesest repressseerimisest “pehmemate” meetoditega: siia hulka kuulus venestamine – Eestisse toodi sisse 500 000 venelast; eestlastel ei olnud lubatud töötada kõrgematel ametikohtadel lennunduses, mereväes, sõjatööstuses, jne. Elanikke hoiti pideva hirmu all, mis kahjustas nende tervist.

Tõendid, mille süüdistaja esitas tribunalile eesti rahva suhtes toime pandud repressioonide ja eesti rahvale tekitatud kahju kohta, pärinevad 6-köitelisest väljaandest, milles võetakse kokku repressioonihvrite registri andmed ja järeldused, mille on teinud Eestile kommunistliku okupatsiooni poolt tekitatud kahju hindamiseks loodud avalikud komisjonid *).

Eesti süüdistaja nõuab:

1. Nõukogude Liidu totalitaarse kommunistliku režiimi ja kommunistliku ideoloogia kuritegelikuks tunnistamist;
2. et Vene Föderatsiooni valitsus, kui Nõukogude Liidu õigusjärglane, tunnistaks oma kohustust lahendada materiaalse ja moraalse kahju hüvitamise küsimus, millise kahju on tekitanud Nõukogude Liidu totalitaarne kommunistlik režiim riikidele ja nende elanikele, kes kannatasid ja olid ohvriteks Nõukogude Liidu poolsete ebaseaduslike ja kuritegelike tegevuste tulemusel **);
3. et riigid, kus pandi toime rahu- ja inimsusvastastaseid kuritegusid, sõjakuritegusid ja genotsiidi, võtaksid vastutusele nende kuritegude toimepanijad ja ning nende üle mõistetak kohut nende riikide territooriumil, kus kõnealused kuriteod toime pandi, või rahvusvahelises kohtus;
4. et arvestataks asjaolu, et 12. septembri 1948. aasta genotsiidi käsitlev konventsioon kehtib riigivõimu esindajate ja üksikisikute suhtes ka juhul, kui sel ajal, mil kõnealune riik genotsiidi teostas, ei peetud genotsiidi selle riigi – praegusel juhul Nõukogude Liidu – seaduste rikkumiseks.

*) Vaata käesoleva tõlkeramaatu lisad 1 ja 2. Väljaandja L. Õispuu.

**) Vaata samuti käesoleva tõlkeramaatu venekeelne tekst lisas 1. L.Õ.

2.6. KASAHSTAN

Kasahstani rahvuslik-demokraatliku liikumise *Azat* esimees hr. **Chasen Kozha-Achmet** väidab avalikustatud andmete põhjal järgmist:

Kommunistliku Kremli kuriteod kasahhi rahva vastu olid Tsaari-Venemaa koloniaalpoliitika jätkuks. Vahe seisnes selles, et kommunistid teostasid seda poliitikat eriti sadistlikul viisil.

Kasahhi rahvas langes kahekordse rõhumise – totalitarismi ja kolonialismi alla.

2.6.1. INIMSUSVASTASED KURITEOD:

- 1) Ebaseaduslikud vangistamised, mis on vastuolus 1948. aasta inimõiguste ülddeklaratsiooni artikliga 9 ja 1966. aasta kodaniku- ja poliitiliste õiguste pakti artikliga 9.

1928. aastal vahistati valesüüdistuste alusel 44 inimest; 1930. aastal vahistati 40 inimest, kes olid kuulunud Alaš-ordõ Rahvusparteisse, kuigi kommunistlikud võimud olid 1919. aastal kuulutanud amnestia selle kõikidele liikmetele. Mõned neist hukati, ülejäänud küüditati Venemaale. 1937–38 langesid need inimesed koos paljude teiste haritlastega veelkord repressioonide ohvriks.

Viiekümneandel mõistsid kommunistlikud võimukandjad poliitiliste valesüüdistuste alusel taas süüdi suure hulga avaliku elu tegelasi, teadlasi ja õpetlasi. Ohvrite hulgas oli ka E. Bekmakhanov, “Kasahhi NSV ajaloo” kaasautor.

- 2) Riigi kodanike metsik kohtlemine, kus nende üle mõistsid kohut erikohtud, mis on vastuolus 1948. aasta genotsiidi ärahoidmise ja selle eest karistamise ÜRO konventsiooni artikliga 2, 1948. aasta inimõiguste ülddeklaratsiooni artikliga 9 ja ÜRO 1966. aasta kodaniku- ja poliitiliste õiguste pakti artikliga 9.

Aastatel 1929–33 mõistsid niinimetatud “troikad” 3386 inimest surma ja saatsid 13 151 inimest koonduslaagritesse.

1986. aasta detsembris surusid kommunistlikud võimukandjad julmalt maha režimivastase rahvuslik-patriootilise vastupanuliikumise: rahulikud meeleavaldused aeti laiali, 99 inimest vahistati, anti kohtu alla ja neile mõisteti erineva pikkusega vabaduskaotuslikud karistused, kaks neist mõisteti surma; sajad inimesed heideti välja kõrgkoolidest või vabastati töölt.

2.6.2. SÕJAKURITEOD

Era- ja ühiskondliku omandi eksproprieerimine vastuolus 29. juuli 1899. aasta maismaasõja seadusi ja tavasid käsitleva Haagi konventsiooni lisaga, mis käsitleb maismaasõja seaduste ja tavade reguleerimist, artikliga 23, 18. oktoobri 1907 maismaasõja seadusi ja tavasid käsitleva neljanda Haagi konventsiooni artikliga 23, ja 12. augusti 1949. aasta Genfi konventsiooni, mis käsitleb tsiviilisikute kaitset sõja ajal, artikliga 54.

Tuginedes 1928. aasta konfiskeerimisseadusele, eksproprieeriti ligikaudu 690 talumajapidamist ja nende omanikud küüditati Siberisse. Kollektiviseerimise ohvrite koguarv ulatub 100 000ni.

2.6.3. GENOTSIID

Talumata elutingimuste loomine, mis on vastuolus genotsiidi ärahoidmise ja selle eest karistamise konventsiooni artikliga 2.

Kommunistlike võimukandjate mõistusevastane põllumajanduspoliitika aastatel 1921–22 põhjustas enam kui 2 000 000 inimese näljahäda. See tõi omakorda kaasa iibe langetuse ja emigreerumislaine: 1922. aastaks oli Kasahstani territooriumi elanike arv kahanenud 1914. aasta 4 800 000-lt ligikaudu 3 800 000-ni.

Ainuüksi ajavahemikus 1930–31 sunniti 281 230 talunikku Kasahstani territooriumilt lahkuma. Näljahäda tõttu kahanes elanike arv sel ajal 1 750 000-ni, s.t 52%.

1948. aastal rajati NSV Liidu Ministrite Nõukogu otsusega Kasahstani territooriumile tuumakatsetuste polügoon. Õhus lõhati 113 katsepommi ja maa all 343. Need katsetused tekitasid Kasahstani elanikkonna tervisele mõõtmatu kahju. Kommunistlike võimukandjate tegevusjooneks oli varjata kahju tegelikku põhjust ja ulatust.

Kommunistlike võimukandjate vastutustundetud voluntaristlikud otsused põhjustasid ennenägematu ökoloogilise katastroofi – Araali mere kadumise.

Kommunistlike võimukandjate käsu kohaselt asendati araabia tähestik, mida kasahhid olid kasutanud sajandeid, kahekümne aastatel ladina tähestikuga ja 1940. aastal kirillitsaga.

60ndateks aastateks oli kasahhide arv sihiliku kommunistliku migratsioonipoliitika tagajärjel vähenenud 29%-ni Kasahstani rahvastikust. Vene keel kuulutati ametlikuks riigikeeleks. Valitses reaalne oht, et kasahhi rahvas sureb välja.

2.7. LÄTI

Läti süüdistaja hr. **Uldis Pauls Strelis** väitis, et:

Lätimaa Kommunistlik Partei, Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei lahutamatu osa, oli viimase kuritegelike juhiste kuulekas täitja ja pani Lätis toime sõjakuritegusid, rahuvastaseid kuritegusid ja teostas Läti rahva vastast genotsiidi, esinedes ainsa õiglase ja austusväärse poliitilise parteina, mis juhindub kommunistlikust ideoloogiast.

Nõukogude okupatsiooni ajal aastatel 1939–41 ja 1944–90 aitas Lätimaa Kommunistlik Partei kaasa iseseisva Läti Vabariigi okupeerimisele ja selle ebaseaduslikule NSV Liitu inkorporeerimisele. Kommunistlik Partei teostas aktiivselt genotsiidi Läti rahva vastu, mis hõlmas elanike küüditamist Sise-Venemaale ja Läti koloniseerimist, tuues riiki sisse suure hulga teistest rahvustest inimesi.

Läti rahva vastu suunatud genotsiid tagajärjel:

- küüditati 59 742 Läti elanikku,
- tapeti 122 000 inimest,
- vahistati, vangistati ja saadeti koonduslaagritesse 91 034 inimest.

Kommunistlike repressioonide tõttu kaotatud elanike koguarv on ligikaudu 273 000. Umbes 265 000-280 000 inimest emigreerus lääneriikidesse, põgenedes kommunistliku agressiooni eest. Kommunistide rakendatud koloniseerimispoliitika tagajärjel vähenes lätlaste arv elanikkonna hulgas 1939. aasta 77%lt 1989. aastal 52%le.

Lätimaa Kommunistlik Partei aitas kaasa rahvusliku majanduse ja tööstuse hävitamisele era- ja riikliku omandi konfiskeerimise, natsionaliseerimise ning Venemaale viimise kaudu.

Süüdistaja nõuab tribunalilt, et:

- Nõukogude Liidu kommunistlik režiim ja ideoloogia tunnistatakse kuritegelikuks režiimiks ja ideoloogiaks;
- Isikud, kes on vastutavad 1945. a rahvusvahelise tribunali statuudi artiklis 6 nimetatud kuritegude sooritamise eest, võetakse vastutusele või antaks välja, et nende üle saaks kohut mõista riigid, kus need kuriteod sooritati, või laiendatud rahvusvaheline tribunal.
- Vene Föderatsiooni valitsus tunnistatakse Nõukogude Liidu õigusjärglaseks ja lahendatakse Nõukogude Liidu totalitaarse kommunistliku režiimi poolt nendele riikidele, kes langesid NSV Liidu seadusevastase ja kuritegeliku tegevuse ohvriks, tekitatud materiaalse ja moraalse kahju hüvitamise küsimused.

2.7.1. RAHUVASTASED KURITEOD

5. mail 1939 sunniti Läti Vabariiki allkirjastama vastastikuse abistamise lepingu Nõukogude liiduga, mille alusel toodi Läti Vabariigi territooriumile 30 000 meest Punaarmee vägesid.

16. juunil 1940 esitas NSV Liidu valitsus ultimaatumi Läti saadikule Moskvast ning nõudis Läti Valitsuse asendamist teisega ja piiride avamist täiendavale Punaarmee kontingendile. Ultimaatumi esitamise ajaks olid hästirelvastatud Punaarmee üksused juba Läti ja Nõukogude Liidu piirile toimetatud.

Läti võimudel ei jäänud muud üle, kui 17. juunil ultimaatum vastu võtta, mille järel NSV Liidu sõjavägi okupeeris riigi. Relvajõudude ähvardusel vannutati ametisse uus valitsus ja 5. augustil 1940 kuulutati Läti Nõukogude Liidu koosseisu kuuluvaks nõukogude sotsialistlikuks vabariigiks, rikkudes sellega jämedalt Läti Vabariigi põhiseadust.

Niisugune oli Läti okupeerimise ja annekteerimise tegelik lugu.

2.7.2. GENOTSIID

Kommunistliku režiimi suurim kuritegu Läti kodanike vastu oli massiline küüditamine ja poliitilised kohtuprotsessid, mis enne II maailmasõda lõppesid eranditult hukkamistega. Rahvastiku edumeelseim ja aktiivseim osa langes süüdimõistmiste, vangistuste ja koonduslaagritesse saatmise ohvriks. Selle protsessi kirjeldamiseks on ainult üks sobiv sõna – genotsiid Läti rahva vastu.

Esimesed inimesed, kes langesid kommunistide repressioonide ohvriks, olid Läti valitsuse liikmed, riigiametnikud, rahvusliku armee juhid ja ohvitserid, piirivalvurid, politseinikud, haritlased – ühesõnaga kõik need, keda peeti nõukogude režiimi vastasteks “ühiskonnaohtlikeks isikuteks”. Nad vahistati ja pandi vangi, neid piinati ja sunniti tunnistama end süüdi kuritegudes, mida nad ei olnud kunagi sooritanud. Kohtuprotsessid lavastati selliselt, et olnuks tagatud süütute inimeste süüdimõistmine.

Repressioonid puhkesid taas II maailmasõja järel, ainult veelgi laiemas ulatuses. 1945. aasta veebruaris küüditati Läti territooriumilt 675 Saksa päritolu inimest. 1951. aastal küüditati 40 Jehoova tunnistajat. Paljud arstid, õpetajad ja muude elualade esindajad vahistati. 14. juunil 1941 korraldati massiline küüditamine, mis ei jätnud puutumata ka haigeid, rasedaid naisi ja väikelapsi. Nad kõik laeti kaubavagunitesse ja viidi Siberisse. 25. märtsil 1949 küüditati ja jäeti ilma õigusest kodumaale naasta 42 178 inimest, sealhulgas 3479 väikelast ja alla 7-aastast last ning 735 üle 80-aastast vanurit. Vedamisel küüditamise sihtkohta suri neist 197 ravimite, vee, toidu ja arstiabi puudumise tõttu.

1953. aastal teatas Lätimaa Kommunistliku Partei juht Kalnberzinš oma iga-aastases pöördumises, et ajavahemikus 1945–1953 on kahjutuks tehtud 119 000 poliitilist vaenlast. Samas ajavahemikus vangistati või saadeti koonduslaagritesse 91 034 inimest.

Kommunistlike repressioonide tõttu kaotatud inimeste koguarv on ligikaudu 214 905. Umbes 265 000-280 000 Läti elanikku põgenes kommunistliku agressiooni eest Läände.

Küüditatud põliselanike asemele toodi vene keelt rääkivad vene, valgevene, ukraina ja muudest nõukogude rahvustest kolonisaatorid. Koloniseerimispoliitika ja Läti rahva vastane genotsiid tõi kaasa lätlaste osa kahanemise elanikkonna koostises 1935. aasta 77%lt 52%le 1989. aastal, samas kui sissetulnute arv tõusis samas ajavahemikus 0,5 miljonilt 1,5 miljonini. Lätlased tõrjuti suurematest linnadest välja. 1989. aastal moodustasid lätlased ainult 36% Riia elanikest, 13% Daugavpilsis elanikest, 38% Liepaja elanikest ja 43% Ventspilsis elanikest. Kolonisaatoritel oli mitmeid privileege töökohade ja elamispinna saamisel. Eriprivileegid olid Punaarmeele kuuluval ohvitseridel. Põliselanikke diskrimineeriti kõikvõimalikul viisil.

50 okupatsiooniaasta jooksul diskrimineeriti ka läti keelt. Hea vene keele oskus sai vajalikuks kõigile, kes tahtsid töötada haridus- ja muudes asutustes. Läti keel tõrjuti praktiliselt kõikidest ametliku kasutuse valdkondadest välja. Lätlased ei saanud oma keelt avalikus elus kasutada. Paljude ametite ja elualade puhul oli vene keel kohustuslik. Läti keel langes põlu alla ja seda nimetati “koorte keeleks”. Keelatud oli kõikide rahvuslike ja religioossete tähtpäevade tähistamine, kaasa arvatud jaanipäev ja jõulud.

2.7.3. SÕJAKURITEOD

Hr. Ints Calitise tunnistusest ilmneb, et pärast Läti okupeerimist 1940. aastal natsionaliseeriti suurem osa riiklikest varadest ja elanikkond jäeti ilma võimalusest kasutada põhilist eraomandit – maad, metsi, transporti jne. Kulla- ja valuutavarud viidi Läti Vabariigi pankadest välja ja toimetati Venemaale. Natsionaliseerimine ei jätnud puutumata ka eraisikute hoiuseid ega pangas hoitavaid väärisesemeid; äriühingute aktsiad ja osad tühistati ja krediitdiasutuste jooksvad arved suleti.

Kohe pärast natsionaliseerimist toimetati varad NSV Liitu. See hõlmas kõiki Läti Vabariigi kulla- ja valuutavarusid, samuti käibelolnud hõbe- ja metallmünte. Enne sõja algust viidi Lätist välja märkimisväärne osa kaupadest ja toorainest. Ebaõiglane rahareform vähendas elanikkonna ostuvõimet, ent lõi soodsad tingimused NSV Liidust tulijatele kõikvõimalike tarbekaupade ostmiseks.

Konfiskeerimine jätkus II maailmasõja järel deporteeritute või Läände emigreerunute arvel. Kollektiviseerimise ajajärgul muudeti ühisomandiks suur hulk põllumajandusseadmeid ja -masinaid, hooneid ja loomi.

Lisaks sellele kannatas Läti majandus seetõttu, et NSV Liidu relvajõud võtsid oma sõjaväebaasideks suured alad territooriumist. Suurim jäävaba sadam Liepaja suleti ja anti NSV Liidu sõjalaevastiku kasutusse.

2.8. MOLDOVA

Moldova süüdistaja hr. **George Gimpu** väitis järgmist:

kommunistliku ideoloogia põhiolemus koosnes sundusest, repressioonidest, terrorist ja hirmust. Vägivallata, repressioonideta või inimeste meeltesse ja südamesse hirmu külvamata ei oleks selline ideoloogia vastu pidanud.

Me süüdistame Nõukogude Liidu Kommunistlikku Parteid rahu- ja inimsusvastastes kuritegudes, sõjakuritegudes ja Moldova rahva ja Bessaraabia elanike vastases genotsiidis.

28. juulil 1940 sundis NSV Liit Rumeeniat loovutama Bessaraabia ja Põhja-Bukoviina alad, mille kohe okupeerisid Punaarmee väed.

NLKP ja NSV Liidu valitsuse toimepandud kuriteod olid palju rängemad fašistliku Itaalia või Natsi-Saksamaa kuritegudest. Ateistidest kommunistid tallasid jalge alla usu jumalasse, hävitasid ja rüüstasid pühakodasid, eelkõige õigeusu kirikuid (Moldovas suleti 200 õigeusu kirikut), kalmistuid, kloostreid, liturgilisi objekte, jne.

Kommunistid hävitasid kultuuri-, kunsti-, ajaloo-, teadus- ja muid rahvuslikke varasid.

Kommunistliku režiimi ajal Moldovas:

- represseeriti ligi miljon inimest,
- 200 000 inimest suri aastail 1946–1947 sihilikult korraldatud näljahäda tõttu,

- 90 000 inimest küüditati Siberisse,
- 8410 inimest hukati.

Eeltoodu alusel nõuab süüdistaja, et:

- Vene Föderatsioon kui NSV Liidu õigusjärglane maksaks Moldova Vabariigile reparatsiooni korras 32,5 miljardit USD, sealhulgas 10,7 miljardit USD poliitiliste repressioonide ohvritele tekitatud materiaalse ja moraalse kahju hüvitamiseks;
- korraldataks II Nürnbergi kohtuprotsess;
- eelkõige Ühinenud Rahvaste Organisatsioon annaks asjakohase poliitilise ja õigusliku hinnangu Nõukogude Liidu Kommunistlikule Parteile ja selle satelliitidele teistes endistes Nõukogude vabariikides ja sotsialismileeris;
- kommunistlik ideoloogia tunnistatakse ühiskonna- ja demokraatiavastaseks, ebaseaduslikuks ja kuritegelikuks.

2.8.1. RAHUVASTASED KURITEOD

Pärast mittekallaletungilepingu sõlmimist Natsi-Saksamaaga, asus NSV Liit koostama oma Rumeenia-vastase agressiooni kava. 18. juuniks 1940 oli relvajõudude peastaabil Rumeenia-vastase agressiooni kava valmis, tegelikult isegi kaks varianti. Vastavalt sellele kavale saatis NSV Liidu valitsus 26. ja 27. juulil 1940 Rumeenia valitsusele kaks ultimaatumit, milles jõuga ähvardades nõuti endale Bessaraabiat ja Põhja-Bukoviinat. Nõuet põhjendati väidetava kokkuleppega liita ukrainlastega asustatud alad Ukrainaga. Üritades vältida konflikti NSV Liiduga, eraldas Rumeenia oma territooriumist need alad, mille otsemaid okupeerisid Punaarmee väed. 12. oktoobril 1940 kuulutas NSV Liidu Ülemnõukogu okupeeritud territooriumi põhjapoolisel alal kohaliku elanikkonna tahte vastaselt välja Moldaavia NSV. Sellega langes kokku kohalike elanike vastase kommunistliku terrori algus. Moldaavia NSV loodi Dnestri jõe vasakkaldal, ühendades Põhja-Bessaraabia, Bukoviina ja Moldaavia Autonoomse Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi, kus kommunistlik terror oli määratsenud juba alates 1917. aasta kommunistlikust revolutsioonist.

Bessaraabia ja Põhja-Bukoviina (praegune Moldova) okupeerimise ja annekteerimisega rikkus NSV Liit mitmeid rahvusvahelisi õigusakte.

2.8.2. GENOTSIID

NLKP ja Moldaavia NSV Kommunistliku Partei poolt 1946. aasta sügisel läbi viidud põllumajandustoodangu rekvireerimine (rekvireerimisplaan täideti 101,5%) põhjustas Moldovas 1946–47 talvel näljahäda, kuigi oli hästi teada, et enne rekvireerimist oli riigis olnud küllaldaselt toiduaineid. Niiviisi püüdsid Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei ja tema satelliit Moldova NSV Kommunistlik Partei hävitada rumeenlasi ja muuta okupeeritud maa etnilist koosseisu. Ametliku statistika kohaselt suri näljahäda

tõttu 200 000 kohalikku elanikku, mitteametlike allikate kohaselt on see arv palju suurem – 500 000 inimest, mis moodustab 25% vabariigi kogu elanikkonnast.

Näljahäda ja küüditamiste ajal koloniseeriti Moldova NSV-d pidevalt vene keelt kõnelevate uusasukatega kaugematest NSV Liidu piirkondadest. 20. sajandi lõpus moodustas venekeelne elanikkond 35% kogu rahvastikust

Rahvusvahelise õiguse kohaselt tuleks need NSV Liidu poolt toimepandud kuriteod lugeda genotsiidiks.

2.8.3. SÕJAKURITEOD

NSV Liit ja Moldova kommunistlik partei alustasid repressioonidega kohe okupatsiooni alguses.

Aastatel 1917–1940 Moldova Autonoomses NSV-s, aastatel 1940–1990 Moldova NSV-s inkrimineeriti, mõisteti mitmesuguseid karistusi ja vangistati 32 000 kohalikku elanikku. Kohtuotsuseid langetasid enamasti kohtuvälised organid: GPU, NKVD, NKGB, MVD, KGB ja nende ametikaaslased – dvoikad, troikad, erakorralised ülekuulamised – vastuolus kõikide rahvusvaheliste õigusnormide, inimõiguste ja -vabadustega. Pärast Stalini surma oli kombeks kommunistliku režiimi vastased sulgeda psühhiaatriahaiglatesse.

Kõige tüüpilisem repressioon oli küüditamine NSV Liidu sisepiirkondadesse. Ajavahe-mikes 1930–1940, 1941 ja 1949–1951 küüditati Siberisse ligikaudu 90 000 Moldova NSV elanikku, sealhulgas endised politsei- ja sandarmeeriataotajad.

NSV Liidu imperialistlike eesmärkide saavutamiseks värvati Moldova NSV elanikke sunniviisiliselt Punaarmeesse ja hiljem Nõukogude Armeesse. Suurimad kaotused olid 16–18-aastaste sõjalise ettevalmistuseta rindele saadetud noormeeste hulgas. 14 000 Afganistani saadetud Moldova NSV kodanikust 305 tapeti, 700 invaliidistus kogu eluks, 12 995 pidi läbi tegema füüsilise, meditsiinilise või psühholoogilise taastusravi.

Moldavia NSV elanikud saadeti sunniviisiliselt Tšernobõli päästetöödele. 3280 päästetöödel osalenust 145 suri, 1987 invaliidistus kogu eluks, 1148 sai surmava kiirgusan-nuse, nende peredesse sündis 1900 väärengutega last.

NSV Liidu kommunistliku režiimi ja Moldova NSV Kommunistliku Partei surve oli suunatud ka usukogukondade ja pühakodade vastu. Režiim hävitas 200 õigeuskirikut, 300 kalmistut, 22 kloostrit, rüüstati mitmed liturgilised objektid.

NSV Liidu okupatsioonirežiimi repressioonid MNSV elanike vastu kujutasid endast rahvusvaheliste õigusnormide jämedat rikkumist.

2.9. RUMEENIA

Süüdistaja Rumeeniast hr. **Constantin Ticu Dumitrescu** väitis, et:

Tuginedes klassivõitluse ideoloogiale kui ainsale võimalikule poliitilisele alternatiivile, juhtis riiki ainuvalitseva poliitilise rühmitusena Rumeenia Kommunistlik Partei, kasutades suvalisi ja autoritaarseid meetodeid, andis välja despootlikke korraldusi ja trampis jalge alla inimõigused, natsionaliseerides ja kollektiviseerides eraomandi, kehtestas moraalitu ateismi ja marksistlik-leninliku ideoloogia, mis viis riigi igakülgseks isolatsiooniks – poliitilisse, territoriaalsesse ja majanduslikku.

Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei juhitud Punaarmee* okupeeris suveräänse riigi territooriumi ja rakendas aastatel 1940–1990 koos Rumeenia Kommunistliku Parteiga totalitaarset ideoloogiat ja psühholoogiat, millega kaasnesid kohutavad genotsiidikuriited Rumeenia rahva mitmesuguste poliitiliste, sotsiaalsete ja religioossete rühmade vastu, kelle vaated olid mittekommunistlikud ja mittetotalitaarsed. Need parteid panid toime rahuvastaseid kuritegusid organiseerides, valmistades ette, algatades ja viies täide agressioonakte; nad sooritasid sõjakuritegusid tsiviilisikute ja tsiviilobjektide vastu.

Kommunistliku režiimi ajal Rumeenias:

1. ligikaudu 2 000 000 inimest vahistati, küüditati, asustati ümber teistesse piirkondadesse või sattus Nõukogude Liidus sõjavangi;
2. umbes 3 000 000 inimest pidi kannatama suvalist tagakiusamist, terrorismi, laimamist ja alandamist;
3. ligikaudu 400 000 inimest hukati 126 vanglas ja surmalaagris, tapeti külades, metsas, jne;
4. umbes 300 000 inimest olid sunnitud põgenema Läände;
5. kommunistliku režiimi põhjustatud tegelikke kaotusi on raske mõõta;
6. vaimne genotsiid – terrori õhkkond, sõna- ja usuvabaduse rikkumine, kultuuriväärtuste hävitamine – on kaasa toonud ühiskonna moraalituse ja kultuurilise mandumise;
7. vaatamata kommunistlike institutsioonide püüetele hävitada täielikult kõik jäljed, on kommunistliku režiimi kuritegudele siiski sadu tuhandeid elavaid tunnistajaid.

Rumeenia süüdistaja esitab koos süüdistusega dokumentaalsed tõendid videokassettide ja raamatute kujul.

NSV Liidu ja Rumeenia kommunistliku partei tegevus oli kuritegelik ja põhiseadusevastane, see toimus eirates kõiki õigusakte ja isegi neid institutsioone, mida nad ise olid loonud ja kinnitanud.

Süüdistajatena nõuame tribunalilt, et MÕISTETAKS HUKKA ja ANTAKS HINNANG NENDE PARTEIDE SEADUSJÄRGSELE VASTUTUSELE nende tegevuse eespool

* 1946. aastal nimetati Punaarmee ümber Nõukogude Armeeks, (toimetaja märkus).

nimetatud mõjude eest ning et ideoloogid, organisatsioonid ja täideviijad võetaks vastutusele.

2.9.1. RAHUVASTASED KURITEOD

1940. aasta juunis alustas NSVL Molotovi-Ribbentropi pakti otsest kohaldamist, tungides Rumeeniasse, okupeerides Bessaraabia ja Bukovina põhjaosa ning sundides kommunismi sel viisil peale Rumeeniale ja teistele Ida- ja Kesk-Euroopa riikidele. Mõlemal juhul oli tegu rahuvastase kuriteoga, kuna see hõlmas agressiooni organiseerimist, ettevalmistamist, alustamist ja vahetut elluviimist.

2.9.2. SÕJAKURITEOD

Kommunistliku režiimi ajal, pärast seda, kui NSV Liidu sõjavägi oli 1940. aastal Rumeenia okupeerinud, küüditati Siberisse enam kui 100 000 inimest, pandi toime sõjakuritegusid tsiviilisikute ja tsiviilobjektide vastu.

Rikkudes 1944. aasta rahulepingut, relvitustas NSV Liit jõhkralt ja jultunult enam kui 180 000 Rumeenia armee sõdurit ja ohvitseri, kes 29. juuli 1899. aasta teise Haagi konventsiooni ja maismaasõja seadusi ja tavaid käsitleva 18. oktoobri 1907. aasta neljanda Haagi konventsiooni nõuete kohaselt olid juba võitluspositsioonidelt lahkunud, ning võttis nad vangi. Selliselt toimides sooritas NSV Liit nende isikute vastu *de combat* kuriteo, mille järel neil tuli taluda ohjeldamatut sundust ja ebainimlikku kohtlemist polaarjoone tagustesse surmalaagritesse vedamise ja 3–4 aastat väldanud vangistuse ajal. Niisugune kohtlemine nõudis kolmandiku sõjavangide elu, mis oli sõjavangide kohtlemist käsitleva 1949. aasta Genfi konventsiooni jäme rikkumine.

1944. aastal, marssides Bukaresti suunas läbi maa, mis enam ei sõdinud, terroriseeris Nõukogude armee rahulikke tsiviilelanikke rüüstamise, röövimiste ja vägistamisega, s.t pani toime sõjakuritegusid tsiviilisikute ja tsiviilomandi vastu.

Raamatukogud ja kirikud hävitati, rüüstati, põletati või veeti laiali, haritlasi, kindraleid ja ministreid hukati vahetult sõjajärgsetel aastatel ning hilisematel aegadel A. Võšinski juhtimisel, kes oli üks tähtsamaid bolševistlikke tegelasi ja NLKP juhi Stalini isiklik esindaja, samuti Rumeenia Kommunistliku Partei juhi Nicolae Ceaușescu ja tema perekonna liikmete juhtimisel. Kõik niisugused kuriteod – kultushoonete, usuasutuste, heategevus- ja haridusasutuste ning kunsti- ja teadusväärtuste rüüstamine, laastamine ja sihilik hävitamine on sõjakuriteod, tapmised, hukkamised, piinamised ja ebaseaduslik vangistamine on inimsusvastased kuriteod.

2.9.3. INIMSUSVASTASED KURITEOD

Kommunistliku režiimi ajal küüditati 1940. aastal Siberisse 100 000 inimest, kes raken-dati sunnitööle (üks orjastamise vorme), mis on inimsusvastane kuritegu.

Kommunistlikud inimsusvastased kuriteod olid ka niisuguste mittekommunistlike parteide, nagu Rahvuslik Talurahvapartei, Rahvuslik Demokraatlik Partei ja Sotsiaal-demokraatlik Partei, keelustamine ja nende liikmete vahistamine, tapmine ja hukuta-mine vanglates.

Kollektiviseerimise sildi all pandi toime veel üks inimsusvastane kuritegu – hävitati suurim sotsiaalne rühm – talurahvas, tappes ligi 10 000 sellesse klassi kuuluvat inimest, vahistades 180 000 ja deporteerides ligikaudu 100 000. Nende kuritegude peamiseks toimepanijaks oli Kommunistliku Partei juht Nicolae Ceaușescu.

2.10. SLOVAKKIA

Slovakkiat süüdistaja hr. **Michal Glonda** esitatud süüdistused ja nõudmised:

Slovakkia Kommunistlik Partei loodi 1921. aastal, kuid üsna peatselt see ühendati Tšehhoslovakkia Kommunistliku Parteiga, niisiis oli see, välja arvatud lühike iseseisva tegutsemise ajajärk (1939–45), Tšehhoslovakkia Kommunistliku Partei lahutamatu osa kuni oma eksisteerimise lõpuni (1990). Kommunistlik Partei keelati 1938. aastal, mille järel suur hulk selle juhte leidis pelgupaiga Moskvas.

Aastatel 1944–45 tulid Tšehhoslovakkia kommunistid koos Punaarmeeaga Tšeh-hoslovakkiasse tagasi ja asusid NKVD toetusel võitlusse riigivõimu pärast. Pärast 1948. aasta riigipööret kommunistlik terror suurenes ja kestis kuni selle partei kokkuvarisemiseni 1990. aastal.

2.10.1. KURITEGUDE TÄIDEVIIJAD JA SÜÜDISTUSED

- Slovakkia Kommunistlik Partei, selle Keskkomitee koos eesotsas olnud sekre-täridega; Kommunistlikule Parteile allunud piirkondlike, provintsi- ja kohalike võimude esindajad; kohalike kommunistlike organisatsioonide esimehed;
- riikliku julgeoleku asutus, selle kõrgemad ametnikud (ministrid, osakondade ja üksuste juhatajad);
- välisasjade komisjon, selle kõrgemad ametnikud (komissarid, osakondade ja sektorite juhatajad), eelkõige 70. sektori ametnikud;
- rahvamiilitsa kõrgemad ametnikud ja ülemad alates päris tiptasemelt kuni piir-konnaülemateni, kes vastutasid nende kontrollile alluvas piirkonnas toimuva eest;
- Kaitseministeerium, selle kõrgemad ametnikud, kes osalesid aktiivselt riikliku julgeoleku asutuse ja rahvamiilitsa korraldatud metsikustes;

- julgeolekuministeerium, selle ministrid ja kõrgemad ametnikud, piirikontrolli ohvitserid ja ametnikud ning kõik koostööd tegevad asutused, mis kasutasid jõhkraid piirikaitsemeetodeid ja piirasid kodanike õigust maalt lahkuda ja otsida poliitilist varjupaika tagakiusamise eest, kuigi need õigused olid garanteeritud inimõiguste ülddeklaratsiooniga, mida Tšehhoslovakkia tunnustas 1948. aastal;
- valitsuse täitevasutused, eelkõige need, mis tegelesid hariduse, õiguskaitse, tervishoiu ja majandusega, usuasjade amet jne, kes kuritarvitasid oma poliitilist võimu ja rikkusid elanikkonna isikuvabadusi.

Kõiki eespool nimetatud asutusi süüdistatakse järgmistes kuritegudes:

- hirmu õhkukonna loomine;
- eraomandi hävitamine;
- katoliku kiriku tagakiusamine;
- Bratislava ja teiste suurlinnade “puhastus” tervete perekondade ümberasustamise teel;
- kõrgkoolide “puhastus”;
- küüditamine Nõukogude Liidu sisepiirkondadesse;
- genotsiid.

Aastatel 1948–52 kõrgema astme* kohtute poolt süüdimõistetud isikute arv: 27 000;

aastatel 1953–67 alama astme* kohtute poolt süüdimõistetud isikute arv: 70 770;

koonduslaagritesse saadetud isikuid: 186 000;

aastatel 1948–89 rehabiliteeritud poliitvange: üle 270 000;

NKVD poolt Nõukogude Liitu asumisele saadetud isikuid: üle 20 000;

aastatel 1948–67 keskkoolidest ja kõrgkoolidest väljaheidetud ja vahistatud õpilasi ja üliõpilasi: 9100;

samas ajavahemikus vanglates surnud inimesi: 15 726;

surmamõistetuid: 238;

aastatel 1948–68 lääneriikidesse põgenenud inimesi: vähemalt 450 000;

seaduslikult emigreerunuid: 60 000.

2.10.2. NÕUDMISED

Nõuame, et tribunal mõistaks eespool loetletud isikud ja asutused süüdi ja annaks nende kuritegudele õiglase hinnangu.

* Inglise keeles “national courts” ja “municipal courts”. Ilmselt on mõeldud ülema ja alama astme kohtuid (toimetaja märkus).

2.11. UKRAINA

Ukrainat süüdistaja hr. **Levko Lukjanenko** väitis, et:

Esitatud materjali alusel süüdistatakse Nõukogude Liidu Kommunistlikku Parteid (VSDTP, ÜK(b)P, NLKP), seda esindavat Keskkomiteed, sealhulgas NLKP Ukraina haru juhte ja selle Keskkomitee liikmeid järgmistes kuritegudes Ukraina riigi ja rahva vastu, mis sooritati rahvusluse- ja inimsusvastase ideoloogia alusel, mis oli võetud partei ideoloogiliseks relvaks ja arendatud kuritegeliku tasemeni:

- kolmel korral alustati vallutussõda Ukraina Rahvavabariigi vastu ja okupeeriti selle territoorium, s.t pandi toime Nürnbergi tribunali statuudi artiklis 6a nimetatud kuriteod;
- sõjategevuse käigus Ukraina Rahvavabariigi sõjaväeüksuste vastu aastatel 1917–20 ja Ukraina Ülestõusuarmee vastu aastatel 1944–50 tapsid kommunistidest sõjaväejuhid ukraina sõjavange, sundisid neid jõuga enda poole üle tulema, kasutasid keemiarelva, hävitasid rahulikke elanikke, s.t panid toime Nürnbergi tribunali statuudi artiklis 6b nimetatud kuriteod.

Pärast Ukraina okupeerimist NLKP juhtkond:

- hävitas Ukraina riigi, tunnistas kehtetuks Ukraina õigusaktid ja kogu õigussüsteemi, saatis laiali Ukraina parlamendi;
- represseeris Ukraina Rahvavabariigi sõjaväehvitseri ja riigiametnikke;
- rakendas repressioone Ukraina poliitiliste parteide, sealhulgas Ukraina Kommunistliku Partei ja kiriku suhtes ning omastas selle varad;
- surudes maha Ukraina rahva vastupanuliikumise, korraldas veresaunu, deporteerimisi ja piinamisi, s.t pani toime Nürnbergi tribunali statuudi artiklis 6c nimetatud kuriteod,
- juurutas ideoloogiat, mille kohaselt vene rahvas ja kommunistlik juhtimine pidid laienema Ukraina territooriumile;
- korraldas aastatel 1921–23, 1932–33 ja 1946–47 maapiirkondades näljahäda, mis läks maksma 13 000 000 inimest, sealhulgas suur hulk lapsi, s.t pani toime genotsiidi ärahoidmise ja selle eest karistamise ÜRO konventsiooni artikli 2 punktis c nimetatud kuriteod;
- represseeris ja hävitas Ukraina rahva vaimset potentsiaali, s.t pani toime eespool nimetatud konventsiooni artikli 2 punktis a nimetatud kuriteod;
- valis poliitiliste, usuliste ja sotsiaalsete kriteeriumide alusel välja miljonid ukrainlased, kes küüditati, ja tõi nende asemel sisse miljonid venelased, et viia elanikkonna etniline koosseis tasakaalust välja, s.t rikkus eespool nimetatud konventsiooni artikli 2 punkti c sätteid;

- olles hävitanud Ukraina rahva vaimse potentsiaali, püüdis avalikust kasutusest välja tõrjuda ukraina keele ja asendada selle vene keelega, õhutas nooremalt põlvkonda kasutama alati ja kõikjal vene keelt, pannes noori unustama oma eelside keelt ja vaimset kultuuri, s.t teostas etnotsiidi;
- lõi repressiivmehhanismi, mille kaudu toimusid laiaulatuslikud piinamised ja alandamised, mis põhjustasid rahvusele parandamatut moraalselt kahju, s.t pani toime piinamist ja muud julma, ebainimlikku või alandavat kohtlemist või karistamist käsitlevas ÜRO 1948. aasta konventsioonis nimetatud kuriteod;
- rakendas Ukraina kodanike suhtes sunnitööd, millega rikkus Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni 1930. aasta konventsiooni nr 29, mis käsitleb sunnitööd ja kohustuslikku tööd.

Aastatel 1921–23, 1932–33 ja 1946–47 tekitati Ukraina maapiirkondades kunstlikult niisugused tingimused, mis tõid kaasa talupoegade näljahäda ja mille tulemusel kaotati 13 000 000 inimest, sealhulgas suur hulk lapsi. Suur hulk tööstusettevõtteid, põllumajandustehnikat ja karja viidi Ukrainast Venemaale. Näiteks 1941. aasta detsembris viidi välja 20 kergetööstusettevõtet; 20. oktoobri 1941. aasta andmete kohaselt rekvireeris NLKP ja saatis Venemaale 158 000 hobust, 1 080 700 karilooma, 1 768 500 lammast, 168 900 siga, 20 302 traktorit; 50 000 traktorit monteeriti osadeks, purustati või hävitati. Massilise kollektiviseerimisega, mille kavandas ja viis ellu totalitaarne kommunistlik režiim, tõugati vaesusse ja hävitati 4 600 000 eratalunike omandis olnud talumajapidamist. Ukraina talupered kuulutati kulakuteks ja neid represseeriti vastavalt sellele määratlusele. 1933. aasta kevadkülviperioodil anti kohtu alla 15 166 talunikku, kellele määrati rängad karistused. Vastavalt 1. jaanuari 1991. aasta ametlikele andmetele toimetati Ukraina Hoiupangast NSV Liidu Hoiupanka 84,3 miljardit rubla Ukraina kodanike hoiuseid. See ulatub ligikaudu 150 miljardi USA dollarini. Aastatel 1921–22, pärast Ukraina Rahvavabariigi sõjaväe lüüasaamist, hukati mahalaskmise teel üle 10 000 sõjaväehvitseri ja sõduri selle eest, et nad olid osalenud rahvuslikus vabastusliikumises. 22. novembril 1921 võttis Punaarmee vangi 359 Ukraina sõjaväelast ja püüdis sundida neid Punaarmeesse üle minema. Keeldumise järel kõik nad mõrvati.

2.11.1. NÕUDMISED

Võttes arvesse eespool toodud süüdistusi, nõuame, et NLKP Keskkomitee toime pandud sõjakuritegude ja inimsusvastaste kuritegude suhtes ei kohaldataks aegumist vastavalt sõjakuritegude ja inimsusvastaste kuritegude suhtes aegumise kohaldamatuse ÜRO 1968. aasta konventsiooni artiklile 1 (ratifitseeritud NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi poolt 11. märtsil 1969).

Lisaks sellele nõuame, et Vilniuse rahvusvaheline avalik tribunal pöörduks tribunalis esindatud riikide kõrgemate võimuorganite poole ettepanekuga

- sõlmida rahvusvaheline kokkulepe rahvusvahelise kohtuprotsessi (II Nürnberg) korraldamise kohta, kus uuritaks kommunismi kuritegusid ja antaks neile hinnang;

- võtta vastu õigusaktid, mille kohaselt kommunistlik ideoloogia ja kommunistlikud parteid tunnistatakse kuritegelikeks ja keelustatakse.

Samuti nõuame G7-lt, mis tunnistas Vene Föderatsiooni NSV Liidu õigusjärglaseks viimase õiguste ja kohustuste osas, et ta sunniks Vene Föderatsiooni riigivõimuorganeid:

- avaldama kahetsust ja heastama kommunistlikud hirmutööd samal viisil, nagu seda tegi Saksamaa Liitvabariik, et aidata kaasa meie rahvaste suhete moraalsele taastumisele;
- maksuma rahalist hüvitist kommunistliku diktatuuri ohvritele või nende õigusjärglastele samal viisil nagu seda tegi Saksamaa Liitvabariik.

2.12. UNGARI

Ungari Poliitvangide Liidu esindaja hr. Jenő Fonay väitis oma süüdistuses, et ajavahemikus 1945–1958 panid NSV Liidu okupatsiooniväed, Ungari Kommunistlik Partei ja AVH (poliitiline politsei) toime tegusid, millel olid rahu- ja inimsusvastaste kuritegude, sõjakuritegude ja genotsiidi tunnused.

2.12.1. RAHUVASTASED KURITEOD

1956. aastal kasutas NSV Liit Ungari ja tema kodanike vastu sõjaväge, moodustas täielikult NSV Liidu kontrolli all oleva ja viimase sõjalise jõuga toetatud nukuvalitsuse.

2.12.2. SÕJAKURITEOD

Süüdistaja nimetas ka kuritegusid, millel olid sõjakuritegude tunnused. 1945. aastal küüditati NSV Liidu poolt okupeeritud Ungari territooriumilt mitte ainult sõjakurjategijad, vaid ka tuhandeid 15–50-aastaseid tsiviilelanikke. Okupatsioonivõimud korraldasid veresaunu. 1958. aasta novembris nägid tunnistajad, kuidas 20 ungarlast viidi hukkamisele ühe Nõukogude sõjaväebaasi territooriumile.

2.12.3. INIMSUSVASTASED KURITEOD (GENOTSIID)

Teatavaid ühiskonnaklasse represseeriti, sest väidetavalt tegutsesid need kommunistliku juhtkonna vastu. Kommunistide eesmärgiks oli selliste klasside likvideerimine, nende suhtes rakendati arreteerimisi, koonduslaagritesse saatmist, piinamisi ja hukkamisi, kasutades ettekäändena sõjakurjategijate karistamist.

1945. aastast kuni 1946. aasta märtsikuuni vahistati 35 000 inimest, 55 000 inimest saadeti koonduslaagritesse, 3300 saadeti surmalaagritesse, 1000 mõisteti surma, hukati või piinati surnuks ülekuulamiste käigus. 40 000 inimest sunniti hakkama poliitilise politsei informaatoriteks.

Kõik need kuriteod pandi toime Kommunistliku Partei korralduste alusel, mille väljaandjateks olid 30 000 poliitilise politsei ohvitseri ja 15–20 erivolitustega kohtunikku.

See kõik oli inimõiguste ülddeklaratsiooni artikli 5 jõhker rikkumine; kinnipeetavate piinamine ja surmalaagritesse saatmine oli piinamist, julma, ebainimlikku ja alandavat kohtlemist käsitleva 10. detsembri 1984. aasta konventsiooni rikkumine.

1947. aastal vangistati tuhanded poliitilised vastased; igauhe võis Kommunistliku Partei meelevaldse otsuse alusel saata vanglasse või koonduslaagrisse. Ebaseaduslikud vahistamised ja küüditamised olid igapäevased nähtused, rongitööd ungarlasi saadeti Nõukogude Liitu, et neid seal vangis hoida. See oli inimõiguste ülddeklaratsiooni artikli 9 rikkumine.

Süüdistaja esitatud tõendid tollaste Ungari õiguskaitseorganite kuritegelike toimingute kohta panevad meid uskuma, et süüdistatavate õigust õiglasele kohtumõistmisele ei järgitud, sest kaitsjate määramist ja kohtuprotsesse kontrollisid prokuratuuriorganid. See oli inimõiguste ülddeklaratsiooni artikli 10 rikkumine.

Usu- ja sõnavabaduse piiramine, massimeedia tsensuur ja tagakiusamine poliitiliste vaadete alusel olid inimõiguste ülddeklaratsiooni artikli 19 rikkumised.

Rahulike rahvakogunemiste korraldamise vabaduse piiramine ja sõjaväe kasutamine tsiviilisikute rahulike demonstratsioonide vastu olid inimõiguste ülddeklaratsiooni artikli 20 rikkumised. Mis tahes demonstratsioonil osalenud inimirühm sai tulistamise märklauaks. 25. oktoobril 1956. aastal tapeti rahuliku demonstratsiooni ajal parlamendihoone ees 350 inimest. Kokku esines 58 massimõrva juhtumit.

2.13. TŠETŠEENIA

Tšetšeenia Vabariigist pärit süüdistaja pr. **Aminat Saijeva** väitis, et:

1895. aastal sai Tšetšeenias Venemaa koloonia; pärast 1917. aasta bolševistlikku revolutsiooni sai temast Nõukogude totalitaarse kommunistliku impeeriumi osa. 1918. aastal arvati Tšetšeenia iseseisva Mägivabariigi koosseisu. Pettuse ja toore jõuga õnnestus Venemaal Mägivabariik ikestada. Tšetšeenid võitlesid oma maa materiaalse ja vaimse orjastamise vastu, mille tulemusena hukati ajavahemikus 1920–1940 ligikaudu 35% tšetšeenidest. Tšetšeenide vastu suunatud hävitusoperatsioonide läbiviimisel kasutati isegi suurtüki- ja lennuväge. Ühe 1931. aasta sügisel toimunud GPU “rahva-vaenlaste likvideerimise” operatsiooni käigus tapeti 35 000 inimest, mis moodustas 7% kogu elanikkonnast.

1937. aasta juulis-augustis vahistati Tšetšeenias 36 000 inimest, mis moodustas 7,5% kogu elanikkonnast. Nende üle mõistis kohut Tšetšeeni-Inguši haldustroika, mille kõik liikmed olid venelased: rajooni parteikomitee sekretär Jegorov, NKVD ülem Dementjev ja NKVD eriprokurör Porubajev. Karistusi määrati nimekirja järgi. Ajavahemikus 1929-1938 toimunud repressioonide tagajärjel vähenes Tšetšeenia elanikkond 40%, s.t 206 000 inimese võrra.

1944. aastal küüditati kogu tšetšeenidest elanikkond (üle 520 000 inimese) Kesk-Aasiasse ja Kasahstani. Küüniliselt toimetati inimesed kaubavagunite juurde sõjaväeautodes, mis olid USAst Venemaale saadetud sõjas kasutamiseks. Küüditamise päeval

aeti Kaibahhi alevikus 700 last ja naist hobusetalli ja põletati elusalt. Tšetšeenide küüditamine toimus eranditult rassilistel alustel – kõik tšetšeeni sõdurid eemaldati rindelt ja saadeti asumisele, kus rängad elamistingimused, haigused ja külm nõudsid ligi 70% deporteeritute elu.

1991. aasta septembris-novembris taastas tšetšeeni rahvas oma iseseisvuse täiesti rahu-meelsel ja seaduslikul teel vastavalt NSV Liidus kehtivatele õigusaktidele ja rahvusvahelistele õigusnormidele. Kuid 1994. aastal alustas Venemaa sõda Tšetšeenia vastu, mis kestis 1996. aastani. See sõda nõudis 120 000 inimelu (12,5% kogu elanikkonnast), sundis 400 000 inimest maalt põgenema, sandistas 74 000, sealhulgas 19 000 last. Tšetšeenia majandus ja kultuur hävitati täielikult. Tšetšeenia sõjakahjud ulatusid 200 miljardi USA dollarini.

Aastatel 1999–2000 peetud Tšetšeenia-vastane sõda nõudis 40 000 tšetšeenist ohvrit. Kogu elanikkond muudeti põgenikeks, kogu inimkonna ajaloos ei ole ühtki selletaolist näidet.

Maa on täielikult laastatud – elumajad, infrastruktuur, keskkond, pealinn Džohargala (endine Groznõi). Venemaa on Tšetšeenia territooriumile rajanud 20 niinimetatud filtreerimislaagrit, kus tšetšeenid piinatakse, türanniseeritakse, mõnitatakse ja tapetakse. Venemaal kiusatakse tšetšeenid taga ja vahistatakse.

Iga päev korraldab 80 000-meheline Vene sõjavägi, sellise hulga sõjalennukite, miinide ja raskesuurtükiväe toel, nagu neid kasutatakse Indias, Alžeerias ja muudes riikides peetavates imperialistlikes sõdades, Tšetšeenias massilisi hävitus- ja karistusaktsioone. Vene sõjavägi sooritab ränki rahu- ja inimsusvastaseid (genotsiid) kuritegusid ning sõjakuritegusid. Venemaa ignoreerib rahvusvahelisi õigusakte, mis käsitlevad inimõigusi ja -vabadusi, vaatamata sellele, et ta on neile alla kirjutanud ja võtnud kohustuse neid täita. Rahvusvahelised organisatsioonid – ÜRO, Euroopa Nõukogu, Euroopa julgeoleku ja koostööorganisatsioonid – aga vaatavad Venemaa toimepandud ränki õigusrikkumisi üksikõikelt pealt.

Vene kommunistliku valitsuse all on tšetšeenide suhtes pidevalt teostatud süstemaatilist genotsiidi. Ent pärast kommunistliku süsteemi kokkuvarisemist ei ole Venemaa määratlenud ega andnud õiguslikku hinnangut tšetšeeni rahva vastu toimepandud kuritegudele, nende täideviijatele ja organisaatoritele. Alates 1991. aastast on Venemaa oma suhetes Tšetšeeniaga jätkuvalt rakendanud vana kommunistlikku doktriini ja Venemaa agressiivse ja ebainimliku imperialismi põhimõtteid, mida võib vaadelda kui tänini kehtiva Vene kommunistliku doktriini ja selle imperialistlike püüdluste sümbioosi, millel on selged rahvusliku ja poliitilise genotsiidi omadused. See on kestev õigusrikkumine.

Tšetšeeni rahva jätkuv hävitamine on selge näide selle kohta, kuidas suutmatuse anda rahvusvahelisel tasandil hinnang ja õiguslikult hukka mõista kommunistlik doktriin ja poliitika, on viinud olukorrani, mis soodustab selliste kuritegude esilekerkimist uuel kujul. Rahvusvaheliste organisatsioonide sallivus metsikuste suhtes, mida on sooritanud Venemaa, kommunistliku ideoloogia ja praktika juhtiv riik, suutmatuse välja öelda, et kommunism ja inimelu väärtusetuks pidamine on endiselt sealne juhtiv ideoloogia,

loovad retsidiivsed tingimused selleks, et kuritegelikud kommunistlikud mehhanismid taas elustuksid Venemaal ja muudes riikides.

ÜRO, Euroopa julgeoleku ja koostööorganisatsioonid peaksid esitama Venemaale süüdistuse Tšetšeenia sõjas kuritegude sooritamises ja nõudma hüvitust tekitatud kahju ja kaotuste eest. Tšetšeeni rahva ajalooline hävitamine tuleks hukka mõista rahvusvahelises kohtus, tehes kindlaks selle organisaatorid, täideviijad, meetodid ja tagajärjed.

Kuritegelikud kommunistlikud režiimid tuleks hukka mõista ja kommunistlike kuritegude täideviijaid karistada inimlike väärtuste, õigluse ja süütute ohvrite nimel.

2.14. VÄIKE-LEEDU

Hr. **Petras Cidzikase**, endise Isruti erivangla vangi ja Väike-Leedu Asjade Nõukogu aseesimehe

2.14.1. ETTEKANNE

Väike-Leedus teostatud Nõukogude genotsiidi ja selle hukkamõistmise kohta.

Väike-Leedust on üle käinud neli genotsiidilainet, kuid kõige hirmsam neist oli viimane – Nõukogude genotsiid. See algas 16. oktoobril 1944, kui 3. Valgevene rinne, mida juhtis kindral I. Tšernjakhovski, okupeeris Karaliaučiuuse piirkonna. Pärast sakslaste edukat vasturünnakut Gumbinè-Rominta joonel löödi venelased tagasi, tuues päevalgele kohutavad tsiviilelanike tapatalgud ja vägistamised, mida nad olid lühikese aja jooksul toime pannud. Näiteks Nemirkiemises 21. oktoobril 1944 kindral A. Burdeini juhitud 3. Valgevene rinde 2. kaardiväe tankikorpuse ja kindral K. Galiki juhitud 31. kaardiväe laskurdiviisi liikmed vägistasid ja tapsid hiljem sadistlikult 72 kohalikku naist, nende hulgas 8–12 aastased tüdrukud.

Sama toimus piki kogu Valgevene rinde marsruuti: naiste, vanade naiste ja tüdrukute sadistlik vägistamine, naiste naelutamine seintele, puudele, ustele ja isegi ujuvatele palkidele, meeste ja isegi väga vanade meeste poimine ja mahalaskmine, kui nad püüdsid oma naisi kaitsta.

Kohutavad sündmused toimusid Aistmariose (Kura) lähel. Kui 2. Valgevene rinde (K. Rokosovski juhtimisel) 31. armee murdis 26. jaanuaril 1945 Tolkemita all Aistmarresse, püüdsid paljud Karaliaučiuuse piirkonna ja Ida-Preisimaa keskosa elanikud piki rannikut või üle jää jõuda Piliava sadamani. Nad lootsid leida laevu, millega sõita Saksamaale. 9. veebruaril 1945 pommitasid Vene lennukid halastamatult põgenike kelgu- ja vankrironge ning inimesi täis laevu ründasid venelaste allveelaevad.

Ida-Preisimaa põhjapoolsetelt aladelt pärit 1 000 000 inimesest, kes olid kogunenud Semba poolsaarele, õnnestus laevadel evakueeruda vaid 450 000 tsiviilelanikul ja 140 000 Saksa sõduril.

Pärast sõda pandi jääga kaetud Kura lähel toime veel mitmeid vanurite, naiste ja laste tapatalguid. Võitjatest jõhkardid tapsid kuulipildujatega tuhanded karjakaupa jääle aetud Isruti (praegune Tšernjakhovsk) elanikud ja lõhkasid hiljem jää. See toimus ühel

1946. aasta kevade varahommikul. Kuulsin sellest veresaunast Vera Nikolajevnalt, Isruti koonduslaagri töötajalt, samuti paljudelt Väike-Leedu linnade elanikelt.

Hiljem saadeti punase terrori üle elanud inimesed Karaliaučius, Isruti, Preisi Ilava, Gastai, Tolminkiemsi ja teistesse koonduslaagritesse, kus enamik neist suri nälja, külma ja haiguste kätte. Näiteks aastatel 1945–48 oli surmajuhtumite arv Ilava koonduslaagris 10 000. 1945. aasta maikuus oli Karaliaučius koonduslaagris 14 000 kinnipeetavat (mehed, naised, lapsed), juunikuul lõpuks oli neid järele jäänud vaid 6000, ülejäänud olid surnud talumatute tingimuste tõttu, nende surnukehad heideti suurde auku ja põletati teisel pool laagriaeda. Punane terror ei säästnud isegi vanadekodu: 1945. aastal tapsid jõhkardid nii sealsed elanikud kui personali. Samal aastal muudeti endine vanadekodu hoone kurikuulsaks psühhiaatriavanglaks, mille asukate hulgas oli mitmeid leedulasi – A. Statkevičius, H. Klimašauskas, A. Petrošius, samuti tuntud krimmitarlaste ja ukrainlaste inimõiguste eest võitleja kindral P. Grigorenko. Mind hoiti seal kolm aastat.

Sõjajärgsel ajal korraldasid Nõukogude okupatsioonivõimud Karaliaučius piirkonna põliselanikele teise Oświęcim, sest tsiviilelanike hulgas toimus etniline puhastus, mis lõppes aastatel 1947–49 selle piirkonna järelejäänud 102 000 elaniku küüditamisega (enne sõda oli Karaliaučius piirkonna rahvaarv 900 000), vaatamata asjaolule, et vastavalt 2. augusti 1945. aasta Potsdami lepingule oli Karaliaučius piirkond antud ajutiselt (50 aastaks) Nõukogude Liidu haldusse ilma kohaliku elanikkonna küüditamise õigusega. Seega rikkus Nõukogude Liit Potsdami lepingut, mille sõlmimine oli tema enda algatatud, samuti teisi rahvusvahelisi õigusakte. Nõukogude juhid püüdsid hävitada selles piirkonnas elanute ajaloolist mälu, asendades aastatel 1946–50 vanad leedu ja preisi päritolu kohanimed uute väljamõeldud nimedega. Nõukogude Venemaa poolt teostatud genotsiid Väike-Leedu aladel, Karaliaučius piirkonna etniline puhastus ja selle piirkonna elanike ajaloolise mälu hävitamine olid inimsusvastased kuriteod, mille suhtes ei või kohaldada aegumist. Need teod tuleb hukka mõista, Venemaa peaks nende metsikuste eest andeks paluma.

Esimesed katsed tuua Nõukogude inimsusvastased kuriteod endise Ida-Preisimaa aladel avalikkuse ette toimusid Nürnbergi protsessi ajal 1946. aastal. Need katsed peatas Nõukogude süüdistaja A. Võšinski. Järgmise katse tegi Saksamaal taastatud Väike-Leedu Nõukogu presiidium oma 15. jaanuari 1947. aasta dokumendiga “Väike-Leedu leedulaste protest” (teine Fulda akt), mis esitati maailma suurriikidele. See protestihääl “põlisleedulaste hävitamise ja koloniseerimise vastu venelaste poolt” kõlas kurtidele kõrvadele.

Ma olen rääkinud Väike-Leedus toimunud genotsiidist mitmetel suirkogudel, konverentsidel ja muudel kohtumistel. Genotsiidi kohta on olemas küllalt palju pealtnägijate tunnistusi ja muud dokumentaalset materjali. Saksamaal on sellest palju kirjutatud.

Et sõjakuritegude või kommunismikuritegude suhtes ei tohiks kohaldada aegumist, ei tohiks Väike-Leedu ja Ida-Preisimaa suhtes teostatud genotsiidi jätta tulevaste põlvkondade ajaloolaste hinnata. Väike-Leedus toimepandud genotsiid on rahu- ja inimsusvastane kuritegu, see on sõjakuritegu. Genotsiidile tuleb anda asjakohane hinnang ja see hukka mõista. Kutsun käesolevat foorumit üles seda tegema. Samuti arvan, et tribunäl

peaks kutsuma Venemaad Väike-Leedus teostatud genotsiidi hukka mõistma ja selle toimepanijate nimel andeks paluma.

2.15. POOLA

Poola Rahvaliidumise Keskuse KARTA esindaja pr. **Dorota Pazio** ettekanne Nõukogude repressioonide kohta poolakate ja Poola kodanike vastu

Kommunistliku režiimi aastatel ei olnud Poolas võimalik uurida poolakate ja teistest rahvustest Poola kodanike vastu toimunud repressioone. Et puudus juurdepääs olulistele dokumentidele, ei saanud ka Poola poliitilised emigrandid suurt midagi ära teha, kuigi esimesed katsed statistikat esitada toimusid 1940. aastal ja esimene kokkuvõtte poolakatele tehtud kahju kohta – ettekanne Nõukogude Liitu küüditatud poolakate kohta – koostati 1941. aasta sügisel. Üksikasjalikum ja põhjalikum uurimine on toimunud alles alates 1990. aastast, mil avati Nõukogude-järgsed arhiivid.

1987. aastal sai alguse rahvaliidumine, mis pühendus sellise laialipaisatud info kogumisele, mis käsitles Nõukogude Liidus Poola kodanike vastu suunatud repressioonide ohvreid ja Nõukogude okupatsiooni aegseid ohvreid Poolas. Ida Arhiiv, mis tegeles sellega alates 1988. aastast, nimetas leitud andmed repressioonihvrite registriks. Alates 1990. aastast võttis nimetatud arhiivi tegevuse üle Ida Arhiivi Fond ja hiljem KARTA Keskuse Fond.

Repressioonihvrite register põhineb usaldusväärsetel andmetel, mis on võimalikult ammendavad ja põhjalikult kontrollitud. Praeguseks on registrisse kantud üle 640 000 kande repressioonide ohvriks langenud inimeste kohta. Registrit on pidevalt ajakohastatud Venemaa, Ukraina, Leedu ja teiste riikide arhiividest saadud materjalide alusel. Register on elektrooniline. Lisaks sellele on erinevate kategooriate järgi liigitatud kanded avaldatud kümneosalise raamatuna, mis on kättesaadav Interneti kaudu.

Vaatamata kümme aastat väldanud uuringutele, sisaldab register üksnes osa usaldusväärsetest andmetest, mida oli võimalik saada nendest allikatest, mille olemasolus oli KARTA Keskus täiesti kindel. Veel ei ole toimunud võrdlevaid ja kinnitavaid uuringuid enne II maailmasõda poolakate vastu suunatud repressioonide kohta ning pärast 1944. aastat aset leidnud põrandaaluse vastupanuliikumise liikmete represseerimise ja muude repressioonihvrite kohta.

Järgmine tabel näitab poolakate ja Poola kodanike vastu suunatud Nõukogude Liidu repressioonide ulatust ja repressioonihvrite arvu.

Nr	Kohaldatud repressioon	Arvatav ohvrite arv (uurimis-tulemuste alusel)	Ohvrite arv vastavalt registri kannetele	Ligikaudne ohvrite arv, mis on kontrollitud nimede järgi praegustes allikates
Repressioonid aastatel 1939-1941				
I	Sõjavange ja interneeritud ^{*)}	43 100	19 888	42 200
1.	Mahalastud sõjavange (Katõn, Harkov, Tver)	14 587	14 463	14 463
2.	Sõjavange ja interneeritud enne 1941. aasta augustit	26 000	3640	25 500
3.	Sõjavange, kes surid või jäid kadunuks vangistuse ajal	2500	1785	2200
II	Vahistatud isikuid riigi idaosas	110 000	9561	20 700
1.	Vahistatud isikuid Lääne-Ukrainaks nimetatud territooriumil	65 000	7611	15 000
2.	Vahistatud isikuid Lääne-Valgeveneks nimetatud territooriumil	4300	1800	4000
3.	Vahistatud isikuid Leedu territooriumil	1700	150	1700
III	Küüditatud	320 000	0	147 000
1.	Enne 1940. aasta veebruarit küüditatud	140 000	0	88 000
2.	Enne 13. aprilli 1940 küüditatud	61 000	0	3000
3.	1940. aasta juunis küüditatud isikuid	79 000	0	50 000
4.	1941. aasta juunis küüditatud isikuid	40 000	0	6000
Repressioonid aastatel 1941-1944				
IV	Vahistatud isikuid	3000	242	600
Repressioonid pärast 1944. aastat				
V	Interneeritud aastatel 1944-45 ^{**)}	40 000	16 224	227 500
VI	Vahistatud ja küüditatud isikuid	50 000	0	21 000
Kokku		556 000	49 915	259 000

^{*)} See arv ei sisalda vange, kes vabastati enne 1939. aasta detsembrit või anti üle Saksamaale.

^{**) Pooled neist isikutest olid põrandaaluse iseseisvusliikumise liikmed.}

3. SÜÜDISTUSI KINNITAVAD TÕENDID

Avaliku Tribunali kohtunikud on seisukohal, et kommunismikuritegudele hinnangu andmise kongressil sõna võtnud eri maade esindajate ettekannetes toodud andmed ja tõendid (ettekanded on lisatud tribunali materjalidele) ning nende süüdistused kommunistlike režiimide aadressil on tõesed ja vastavad kõnealuste kuritegude toimepanemise ajal kehtinud tingimustele.

Kohtumenetluse ajal vaatas tribunal läbi väga suure hulga tõendeid, mille olid esitanud süüdistajad, ohvrid, tunnistajad ja muud isikud suuliselt, kirjalike dokumentidena või mitmesuguste trükistena, mis kinnitasid kommunistlike režiimide vastu esitatud kuriteo-süüdistusi (rahuvastased kuriteod, sõjakuriteod, inimsusvastased kuriteod ja genotsiidid). Kõik nimetatud dokumendid on tribunali materjalidele lisatud. Suure hulga ja mahu tõttu on võimatu neid kõiki loetleda tribunali otsuses, seetõttu viidatakse otsuses üksnes sisulisest seisukohast kõige olulisematele nende hulgast, mis tõendavad, et kommunistlikud režiimid, kommunistlikud parteid, nende moodustatud valitsused ja repressiivorganid panid toime rahuvastaseid kuritegusid, sõjakuritegusid, inimsusvastaseid kuritegusid ja genotsiidi.

Rahuvastaste kuritegude, sõjakuritegude, inimsusvastaste kuritegude ja genotsiidi toimepanemisel etendasid peaosa nende kuritegude organisaatorid, kes kõike kavandasid ja juhtisid, samuti otsesed täideviijad. Organisaatorid ja otsesed täideviijad tuvastati ÜK(b)P otsuste ning niisuguste määruste alusel, mis viimane oli vastu võtnud koos NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu, ÜK(b)P osakondadega okupeeritud riikides, nende riikide nukuvalitsustega ja seal loodud repressiivorganitega. ÜK(b)P ja teised NSV Liidu partei- ja riigiasutused juhtisid ja abistasid muude kommunistlike režiimide kommunistlikke parteisid, nende valitsusi ja repressiivorganeid inimsusvastaste kuritegude sooritamisel ja konkreetsetel juhtudel ka genotsiidi teostamisel.

Järgnevalt esitatakse dokumentide nimekiri, mis kinnitavad tribunali seisukohti kohtuotsuse selle osa kohta.

3.1. ÕIGUSAKTID, MILLE ALUSEL KURITEGUSID SOORITATI

Leedu

1. Leedu NSV siseasjade komissari 1940. aasta korraldus "Likvideerimisele kuuluvate rühmade kohta".
2. Leedu Kommunistliku Partei juhi Antanas Sniečkuse 7. juuli 1940. aasta salajane korraldus vahistada 2000 avaliku elu tegelast [Leedu arhiiv, Bolševismi-aastad. Kd. 4, Kaunas, 1942].
3. ÜK(b)P ja NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu 16. mai 1941. aasta määrus nr 1299-526 (selle määruse alusel küüditati ligikaudu 17 730 inimest).

4. Leedu NSV NKVD 18. juuni 1945. aasta määrus nr 4/0174 (selle määruse alusel küüditati ligikaudu 1048 inimest).
5. Leedu NSV NKVD 16. juuni 1945. aasta määrus nr 328 (selle määruse alusel küüditati ligikaudu 8400 inimest).
6. NSV Liidu Ministrite Nõukogu 29. septembri 1947. aasta määrus (selle määruse alusel küüditati ligikaudu 3900 inimest).
7. NSV Liidu Ministrite Nõukogu 21. veebruari 1948. aasta määrus nr 447-160 (selle määruse alusel küüditati ligikaudu 40 000 inimest).
8. NSV Liidu Ministrite Nõukogu 29. jaanuari 1949. aasta määrus nr 390-138 (selle määruse alusel küüditati ligikaudu 34 300 inimest).
9. NSV Liidu Ministrite Nõukogu 13. veebruari 1951. aasta määrus nr 377-190; NSV Liidu Ministrite Nõukogu 31. märtsi 1951. aasta määrus nr 667-339 (nende määruste alusel küüditati ligikaudu 433 inimest).
10. NSV Liidu Ministrite Nõukogu 5. septembri 1951. aasta määrus nr 3309-1568- vs (selle määruse alusel küüditati ligikaudu 3500 inimest).
11. NSV Liidu MGB erinõupidamiste otsused ajavahemikust 29. november 1952 – 12. september 1953 (küüditati ligikaudu 450 inimest).

Läti

1. NSV Liidu 3. järgu komissari, NSV Liidu riikliku julgeoleku rahvakomissari asetäitja Ivan Serovi 11. oktoobri 1939. aasta käskkiri nr 1223 operatsiooni “Nõukogudevastase elemendi väljasaatmine Leedust, Lätist ja Eestist” läbi viimise korra kohta.
2. Lätimaa K(b)P KK 1941. aasta käskkiri deporteeritute vara arvelevõtmise ja kasutamise kohta.
3. 1945. aasta juunis vastuvõetud Lätimaa K(b)P KK büroo määrus, mis käsitleb NKVD ja kohalike parteiharude hävitussalkade ebapiisavat tegevust.
4. Lätimaa K(b)P KK büroo 28. detsembri 1944. aasta ja 16. aprilli 1945. aasta otsused, mis käsitlevad hävituspataljonide ebapiisavat tegevust.
5. Läti NSV Ministrite Nõukogu 17. märtsi 1949. aasta määrus nr 282 ss, mis käsitleb kulakute väljasaatmist Läti NSV territooriumilt (küüditati 10 000 perekonda).
6. NSV Liidu siseministri 27. märtsi 1951. aasta korraldus nr 00149, mis käsitleb Ukraina, Valgevene, Moldaavia, Läti, Leedu ja Eesti NSV-st pärit erideporteeritute konvoeerimisega seotud toiminguid.

Valgevene

1. OGPU 2. aprilli 1942. aasta korraldus nr 172 (“troikade” loomise kohta).
2. Valgevene K(b)P KK otsus piirikontrolli tõhustamise ja piirialade nõukogudevastasest elemendist puhastamise kohta; rajoonide ja piirkondade isikkoosseisu kontrollimise kohta [Vene Föderatsiooni Julgeolekuministeeriumi Keskarchiiv].
3. Valgevene NSV Rahvakomissaride Nõukogu ja Valgevene K(b)P KK 14. septembri 1935. aasta salajane määrus:
 - a. piirialadelt 2000 kolhoosniku informaatoriteks värbamise kohta;
 - b. elanike väljasaatmise kohta piirialalt 500 m laiuselt alalt [Valgevene Vabariigi KGB arhiiv].
4. Valgevene NSV Rahvakomissaride Nõukogu 13. aprilli 1935. aasta määrus nr 523 (selle määrusega keelati ajalehtede väljaandmine sõjaväelise tsensuuri osakonna loata) [NA RB, f. 4, n. 21, s-ü 1985, 1.115].
5. NSV Liidu NKVD 1937–38. aasta otsused (Poola, Saksa ja Läti agentide tabamise kohta) [NA RB, f. 4, s-ü 1391, 1.19,24].

Ukraina

1. NSV Liidu ÜK(b)P KK 2. juuli 1937. aasta otsus, mis käsitleb nõukogudevastast elementi.
2. Väljavõte ÜK(b)P Poliitbüroo 17. veebruari 1938. aasta protokollist nr 58, päevakorrapunkt 67. Selle päevakorrapunkti kohaselt anti Ukraina NSV NKVD-le volitused vahistada täiendavalt 30 000 inimest ja arutada nende süüasja troikade ees.
3. ÜK(b)P ja NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu 6. detsembri 1932. aasta määrus, mis käsitleb riikliku viljavarumist saboteerivate külade arvamist “musta nimekirja”. Selle määruse alusel keelati sellistes igasugune kaubandustegevus ja saboteerijad tuli hukata [CGAVOU, f. 1, n. 8, s.-ü. 309, 1.74].
4. ÜK(b)P KK ja NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu 7. augusti 1932. aasta määrus, mis käsitleb riigiettevõtete, kolhooside ja kooperatiivide vara kaitset ja rahva (sotsialistliku) omandi kaitse tugevdamist. Selle määruse alusel oli niisuguse omandi varguse eest ette nähtud surmanuhtlus koos isiku vara konfiskeerimisega.
5. NSV Liidu siseasjade rahvakomissari L. Beria ja NSV Liidu kaitse rahvakomissari asetäitja G. Žukovi 22. juuni 1944. aasta korraldus, mis käsitleb kõikide ukrainlaste, kes elasid Saksa okupatsiooni ajal NSV Liidu Kaug-Ida aladel, väljasaatmist. Selle korralduse alusel küüditati ligikaudu 250 000 ukrainlast ja asemele toodi Vene rahvusest asukad.

6. NSV Liidu Rahvakomissaride nõukogu 9. novembri 1917. aasta dekreet, mis käsitleb ajakirjandust (vaba ajakirjanduse keelustamine). [Istoriya sovietskoi konstitutsii 1917–1956 (“Nõukogude konstitutsiooni ajalugu 1917–56”), Moskva, 1957, lk 51–52].
7. NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu 5. septembri 1918. aasta dekreet, mis käsitleb Punast Sõda.
8. I. M. Lepevski allkirjastatud Ukraina NSV NKVD 6. septembri, 29. septembri ja 11. novembri 1937. aasta taotlused, millega palutakse NSV Liidu NKVD-l suurendada nõukogudevastase elemendi kvoote [J. Shaproval, V. Pristaiko, V. Zolotaryov, TŠK-GPU-NKVD na Ukraine. Kiev, 1997, lk 167–168].
9. Kvoote suurendati 63 950 inimese võrra vastavalt GA SBU määrusele nr 312 1.28 [G.K. Kovtun, V. A. Voinalovich, Z. J. Daniliuk. Masovi nezakoni represii 20ch–pocatku 50-ch rokiv na Poltavshchine (“Massilised ebaseaduslikud repressioonid Poltavštšinas”) Poltava, 1992].
10. NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu 17. detsembri 1917. aasta ultimaatum, mis käsitleb Ukraina Rahvavabariigi tunnustamist Rahvakomissaride nõukogu poolt ja Keskraadale saadetud ultimaatum, mis käsitleb selle kontrrevolutsioonilist tegevust [Istoriya sovietskoi konstitutsii 1917–1956 (“Nõukogude konstitutsiooni ajalugu 1917–56”), Moskva, 1957].
11. Järgmised väljavõtted ÜK(b)P KK Poliitbüroo istungite protokollidest:
 - a. 15. septembri 1938. aasta protokoll nr P64/22, päevakorrapunkt 22: NKVD-st (eritroikade loomine ja nende pädevuse kehtestamine);
 - b. 31. jaanuari 1938. aasta protokoll nr P57/48, päevakorrapunkt 18: Nõukogudevastasest elemendist (käsitleb NSV Liidu ÜK(b)P KK otsuse nr 58 muutmist, millega lisatakse uus inimeste hulk);
 - c. 17. veebruari 1938. aasta protokoll nr 1158/67, päevakorrapunkt 67: NKVD-st (Ukraina NKVD-l lubati vahistada ja troikade ees süüdi mõista 30 000 kulakut).
12. Itaalia konsuli Gradenigi 31. mail 1933 Harkovist Itaalia Valitsusele saadetud teade nr 474 “Näljahäda ja Ukraina küsimus”.
13. ÜK(b)P KK Poliitbüroo 3. veebruari 1930. aasta määrus, mis käsitleb üldlõplise kollektiviseerimise piirkondades olevate kulakumajapidamiste hävitamiseks kasutatavaid meetmeid (selle määruse alusel küüditati tuhanded inimesed Siberisse, Uuralisse ja Kasahstani)
14. Ukraina NSV K(b)P KK Poliitbüroo 13. veebruari 1922. aasta määrus (see määrus pani aluse Vene ja Ukraina kirikute vahelisele konfliktile [CDAGOU, f. 1, n. 6, s.-ü. 29, l. 32].

15. Ukraina NSV K(b)P KK Poliitbüroo 4. septembri 1922. aasta määrus, mis käsitleb GPU tööd (püüti likvideerida väidetavat kiriklikku kontrrevolutsiooni) [CDAGOU, f. 1, n. 20, s.-ü. 2006, l.59].
16. NLKP KK 13. veebruari 1960. aasta määrus, mis käsitleb vaimulikkonna poolt Nõukogude kultusseaduste rikkumise lõpetamiseks võetavaid meetmeid [CDAGOU, f. 1, n. 24, s.-ü. 5407, l. 5488].
17. ÜK(b)P ja NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu 27. juuni 1941. aasta määrus, mis käsitleb inimhulkade ja väärisesemete transporti ja paigutust [Sovietskaya Ukraina v gody Velikoy Otetchestvennoi voiny 1941–1945 (“Nõukogude Ukraina Suure Isamaasõja aastatel 1941–45”), Kiiev, 1985, kd. 1, lk 251–291].

Moldova

1. NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu 26. juuni 1940. aasta ultimaatum Rumeenia valitsusele (mis käsitleb Bessaraabia ja Põhja-Bukoviina loovutamist NSV Liidule).
2. Väljavõte 7. juuni 1941. aasta telegrammist, mille Moldaavia NSV NKGB saatis NSV Liidu NKVD rahvakomissari asetäitjale Tšernõševile, mis käsitleb erideporteeritute hulgast ülejooksikute tekitamist.
3. NSV Liidu NKGB 13. juuni 1941. aasta teade, mis käsitleb Nõukogudevastase elemendi väljasaatmist Moldaavia NSV-st ja Ukraina NSV Tšernovtšõ ja Izmali rajoonidest.
4. ÜK(b)P KK Poliitbüroo 6. aprilli 1949. aasta otsus, mis käsitleb kulakute, endiste asevalitsejate, kaupmeeste, fašistlike okupatsioonivõimude toetajate, Saksa ja Rumeenia Politseiga koostööd teinud isikute, fašistlike parteide liikmete, ebaseaduslike usulahkude liikmete ja kõigi eelnimetatute perekonnaliikmete väljasaatmise kohta.
5. NSV Liidu MGB 8. juuli 1949. aasta ettekanne ÜK(b)P Keskkomiteele, mis käsitleb erikontingendi väljasaatmistoimingute tulemusi.
6. Järgmised Moldaavia K(b)P KK Poliitbüroo määrused, mis käsitlevad teravilja riiklikku varumist vabariigis:
 - 18. september 1946,
 - 17. oktoober 1946,
 - 25. oktoober 1946,
 - 14. november 1946,
 - 21. november 1946.

Nimetatud määruste rakendamine tõi Moldaavia NSV-s aastatel 1946–47 kaasa näljahäda.

Slovakkia

Tšehhoslovakkia Parlamendi seadus nr 115/1946 Sl.z.a.n, mis toetab kommunistlikku valitsust andes amnestia ja kaitse süüdimõistmise eest sunnimeetmete ja vägivalla kasutamises rahvusliku vabastusliikumise ajal.

Bulgaaria

1. Järgmised Bulgaaria Ministrite Nõukogu 20. detsembri 1944. aasta seadused:
 - Parandusliku töö asutuste (koonduslaagrid) seadus;
 - Poliitiliselt ohtlikele isikutele mõeldus parandusliku töö asutuste seadus.(Nende seadustega seadustati koonduslaagrid ja määrati kindlaks kord, mille alusel inimesi sinna saadeti).
2. 26. jaanuari 1945. aasta “Rahva võimu kaitse seadus”, mille artiklitega 1 ja 3 nähti ette surmanuhtlus ja vabaduskaotuslik karistus Nõukogudevastaste tegevuse eest. Selle seaduse alusel lavastati aastatel 1944–88 4995 kohtuprotsessi; aastatel 1952–85 mõisteti surma 478 inimest.

3.2. TRŪKISED, MIS SISALDAVAD KOMMUNISTLIKE REŽIIMIDE TOIMEPANDUD KURITEGUSID KINNITAVAIK ANDMEID

1. Alksninyte-Grabštiene, O. Sibire... tremtinių žeme. Dienoraštis. 1942–1956 m.. (“Siber... Deporteeritute maa. Päevik, 1942–56”). Vilnius, 1993.
2. Anušauskas, A. Lietuvių tautos Sovietinis naikinimas. 1940–58 “Leedu rahva hävitamine Nõukogude liidu poolt”. Vilnius, 1996.
3. Lietuvos žmonių genocidas nacių ir Sovietų okupacijose “Genotsiid Leedu rahva vastu natsistliku ja sovjeetliku okupatsiooni ajal”. Kaunas, 1994.
4. Grunskis, E. Lietuvos gyventojų tremimai 1940–1953 . “Leedu elanike küüditamise aastail 1940–53”. Vilnius, 1996.
5. Damušis, A. Lietuvos gyventojų aukos ir nuostoliai Antrojo pasaulinio karo ir pokario 1940–1959 metais (“Leedu elanikkonna ohvrid ja kaotused II maailmasõja ajal ja sõjajärgsetel aastatel 1940–59”), Chicago, 1988.
6. Igarkos tremtiniai “Igarka küüditatud”). [Koostanud A. Matulkaite]. Vilnius, 1998.
7. Courtois, S jt. The Black Book of Communism. Paris, 1997.
8. Political Arrests in Estonia. Vol. 1–2, Tallinn, 1996.
9. Deportation from Estonia to Russia. Vol. 5, Tallinn, 1999.
10. Astons, S. Communism. The Unpunished Crime. Ontario, 1985.

11. The Republic of Latvia. Human Rights Issues. Riga, 1993.
12. The Black Deeds of the Kremlin. A White Book. Vol. 1, Toronto, 1953.
13. Istoriya sovietskoi konstitucii 1917–1956 (“Nõukogude konstitutsiooni ajalugu 1917–56”). Moskva, 1957.
14. Golod 1932–33 rokiv na Ukraini: otchima istorikiv, movoyu dokumentiv (“Näljahäda Ukrainas aastatel 1932–33: ajaloolaste pilgu läbi ja dokumentide keeles”). Kiiev, 1990.
15. Golodomor 1932–33 r. v Ukraini: pritchini i naslidki (“Ukraina nälja-aastad 1932–33: põhjused ja tagajärjed”). Kiiev, 1993.
16. Mezhdunarodnaya komissiya po rasledovaniyu goloda na Ukraine 1932–1933 godov. Itogovy otchyot. 1990 god “(Ukraina 1932–33 näljahäda rahvusvaheline uurimiskomisjon. Lõpparuanne”). Kiiev, 1992.
17. Caplin, V.V. Statistika zhertv stalinizma v 30-e gody (“30-ndate aastate stalinismiohvrite statistika”). In: Voprosy istorii (“Ajaloolised uurimused”), 1989, nr 4.
18. Drobkin, A.I. Lishency: 1918–1936 (“Ohvrid: 1918–36”). In: Zvenya. Istoritcheskiy Almanakh (“Seosed: Ajaloo almanahh”). Moskva, 1992, nr 2.
19. Lagry. Przewodnik encyklopedyczny (“Laagrid. Entsüklopeediline teatmeteos”). Varssavi, 1998.
20. Katyn. Dokumenty zbrodni (“Katõn. Veresauna dokumendid”). Kd. 1–2, Varssavi, 1995–1998.
21. Institutul National pentu Studiul totalitarismului Petre Turlea. 8 Noiembrie 1945. Colectio studii. B., 2000; jt.

Eespool nimetatud õigusaktid, mille alusel sooritati kuritegusid, annavad teada, kes olid nende kuritegude organisaatorid ja täideviijad. Tribunal juhib tähelepanu ja rõhutab ÜK(b)P erilist osa nende kuritegude sooritamises.

Nõukogudevastast elementi käsitleva Üleliidulise Kommunistliku (bolševike) Partei Keskkomitee 3. jaanuari 1938. aasta otsuse nr 1157/48 punkt 18 näitab, et ÜK(b)P Keskkomitee oli otseselt vastutav kõikide küüditamiste eest, sest andis NKVD-le volitused ja juhised selle kohta, kui palju inimesi igast vabariigist, piirkonnast või rajoonist tuli küüditada ja millal küüditamine pidi toimuma.

Seega on õigus väita, et Kommunistlik Partei oli otseselt seotud inimsusvastaste kuritegude sooritamise ja genotsiidi teostamisega. Eespool nimetatud erinevate kommunistlike režiimide kommunistlike parteide ja nende valitsuste otsused näitavad meile seda menetlust ja mehhanisme, mille abil riigid NSV Liidu otsesel mõjutusel sooritasid inimsusvastaseid kuritegusid ja korraldasid isegi genotsiidi.

Eespool loetletud erinevate kommunistlike režiimide kommunistlike parteide ja valitsuste otsused peegeldavad korda ja mehhanismi, mida järgides panid riigid NSVL otsese mõju all toime inimsusvastaseid kuritegusid ja isegi genotsiidi.

28. detsembril 1944, 16. aprillil 1945 ja 16. juunil 1945 võttis Lätimaa Kommunistlik Partei vastu otsused, mis käsitlesid hävituspataljonide tegevuse toetuseks eripiirkonna moodustamist ja kohalike liikmete värbamist. Need otsused näitavad ka seda, et Lätimaa K(b)P eriuksus oli otseselt seotud hävituspataljonide tegevusega, s.t oli otseselt seotud genotsiidikuritegudega.

Kommunistliku Partei ja kommunistlike valitsuste kõrgemate organite osalemist tõestavad ka dokumendid, mille tribunalile esitas süüdistaja Uldis Pauls Strelis – 14. märtsil 1949 vastu võetud Läti NSV Ministrite Nõukogu otsus, mis käsitleb 10 000 kulakupere küüditamist (otsus võeti vastu NSV Liidu Ministrite Nõukogu otsuse alusel) ja Lätimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee 1941. aasta juhised deporteeritute vara arvelevõtmise ja kasutamise kohta.

Tribunal esitab Leedu elanike vastu suunatud genotsiidi tüüpilise näitena NSV Liidu poolt okupeeritud riikides toimepandud küüditamistest ja genotsiidist.

Elanikud küüditati MGB erinõupidamise otsuste alusel. Need otsused põhinesid NSV Liidu Rahvakomissaride Nõukogu 22. augusti 1945. aasta otsusel, mis käsitles Leedus tegutsenud hävitussalkade endiste liikmete materiaalet varustamist ja maapiirkondade aktivistide relvadega varustamist. Sellele otsusele oli alla kirjutanud Ministrite Nõukogu esimees Jossif Stalin, s.t NLKP ja Nõukogude valitsuse juht.

29. septembril 1947 vastu võetud NSV Liidu Ministrite Nõukogu otsus nr. 3387-1107 andis õiguse küüditada Leedust partisan toetanud pered.

Eespool nimetatud juhised näitavad selgesti, et Leedu elanike vastase genotsiidi korraldas NLKP ladvik ja selle viisid ellu tema repressiivorganid. NSV Liidu kõrgemad võimukandjad kirjutasid alla korraldustele, mis määrasid repressiivtoimingute ulatuse ja sooritamise viisi ja löid niisugused repressiivorganid nagu NKVD, NKGB, MGB, KGB ja miilitsa hävitussalgad.

Teistest õigusaktidest ilmneb, et neid toiminguid toetasid Leedu NSV nukuvalitsus ja selle liikmed, samuti Leedumaa Kommunistliku Partei juhid ja nomenklatuursed liikmed. On mitmeid dokumente, mille alusel NSV Liidu liidrite genotsiidipoliitikat Leedus ellu viidi. Üks neist on NSV Liidu NKVD komissari Beria korraldus, mis on adresseeritud NKVD ja NKGB Leedu esindajale Tkatchenkole, NKVD komissarile Bartašunasele ja NKGB komissarile Jefremovile, likvideerida Nõukogude vastased põrandaalused organisatsioonid Leedus. Teine korraldus, mille oli välja andnud riikliku julgeoleku rahvakomissari asetäitja B. Kabulov, nõudis, et Leedu NSV NKVD ja NKGB salajaste osakondade ülemad ja NKVD sõjaliste üksuste komandörid intensiivistaks partisanide vastast võitlust. Need dokumendid on otseselt seotud Leedumaa K(b)P tegevusega. Leedumaa K(b)P Keskkomitee ja Rahvakomissaride Nõukogu 3. detsembri 1944. aasta otsus, mis käsitleb igas Leedu NSV kohalikus territoriaalüksuses (valsčius) hävitussalkade loomist, ja Leedumaa K(b)P Keskkomitee Büroo 23. märtsi

1945. aasta otsus, mis käsitleb hävituspataljonide võitlusvõime suurendamist, on ümberlukkamatud tõendid, et repressiivpoliitikat juhtis NLKP nõukogude vabariikide kommunistlike parteide, nende nukuvalitsuste ja repressiivorganite kaudu.

3.3. KÜÜDITAMISE MEHCHANISMID

Küüditamine toimus NSV Liidu Ministrite Nõukogu otsuste alusel, kus oli selgesti märgitud, kui palju ja millistesse kategooriatesse kuuluvaid elanikke tuleb küüditada konkreetsetesse piirkondadesse konkreetset tööd tegema.

Küüditamise täideviimise üksikasjad olid kindlaks määratud kõrgeima taseme julgeolekutöötajate poolt väljaantud eeskirjadega. Läti süüdistaja Uldis Pauls Strelis esitas tribunalile eeskirja, millele oli alla kirjutanud NSV Liidu riikliku julgeoleku rahvakomissari asetäitja Ivan Serov, selle kohta, kuidas tuli täide viia nõukogudevastase elemendi küüditamine Leedust, Lätist ja Eestist. Küüditatavate nimekirjad koostasid MGB kohaliku haldusüksuse või rajooni osakonnad. Nimekirjad vaatas üle LK(b)P rajoonikomitee esimene sekretär ja neile kirjutas alla rajooni täitevkomitee esimees.

Partisanide – kas veel tegutsevate, süüdi mõistetud või tapetud – perekondade küüditamist käsitlevad otsused kinnitas Leedu NSV riikliku julgeoleku minister või tema asetäitjad, seejärel andis formaalse sanktsiooni Leedu NSV prokurör. Partisanide perekondade küüditamise seaduselevastavust, s.t NSV Liidu Ministrite Nõukogu ja MGB eeskirjade täitmist, kontrollis NSV Liidu MGB erinõupidamine. Alates 1949. aastast esitas Leedu NSV MGB juhtkond küüditatavate kulakute nimekirjad Leedu NSV Ministrite Nõukogu esimehele Metšys Gedvilasele, kes pidi andma ametliku sanktsiooni (E. Grunskis. *Lietuvos gyventojų tremimai 1940–1941, 1945–1953 metais* (Leedu elanike küüditamine aastatel 1940–41, 1945–53). Vilnius, 1996, lk 94-96).

Küüditamise viisid täide NSV Liidu Julgeolekuministeerium ja Siseministeerium, kellele allusid suured sise-, piirvalve- ja konvoiväed, miilits, hävitussalgad (niinimetatud “rahva kaitsjad”) ja salaagendid. Küüditatavate nimekirjade koostamisel olid agaralt abiks kohalikud kollaboratsioonistid, sealhulgas Leedumaa K(b)P rajoonikomiteede esimesed sekretärid, rajooni täitevkomiteede esimehed, Rahvakomissaride Nõukogu esindajad [*Lietuvos gyventojų genocidas* (Leedu elanike vastane genotsiid). Vilnius, 1998, lk 7]. Küüditatud viidi elamiskõlbmatutesse paikadesse (ülikülmadesse ja arktilistesse piirkondadesse jne), kus nad olid surmale määratud.

Küüditamine viidi täide etappidena: aastatel 1945–52 toimus Leedus 54 niisugust etappi. Küüditatute koguarv ulatus üle 100 000 [Anušauskas A. *Lietuvių tautos sovietinis naikinimas “Leedu rahva hävitamine Nõukogude Liidu poolt”*. Vilnius, 1996, lk 335].

Inimeste hävitamisele suunatud ühiskondlik poliitika oli ühesugune kõikides Balti riikides. Ka Ukrainas oli küüditamise mehhanism üsna sarnane. ÜK(b)P Keskkomitee Poliitbüroo tegi ühesugused poliitilised otsused erinevate ühiskonnakihtide ja rahvusrühmade kohta. 2. juulil 1937 andis ÜK(b)P välja määruse, mis käsitles nõukogudevastast elementi, mille kohaselt talle alluvad poliitikaorganid pidid organiseerima haldus-

troikad ja mõistma kulakud kui “kurjategijad” surma või saatma nad NKVD määratud piirkondadesse. Ukraina NSV Siseasjade Rahvakomissariaat saatis NSV Liidu NKVD-le kolm kirja, milles paluti Ukraina jaoks täiendavat vahistamiste limiiti. Neile palvetele tuldi vastu ja limiite suurendati.

Dokumentaalseid materjale kinnitavad ohvrite ja tunnistajate tunnistused, samuti tribunali materjalidele lisatud väljaannetes esitatud andmed.

3.4. OHVRITE JA TUNNISTAJATE TUNNISTUSED

Tunnistused inimestelt, kes nägid elumajade söestunud varemeid ja põlevaid surnukehasid. Siin on pealtnägija **Adelē Mazurienē** tunnistus: “Veronika Gaidienē ja mina jooksimise nende talu juurde, mis oli selleks ajaks juba peaaegu maha põlenud. Nägime Karolina Gaidienē söestunud varemetes selili lamamas, tema riided olid põlenud, välja arvatud see osa mis jäi selja alla vastu maad. Majast eemal, iluaias lebas Veronika Gaidiene (Leopoldas Gaidyse abikaasa) surnukeha. Tema keha ei olnud põlenud, ta käed hoidsid ikka veel väikese Albinute surnukeha. Albinute üks jalg oli ära rebitud ja lebas tema kehast eemal.

Järgmisel päeval läksime koos mõnede naabritega tagasi tragöödia paika ja nägime, et Veronika Gaidienē ja Albinute olid söestunud. Veronika Gaidienē oli olnud üheksandat kuud rase. Põlenud jäänustes nägime tema surnud last, kes ei olnud põlenud, sest ema looteveed olid tule kustutanud.” [K. Kurakini jt kriminaalasi, Leedu, 1997].

Eespool kirjeldatud tragöödiaga samalaadseid sündmusi leidis aset mitmes Leedu paigas – Rainiais, Pirčiupiais, Klepočiais ja paljudes teistes mõrvapaikades, kaasa arvatud juutide tapatalgud. Natsistliku ja kommunistliku genotsiidi tagajärjel kaotas Leedu ajavahemikus 1940–1952 780 000 inimelu. Ainuüksi 1944. aasta 17.-25. detsembril põletasid siseministeeriumi punaväelased (Vetrovi diviis) maha 94 talu.

Auksē Ramanauskaitē-Skokauskienē, ohver, kindral Alfonsas Ramanauskase, Leedu vastupanuliikumise kangelase tütar, esitas ametliku arstitõendi, mis kinnitab tema isa kallal toime pandud jõhkrat piinamist. MVD vanglas nr 1 moodustatud komisjoni aruanne Ramanauskas-Vanagase läbivaatuse kohta märgib järgmist: “Parem silm on kaetud verevalumiga, silmalaul on 6 torkehaava, mis läbimõõdu järgi otsustades võivad olla tehtud peene traadi või naelaga ning ulatuvad sügavale silmamunasse. Arvukalt verevalumeid kõhu piirkonnas, lõikehaav parema käe sõrmel. Suguelundite piirkonnas avastati järgmist: suur rebimishaav munandikoti paremal poolel ja haav vasakul poolel, mõlemad munandid ja seemnejuha puuduvad.” A. Ramanauskas-Vanagas mõisteti surma ja hukati 29. novembril 1957.

A. Barkauskaitē (Nelsienē), ohver, andis tunnistusi kohutava genotsiidi kohta, mida teostas “Nõukogude Liit meie rahva, minu Leedu, Läti ja Eesti vendade vastu. Mu vanemad olid head inimesed, püüdsid kõiki aidata. Esimestel okupatsioonipäevadel sattusid nemadki küüditatavate perede nimekirja, kuid üks juudist kindral päästis nad. Ma kuulsin naabrite nuukseid ja hala, kui neid veoautodes ja vankrites kodudest välja veeti, igal ööl haaras meid hirm, et ka meile võidakse järele tulla. Kui lähenes teine

okupatsioon, sai mu isa väga hästi aru, et seekord teda ei säästeta. Nad sõitsid koos minu, tollal väikese tüdrukuga, Läände. Mu vanavanemad, Stasys ja Uršule Guogai Vilkaviškise rajoonist, ja nende poeg, minu onu Antanas Guoga küüditati Siberisse Altai kraisse. Me ei tea isegi seda, kus on nende hauad. Minu tädi, tema abikaasa Jonaitis ja nende tütar, kes oli sel ajal nelja aastane, saadeti 15 aastaks välja Krasnojarski kraisse. Mu täditütar sai parandamatu tervisehäire, nende tütar, kes oli sel ajal 12-aastane, lahutati perekonnast ja ta varjas end siin, Leedus. Mu tädi M. Navickienė, tema abikaasa ja kahe-aastane poeg saadeti Siberisse. Nad rääkisid, et pidid poega kätel hoidma, et teda puruks ei pigistataks – kaubavagun oli niivõrd inimesi täis. Kui keegi neist juhtus surema, heideti ta surnukeha lihtsalt välja suvalises kohas, kus rong peatus.

Algirdas Petrusevičius, ohver, andis järgmise tunnistuse: “Olin vastupanuliikumise organisatsiooni *Raudhunt* liige. 1946. aastal organisatsioonile reeturite abil korraldatud rünnaku käigus saadi mind kätte ja saadeti koonduslaagrisse. Sama aasta augustis põgenesin koos kahe kaaslasega laagrist. Järgmisel päeval piirati meid ümber, mu sõbrad tapeti, mind mitte. Raadio teatas, et laagrist põgenesid kriminaal-, mitte poliitvangid, ja tapsid 15 inimest. Andsin alla. Teatasin, et ei ole relvastatud, kuid nad tulistasid mind kaheksa meetri kauguselt kätte ja kolme meetri kauguselt rindkeresse. Arstiabi mulle ei antud. Seejärel viidi mind külasse. Külarahvale räägiti, et olen mõrtsukas, kes on tapnud 15 väidetavat ohvrit, mis pööras inimeste viha minu vastu. Hiljem viidi mind laagrisse tagasi. Minu seisukorda võivad kõige paremini kirjeldada veel elusolevad pealtnägijad. Mõne aja möödudes viidi mind haiglasse, mu parem käsi amputeeriti narkoosita.”

Vincas Grinkus, ohver, tunnistas, et ta saadeti Magadani. Seal sunniti teda töötama 10-11 tundi päevas. Ta sai füüsilise kehavigastuse – käeluumurru. Et hobuseid ei olnud, rakendati vangid kuuekaupa kuni tonniraskuste koormate ette ja sunniti vedama.

Liucija Čereškaitė (Čarnekytė), ohver, tunnistas järgmist: “Tulime Leedusse tagasi 1939. aastal. Varsti algas okupatsioon ja meid küüditati Siberisse. 1942. aastal lasti mu isa maha, ema ja meie, lapsed, elasime Altai kraisis, kuid hiljem saadeti meid praamidil põhja poole. Tee peal visati inimesi rühmakaupa jõekaldale. Sel ööl, kui meid kaldale heideti, sadas lörtsi ja me magasime kalapaadi all. Sel viisil veetsime mitu ööd, enne kui jurta valmis ehitasime. Lapsed surid üksteise järel. Arsti meil polnud. Ma ei olnud veel neljateistkümnene, kuid pidin koos teistega tööd tegema. Tundsime, et lõpp on lähedal ja teadsime, et meilt oodatakse ainult töötegemist. Oma isa saatusest sain täpsemaid andmeid alles 20 aasta pärast. Nägin ta fotot toimikus. Teda oli raske ära tunda, kuigi foto oli tehtud vaid 8 kuud pärast vahistamist. Oli näha, et selleks ajaks ei olnud tal alles enam ühtki hammast.”

Adomas Lukaševičius, ohver, tunnistas järgmist: “Aastatel 1948–50 löid mõned kõrgkoolide üliõpilased põrandaaluse organisatsiooni *Ühendatud Töö Liit*, mille eesmärgiks oli valmistada ette parlamentaarset võitlust vallutajate vastu ja sel viisil vältida Kommunistliku Partei terrorit ja vägivalda. Kolm aastat hiljem õnnestus KGB-l värvata üks organisatsiooni liikmetest – Vytautas Murauskas, alias Liudas, kes reetis need organisatsioon liikmed keda ta isiklikult tundis. 1952. aasta lõpus rühm vahistati. Vilniuse rajooni sõjatribunal, mida peeti KGB hoones, mõistis 16 rühma liiget 25 aastaks vangi,

pluss 5 aastaks väljasaatmisele koos kogu vara konfiskeerimisega. Mina koos mõnede sõpradega sattusin Vorkuta koonduslaagrisse. Teised saadeti Irkutski ja Krasnojarski sõe- ja rauakaevandustesse. Meie karistused olid ebaseaduslikud. Me ei ähvardanud kedagi, ei võidelnud kellegi vastu. Tahtsime vaid korraldada parlamentaarset poliitilist võitlust, tagada vabad sõnavõttud ja võimaluse rääkida tõtt õigusemõistmise kohta. Meilt võeti ebaseaduslikult vabadus, meie õpingud katkestati, elud rikuti, me jäime KGB alalise järelevalve alla, ei saanud vastutavaid töökohti, sest olime liigitatud nõukogude- ja rahvavastaseks elemendiks. 1989. aastal vaatas Leedu NSV Ülemkohus minu kohtuasja uuest läbi ja mind rehabiliteeriti. Olin 37 aastat elanud oma kodumaal igasugustest õigustest ilmajäetuna.”

Leonas Laurinskas, ohver: “Ma viibisin vangis 16 aastat. Olin olnud partisan 8 aastat. 4. novembril 1954, reeturi poolt väljaantuna, uimastati mind uinutitega ja vahistati. Mind kuulati üle Vilniuses. Füüsilist vägivalda ei kasutatud, aga toit oli nii halb, et nägime leiba unes. Koonduslaagris suleti mind korduvalt kartserisse. 1946. aastal viibisin vangistuses Vladimiri vanglas. Hiljem viidi mind Saranskisse. Mind püüti värvata informaatoreks. Keeldusin koostööst ja mind saadeti laagrisse tagasi. Vabakssaamise järel ei tohtinud ma elada Leedus, kirjutasin end sisse sõbra juurde Lätisse. 1975. aastal kui ma Algirdas Petrusevičiuse juures külas viibisin, toimus tema kodu läbiotsimine ja minu juurest leiti 37 fotot. Mind ei vahistatud, sest meil õnnestus läbiotsimist juhtinud kapteniga kokkuleppele jõuda. Hiljem aga asusid nad mind ikka jahtima ja mõne aja pärast mind vahistati. Ülekuulaja ütles, et mind andsid välja “mässajad”. Mind mõisteti jälle süüdi ja veetsin üle aasta vanglas. Vabanemise järel lubati mul sedapuhku Leedusse elama asuda, kuid julgeolekuorganid jätkasid mu tagakiusamist kuni Leedu iseseisvuse taastamiseni. Osalesin mitmetel iseseisvuse nimel korraldatud koosolekutel ja miitingutel.”

Edmundas Simanavičius, ohver: “Olen endine poliitvang, sest 1946. aastal olin olnud Vytenise partisaaniüksuse liige Kaunase rajoonis. 19. veebruaril 1946 toimusid Taurage, Marijampoli, Lazidjai ja Kaunase rajoonis laiaulatuslikud küüditamised. 424 peret topiti kaubavagunitesse. Zigmas Drunga, Taurase rajooni komandör, andis korralduse, mille kohaselt püüti küüditamist peatada raudteede õhkulaskmise, maanteede lõhkumise ja kollaboratsioonistide tegevuse tõkestamisega.

Küüditamine kestis mitu päeva, ajakirjanduse teatel ületati plaani kolmekordselt. Vytenise partisaaniüksus õhkis raudtee Marijampoli lähistel. Küüditamine katkes kaheks päevaks, kuid loomulikult ei suutnud me seda päriselt lõpetada. Hiljem toimus reetmine. Meid reetis meie partisaaniüksuse liige Čeikaitis (alias Menulis – “Kuu”). Üksuse likvideerimiseks korraldasid tšekistid kolm operatsiooni. 29. novembril 1946 mõisteti 11 üksuse liiget surma. Nad hukati 26. märtsil, tänapäevani on nende laipade asukoht teadmata. Ülejäänud mõisteti 10 aastaks vangi Nõukogu Liidu erinevatesse koonduslaagritesse. Mina olin laagris kaheksa ja pool aastat, töötasin vasekaevanduses, praktiliselt kogu selle aja maa all. Mul ei ole õigust palju kaevata, ma ei saa öelda, et minu valu oleks olnud suurem kui teistel, suurem kui kogu rahva valu. Praegu olen invaliid, 2. grupi puudega. Olen esitanud tribunalile materjalid Leedu sõjaväe hävitamise kohta. Kuni aastateni 1949–53 oli Leedus 34 sõjaväekomandöri ja

kaitseministrit. Ainult kolm neist surid loomulikku surma Leedus, kakskümmend langesid bolševistlike repressioonide ohvriks, seitse põgenes kindla surma eest Läände, kolmteist vangistati, neli neist hukati, kolm piinati vanglas surnuks. Ainus kindral, kes pääses, oli V. Vitkauskas, kes oli andnud käsu okupatsioonivägedele mitte vastu astuda. Okupatsioonivõimud likvideerisid kogu Leedu sõjaväe, sealhulgas 1817 ohvitseri. See on märgitud ka eelmise valitsuse moodustatud erikomisjoni esitatud Leedule tekitatud kahjude hindamise dokumendis. Sõjaväeohvitseri hävitati massiliselt, metoodiliselt ja erandeid tegemata. Hiljem ühinesid mitmed neist partisaniliikumisega, saades selle juhtideks ja komandörideks, nagu näiteks kapten Zigmas Drunga, Taurase rajooni partisaaniüksuse komandör, kindral Žemaitis, kindral Ramanauskas ja paljud teised. Kõik nad tapeti võitluses vabaduse eest. Minu arvates ei kaitsnud nad mitte üksnes oma kodumaa vabadust, vaid ka oma sõjaväe au. Leedu kaitseministrite ja sõjaväe komandöride likvideerimine oli üksnes jäämäe veepealne osa.

Edvardas Burokas, ohver: “Mind vahisti osalemise tõttu põrandaaluse organisatsiooni “Leedu Patrioot” tegevuses. 1941. aastal, esimeste küüditamiste ajal, olin seitsmeaastane laps. Nägin, kuidas meie majast sõitsid mööda õpetajad, arstid ja teised intellektuaalid, kes suundusid eksili. Kui Saksa okupatsioonile järgnes teine bolševike okupatsioon, lõime me põrandaaluse organisatsiooni, trükkisime lendlehti ja pidasime sidet partisanidega. 1952. aastal kutsuti mind sõjaväeteenistusse Punaarmeele ja suunati Vladivostokki. Seal mind reedeti, vahistati ilma mingit süüdistust esitamata ja saadeti tagasi Vilniusse. Vladivostoki vanglas sain ma päevas 400 g leiba ja pisut roiskunud kala. Mind hoiti üksikkongis. Tagasiteel Vilniusse anti meile soolakala, kuid jäeti ilma veeta 24 tunniks. Poliitvange hoiti koos kriminaalkurjategijatega. Sõdurid ei viinud meid tualetti. Nägin, kuidas sõdur tappis ühe mehe revolvripäraga, kui nägi teda koridorinurka urineerimas. Vilniuses hoiti mind Lukiškesi vanglas. Kuulsin karjumist – see oli katoliku preester, kes oli peksmise tagajärjel mõistuse kaotanud. Lukiškesi vanglast viidi mind KGB hoonesse, kus mind kuulas üle juudisoost kapten. Kui ma keeldusin rääkimast, sest mult nõuti niisuguste asjade ülestunnistamist, mis polnud ialgi juhtunud, pandi mind hullusärki. See ei olnud psühhiaatriaiglas kasutatav hullusärk. Selle sargiga väänati mu käed ja jalad taha niiviisi, et niutele tekkinud vigastused paranesid hiljem väga kaua aega. Vorkuta laagris, kuhu mind saadeti, oli kombeks asukaid karistada 30-päevaste kartserisistumistega. Seal kohtusin ma inimestega, kes hiljem kaevandustes maha lasti. Pärast ebaõnnestunud ülestõusu saadeti meid igasuguse kohtumõistmiseta Vladimiri vanglasse. Kohe kui olin vabaks saanud, vahisti mind uuest ja saadeti Višrevkasse. Seal oli kolm barakki, igas kongis oli kuni 10 vangi, kellest paljud põdesid tuberkuloosi. Nägin kaht naistebarakki. Seal oli palju nunnasid. Kui nad keeldusid sauna minemast, kisti neil riided seljast ja veeti juukseidpidi sauna. Ükskord saadeti mind karistuseks kartserisse, mida ei köetud, kui väljas oli temperatuur miinus 40-50°C.

Česlovas Mačiulaitis, ohver: “Ma olen Leedu kodanik, sündisin Minskis emigrantide perekonnas. 1943. aastal tulime tagasi Leetu. Olime üsna vaesed. Ma ei mõtle endale, on palju inimesi, kes on pidanud kannatama suurt valu. Ma ei ole kunagi olnud kuulekas komsomoli liige. Mind ei võetud Leedus isegi kõrgkooli vastu, seepärast lõpetasin ülikooli Leningradis. Mu onupoeg küüditati Komisse, mu onu Nikodemus suri diagnoosimata haigusse, kõige tõenäolisemalt südamevalusse. Juzef Lebedinsky, mu

tädipoja poolakast isa, piinati surnuks NKVD vanglas 1937. aastal. II maailmasõja lõpust saadik on Nõukogude võimukandjate poliitika tõttu kogu meie maa kaotanud oma rahvusliku identiteedi. Vene keel muudeti ametlikuks riigikeeleks. Vähe usutav, et seda oleks võimalik parandada, tagajärgi tunneme tänaseni, sest meie rahvas on kaotanud uhkuse ja väärikuse. Me hoidsime ühte, kui sakslased vedasid leedulasi Saksamaale tööle, lühikest aega tundsid leedulased ühtsustunnet ka rahvusliku reformiliikumise ajal 80ndate lõpus.”

Balys Gajauskas, ohver, tunnistas et oli veetnud 37 aastat kommunistlikes töölaagrites, kannatanud tohutuid füüsilisi, moraalseid ja vaimseid piinu.

Preester Alfonsas Svarinskas, ohver, tunnistas et oli viibinud vangistuses 21 aastat, mille jooksul hoiti teda poolnäljas ja sandistati füüsiliselt.

Fonay Jenõ, ohver, tunnistas et oli surma mõistetud väljamõeldud süüdistuste alusel, mille ta piinamise tulemusena omaks võttis. Hiljem asendati surmanuhtlus armuandmise korras mitmeaastase vanglakaristusega.

Povilas Vaičekauskas, ohver, tunnistas et ta vahistati, viidi Vilniuse KGB hoonesse ja vangistati. 1950nendatel kasutati rafineeritud piinamismeetodeid. Vangidel ei lastud magada 2 või 3 nädalat.

Antanas Lukša, ohver, tunnistas et teda vahistati põrandaaluses tegevuses osalemise eest, piinati julmalt ülekuulamistel ja mõisteti 25 aastaks vangi ning mõisteti järelevalvealuseks, kui ta Leedusse tagasi jõudis. Tema isa oli poja põrandaaluse tegevuse eest jöhkvalt surnuks piinatud.

Romualdas Zubinas, tunnistaja, tunnistas et tema ema küüditati kolme noorema lapsega ja isa lasti maha. Ta esitas väljavõtted oma vanemate toimikutest.

Vytautas Kaziulionis, tunnistaja, andis tunnistusi bolševistlike vallutajate füüsilise ja vaimse vägivalda kohta – Siberisse küüditamise, paguluse ja töölaagrite ebainimlike elamistingimuste kohta. Ta tunnistas ka, et 23. mail 1953 nägi ta pealt, kuidas valvur tulistas 7 vangi. Haavatutele ei antud arstiabi. Kui 30 laagriasukat keeldusid järgmisel päeval töötamast, lasi laagri juhtkond mitusada neist maha.

Justinas Garšva, tunnistaja, andis tunnistusi selle kohta, kuidas julgeolekutöötajad, NKVD ja miilitsasalgad tapsid rahulikke elanikke – Jonas Krištanase, Ona Krištanienė, Kazė Krištanienė, Antanina Aleknienė, Aleknaitė, Barauskienė, Baruskaitė, Kazys Paškauskase ja palju teisi – oma kodudes Seredžiuses, Veliuonas ja Juodaičiai. Kazimieras Masaitise pea oli otsast raiutud ja lebas tema kehast eemal. Teine surnukeha oli ilma jalata, mis leiti kehast kaugemal. 13. juulil 1945 arreteeris sõduriterühm kodudes Stasys Kušinskase, Jonas Macaitise ja Adomavičiuse. Nende laibad leiti 24. augustil 1945 Skardine küla tagant metsast, naelad silma torgatud.

Arimantas Dumčius, tunnistaja, andis tunnistusi oma pere küüditamise kohta ja esitas 1946–53 poliitvangide ja küüditatute tunnistused Leedu rahva vastu suunatud genotsiidi kohta.

Isakas Kaganas, tunnistaja, andis tunnistusi kommunistliku doktriini osa kohta etnilise genotsiidi ja repressioonide inspireerimises, mida kommunistlikud režiimid korraldasid erinevate rahvaste vastu.

Petras Cidzikas, tunnistaja, andis järgmise tunnistuse: “Nõukogude võimukandjate juhitud genotsiid Väike-Leedu vastu algas 16. oktoobril 1944, mil 3. Valgevene rinne okupeeris Karaliaučiuuse piirkonna. Pärast sakslaste edukat vasturünnakut Gumbinè-Rominta liinil löödi venelased tagasi itta, tuues päevavalgele kohutavad tsiviilelanike tapatalgud ja vägistamised, mida nad olid lühikese aja jooksul toime pannud. Kus iganes okupandid olid viibinud, leidis samalaadseid jälgi nende julmustest – naiste, sealhulgas vanakeste ja noorte tüdrukute vägistamine, naelutamine seintele, puudele, ustele ning neid kaitsta üritanud abikaasade ja isade surnukehad. Kohutavad sündmused toimusid Kura lähel. Kui 31. armee ja 2. Valgevene rinne tungisid 26. jaanuaril 1945 Aistmaresse, püüdsid paljud Karaliaučiuuse piirkonna ja Ida-Preisimaa keskosa elanikud piki rannikut või üle jää jõuda Piliava sadamani. Nad lootsid leida laevu, millega sõita Saksamaale. 9. veebruaril 1945 pommitasid Vene lennukid halastamatult põgenike kelgu- ja vankrironge ning inimesi täis laevu ründasid venelaste allveelaevad. Ida-Preisimaa põhjapoolsetelt aladelt pärit 1 000 000 inimesest, kes olid kogunenud Semba poolsaarele, õnnestus laevadel evakueeruda vaid 450 000 tsiviilelanikul ja 140 000 Saksa sõduril.

Pärast sõda pandi jääga kaetud Kura lähel toime veel mitmeid vanurite, naiste ja laste tapatalguid. Hiljem saadeti punase terrori üle elanud inimesed koonduslaagritesse, kus enamik neist suri nälja, külma ja haiguste kätte.

Ints Cailitis, tunnistaja, andis tunnistusi NSVL-i kommunistliku režiimi poolt Leedu rahva vastu toime pandid genotsiidi ja represseerimiste kohta.

Peteris Simsons, tunnistaja, tunnistas et tema perekond küüditati, teda represseeriti pärast Siberist naasmist (ei lubatud lõpetada kõrgkooli).

Lidia Lasmane, tunnistaja, andis tunnistusi oma naabrite ja tuttavate tapmise kohta 1941. aastal. Ta tunnistab, et teda oli kolmel korral vahistatud partisanide abistamise, põrandaaluste trükiste ja nõukogudevastase kihutustöö eest.

Hilda Sabbo, tunnistaja, esitas tribunalile oma raamatu “Võimatu vaikida”, kus ta esitab hulgaliselt NLKP ja NSV Liidu valitsuse ametlikke dokumente NSV Liidu kodanike suhtes teostatud genotsiidi kohta.

Evgen Pronjuk, tunnistaja, andis tunnistusi kirikuringkondades ja vaimulikkonna hulgas toimunud tapmist, repressioonide ja tagakiusamiste kohta. 1918. aastal Harkovis korraldasid tšekistid veresauna, kus 11 munka aeti teibasse ja üks neist skalpeeriti elusalt. Tunnistaja avaldas, et 1921. aastal vahistati, pagendati, lasti maha või piinati ja alandati jõhkralt 1657 vaimulikku.

Irena H. Darvydiené esitas tribunalile oma pöördumise ÜRO peasekretärile Butros Ghalile ja Euroopa Nõukogule.

Birutė Kižienė, Suvalkija Nõukogu esindaja, esitas tribunalile Molotov-Ribbentropi paktile hinnanguandmise konverentsi materjalid.

Aldona Vasiliauskienė esitas tribunalile materjalid Pranas Dovydaitise, sõdadevahelise aja Leedu poliitikategelase kohta.

Kahetsusväärne on, et Venemaal, Valgevenes, Leedus (Grutase park) ja teistes maades on ikka veel alles kommunistliku ideoloogia mälestusmärgid ja monumendid. See on selge märk, et ühiskond ei ole nendes maades loobunud kommunistlikust pärandist ja see annab põhjust karta, et kommunistlik ideoloogia võib uutes vormides uuesti esile kerkida.

3.5. KOMMUNISTLIKE REŽIIMIDE METSIKUSED

LEEDU

Rainiai tragöödia

Allikas: Rainiai tragöödiat käsitlevad dokumendid on avaldatud raamatus Padaubietis, J. Telšių kankiniai (“Rainiai märtrid”). Vilnius, 2000.

Varsti pärast Saksamaa ja NSV Liidu vahelise sõja puhkemist tapeti jõhkralt Nõukogude Liidu poolt Leedu vanglatesse suletud vangid. 22.-28. juunil 1941 tapeti ligi 1000 vangi ja tsiviilelanikku.

Kõige hirmsam tapatöö pandi toime Rainiai taguses metsasalus Telšai lähedal. Metsast leiti 73 surnukeha. Kohtumeditiiniline aruanne kirjeldab nende surma põhjusi ja piinamise jälgi: skalpeerimine, väljatorgatud silmad, äralõigatud kõrvad ja keeled, murtud luud, kuulihaavad.

Tragöödia Pravieniškėsi töölaagris

Allikas: Arvydas Anušauskas. Lietuvių tautos sovietinis naikinimas 1940-1958 m. (“Leedu rahva hävitamine Nõukogude Liidu poolt aastatel 1940-58”). Vilnius, 1996, lk 127-133.

26. juunil 1941 aeti 400 Pravieniškėsi töölaagri asukat kinnisesse siseõue ja lasti maha, nende hulgas 21 laagri töötajat, 6 naist ja 2 last.

A. Ramanauskase piinamine

Allikas: 15. oktoobri 1956. a arstitõend (esitatud tribunalile).

A. Ramanauskas-Vanagas mõisteti surma ja hukati 29. novembril 1957. Enne kohtumõistmist oli teda julmalt piinatud. MVD vanglas nr 1 moodustatud komisjoni aruanne Ramanauskas-Vanagase läbivaatuse kohta märgib järgmist: “Parem silm on kaetud verevalumiga, silmalaul on 6 torkehaava, mis läbimõõdu järgi otsustades võivad olla tehtud peene traadi või naelaga ning ulatuvad sügavale silmamunasse. Arvukalt verevalumeid kõhu piirkonnas, lõikehaav parema käe sõrmel. Suguelundite piirkonnas avastati järgmist: suur rebimishaav munandikoti paremal poolel ja haav vasakul poolel, mõlemad munandid ja seemnejuha puuduvad.”

Enesekaitse õigusest

Vastavalt rahvusvahelisele õigusele, oli Nõukogude Liidu 15. juuni 1940. aasta agressioon suveräänse Leedu riigi vastu rühvastane kuritegu.

1970. aastal kuulutas ÜRO Peaassamblee välja rahvusvahelise õiguse ühe tähtsama põhimõtte – “mitte ühegi territooriumi annekteerimist jõuga ähvardades või seda kasutades, ei saa pidada seaduslikuks”. Seega oli sõjajärgne relvastatud vastupanu kommunistlikule korrale enesekaitse õiguse seaduslik kasutamine.

KANNIBALISMI JUHTUMID MOLDOVAS

1. dokument: Moldaavia NSV prokuröri S. Kolesniku 3. septembri 1946. a teade Moldaavia K(b)P Keskkomitee sekretärile N. G. Kovalile Kišinjovi piirkonna Nisporenski rajooni Malešti külas aset leidnud kannibalismi juhtumi kohta. Alla kirjutanud S. Kolesnik, 3. järgu õigusnõunik, Moldaavia NSV prokurör.

Allikas: AOPO RM f. 51, n. 4, s.-ü. 49, l.105.

Teate sisu: Teates öeldakse, et 31. juulil 1946 kadus Malešti külast 22-kuune poisilaps. Poisi kehaosad leiti sama küla 70-aastase elaniku majast. Ta tunnistas, et oli toonud poisi oma majja, tapnud ta, keetnud tema kehaosi ja need ära süüdnud.

2. dokument: Moldaavia NSV prokuröri S. Kolesniku 21. jaanuari 1947. a teade Moldaavia K(b)P Keskkomitee sekretärile N.G. Kovalile Kotovski rajooni Karakui külas aset leidnud kannibalismi juhtumi kohta. Alla kirjutanud S. Kolesnik, 3. järgu õigusnõunik, Moldaavia NSV prokurör.

Allikas: AOPO RM f. 51, n. 4, s.-ü. 84, l.6.

Teate sisu: 18. jaanuaril 1947 leidis üks külaelanik koju tulles oma kaheaastase tütre tapetuna. Tehti kindlaks, et tüdruku olid tapnud tema vanem vend ja kaks õde. Vanim poeg oli juba varem teinud ettepaneku tappa pere noorim laps ja ta ära süüa, kuid ema oli selle rangelt ära keelanud. Kui ema oli kodust ära, tapsid lapsed oma noorima õe ja kavatsesid tema kehaosi toiduks kasutada.

UKRAINA NÄLJAHÄDA

Ukraina süüdistaja esitas tribunalile Ukraina 1932–33. aasta näljahäda uurinud rahvusvahelise komisjoni aruande. Komisjon väitis aruandes, et näljahäda ohvrite arv oli vähemalt 4 500 000.

Näljahäda põhjustas Nõukogude võimukandjate tegevus: 1932. aasta teravilja varumise riiklik plaan, kollektiviseerimine ja kulakute talude hävitamine. 1930. aastal oli NSV Liidu tähtsaimaks eksportkaubaks teravili ja mais. NSV Liidu industrialiseerimiskavade teostamise eesmärgil seati Ukrainale võimatuid ülesandeid. Plaan täideti jõuga, võeti ära kogu talupoegade vili ja lisaks viljale ka muu põllumajandustoodang.

Komisjon tuvastas, et:

1. Ukraina NSV ja NSV Liidu võimukandjad olid täiel määral teadlikud toidupuudusest ja näljahädast Ukrainas;
2. kuigi olukorrast teati, ei võtnud Nõukogude juhid kuni 1933. aastani midagi ette, et inimeste kannatusi leevendada. Ei palutud abi välisriikidelt ja jätkati vilja eksporti, jättes Ukraina inimesed nälga ja puudust kannatama;
3. lisaks sellele võtsid Nõukogude võimukandjad meetmeid, mis veelgi raskendasid elanikkonna olukorda: inimestel keelati lahkuda laastatud rajoonidest, ladudes või lageda taeva all roiskuvate toiduainete võtmise eest kehtestati ranged karistused, jne. Selleks anti välja 7. augusti 1932. aasta määrus, mis käsitles sotsialistliku omandi kaitset, ja 17. märtsi ja 13. septembri 1933. aasta määrused, millega keelati talupoegadel lahkuda nende kolhooside territooriumilt, kus nad töötasid.

Itaalia konsul Gradenigo, kes elas Harkovis, kirjutas oma riigi valitsusele 31. mai 1933. aasta teatises nr 474/106: “Pole mingit kahtlust, et näljahäda on korraldatud saagi sihiliku hävitamise kaudu, et anda talupoegadele õppetund.”

“Ma arvan, et on tähtis lisada ka teine olukorda iseloomustav episood: seltsimees Finkel, GPU Kolleegeiumi liige, rääkis ühele mu heale tuttavale, et igal öösel korjatakse Harkovi tänavatelt umbes 200 näljaohvri surnukeha. Omalt poolt võin öelda, et olen näinud pärast keskööd meie esindusest möödumas veokeid 10–15 laibaga.”

“Esmabiandjatelt (parameedikutelt) kuulsin järgnevat ning võin kinnitada, et see on tõsi. Garovo külas, mis asub Harkovist 50 km kaugusel, oli 1300 elanikku; praeguseks on neid alles 200. Iga päev sureb vanglas “Külm mägi” umbes 30 inimest. Näib, et Poltaava rajoon on veel halvemas olukorras kui Harkov. Isegi sealsetel arstidel on näljapaistetuse tunnuseid.”

4. KOMMUNISMIKURITEGUDE SUBJEKTID

Tribunali statuudi II peatüki (Jurisdiktsioon ja üldpõhimõtted) punkti 3 alapunkt c viitab ÜRO genotsiidi ärahoidmise ja selle eest karistamise konventsiooni sätetele. Tribunal on seisukohal, et genotsiidi mõistet on vaja laiendada nii rahvusvahelisel tasandil kui ka siseriiklikes õigusaktides, nii et see hõlmaks lisaks rahvaste füüsilisele hävitamisele ka poliitiliste ja sotsiaalsete rühmade hävitamist. Et genotsiidi mõiste on praegu liiga kitsas, ei ulatu rahvusvaheline õigusemõistmine kõikide kommunistlike ja muude kuritegelike režiimide sooritatud kuritegudeni.

Rahvusvahelisel tasandil on vaja kindlaks teha, kes panid toime rahuvastaseid kuritegusid, sõjakuritegusid ja inimsusvastaseid kuritegusid (genotsiid) Vene Föderatiivse Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi ja NSV Liidu poolt okupeeritud aladel ning kes olid nende kuritegude täideviijad.

Arvestades, et kõnealused kuriteod sooritati rahvusvahelisi õigusnorme rikkudes, on vaja kindlaks määrata, kes nende eest vastutab ja kes peaks hüvitama nende kuritegudega tekitatud kahju.

Tribunal on seisukohal, et enne Teist maailmasõda sooritasid Vene Föderatiivne Nõukogude Sotsialistlik Vabariik ja Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit Leedu, Läti, Eesti, Soome, Poola, Ukraina, Valgevene ja teiste riikide vastu kuritegusid, mida võib lugeda rahuvastasteks kuritegudeks, sõjakuritegudeks ja inimsusvastasteks kuritegudeks (genotsiid). Hiljem, Teise maailmasõja ajal ja selle järel, pani NSV Liidu samalaadsed kuriteod toime Leedu, Läti, Eesti, Soome, Poola, Ukraina, Moldova, Rumeenia, Ungari, Bulgaaria, Valgevene, Tšetšeenia ja teiste vastu.

Laiemas mõttes oli nende rahuvastaste kuritegude, sõjakuritegude ja inimsusvastaste kuritegude (genotsiid) toimepanijaks NSV Liit ja konkreetselt selle Kommunistlik Partei kui ühiskonna suunav ja juhtiv jõud. Kommunistlik Partei oli riigi ainus poliitiline partei, see samastas end riigiga, pani NSV Liidus ja selle poolt okupeeritud riikides aluse kommunistlikele režiimidele ja moodustas omaenda haruparteid okupeeritud riikides. NLKP juhtkond oli see võim, mis moodustas Nõukogude Liidu valitsused ning kuulekatest kollaboratsioonistidest koosnenud liiduvabariikide nukuvalitsused. Kõik NSV Liidu repressiivorganid – alates kesksetest repressiivorganitest nagu VTšK, GPM, NKVD, NKGB, MGB, KGB ja lõpetades nende vabariiklike harudega – moodustati samal põhimõttel. Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei suunas ja juhtis kõige nurjatumate kuritegude sooritamise mehhanismi kujundamist. Seetõttu tuleb kõnealuste kuritegude toimepanijateks lugeda eespool nimetatud institutsioone, nende juhte ja isikuid, kes olid otseselt (või salaja) kuritegude sooritamisega seotud.

Teistes riikides, kus kommunistlikud režiimid moodustati Nõukogude Liidu eeskujul ja tema abiga (Bulgaaria, Tšehhoslovakkia, Rumeenia, Ungari jt), oli kommunistlikel parteidel samuti peamine juhtiv ja suunav osa. Seetõttu tuleb nendes maades toimepandud inimsusvastaste kuritegude ja genotsiidi subjektideks lugeda kõnealuste riikide kommunistlikke parteisid, nende juhte ja isikuid, kes korraldasid ja andsid käsu kuritegusid täide viia. Need parteid olid sama kuritegelikud kui nende Nõukogude Liidu

analoogid ja nad peavad toimepandud kuritegude eest vastutust kandma. See järeldus põhineb tribunali kohtuotsuses viidatud kommunistlike režiimide õigusaktidel, süüdistajate süüdistustel, ohvrite ja tunnistajate tunnistustel ja kohtuasja materjalide hulka lisatud dokumentidel.

Tüüpiline näide selle kohta, et NSV Liit oli otseselt seotud teiste riikide kommunistlike režiimide toetamise ja arenguga, on 1981. aastal vastuvõetud Nõukogude Liidu Kommunistliku Partei Keskkomitee sekretariaadi otsus, mis käsitleb Tšiili Kommunistliku Partei sideagentide transportimise toetamist ja kaadri eriväljaõpet, kus on kirjas: "Vastuseks Tšiili Kommunistliku Partei taotlusele: 1981. aastal võtta vastu 15 Tšiili Kommunistliku Partei liiget 6-kuusele eriväljaõppele (mineerimine ja õhkamine, õõnestustegevus). Vastuvõtt ja teenindamine teha ülesandeks NSV Liidu Kaitseministeeriumile." [Izvestia, 23. august, 2000].

Kõikide nende rahuvastaste kuritegude, sõjakuritegude ja inimsusvastaste kuritegude ning era- ja riikliku omandi omastamisega tekitatud kahju peaks hüvitama Vene Föderatsioon, sest 21. detsembrini 1991 samastas viimane end Nõukogude Liiduga. 24. detsembril 1994 võttis ÜRO peasekretär vastu Venemaa ametliku taotluse asendada Ühinenud Rahvaste Organisatsioonis Nõukogude Liit Venemaaga ja sellele taotlusele ei olnud vastuväiteid. 17. jaanuaril 1992 teatas Vene välisministeerium kõikidele Moskvast asuvatele välisriikide esindustele, et Vene Föderatsioon võtab üle Nõukogude Liidu kohustused rahvusvahelistes lepingutes ja vastavalt mitmepoolsetele lepingutele toimib Vene Föderatsiooni valitsus hoiulevõtjana. Seetõttu peab Venemaa kandma vastutust Nõukogude Liidu poolt toimepandud kuritegude eest; ta peaks kommunistliku režiimi poolt sooritatud kuriteod hukka mõistma, tekitatud kahju eest andeks paluma ja selle hüvitama vähemalt osaliselt rahvastele tekitatud kahju ja tagastama röövitud kultuuri- ja muud väärtused.

Hüvitamise kriteerium peaks põhinema dokumendil, mille ÜRO Julgeolekunõukogu hüvitamiskomisjon võttis vastu 20. detsembril 1991 ja mis sätestab, et Kuveidi puhul tuleks sõjas üksikisikule tekitatud kahju, kaasa arvatud tema surm, hüvitada summas kuni 100 000 USD (Šveits, CH 12111, Genf 10, ÜRO hüvitamiskomisjon, Carlos Alzamova, peasekretär).

Tribunali kohtunikud on seisukohal, et kommunistlike režiimide kommunistlikud parteid on kuritegelikud repressiivsed organisatsioonid. Nende kuritegelikkus on kestva loomuga, tulenedes kommunistliku doktriini pooldamisest ja selle tegevusprogrammide praktilisest rakendamisest.

Kommunistlike režiimide kommunistlike parteide ladvik, nende harude ja üksuste sekretärid, terved kommunistlikud parteid ja riigiasutused muutusid repressiivseteks institutsioonideks sellest hetkest, kui sidusid end otseselt rahu- ja inimsusvastaste (genotsiid) kuritegude ja sõjakuritegude toimepanemisega (või osalesid neis kuritegudes varjatult).

Seda asjaolu, et kommunistlike režiimide kommunistlikud parteid, nende kõrgemad juhid ja kohalike harude sekretärid, terved asutused ja üksikisikud osalesid kuritegudes, kinnitavad nende kuritegelikud määrused, otsused ja eeskirjade heakskiitmised, milles

organiseeriti ja viidi täide rahvusvahelisi õigusnorme rikkuvaid tegusid. Seda kinnitavad ka dokumendid, mida süüdistus ja tunnistajad on tribunalile esitanud. Kommunistlike režiimide kommunistlikud parteid võib süüdi mõista tõendite alusel, mis näitavad, et nende tegevuse organiseerimine, järelevalve, kihutus- ja toetustegevus toimus Nõukogude okupatsioonivõimude tahte kohaselt, mis põhjustas rahuvastaste kuritegude, sõjakuritegude, inimsusvastaste kuritegude (genotsiid) toimepanemist, füüsilist ja moraalselt kahju ja muid toiminguid, mis rikkusid rahvusvahelise õiguse norme, okupeeritud riikide õigusi ja suveräänsust ning nende kodanike kodanikuõigusi.

Seda kõike kinnitab materjal, mida tribunal on analüüsinud ja millele viidatakse kohtuotsuse selles osas, mis kirjeldab konkreetsete süüdistuste kohta käivaid tõendeid, ohvrite ja tunnistajate poolt tribunalile esitatud tunnistusi ja üksikuid dokumente.

Vastavalt Nürnbergi tribunali statuudi artiklitele 7-10, ei saa riigipea, kõrgema riigiametniku või ametniku seisundit käsitleda vastutusest vabastamise alusena või süüd pehmendava asjaoluna (artikkel 7). Isiku teod, mille ta on toime pannud endast kõrgemalseisvate isikute korraldusel, ei vabasta teda vastutusest (artikkel 8). Seega ei või organisatsioone, üksikisikuid ega asutusi vabastada vastutusest toimepandud kuritegude eest seetõttu, et nad on käitunud oma valitsuse või muude juhtide korralduste alusel. Teisalt oleks vale ja ebaseaduslik väita, et kõik kommunistlike režiimide kommunistlike parteide endised liikmed olid kurjategijad. Valdav enamik neist, kes astusid kommunistlikusse parteisse hilisemal ajal, ei rikkunud mingeid õigusnorme, nad olid sunnitud astuma kommunistlikusse parteisse vastu tahtmist, et aidata saavutada kommunistliku doktriini eesmärgi ja vastandada erinevaid rahvakihte.

Need meetodid, mida kasutati selleks, et sundida inimesi astuma kommunistlike režiimide kommunistlikesse parteidesse, hõlmavad piiranguid töö saamisel, juhtivatelt ametikohtadelt vallandamist, kõrgkoolidesse ja teatavatesse ametitesse pääsemise piiramist, sekkumist isiksuse arendamisse, teatavate tegevusvaldkondade nagu spordi, kultuuri- ja teadustöö keelamist ning oma riigi hüvanguks töötamise keelamist. Isikuid, kes astusid kommunistliku partei liikmeks sunniviisiliselt, ei saa hukka mõista ega süüdistada, tingimusel et nad ei teinud koostööd okupatsioonivõimudega, ei aidanud kaasa okupatsioonirežiimi tugevdamisele, ei pannud toime rahuvastaseid kuritegusid, sõjakuritegusid, inimsusvastaseid kuritegusid (genotsiid) ega oma riigi vastu suunatud kuritegusid, ei solvanud oma kaasmaalaste patriootlikke tundeid, au ja väärikust.

Isikud, kes on pannud toime rahuvastaseid kuritegusid, sõjakuritegusid ja inimsusvastaseid kuritegusid (genotsiid), olenemata sellest, kes nad olid – fašistliku või kommunistliku režiimi kurjategijad või isikud, kes ei kuulunud ametlikult ühegi režiimi alla – tuleb vastutusele võtta. Siinjuures tuleb mees pidada tõsiasja, mis on häbiks kogu maailmale, eelkõige häbiks maailma suurriikidele: fašism on hukka mõistetud, natslikud kurjategijad on karistuse saanud, kuid kommunismi ja kommunistlikke kurjategijaid, kes on sooritanud veel hirmsamaid kuritegusid kui fašistid, ei ole kohtu alla antud, neid ei ole hukka mõistetud ja nende kuritegude sooritajaid pole isegi välja selgitatud, vaatamata sellele, et need kurjategijad tapsid, saatsid töölaagritesse ja elamiskõlbatutesse kohtadesse miljoneid inimesi, määrates nad nälgima, külma kätte ja kindlasse surma. Paljude rahvaste ja ühiskondade areng on praegugi pidurdunud süüdlaste ja ajaloolist

õiglus nõudvate ohvrite pikaleveninud vastuseisu tõttu. Rahvuse sisemised lahkkelid takistavad arengut ja ühiskondlikku kooskõla. Seetõttu on maailma rahu ja üksikute rahvaste heaolu nimel vaja kurjategijaid karistada, vähemalt nad välja selgitada.

Et kommunistlikud parteid tunnistavad ikka veel ühiskonna arengu alusena kommunistlikku doktriini, ei tohiks üheski riigis luua neile nii soodsaid tingimusi, et nad võiksid riigipöörde teel või parlamendivalimiste kaudu võimu haarata.

Kommunistlike režiimide kommunistlike parteide liikmetel ei tohiks olla õigust saada poliitilist varjupaika üheski ÜRO liikmesriigis. Isikud, kes on sooritanud rahuvastaseid kuritegusid, sõjakuritegusid ja inimsusvastaseid kuritegusid (genotsiid), tuleb eranditult välja anda neile riikidele, kus nad kõnealused kuriteod toime panid.

Tribunali kohtunikud on vastavalt Vilniuse rahvusvahelise avaliku tribunali statuudi II peatüki punktile 3 ja rahvusvahelise kommunismikuritegudele hinnanguandmise kongressi heakskiidul määratlenud anastajaga koostöö tegemise (kollaboratsiooni) mõiste ja kindlaks määranud kollaboratsioonistlikud asutused, nende juhid ja isikud, kes teadlikult tegutsesid okupatsioonivõimude tahte kohaselt okupeeritud riigi õigusi, suveräänsust ja selle kodanike kodanikuõigusi rikkudes.

Tribunali koosseis on seisukohal, et anastajaga koostöö tegemise mõiste peaks hõlmama nukurežiimide kesk- ja kohalike võimuorganite juhte, ametnikke ja töötajaid, kes on tegutsenud okupatsioonivõimude juhiste järgi ja sundinud oma kodanikke alluma okupatsioonivõimude poliitilisele tahtele.

Anastajaga koostöö tegemist võib vaadelda kolmest vaatepunktist: seaduslikust, poliitilisest ja moraalsest. Seaduslik vaatepunkt on seotud anastajaga koostöö tegija tegudega, mis on suunatud tema riigi vastu ja toob kaasa kriminaalvastutuse. Poliitiline vaatekoht on seotud anastajaga koostöö tegija sihilike ja omakasupüüdlike toimingutega teatavate poliitiliste, majanduslike või ideoloogiliste eesmärkide saavutamise nimel, mida toetab okupatsioonivõim. Moraalne vaatepunkt on seotud anastajaga koostöö tegija sellise tegevusega, mis püüab okupatsiooni õigustada.

5. KOMMUNISMIKURITEGUDE KVALIFITSEERIMINE

Olles uurinud esitatud süüdistusi, kuulanud ära süüdistuse ja kaitse väited, samuti ohvrite ja tunnistajate tunnistused, analüüsinud rahvusvahelisel kongressil peetud ettekandeid ja kirjalikke dokumente ja õigusakte, mille alusel kuritegusid sooritati, tegi tribunali koosseis kindlaks, et Vene Nõukogude Vabariik, hilisem Vene Nõukogude Föderatiivne Sotsialistlik Vabariik ja veel hiljem Nõukogude Liidu kommunistlik režiim ÜK(b)P juhtimisel, moodustasid okupeeritud riikides oma riigi valitsused, repressiivorganid, ÜK(b)P harud – näiteks Leedumaa Kommunistliku (bolševike) Partei – , mis aitasid moodustada okupeeritud riikide koostöötajatest nukurežiime ja repressiivorganeid ning pani toime tegusid, mis olid vastuolus rahvusvahelise õigusega ja mida võib liigitada rahuvastasteks kuritegudeks, sõjakuritegudeks, inimsusvastasteks kuritegudeks ja genotsiidiks.

Kommunistlike režiimide kommunistlike parteide juhtimisel moodustati teistes riikides nukuvalitsused, kes aitasid luua repressiivorganeid. Nende ühiste jõupingutustega sooritasid need kommunistlikud parteid, nende nukuvalitsused ja repressiivorganid inimsusvastaseid kuritegusid ja teostasid genotsiidi.

Kuna aegumist ei tohi kohaldada nende isikute suhtes, kes on pannud toime rahuvastaseid kuritegusid, sõjakuritegusid, inimsusvastaseid kuritegusid ja genotsiidi, tuleb kõik niisuguste kuritegude toimepanijaid vastutusele võtta ja rahvusvahelises või riiklikus kohtus süüdi mõista.

Esitame nende maade nimekirja, kus on toime pandud rahuvastaseid kuritegusid, sõjakuritegusid, inimsusvastaseid kuritegusid ja genotsiidi.

5.1. RAHUVASTASED KURITEOD

Rahuvastaste kuritegude all mõistetakse agressiooni kavandamist, ettevalmistamist, alustamist ja elluviimist.

Mõiste “agressioon” tähendab sõjalise jõu kasutamist ühe riigi poolt teise riigi suveräänsuse, territoriaalse terviklikkuse ja poliitilise sõltumatuse vastu või mis tahes muude vahendite kasutamist, mis on vastuolus ÜRO statuudiga, sealhulgas näiteks (kuid mitte ainult): ühe riigi sõjaväe sissetung teise riigi territooriumile, teise riigi igasugune, sealhulgas ajutine sõjaline okupeerimine, mis tahes riigi territooriumi või selle osa annekteerimine jõudu kasutades, jne.

LEEDU

1918. aastal korraldas Nõukogude Venemaa sõjalise agressiooni noore Leedu Vabariigi vastu.

15.-17. juunil 1940, kasutades ära II maailmasõja algust ja keerulist olukorda Euroopas ning tulenevalt Molotovi-Ribbentropi paktist ja selle salaprotokollidest, esitas Nõukogude Venemaa ultimaatumid Leedule, Lätile ja Eestile ning peatselt okupeeris need

maad. Samal ajal tehti ettevalmistusi sõjaliseks kokkupõrkeks. Juuni alguses anti NKVD-le juhised valmistada ette laiaulatuslik laagrite võrk, mis mahutaks 60 000 sõjavangi nendest kolmest naaberriigist.

1940. aasta juuniokupatsioon ja sellele järgnenud anneksioon tähendasid seda, et NSV Liit ei rikkunud mitte üksnes rahvusvahelist õigust ja oma rahvusvahelisi kohustusi, vaid ka järgmisi kahepoolseid lepinguid Leedu Vabariigiga:

- a) Leedu ja Nõukogude Liidu vaheline rahuleping, allkirjastatud 12. juulil 1926, millega Venemaa tunnustas Leedu (pealinn Vilnius ja koosseisu kuulub Gardinase linn) suveräänsust.
- b) Leedu ja Nõukogude Liidu vaheline mittekallaletungi ja neutraliteedi leping, allkirjastatud 28. septembril 1920, mis pidi kehtima 31. detsembrini 1945.
- c) Agressiooni mõistet käsitlev konventsioon, allkirjastatud 5. juuli 1933, millega keelati põhimõtteliselt igasugune agressioon või kallaletung.
- d) Leedu ja Nõukogude Liidu vaheline vastastikuse abistamise ning Vilniuse ja Vilniuse piirkonna Leedu Vabariigile üleandmise leping, allkirjastatud 10. oktoobril 1939, mille artikkel 7 näeb ette, et selle lepingu täitmine ei tohi kahjustada lepinguosaliste suveräänseid huve, eelkõige riiki, majanduslikku ja ühiskondlikku süsteemi, sõjalisi vahendeid ja üldist teise riigi siseasjadesse mittesekkumise põhimõtet.

Nõukogude Liidu okupatsioon Leedus kestis 22. juunini 1941.

1944. aasta suvel, pärast sakslaste taganemist Leedust, marssisid Nõukogude Liidu väed taas Leedu territooriumile ja okupeerisid riigi kolmandat korda.

11.-13. jaanuaril 1991 pani Nõukogude Liit toime agressiooni iseseisva Leedu vastu ning sooritas sõjakuritegusid, kasutades relvajõude tsiviilelanikkonna vastu.

LÄTI

1918. aastal ründas Nõukogude Venemaa Lätit, sooritades seega rahunvastase kuriteo.

5. detsembril 1939 sunniti Läti Vabariiki alla kirjutama vastastikuse abistamise lepingule Nõukogude Liiduga, mille alusel toodi üle Läti piiri 30 000 punaarmeelest.

16. juunil 1940 esitas Nõukogude Liit Läti saadikule Moskvast ultimaatumi, milles nõuti Läti valitsuse asendamist ja täiendavate Punaarmee üksuste lubamist Läti territooriumile.

1944. aastal, pärast Saksa okupatsiooniväe taganemist, okupeerisid Läti taas Nõukogude väed.

EESTI

17. juunil 1940 okupeeris NSV Liidu Punaarmee kogu Eesti territooriumi 115 000-mehelise sõjaväega, mis oli 10 korda suurem kui Eesti rahuaegne kaitsevägi.

18. septembril 1944 moodustas Eesti suveräänse ja seadusliku valitsuse, mille eesotsas olid asepeaminister Otto Tief ja peaminister Jüri Uluots presidendi kohusetäitjana. Sama aasta sügisel okupeeris Punaarmee Eesti uuesti ja vahistas suurema osa taastatud valitsuse liikmetest.

VALGEVENE

25. märtsil 1918 kuulutas Valgevene Rahvavabariik end iseseisvaks. Vabariik püsis vaid lühikest aega, sest 1. jaanuaril 1919 esitasid Valgevene kommunistid (bolševikud) Venemaa toetusel manifesti Valgevene Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi moodustamise kohta, mis inkorporeeriti 1922. aastal Nõukogude Liidu koosseisu.

UKRAINA

Nõukogude Venemaa pidas Ukraina vastu vallutussõda kolmel korral (1917, 1918 ja 1919) ja okupeeris riigi.

MOLDOVA

26. ja 27. juulil 1940 saatis NSV Liidu valitsus Rumeenia valitsusele kaks ultimaatumit, milles nõuti relva ähvardusel Bessaraabia ja Põhja-Bukoviina territooriumi. Püüdes vältida konflikti NSV Liiduga, loovutas Rumeenia 28. juulil 1940 need alad, mille kohe okupeerisid Punaarmee väed.

TŠETŠEENIA

Postkommunistlik Venemaa on Tšetšeenia vastu jõudu kasutanud kahel korral, 1994–96 ja 1999, viimane agressioon kestab tänini.

BULGAARIA

Pärast Saksa fašistliku armee taganemist Bulgaariast 1944. aastal okupeeris Bulgaaria Nõukogude Liit.

RUMEENIA

Rakendades otseselt 1939. aasta Molotovi-Ribbentropi pakti, tungis NSV Liit 1940. aasta juunis Rumeeniasse ja okupeeris Bessaraabia ja Põhja-Bukoviina. Sel viisil surus ta Rumeeniale peale kommunistliku korra, just nagu teistelegi Kesk- ja Ida-Euroopa riikidele. Mõlemal juhul sooritati rahuvastane kuritegu, mis seisnes agressiooni kavandamises, ettevalmistamises, alustamises ja elluviimises.

Pärast Saksa fašistliku armee taganemist Rumeeniast 1944. aastal, okupeeris kogu riigi territooriumi Nõukogude Liit.

UNGARI

NSV Liidu sõjavägi, lüües Saksa fašistlikku armeed, okupeeris Ungari 1944. aastal.

1956. aastal kasutas NSV Liit relvajõude Ungari ja tema kodanike vastu, moodustas nukuvalitsuse, mis oli täielikult NSV Liidu kontrolli all ja mida toetas NSV Liidu sõjavägi.

Eespool nimetatud rahuvastaste kuritegude sooritamisel rikuti järgmisi rahvusvahelisi õigusakte:

- Pariisi ehk Kellogi-Briandi rahulepingu osad 4 ja 5, millega loobutakse sõja kasutamisest riikliku poliitika vahendina;
- 1945. aastal vastuvõetud ÜRO statuudi artiklid 2.3 ja 2.4.
- 1945. aasta Nürnbergi tribunali statuudi artikkel 6a ning põhimõtte VI(a) nende 1950. aasta rahvusvahelise õiguse põhimõtete hulgas, mis koostati Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Peaassamblee 11. detsembri 1946. aasta resolutsiooni 95(1) (Nürnbergi tribunali statuudina kasutatud rahvusvahelise õiguse põhimõtete kohta) alusel.
- ÜRO Peaassamblee 1974. aasta resolutsioon, mis käsitleb agressiooni mõistet.

5.2. SÕJAKURITEOD

Sõjakuriteod on teod, millega rikutakse rahvusvahelist humanitaarõigust:

- ettekavatsetud mõrv;
- piinamine ja ebainimlik kohtlemine, samuti bioloogilised katsed;
- massiline ebaseaduslik või ebamoraalne vara hävitamine või omastamine, mis ei ole põhjendatav sõja ettenägematute asjaoludega;
- sõjavangide ja teiste humanitaarõigusega kaitstud isikute sunniviisiline võtmine vaenlase sõjaväeteenistusse;
- linnade ja külade arutu purustamine ja rüüstamine, mis ei ole põhjendatav sõja ettenägematute asjaoludega, jne.

LEEDU

1944. aasta juulist detsembrini võeti sunniviisiliselt Punaarmeesse 24 100 inimest. Aastatel 1944–45 võeti sunniviisiliselt sõjaväeteenistusse 108 378 uut meest, nende hulgas 82 000 leedulast. Sunniviisiline sõjaväeteenistusse võtmine jätkus isegi pärast iseseisva Leedu Vabariigi taastamist 11. märtsil 1990. Nõukogude armees teenides invaliidistus 2300 inimest, 1600 sai surma. 31. juulil 1991 toimus kohutav veresaun Medininkais, kus tapeti piirivalvureid ja tolliametnikke, 13. jaanuaril 1991 tulistati Vilniuse teletorni rahumeelseid kaitsjaid.

Üle 5000 Leedu kodaniku sunniti osalema Afganistani sõjas.

17.-21. detsembril 1944 põletas 13. üksik piirivalvepataljon maha 46 talu ja tappis 56 inimest Butkiški, Vosbutai, Baukai ja Juodaičiai külas Čekiške rajoonis (Kaunase piirkond). 22. detsembril põletas sama väeüksus maha 9 talu, lasi maha 16 ja põletas 4 inimest Bubiai, Ligainiai, Padaugave külas 22 kilomeetri kaugusel Vilkijast. 22 inimest tapeti Klepočiaiis Merkine rajoonis, 10 inimest, sealhulgas 2 naist, Lidziai külas, jne.

NKVD sisevägede 4. diviis tappis oma operatsioonide käigus ajavahemikus 13. detsembrist 1944 kuni 31. märtsini 1945 1817 inimest, sealhulgas 550 partisini, kusjuures kõik ülejäänud olid rahulikud elanikud (enamjaolt mehed, kes varjasid end Punaarmeele värbamise eest). Aastatel 1944–45 toimusid Leedu elanike massilised tapatalgud.

20 156 inimese hulgas, kes tapeti 1944–45 NKVD (MVD) ja MGB poolt, sest neid peeti partisanideks (Nõukogude dokumentides nimetatud “bandiidid”), oli umbes 5000 täiesti relvitat inimest. Olemasolevate dokumentide alusel võime teha järelduse, et aastatel 1944–45 korraldatud NKVD (MVD) ja MGB (nende üksikute diviiside, eriväeosade, brigaadide, komandode või TŠK rühmade) karistusoperatsioonid olid peamine leedulaste tapmiseks kasutatud vahend. Kõikide sõjakuritegude peamiseks toimepanijaks olid MVD, MGB ja nende väeosad.

Eraomandi ja riigivara omastamine (sõjaseaduste ja -tavade rikkumine). 1944. aasta detsembri alguses andis NSV Liidu siseasjade rahvakomissari asetäitja S. Kruglov juhised, mille kohaselt “on vaja pöörduda bandiitide poole ja veenda neid Leedu NSV Rahvakomissaride Nõukogu nimel end seaduse ette tooma ja märkida, et vastasel juhul saadetakse nende perekonnad Siberisse ja vara konfiskeeritakse”. Sel ajal toimus laiaulatuslik vara konfiskeerimine, tihti põletati elamud maha. 1945. aasta juulis raporteeris M. Suslov J. Stalinile, et konfiskeeritud on ligikaudu 30 899 talumajapidamist (mis oli umbes 10% talude koguarvust), sealhulgas 4055 vahistatud “rahvavaenlaste” talumajapidamist.

19. juunil 1946 kirjutas Leedu NSV prokurör M. Baliasnikov V. Ždanovile, et konfiskeeritud talumajapidamiste hulgas on 3360 talu, mis kuulusid relvastatud vastupanuliikumises osalejatele ja 12 790 omaniketa talu (tihtipeale talud, mille elanikud olid vahistatud või tapetud). Niisugustel juhtumite puhul on raske kindlaks teha, kui palju ja missugust vara nendest taludest konfiskeeriti.

Leedu riigile tekitatud materiaalne kahju. Leedu riigile tekitatud kahju ulatub rahalises väljenduses tohutute summadeni – 278 miljardit USD, sealhulgas 1,849 miljardit USD genotsiidi ja repressioonidega tekitatud kahju eest, 53,8 miljardit USD GULAGi laagritesse küüditamisest põhjustatud kahju eest (rahvatulu kaotamine, jne).

VÄIKE-LEEDU

9. veebruaril 1945. aastal pommitasid Punaarmee lennukid suurt hulka Kura lahe põgenikke, samal ajal uputasid sõjalaevad maalt põgenevate põgenike paate. Kümned tuhanded tsiviilelanikud hukkusid.

Vastavalt Potsdami lepingule (2. august 1944) oli Karaliaučius piirkond tähtajaliselt (50 aastaks) loovutatud Nõukogude Liidule, ilma et viimasel oleks õigust sellest piirkonnast elanikke küüditada. Seega rikkus Nõukogude Liit sealseid elanikke deporteerides Potsdami lepingut, mis oli tema enda algatatud.

LÄTI

NSV Liidu sõjavägi aitas suuresti kaasa Läti majanduse hävitamisele, haarates oma valdusse suured alad riigi territooriumist (sõjaväebaasideks ja polügoonideks). Liepaja sadam, Läti suurim jäävaba kaubasadam, suleti ja selle asemele tuli NSV Liidu mereväebaas.

Pärast seda, kui NSV Liit oli Läti okupeerinud 1940. ja 1945. aastal, natsionaliseeriti ja viidi Venemaale kogu Läti pankades hoitud riigi kuld ja kõik valuutavarud. NSV Liit natsionaliseeris ka kõik eraisikute hoiused, panga hoiukappides hoitud vara, tühistas Läti äriühingute aktsiad ja osad ja sulges nende jooksvad arved krediitiasutustes.

Koloniseerimispoliitika tagajärjel vähenes läti päritolu elanike arv 1935. aasta 77%lt 52%le aastaks 1989.

EESTI

17. juunil 1940 okupeeris NSV Liidu Punaarmee Eesti ja kehtestas kogu selle territooriumil Nõukogude õigusaktid. NSV Liidu okupatsioonivõimud likvideerisid kõik demokraatlikud institutsioonid: vaba ajakirjanduse, poliitilised organisatsioonid, sõltumatud kohtud, jne. 15. juulil 1940 korraldati üldise poliitilise terrori tingimustes parlamendi-
valimised. Niiviisi “ühines” Eesti NSV Liiduga Eesti põhiseadust jämedalt rikkudes.

Nõukogude okupatsiooni aastatel suri 23 000 inimest rindel või relvastatud vastupanuliikumises osaledes.

Eraomandi ja riigivara omastamine (sõjaseaduste ja tavade rikkumine). Juba Nõukogude okupatsiooni esimestel päevadel alustasid venelased laiaulatuslikku tööstusettevõtete ümberpaigutamist Eestist itta. See toimus vastavalt ÜK(b)P Keskkomitee ja Rahvakomissaride Nõukogu 27. juuni 1941. aasta otsusele elanike küüditamise, nende vara sundvõõrandamise ja uude asukohta saatmise kohta. Pärast Eesti ebaseaduslikku annekteerimist viidi Venemaale või hävitati järgmised varad:

- Eesti pankade hoiused ja muu vara;
- Eesti diplomaatiliste esinduste vara välismaal;
- 3-4 saagiaasta riiklik viljavaru;

- pärast Nõukogude-Saksa sõja algust 1941. aastal hävitati või viidi Venemaale Stalini korraldusel 225 000 karilooma ja üle 52 000 hobuse;
- mingi põhjuseta põletasid taganevad Vene väeüksused tahtlikult täiesti maha või hävitasid muul viisil 2200 talu, 1047 talu hävitati osaliselt;
- üle kogu Eesti ulatus hävitatud hoonete arv 13 054ni, sealhulgas 41 kirikut, 18 koolimaja, 102 riigiasutust, 42 kohalike omavalitsuse hoonet;
- teise Nõukogude okupatsiooni ajal 6. märtsil 1944 rüüstasid ^{*)} Nõukogude sõja-väelased Narva linna; 9. märtsil 1944 pommitati Tallinna ja hävitati ligi 30% linnast, kuigi Saksa väed olid linnast juba lahkunud.

Eesti riigile tekitatud materiaalne kahju. Nõukogude okupatsiooni ajal Eesti riigile tekitatud kahju ulatub 180,233 miljardi USDni. Nõukogude võimu ajal hävitati 26 miljonit raamatut ja 4 miljonit aastakomplekti ajakirju ja ajalehti, mille Nõukogude režiim keelas ja mille väärtus oli 333 miljonit USD.

UKRAINA

Sõjategevuses Ukraina Rahvavabariigi sõjaväe vastu aastatel 1917–20 ja Ukraina vastupanuvõitlejate vastu aastatel 1944–50 lasid Nõukogude sõjaväejuhid maha sõjavange, sundisid neid oma poolele üle tulema, kasutasid keemiarelva, tapsid rahulikke elanikke, s.t sooritasid Rahvusvahelise Sõjatribunali statuudi artikli 6 punktis b nimetatud kuritegusid.

Ukraina rahva relvastatud vastupanu maha surudes korraldasid bolševikud veresaunu, deporteerimisi ja piinamisi, s.t sooritasid Rahvusvahelise Sõjatribunali statuudi artikli 6 punktis c nimetatud kuritegusid; nad kehtestasid Ukraina territooriumil Vene rahvuse ideoloogia ja kommunistliku võimu.

Aastatel 1921–22, pärast Ukraina Rahvavabariigi sõjaväe lüüasaamist, tapsid Vene kommunistid üle 10 000 Ukraina sõjaväejuhi, ohvitseri ja sõduri selle eest, et need olid osalenud rahvuslikus vabastusliikumises. 22. novembril 1921 võttis Punaarmee Bazari külast 350 ukrainlast sõjavangi. Kui nad keeldusid Vene poolele üle tulemast, tapeti nad kõik.

Nõukogude okupatsiooni aastatel toodi Ukraina territooriumile miljoneid venelasi.

MOLDOVA

Nõukogude korra ajal, nii enne II maailmasõda kui ka Afganistani sõja ajal aastail 1979–89, võeti Moldaavia NSV elanikke sunniviisiliselt Punaarmeesse, et nad aitaksid kaasa Nõukogude imperialistlike eesmärkide saavutamisele. Suur hulk 16-18-aastasi noormehi, kellel ei olnud mingeid sõjalisi kogemusi, värvati Punaarmeesse ja saadeti rindele, kus peaaegu kõik nad tapeti. Moldaavia NSV 14 000 elanikust, kes saadeti Afganistani sõtta, 302 suri, 700 muutus eluaegseks invaliidiks, 12 995 vajasis füüsilist, meditsiinilist ja moraalset taastusravi.

TŠETŠEENIA

^{*)} pommitamisega purustasid, (koostaja L.Õ).

Vene-Tšetšeeni sõja ajal 1994–96 tapeti 120 000 inimest, mis moodustas 12,5% kogu Tšetšeenia elanikkonnast. Tšetšeenia kaotused selles sõjas olid järgmised: 120 000 inimest tapeti, ligikaudu 400 000 inimest (30% elanikkonnast) põgenes naaberriikidesse, 74 000 inimest invaliidistus, sealhulgas 19 000 last; 12 000 last jäi orvuks; murti rahva psühholoogiline ja vaimne tervis. Kõik kõrgemate õppeasutuste hooned, rohkem kui pooled koolimajad purustati, 80% Tšetšeenia infrastruktuurist hävitati, riigi floorale, faunale ja keskkonnale tekitati korvamatut kahju.

Praeguseni kestva Venemaa teise Tšetšeenia-vastase sõja ajal tekitatud kahju on veelgi suurem, sest Vene lennuvägi on täielikult hävitanud suurema osa Tšetšeenia linnu ja külasid ning riigi majanduse. Okupeeritud territooriumile rajati 20 000 nn. filtreerimislaagrit. Need laagrid on tšetšeenide jaoks surmavabrikud: neid pekstakse, piinatakse, ähvardatakse ja hävitatakse seal. Täpne ohvrite arv ei ole teada. Laagrite asukate arv muutub pidevalt, järjekordsete “puhastuste” järel tuuakse uusi vange, kes on kinni võetud kahtlustatuna koostöös niinimetatud terroristide ja bandiitide rühmitustega. Oma kodudesse jäänud pered on tegelikult Vene sõjaväe pantvangid. Nende kodusid rüüstatakse, naisi vägistatakse, mehi vahistatakse vähimagi kahtluse korral. Tšetšeenid kiusatakse erandeid tegemata taga üle kogu Venemaa.

POOLA

Aastatel 1939–41 pani NSV Liit toime järgmised Poola vastased sõjakuriteod: lasi maha ligikaudu 14 000 vangi (Katõn, Harkov, Tver), 1941–44 vahistati 3800 poolakat, pärast 1944. aastat vahistati ja küüditati 556 000 poolakat.

RUMEENIA

Rikkudes 1944. aasta rahulepingut, NSV Liit relvitustas ja võttis vangi ligikaudu 180 000 Rumeenia ohvitseri ja sõdurit, kes olid võitluspositsioonidelt juba lahkunud. Seega sooritas NSV Liit maismaasõja seadusi ja tavaid käsitleva 29. juuli 1899. aasta teise Haagi konventsiooni ja 18. oktoobri 1907. aasta neljanda Haagi konventsiooni nõuete kohaselt nende isikute suhtes *hors de combat* kuriteo. Seejärel järgnes lakkamatu sund, ebainimlik kohtlemine polaaralade surmalaagritesse küüditamise ajal ja sealviibimise 3–4 aasta jooksul. Umbes kolmandik eespool nimetatud Rumeenia sõjaväest suri neis ebainimlikes tingimustes. See oli sõjavangide kohtlemist käsitleva Genfi konventsiooni (1949) rikkumine.

1944. aastal, marssides Bukaresti suunas läbi maa, mis enam ei sõdinud, rüüstas, röövvis ja terroriseeris Nõukogude armee rahulikke tsiviilelanikke, vägistas naisi, s.t pani toime sõjakuritegusid tsiviilisikute ja eraomandi suhtes.

UNGARI

Süüdistaja viitas järgmistele kuritegudele, millel on sõjakuritegude tunnused: 1945. aastal küüditati Ungarist mitte ainult sõjakurjategijad, vaid ka tuhandeid süütuid tsiviil-elanikke vanuses 15-50; okupatsioonivõimud korraldasid veresaunu; 1958. aasta novembris nähti, kuidas 20 ungarlast viidi hukkamisele ühe Nõukogude sõjaväebaasi territooriumile.

Eespool nimetatud sõjakuriteod pandi toime järgmisi rahvusvahelisi õigusakte rikkudes:

- maismaasõja seadusi ja tavaid käsitleva 29. juuli 1899. aasta teise Haagi konventsiooni lisa “Maismaasõja seaduste ja tavade eeskiri” artikli 23 punkt g, artiklid 25 ja 46;
- 1945. aasta Nürnbergi tribunali statuudi artikkel 6a ning põhimõtte VI(a) nende 1950. aasta rahvusvahelise õiguse põhimõtete hulgas, mis koostati Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Peaassamblee 11. detsembri 1946. aasta resolutsiooni 95(1) (Nürnbergi tribunali statuudina kasutatud rahvusvahelise õiguse põhimõtete kohta) alusel;
- augusti 1949. aasta Genfi konventsiooni 8. juuni 1977. aasta lisaprotokolli, mis käsitleb rahvusvaheliste relvastatud konfliktide ohvrite kaitset (protokoll nr. 1), artiklid 51.2, 51.4, 51.5 ja 54;
- maismaasõja seadusi ja tavaid käsitleva 18. oktoobri 1907. aasta neljanda Haagi konventsiooni lisa “Maismaasõja seaduste ja tavade eeskiri” artikli 23 punkt g, artiklid 25 ja 46;
- rahvusvahelise tribunali statuudi, mis käsitleb 1993. aastal endise Jugoslaavia territooriumil toime pandud humanitaarõiguse ränkade rikkumiste eest süüdi mõistetud isikuid, artikli 2 punkt d ja artikli 3 punkt e;
- 1998. aasta Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudi artikli 8.2 punkti a alapunkt iv, artikli 8.2 punkti b (alapunktid i, ii, v).

5.3. INIMSUSVASTASED KURITEOD (GENOTSIID)

Inimsusvastased kuriteod hõlmavad järgmisi nii rahu kui sõja ajal tsiviilelanike vastu suunatud massilise või süstemaatilise iseloomuga tegusid, mida juhib mõni riik, organisatsioon või rühmitus:

- a) tapmine või hävitamine;
- b) piinamine;
- c) orjastamine, sunnitöö;
- d) mingi sotsiaalse rühma tagakiusamine poliitilistel, rassilistel, etnilistel või muudel rahvusvahelise õigusega keelatud põhjustel;
- e) ebaseaduslik vabaduse võtmine;

- f) muu ebainimlik kohtlemine, mis ohustab inimese füüsilist või vaimset tervist, kahjustab tema au ja väärikust.

Genotsiid hõlmab tegusid, mille eesmärgiks on hävitada teatavas rahvuslikku, etnilisse, rassilisse, religioosesse, poliitilisse või sotsiaalsesse rühma kuuluv elanikkond täielikult või suuremas osas, kasutades selleks:

- a) tapmist;
- b) kõnealuse rühma liikmete rasket füüsilist ja vaimset sandistamist;
- c) küüditamist ja sunniviisilist ümberpaigutamist teise riigi territooriumile;
- d) sihilikult loodud tingimusi, mis viivad kogu kõnealuse rühma või selle enamiku hukkamisele.

LEEDU

Leedu elanikele tekitatud kahjule hinnangu andmise käigus avastati, et Nõukogude genotsiidi, sõjakuritegude ja inimsusvastaste kuritegude ohvriks langes vähemalt 456 000 inimest. Ligikaudu 350 000 inimest vangistati, küüditati või tapeti (332 000 inimest vangistati, küüditati Siberisse või GULAGi laagritesse, 25-30% neist suri, 25% ei tohtinud oma kodumaale tagasi pöörduda). Kõiki neid tegusid võib käsitleda genotsiidina, sest eesmärgiks oli leedu rahva hävitamine.

MVD ja MGB juhiste kohaselt pandi need kuriteod toime nende isikute ülekuulamisel, keda süüdistati väidetavates “riigivastastes kuritegudes”, s.t aktiivses või passiivses vastupanus okupatsioonivõimudele. NKVD ja NKGB süsteemi piinamisi ülekuulamiste ajal nimetati “füüsiliseks mõjutamiseks”, “aktiivseks ülekuulamiseks” jne. Piinamine oli sanktsioneeritud kõige kõrgemal riiklikul tasandil, näiteks 1937. aastal ÜK(b)P Keskkomitee ametliku loaga, mida Keskkomitee veelkord kinnitas 10.-20. jaanuaril 1939: “Füüsilise mõjutamise erandlikku meetodit tuleks tulevikus kohaldada kui täiesti õiglast ja asjakohast vahendit rahvavaenlaste suhtes, keda muul viisil murda ei õnnestu.” Ülekuulamiste ajal toimunud piinamine oli täiesti salajane, seda ei tohtinud üheski dokumendis kajastada. Piinamist rakendati eelkõige kõikide Leedus vangistatud poliitvangide suhtes. Aastatel 1944–52 oli poliitvangide arv ligi 62 086, sealhulgas 45 429 relvastatud vastupanuliikumise liiget ja nende toetajat.

Surmajuhtumid:

- 1940–41: 470 vangi maha lastud;
- 1941–43: 592 vangi tapetud töölaagrites;
- 1944–47; 1950–57: 1000 vangi maha lastud;
- 1944–45; 1948–52: 718 vangi surnud üldvanglates;
- 1946–47: 200 vangi surnud üldvanglates (andmete liitmisel saadud arv);
- 1946–55: 559 vangi (sealhulgas lapsed) surnud Šilute laagris .

Kokku suri Leedu vanglates erinevate haiguste, nälja, ebainimlike tingimuste, ülekuulamiste ja piinamiste tõttu ligikaudu 3000 vangi (70% neist poliitvangid); aastatel

1941–43 hukati töölaagrites 595 vangi. Leedus on avastatud kaks suuremat matmispaika – Tuskulenai mõisas Vilniuses (sinna on maetud 760 vangi, neist 50% poliitvangid) ja Macikais Šilute rajoonis (sinna on maetud 560 vangi, sealhulgas 70 last).

150 000 vangist oli poliitvange 80 000–90 000, kellest 33% lasti maha, tapeti, jäi lihtsalt kadunuks või suri jõhkrate ülekuulamiste ja ebainimlike vangistus- või töötingimuste tõttu.

1941. aasta juunis lasti mõne kilomeetri kaugusel Telšaist Rainiai metsasalus maha 76 inimest. Kohtumeditiiniline aruanne kirjeldab nende surma põhjuseid ja sadistliku piinamise jälgi: skalpeerimine, haavad suguelunditel, purustatud lõualuud, väljatorgatud silmad, moonutatud pealuud, äralõigatud kõrvad ja keeled, murtud luud, ajuni ulatuvad torkehaavad läbi kõrva, kuulihaavad.

Tuskunelai mõisas piinati 1944. aastal surnuks 702 meest ja 4 naist. Mõnedel skelettidel avastati reieluude vahelt vaagnani ulatuvad 150–225 sentimeetri pikkused latid ning naelu abaluude vahelt ja rangluust; enamikul pealuudest oli mitmesuguseid piinamise jälgi, mitmeid kuulihaavu kuklas ja kontroll-laskude jäljed otsmikul. Kõik märgid näitavad selgesti, et neid 702 meest ja 4 naist piinati julmalt enne surma.

1944. aasta 13. detsembrist kuni 1945. aasta märtsini toimunud karistusoperatsioonide käigus tapeti 5594 partisan ja rahulikku elanikku. Tapetute koguarv aastatel 1944–45 oli 12 266. Ainuüksi 1944. aasta oktoobrist detsembrini mõrvati 2238 inimest. MVD ja MGB karistusoperatsioonide käigus aastatel 1946–53 tapeti 7890 partisan.

7152 Leedu kodanikku sunniti osalema Tšernobõli päästetöödel. Nende tervisele tekitati korvamatut kahju, surnud on juba 370 inimest.

VÄIKE-LEEDU

21. oktoobril 1944 kindral A. Burdeini juhitud 3. Valgevene rinde 2. kaardiväe tanki-korpuse ja kindral K. Galiki juhitud 31. laskurdiviisi liikmed vägistasid ja tapsid hiljem sadistlikult 72 kohalikku naist, nende hulgas 8–12 aastased tüdrukud.

Sama toimus piki kogu 3. Valgevene rinde marsruuti: nii vanade kui noorte naiste vägistamine, naiste naelutamine seinte, uste ja puude külge, naisi kaitsta püüdnud meeste tapmine.

Pärast sõda pandi jääga kaetud Kura lahel toime kohalike elanike tapatalgud. Võitjatest jõhkardid tapsid kuulipildujatega tuhanded karjakaupa jääle aetud elanikud ja lõhkasid hiljem jää. Niiviisi tapeti 1956. aasta kevadel tuhanded Isrutise (praegune Tšernjajhovski) elanikud. Hiljem saadeti punase terrori üle elanud inimesed Karaliaučiusse, Isrutise, Preisi Ilava, Gastai, Tolminkiemsi ja teistesse koonduslaagritesse, kus enamik neist suri nälja, külma ja haiguste kätte. Aastatel 1945–48 oli surmajuhtude arv ainuüksi Preisi Ilava koonduslaagris 10 000.

LÄTI

1953. aastal teatas Lätimaa Kommunistliku Partei juht Kalnberzinš oma aastaaruandes, et ajavahemikus 1945–1953 on kahjutuks tehtud 119 000 poliitilist vaenlast, 91 034 neist olid vangistatud Lätis või saadetud koonduslaagritesse.

Küüditatud põliselanike asemele tõi Vene totalitaarne kommunistlik režiim vene keelt rääkivad vene, valgevene, ukraina ja muud päritolu inimesed. Taoline ümberasustamispoliitika ja läti rahva vastane genotsiid tõi kaasa lätlaste osa kahanemise elanikkonna koostises 1935. aasta 77%lt 52%le 1989. aastal. Sissetulnute arv tõusis samas ajavahemikus 0,5 miljonilt 1,5 miljonini. Lätlased tõrjuti suurematest linnadest välja. 1989. aastal moodustasid lätlased ainult 36% Riia elanikest, 13% Daugavpilsis elanikest, 38% Liepaja elanikest ja 43% Ventspilsis elanikest. Kolonisaatoritel oli mitmeid privileege töökohtade ja elamispinna saamisel. Eriprivileegid olid Punaarmeele erru läinud ohvitseridel. Samal ajal diskrimineeriti põliselanikke kõikvõimalikul viisil.

50 okupatsioonista jooksul diskrimineeriti ka läti keelt. Hea vene keele oskus sai vajalikuks kõigile, kes tahtsid töötada haridus- ja muudes asutustes. Läti keel tõrjuti praktiliselt kõikidest ametliku kasutuse valdkondadest välja. Lätlased ei saanud oma keelt avalikus elus kasutada. Paljude ametite ja elualade puhul oli vene keel kohustuslik. Läti keel langes põlu alla ja seda nimetati “koerte keeleks”. Keelatud oli kõikide rahvuslike ja religioossete tähtpäevade tähistamine, kaasa arvatud jaanipäev ja jõulud.

Suurimad kuriteod, mille kommunistlik režiim läti rahva vastu toime pani, olid massiline küüditamine ja poliitilised kohtuprotsessid, mis kuni II maailmasõja lõpuni lõppesid eranditult surmanuhtlusega. Kõige aktiivsem ja edumeelsem osa läti rahvast vangistati või saadeti koonduslaagritesse.

Esimesed repressioonide ohvrid olid Läti valitsuse liikmed, riigiametnikud, rahvusliku sõjaväe juhid ja ohvitserid, piirivalvurid, politseinikud ja kõik need, kes olid Nõukogude korra vastased ja liigitatud “ühiskonnaohtlikeks isikuteks”. Nad vahistati, vangistati, neid piinati ja sunniti omaks võtma kuritegusid, mida nad ei olnud kunagi sooritanud. Kohtuprotsessid lavastati selliselt, et oleks tagatud süütute inimeste süüdimõistmine.

II maailmasõja järel puhkesid repressioonid veelgi laiemas ulatuses. 1945. aasta veebruaris küüditati Läti territooriumilt 675 saksa päritolu inimest. 1951. aastal küüditati 40 Jehoova tunnistajat. Paljud arstid, õpetajad ja muude elualade esindajad vahistati. 14. juunil 1941 korraldati massiline küüditamine, mis ei jätnud puutumata ka invalide, rasedaid naisi ja väikelapsi. Nad kõik topiti kaubavagunitesse ja saadeti Siberisse. 25. märtsil 1949 küüditati ja jäeti ilma õigusest kodumaale naasta 42 178 inimest, sealhulgas 3479 väikelast ja alla 7-aastast last ning 735 üle 80-aastast vanurit. Vedamisel küüditamise sihtkohta suri neist 197 ravimite, vee, toidu ja arstiabi puudumise tõttu.

EESTI

40 000 inimest asustati Eestist ümber muudesse piirkondadesse, 72 000 inimest emigreerusid Eestist 1944. aastal, 7000 inimest suri emigreerudes.

Nõukogude terrori eriliseks märklauaks oli noorsugu, kelle üle mõisteti kohut sõjakohustus. Kümne aasta jooksul (1945–1954) mõistis sõjakohus süüdi 708 noort inimest: 6 inimest mõisteti surma, 200-le mõisteti 20-aastat vabaduskaotust, 16 inimesele 15-aastat vabaduskaotust, 289 noorukit mõisteti vangistusse 10 aastaks, ülejäänute karistuse pikkus oli alla 10 aasta.

Peamine süüdistus, mis neile noortele esitati, oli Nõukogude vastane tegevus, mis seisnes lendlehtede ja muud liiki Nõukogude vastaste materjalide valmistamises ja levitamises.

Alates sellest hetkest, kui Punaarmee oli Eesti okupeerinud, hakati eesti rahva suhtes terrorit rakendama. 50 okupatsiooniaasta jooksul kaotas Eesti ligikaudu 103 000 inimest, sealhulgas 63 000 tapeti või suri töölaagrites ja 40 000 küüditati Siberisse. Soome teadlaste arvutuste kohaselt on Eesti okupatsiooniaegse rahvusevastaste repressioonide tõttu kaotanud veel 175 000 inimest sündimata laste näol. Kokku moodustavad okupatsiooniaegsed inimkaotused siis kolmandiku Eesti sõjaeelsest rahvastikust.

1941. aastal küüditati Eestist Venemaale 4005 last. Tagasi tuli neist üksnes väga väike osa. 1949. aasta märtsis küüditati 22 000 eestlast Venemaa erinevatesse piirkondadesse. Osa neist – 5000 eestlast – küüditati Tomski rajooni, tuumakatsopolügooni lähistele, kus 1949–1954 katsetati õhkamise teel aatomi- ja vesinikupomme. Radiatsiooniohvrid jäeti iseenda hooleks, ilma igasuguse arstiabi. Enamikule kiiritustõppe haigestunutele selgitati, et nad põevad loomadelt nakatunud brutselloosi, sama haigus toodi põhjuseks ka väärarengutega laste sünni korral.

Ajavahemikus 1930–40 hävitati Krasnodari kraisis asunud eestlaste küla täielikult. Küla 182 repressioneeritud eestlasest mõisteti 171 surma.

VALGEVENE

1930. aasta veebruaris mõistis 5 päeva kestnud troika kohus surma 65 inimest ja saatis 62 inimest koonduslaagritesse. Sama aasta veebruarist maini vahistati 6437 inimest, kellest 912 mõisteti surma, 1723 saadeti koonduslaagritesse ja 2237 inimest küüditati Siberisse (Vene Föderatsiooni Kaitseministeeriumi Keskarhiiv Moskvas).

1933. aastal vahistati Minski rajoonis 110 talunikku, peaaegu kõik neist (101) mõisteti surma (Ch. Adamushka. *Politychnya represii 20-50 godov na Belarusii*. Minsk, 1994). 1936 aastal mõisteti mitmesuguseid karistusi 8 074 inimesele, 1937–38 vahistati 7 220 inimest ja mõisteti süüdi väidetavas spionaažis (Valgevene KGB arhiiv; Valgevene Riigiarhiiv Minskis, f. 4, n. 21, s.-ü. 1391, l. 1610). 1936–37 vahistati üle neljakümne Valgevene kirjaniku, mõned neist hukati, teised saadeti koonduslaagritesse. 1937. aastal lasti maha 1210 piirialade elanikku, 2066 inimest saadeti koonduslaagritesse.

Püüdes oma režiimi kindlustada, teostas Valgevene Kommunistlik Partei valgevene rahva suhtes laiaulatuslikku genotsiidi. Kohe alates 1922. aastast tegeleti järjekindlalt Valgevene kultuuri ja haritlaste hävitamisega. Repressioonide märklauaks sai eelkõige Valgevene Teaduste Akadeemia. Selle teadureid ja töötajaid süüdistati kontrrevolutsioonilises tegevuses, mõisteti surma, vangistusse või koonduslaagritesse. Valgevene Teaduste Akadeemia töötajate vastu suunatud repressioonid hõlmavad järgmist: 1930. aastal rakendati repressiivmeetmeid 33 teadustöötaja suhtes; 1933–16; 1936–15; 1937–45; 1938–27; kokku 140 inimese suhtes, sealhulgas tuntud teadlased ja õpetlased (13 akadeemikut, 6 korrespondentliiget, 2 Valgevene Teaduste Akadeemia presidenti), kellest 42 neist lasti maha (Valgevene arhiiv Minskis). Valgevene rahvastiku etnilise koosseisu muutmiseks küüditas kommunistlik režiim suure hulga elanikest Siberi arktilise kliimaga aladele ja Kesk-Aasia inimtühjadesse piirkondadesse, jättes nad sinna elatusvahenditeta maha. Küüditamisega seotud statistika on järgmine: aastatel 1925–26 küüditati 229 endist mõisaomanikku, 1930. ja 1931. aastal küüditati 1931 perekonda (8209 inimest); 15 724 niinimetatud kulakuperekonda, hiljem veel täiendavalt 5671 perekonda (22 500 inimest). 1935. aastal küüditati Valgevene piirialadelt 1979 perekonda (9877 inimest), sama aasta sügisel täiendavalt veel 887 perekonda, 1937. aastal 3276 perekonda. Aastatel 1939–41 intensiivistus küüditamine veelgi. Valgevene deporteeritute arv ulatub 120 000-ni.

UKRAINA

Ukraina rahva vastupanu mahasurumiseks kasutasid bolševikud tapmist, küüditamist ja piinamist.

Püüdes hävitada Ukraina rahvastiku põlist etnilist koosseisu, küüditas NLKP miljonid ukrainlased poliitilistel, religioossetel ja sotsiaalsetel põhjustel ning asendas nad miljonite Venemaalt pärit asukatega. Sel viisil pani Nõukogude režiim vastavalt ÜRO genotsiidi ärahoidmise ja selle eest karistamise konventsiooni artikli 2 punktile c toime kuriteo.

Hävitatud Ukraina rahva vaimse potentsiaali, püüdis NLKP avalikust kasutusest välja tõrjuda ukraina keele ja asendada selle vene keelega, õhutas nooremat põlvkonda kasutama alati ja kõikjal vene keelt, pannes neid unustama oma esiisade keelt ja vaimset kultuuri, s.t teostas etnotsiidi;

NLKP lõi repressiivmehhanismi, mille kaudu toimusid laiaulatuslikud piinamised ja alandamised, mis põhjustasid rahvusele parandamatut moraalselt kahju, s.t pani toime ÜRO 1948. aasta piinamist ja muud julma, ebainimlikku või alandavat kohtlemist või karistamist käsitlevas konventsioonis nimetatud kuriteod.

NLKP rakendas Ukraina kodanike suhtes sunnitööd, millega rikkus 1930. aasta Rahvusvahelise Tööorganisatsiooni konventsiooni nr 29, mis käsitleb sunnitööd ja kohustuslikku tööd.

Aastatel 1921–23, 1932–33 ja 1946–47 kutsus nõukogude võim Ukrainas sihilikult esile näljahäda, mille tõttu kaotati 13 000 000 inimest, sealhulgas suur hulk lapsi.

MOLDOVA

MNSV elanikud saadeti sunniviisiliselt Tšernobõli päästetöödele. 3280 päästetöödel osalenust suri 145, 1987 invaliidistus kogu eluks, 1148 sai surmava radiatsiooniannuse, nende peredesse sündis 1900 väärarengutega last.

NSV Liidu kommunistliku režiimi ja MNSV Kommunistliku Partei surve oli suunatud ka religioossete kogukondade ja pühakodade vastu. Režiim hävitas 200 õigeuskirikut, 300 kalmistut, 22 kloostrit, rüüstati mitmed liturgilised objektid.

Kommunistliku režiimi ajal langes repressioonide ohvriks üle miljoni Moldova elaniku. 10% Rumeenia päritolu ohvreid suri sihilikult tekitatud näljahäda ajal 1946–47, umbes 270 000 inimest küüditati Siberisse, 8410 inimest lasti maha.

TŠETŠEENIA

NSV Liit korraldas massilise tšetšeenide hävitamise ja Venemaa sisealadele küüditamise. Seda tuleb vaadelda kui tšetšeenia rahva vastu suunatud genotsiidi. 1937. aasta 1. augusti öösel vahistati ja lasti maha 14 000 tšetšeeni “Nõukogudevastase elemendi likvideerimise operatsiooni” käigus, hiljem, sama aasta augustis ja septembris, vahistati veel 22 000 inimest.

1944. aastal küüditati 520 301 tšetšeeni ja ingušši, mis moodustas praktiliselt kogu Tšetšeenia elanikkonna, Venemaale ning jäeti nad ilma õigusest kodumaale tagasi pöörduda.

KASAHSTAN

Rikkudes inimõigusi vahistati 1928. aastal valesüüdistuste alusel 44 inimest; 1930. aastal vahistati 40 inimest, kes olid kuulunud Alaš-ordõ Rahvuslikku Parteisse, kuigi kommunistlikud võimud olid 1919. aastal kuulutanud amnestia selle kõikidele liikmetele. Mõned neist hukati, ülejäänud küüditati Venemaale. 1937–38 langesid need inimesed koos paljude teiste haritlastega veelkord repressioonide ohvriks.

1928. aasta konfiskeerimisseaduse alusel eksproprieeriti ligikaudu 690 eratalumajapidamist ja nende omanikud saadeti Siberisse. Kollektiviseerimise ohvrite koguarv ulatub 100 000 inimeseni.

Viiekümndatel mõistsid kommunistlikud võimukandjad poliitiliste valesüüdistuste alusel taas süüdi suure hulga avaliku elu tegelasi, teadlasi ja õpetlasi. Ohvrite hulgas oli ka E. Bekmakhanov, “Kasahhi NSV ajaloo” kaasautor.

1986. aasta detsembris surusid kommunistlikud võimukandjad julmalt maha režiimivastase rahvuslik-patriootilise vastupanuliikumise: rahulikud meeleavaldused aeti laiali, 99 inimest vahistati, võeti vastutusele ja neile mõisteti erineva pikkusega vabaduskaotuslikud karistused, kaks neist mõisteti surma, sajad inimesed heideti kõrgkoolidest välja või vabastati töölt.

Ainuüksi ajavahemikus 1930–31 sunniti 281 000 talunikku. Kasahstani territooriumilt lahkuma.

Kommunistlike võimukandjate mõistusevastane põllumajanduspoliitika aastatel 1921–22 põhjustas enam kui 2 000 000 inimese nälgimise. See tõi omakorda kaasa iibe languse ja emigreerumislaine: 1922. aastaks oli Kasahstani territooriumi elanike arv kahanenud 1914. aasta 4 800 000-lt ligikaudu 3 800 000-ni.

Näljahäda tõttu kahanes elanike arv sel ajal 1 750 000-ni, s.t 52%.

Aastatel 1929–31 mõistsid niinimetatud “troikad” 3386 inimest surma ja saatsid 13 151 inimest koonduslaagritesse.

1948. aastal rajati NSV Liidu Ministrite Nõukogu otsusega Kasahstani territooriumile tuumakatsetuste polügoon. Õhus lõhati 113 katsepommi ja maa all 343. Need katsetused tekitasid Kasahstani elanikkonna tervisele ja keskkonnale mõõtmatu kahju.

ALBAANIA

Kommunistliku režiimi ajal mõrvati 5577 inimest rakendades surmanuhtlust valesüüdistuste alusel või sootuks ilma kohtuta; 48 217 inimest, sealhulgas 10 192 naist ja last, interneriti ja saadeti koonduslaagritesse.

BULGAARIA

Detsember 1944 – aprill 1945: “rahvakohtus” toimus 11 122 kohtuprotsessi, mille tulemusena langetati 9155 süüdimõistvat kohtuotsust: 2730 surmanuhtlust, 1305 eluaegset vabaduskaotust, 808 tingimisi karistust, ülejäänutele 1-20 aastat vabaduskaotust.

Sügis 1944 – aprill 1962: 23 531 inimest saadeti koonduslaagritesse, sealhulgas 21 447 meest ja 2084 naist.

1945–53: Rahvavõimu kaitse seaduse alusel lavastati 106 poliitilist kohtuprotsessi; 1944–88: 4995 poliitilist protsessi; 1952–1985: 478 inimest surma mõistetud “rahvastase” tegevuse eest.

22. september 1947: opositsiooni juht N. Petkov mõisteti surma poomise läbi.

RUMEENIA

Kommunistliku režiimi ajal küüditati 1940. aastal Siberisse 100 000 inimest, rakendati nad sunnitööle (üks orjastamise vorme), mis on inimsusvastane kuritegu.

Kommunistlikud inimsusvastased kuriteod olid ka niisuguste mittekommunistlike parteide nagu Rahvuslik Talurahvapartei, Rahvuslik Demokraatlik Partei ja Sotsiaaldemokraatlik Partei, keelustamine ja nende liikmete vahistamine, tapmine ja hukkamine vanglates.

Kollektiviseerimise sildi all pandi toime järgmine inimsusvastane kuritegu – hävitati suurim ühiskonnakiht – talupojad, tappes ligi 10 000 sellesse klassi kuuluvat inimest, arreteerides 180 000 ja deporteerides ligikaudu 100 000. Nende kuritegude peamiseks toimepanijaks oli Kommunistliku Partei juht Nicolae Ceaușescu.

Raamatukogusid ja kirikuid hävitati, rüüstati, põletati või tassiti laiali, intellektuaale, kindraleid ja ministreid hukati vahetutel sõjajärgsetele aastatel ning hilisematel aegadel A. Võšinski juhtimisel, kes oli üks tähtsamaid bolševistlikke tegelasi ja NLKP juhi Stalini isiklik esindaja, samuti Rumeenia Kommunistliku Partei juhi Nicolae Ceaușescu juhtimisel.

SLOVAKKIA

- Aastatel 1948–52 ülema astme kohtute^{*} poolt süüdimõistetud isikute arv: 27 000;
- aastatel 1953–67 alama astme kohtute* poolt süüdimõistetud isikute arv: 70 770;
- koonduslaagritesse saadetud isikuid: 186 000;
- NKVD poolt Nõukogude Liitu küüditatud isikuid: 20 000;
- aastatel 1948–67 keskkoolidest ja kõrgkoolidest väljaheidetud ja vahistatud õpilasi ja üliõpilasi: 9100;
- samas ajavahemikus vanglates surnud inimesi: 15 726;
- surmamõistetuid: 238;
- aastatel 1948–68 lääneriikidesse põgenenud inimesi: vähemalt 450 000;
- seaduslikult emigreerunud: 60 000;
- aastatel 1948–89 rehabiliteeritud poliitvange: üle 270 000.

^{*} Inglise keeles “national courts” ja “municipal courts”. Tribunal on ilmselt silmas pidanud alama ja ülema astme kohtuid, (toimetaja märkus).

UNGARI

1945. aastast kuni 1946. aasta märtsikuuni vahistati 35 000 inimest, 55 000 inimest saadeti koonduslaagritesse, 3300 saadeti surmalaagritesse, 1000 mõisteti surma, hukati või piinati surnuks ülekuulamiste käigus. 40 000 inimest sunniti hakkama poliitilise politsei informaatoreteks.

Kõik see oli inimõiguste ülddeklaratsiooni artikli 5 jõhker rikkumine; kinnipeetavate piinamine ja surmalaagritesse saatmine oli 10. detsembri 1984. aasta piinamist, julma, ebainimlikku ja alandavat kohtlemist käsitleva konventsiooni rikkumine.

1947. aastal vangistati tuhanded poliitilised vastased; igaühe võis Kommunistliku Partei meelevaldse otsuse alusel saata vanglasse või koonduslaagrisse. Ebaseaduslikud vahistamised ja küüditamised olid igapäevased nähtused, rongitäied ungarlasi saadeti Nõukogude Liitu, et neid seal vangis hoida. See oli inimõiguste ülddeklaratsiooni artikli 9 rikkumine.

Rahulike rahvakogunemiste korraldamise vabaduse piiramine ja sõjaväe kasutamine tsiviilisikute rahulike demonstratsioonide vastu olid inimõiguste ülddeklaratsiooni artikli 20 rikkumised. Mis tahes demonstratsioonil osalenud inimrühm sai tulistamise märklauaks. 25. oktoobril 1956. aastal tapeti parlamendihoone ees toimunud rahuliku demonstratsiooni ajal 350 inimest. Kokku esines 58 massimõrva juhtumit.

Eespool nimetatud inimsusvastased kuriteod (genotsiidid) pandi toime järgmisi rahvusvahelisi õigusakte rikkudes:

- 1945. aasta Nürnbergi tribunali statuudi artikkel 6c ning põhimõte VI(c) nende 1950. aasta rahvusvahelise õiguse põhimõtete hulgas, mis koostati Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni Peaassamblee 11. detsembri 1946. aasta resolutsiooni 95(1) (Nürnbergi tribunali statuudina kasutatud rahvusvahelise õiguse põhimõtete kohta) alusel.
- 1998. aasta Rahvusvahelise Kriminaalkohtu Rooma statuudi artikli 7.1 punktid a, b, d, e ja f.
- ÜRO 1984. aasta piinamise ja muu julma, ebainimliku või alandava kohtlemise või karistamise vastase konventsiooni artikli 1 lõige 1.
- ÜRO 1948. aasta inimõiguste ülddeklaratsiooni artikkel 9.
- ÜRO 1966. aasta kodaniku- ja poliitiliste õiguste pakti artikkel 9.

6. KOHTUOTSUSE REGULATIIVOSA

Võttes aluseks kohtuotsuses eespool nimetatud tõendid ja rahvusvahelised õigusnormid, mis käsitlevad rahuvastaseid kuritegusid, sõjakuritegusid ja inimsusvastaseid kuritegusid (genotsiid), mida on kirjeldatud peatükis 5. “Kommunismikuritegude kvalifitseerimine”, kohus otsustas:

1. Juhtida üldsuse tähelepanu jätkuvatele sõjakuritegudele ja nurjatutele rahu- ja inimsusvastastele kuritegudele (genotsiid). Maaailma üldsus, eelkõige suurrahvaste juhid, on suhtunud miljonite süütute inimeste tapmisse ükskõikselts. Statistilised andmed kommunistlike režiimide juhtimisel sooritatud jõhkrate surmamiste kohta on tõeliselt kohutavad. Raamatus “Kommunismi must raamat” (autorid Stephen Courtois jt., Pariis, 1997, lk 7) esitatud statistika kohaselt on kommunistlike režiimide ohvrite arv erinevates riikides ja maailmajagudes järgmine:

- NSVL – 20 miljonit;
- Hiina – 65 miljonit;
- Vietnam – 1 miljon;
- Põhja-Vietnam – 2 miljonit;
- Kambodža – 2 miljonit;
- Ida-Euroopa – 1 miljon;
- Ladina-Ameerika – 150 000;
- Aafrika – 1,7 miljonit;
- Afganistan – 1,5 miljonit;
- Rahvusvaheline kommunistlik liikumine ja mittevalitsevad kommunistlikud parteid: ligikaudu 10 miljonit.
- Kokku kaotatud inimelusid: ligi 100 miljonit.

Neid arve tuleb veelgi täpsustada ja need peaksid suurendama nii laia üldsuse kui riigijuhtide hoolt, et kurjategijad, kes on süüdi miljonite inimeste hävitamise eest 20. sajandil, võetaks vastutusele ning tagataks, et tulevastel põlvkondadel ei tule niisuguseid õudusi kogeda. Seetõttu tuleks pöörduda ÜRO ja tema komiteede poole, et nad aitaksid õhutada riike võimalikult täpselt kindlaks tegema tapmiste määra ja karistama nende toimepanijaid.

Kommunistlikud režiimid põhinevad kommunistlikul ideoloogial, mida on arendatud sotsiaalpoliitilise strateegiana. Kui kommunistid üksikutes maades võimu haarasid ja hävitasid sealsed demokraatlikud institutsioonid, lähtusid nad Marxi õpetusest, et kapitalismilt kommunismile ülemineku ajajärgul peab riik tegutsema revolutsioonilise

“proletariaadi diktatuurina”. Seda õpetust arendas hiljem edasi Lenin, kes tuli lagedale teooriaga, mille kohaselt on proletariaadi revolutsiooni võidu järel esimeseks ülesandeks “hävitada” kodanlik riigimasin ja üles ehitada täiesti uus “proletariaadi diktatuuri” mehhanism. See oli kohutavate kommunismikuritegude “teoreetiline” alus.

Marksistlik ideoloogia samastas sotsiaalteadusi oma väidetavalt “teadusliku” ideoloogiaga, mida nimetati pretensioonikalt “teaduslikuks kommunismiks” ja mis tõi kaasa traagilise saatuse paljudele rahvastele ja miljonitele inimestele kogu maailmas.

“Klassivõitlus” kuulutati ajaloo “liikumapanevaks jõuks”, millega kinnitati, et sunni-meetodid ja vägivald on ühiskonna arengu peamised subjektiivsed tegurid. Marksism jaotas inimkonna kaheks osaks – teadlikuks progressiivseks osaks (“proletariaat”) ning vähiklikuks ja ebateadlikuks osaks, mistõttu võib marksistlikku masside jaotust vaadelda sotsiaalse “rassismi” vormina. Seetõttu oli paratamatu, et marksistlik klassiteooria viis miljoneid inimesi nõudnud halastamatu genotsiidini ja kasutas “proletariaadi diktatuuri” riiki vahendina, mille abil hävitada traditsioonid ja vaimne kultuur ning teha majanduslikke eksperimente, mis tõid kaasa vaesuse ja nälja. Rahvaste sotsiaalne ja poliitiline ikestamine, inim- ja kodanikuõiguste jalge alla tallamine ja üldine terror kasvasid tervete rahvaste ja ühiskonnakihtide vastaseks genotsiidiks.

Kõiki kommunistliku ideoloogia variante tuleb käsitleda inimsusvastaste totalitaarsete ideoloogiadena, mille ideoloogid ja kannupoisid on toime pannud kuritegusid ja pannud kogu maailma tsiviliseeritud elanikkonna ohtu, mis on võrreldav kuritegeliku natsistliku ideoloogia alusel sooritatud kuritegudega ja isegi ületab viimaseid ulatuse ja salakavaluse poolest.

Kõiki kommunistlikke ideoloogia variante tuleb käsitleda ebainimlike totalitaarsete ideoloogiadena, mille ideoloogid ja kannupoisid on toime pannud kuritegusid ja mis kujutavad endast ohtu maailma tsiviliseeritud elanikkonnale, sest tegemist on kuritegudega, mis on samaväärsed või isegi ületavad oma ulatuse ja salakavaluse poolest kuritegeliku natsistliku ideoloogia alusel toimepandud kuritegusid. Kommunistlik doktriin on kuritegelik, sest see on ebateaduslik, ebainimlik ja pealesunnitud, see õhutab vastuolusid rahvaste seas, mis viib mitmete ühiskonnakihtide ja etniliste rühmade genotsiidini ja peaks seega olema keelatud kõikides maailma riikides. ÜRO peaks ärgitama maailma avalikkust kommunistlike režiimide poolt juhitavaid riike mitte vastu võtma demokraatlike riikide liitudesse.

2. Juhtivad kommunistlikud parteid muutusid kuritegelikeks repressiivorganiteks. Nad olid kuritegelikud organisatsioonid, sest juhindusid kuritegelikust kommunistlikust doktriinist ja kasutasid seda praktikas oma teoreetilise ja praktilise programmi.

Juhtivad kommunistlikud parteid olid repressiivorganid, sest nad olid otseselt seotud rahuvastaste kuritegude, sõjakuritegude ja inimsusvastaste kuritegudega (genotsiid), mis nõudsid kümneid miljoneid inimesi.

3. Juhtivate kommunistlike parteide liikmeid võib süüdi mõista, kui leiab tõestust nende tegevus, mis on kaasa aidanud sõjakuritegude ning rahu- ja inimsusvas-

taste kuritegude (genotsiid) toimepanemisele, nii nagu need on määratletud ÜRO 1948. aasta genotsiidi ärahoidmise ja selle eest karistamise konventsioonis ja Nürnbergi rahvusvahelise sõjatribunali statuudis, mida ÜRO tunnustas 1946. aastal kui rahvusvahelise kriminaalõiguse põhiprintsiipe, või kui leiab tõestust, et nad on teadlikult täitnud okupatsioonivõimude tahet, rikkudes okupeeritud riigi õigusi ja suveräänsust.

4. Genotsiidi mõistet on vaja laiendada nii rahvusvahelisel kui ka siseriiklikus õiguses, nii et see hõlmaks ka poliitiliste rühmade ja sotsiaalsete kihtide hävitamist. See tagaks, et endiste kommunistlike ja muude kuritegelike režiimide juhid ja nende käsilased ei pääseks kriminaalvastutusest.
5. On vaja tunnistada, et Teise maailmasõja päästsid valla nii Natsi-Saksamaa kui NSV Liit. Pärast Molotovi-Ribbentropi pakti ja selle salaprotokollide allakirjutamist 1939. aastal, pani NSV Liit toime agressiooni Poola, Soome, Leedu, Läti, Eesti ja teiste riikide vastu, ning pani toime täpselt nii nagu Natsi-Saksamaa sõjakuritegusid, rahu- ja inimsusvastaseid kuritegusid. Vene Föderatsioon kui endise NSV Liidu õigusjärglane, peab nende kuritegude eest andeks paluma ja hüvitama, vähemalt osaliselt, selle kahju, mida ta on teinud maadele, kes langesid Nõukogude agressiooni ohvriks, peab tagastama röövitud kunsti-, kultuuri- ja muud väärtused, isiklikud hoiused ja muu vara, saatkonnahooned, mis on tänaseni Vene Föderatsiooni valduses.
6. Vilniuse rahvusvaheline avalik tribunal näeb Tšetšeenia sõda kui Vene imperialismi ja endise kommunistliku doktriini jätkuva ühenduse ilmingut, mis on kaasa toonud tšetšeenia rahva ilmselge genotsiidi.
7. Tribunali kohtunikud on vastavalt rahvusvahelise kommunismikuritegudele hinnanguandmise kongressi pool heakskiidetud Vilniuse rahvusvahelise avaliku tribunaliga statuudi II peatüki punktide 3^{*)} määratlenud anastajaga koostöö tegemise mõiste, kollaboratsioonistlikud organisatsioonid, nende kõrgemad ametnikud ja isikud, kes okupeeriva võimu tahet täites teadlikult kahjustasid okupeeritud riigi õigusi ja suveräänsust.

Tribunali kohtunikud laiendasid anastajaga koostöö tegemise mõistet, lisades sinna ametnikud, riigiteenistujad ning kesk- ja nukuvalitsuste töötajad, kes sundisid elanikke täitma okupatsioonivõimude tahet.

Anastajaga koostöö tegemist võib vaadelda kolmest vaatepunktist: seaduslikust, poliitilisest ja moraalsest. Seaduslik vaatepunkt on seotud anastajaga koostöö tegija tegudega, mis on suunatud tema riigi vastu ja toob kaasa kriminaalvastutuse. Poliitiline vaatekoht on seotud anastajaga koostöö tegija sihilike ja omakasupüüdlike toimingutega teatavate poliitiliste, majanduslike või ideoloogiliste eesmärkide saavutamise nimel, mida toetab okupatsioonivõim. Moraalne vaate-

^{*)} Vaata samuti Tribunali kohtuotsuse peatükk 4 "Kommunismikuritegude subjektid". L.Õ.

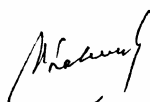
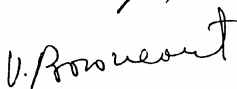
punkt on seotud anastajaga koostöö tegijate tegevusega, mis püüab okupatsiooni õigustada.

8. Juhtivate kommunistlike parteide liikmetele, kes on ustavalt täitnud kommunistliku doktriini programmi ja pannud toime sõjakuritegusid, rahu- ja inimsusvastaseid kuritegusid, ei tohi anda poliitilist varjupaika, nad tuleb välja anda riikidele, kelle territooriumil nad kõnealused kuriteod toime panid.
9. Tribunal pöördub maailma üldsuse poole, et see avaldaks valitsustele survet ja nõuaks, et ÜRO ärgitaks oma liikmesriike looma kommunistlike režiimide toimepandud kuritegusid uurivaid organeid. Niisuguste organite kogutud andmete põhjal tuleks kommunistlike režiimide sõjakuritegude, rahu- ja inimsusvastaste kuritegude toimepanijad anda kohtu alla riiklikes või rahvusvahelistes tribunallides, mis peaks nende üle kohut mõistma vastavalt rahvusvahelistele õigusnormidele ja protseduurireeglitele ning vajaduse korral tunnistama asjaomased organisatsioonid kuritegelikeks. Kuritegude eest vastutavad kuritegelikud režiimid või nende õigusjärglased peaksid hüvitama kommunistliku diktatuuri ohvritele tehtud kahju samal viisil nagu seda tegi Saksa Liitvabariik
10. Tribunal soovib riikidel vastu võtta õigusaktid, mille kohaselt kommunistlikud organisatsioonid tuleb kuulutada kuritegelikeks, kui nende programmi aluseks on kuritegelik kommunistlik doktriin.
11. Maailma üldsus peaks algatama niisuguse komisjoni loomise, mis ÜRO vahendusel pöörduks Vene Föderatsiooni poole taotlusega anda hinnang sõjakuritegudele ja inimsusvastastele kuritegudele (genotsiid) praeguse Kaliningradi piirkonnas (Karaliaučiuses) aastatel 1944–45.
12. Tribunal soovib, et rahvusvahelise kommunismikuritegudele hinnanguandmise kongressi juhtkomitee teataks valitsusevälistele organisatsioonidele, kõikide riikide parlamendiliikmetele ja Euroopa Liidu Parlamendi ja teiste rahvusvaheliste organisatsioonide liikmetele Vilniuse avalikul tribunali vastu võetud dokumentidest, et nad võtaksid vastu siseriiklikud ja rahvusvahelised õigusaktid, millega mõistetakse hukka kommunistlik doktriin, et hoida ära kommunistlike režiimide kordumine.
13. Valitsuseväliseid organisatsioone tuleks ärgitada looma riiklikke komiteesid kongressi ja Vilniuse tribunali püstitatud eesmärkide rakendamiseks ning seesuguste komiteede rahvusvahelist liitu, mis kontrolliks rakendamise kulgu.
14. Vilniuse rahvusvahelise avaliku tribunali kohtuotsus ja kogutud tõendid tuleb esitada rahvusvahelisele kriminaalkohtule ÜRO egiidi all.

Vastavalt tribunali statuudi III peatüki punktile 3, ei saa käesolevat kohtuotsust vaidlustada, välja arvatud täpsuse huvides tehtud muudatuste ja paranduste osas, mida on lubatud esitada kolme päeva jooksul häälteenamusega heakskiidetud kohtuotsuse alusel.

Tribunali koosseisu esimees

Tribunali koosseisu liikmed:

	Vytautas Zabiela
	Vytautas Raudeliūnas
	Mykola Kulchinsky
	Vasile Boroneant
	Algirdas Endriukaitis

NIMEKIRI RIIKIDEST, MILLE ESINDAJAD ON TRIBUNALILE SÜÜDISTUSED ESITANUD

1. Albaania	Albaania Vabariik
2. Valgevene	Valgevene Vabariik
3. Bulgaaria	Bulgaaria Vabariik
4. Tšetšeenia	Tšetšeeni Vabariik, Itsškeeria
5. Eesti	Eesti Vabariik
6. Kasahstan	Kasahstani Vabariik, Kasahhia
7. Läti	Läti Vabariik
8. Poola	Poola Vabariik
9. Leedu	Leedu vabariik
10. Väike-Leedu	Kaliningradi oblast (Vene Föderatsioon)
11. Moldova	Moldova Vabariik, Moldaavia
12. Rumeenia	
13. Slovakkia	Slovakkia Vabariik
14. Ukraina	
15. Ungari	Ungari Vabariik

LÜHENDID

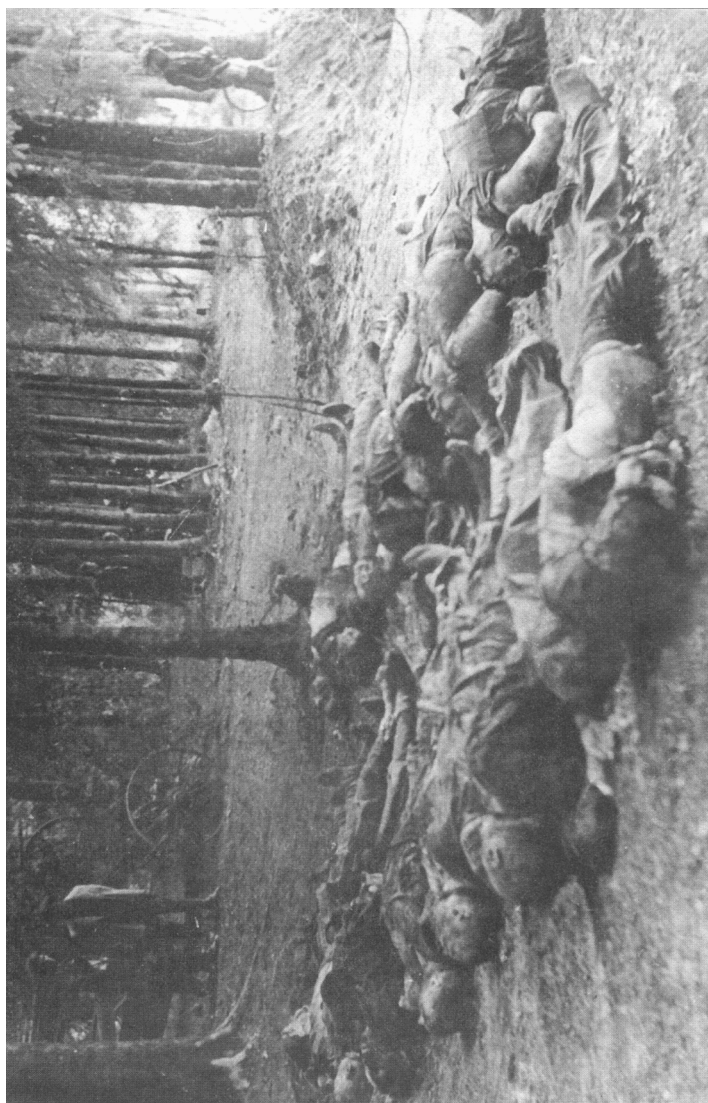
KK (CC)	kommunistliku partei keskkomitee
GPU	vene k. <i>gosudarstvennoje polititšeskoje upravlenije</i> Riiklik Poliitvalitsus
GULAG	vene k. <i>glavnoje upravlenije lagerei</i> Vanglate Kesksvalitsus
UN	ingl k. <i>United Nations</i> ÜRO e. Ühendatud Rahvaste Organisatsioon
GA UN	ingl k. <i>General Assembly of the United Nations</i> Ühendatud Rahvaste Organisatsiooni Peaassamblee
UNO	ingl k. <i>United Nations Organisation</i>
KGB	vene k. <i>komitet gossudarstvennõi bezopasnosti</i> Riiklik Julgeolekukomitee
CP	ingl k. <i>Communist Party</i> KP – Kommunistlik Partei
KP(b)	ingl k. <i>Communist (Bolshevik) Party</i> Kommunistlik (bolševike) Partei
LKP(b)	ingl k. <i>Lithuanian Communist (Bolshevik) Party</i> Leedu Kommunistlik (bolševike) Partei
CoPC	ingl k. <i>Council of People's Commissars</i> <i>Rahvakommissariaadi Nõukogu</i>
LSSR	ingl k. <i>Lithuanian Soviet Socialist Republic</i> Leedu NSV – Leedu Nõukogude Sotsialistlik Vabariik
MGB	vene k. <i>ministerstvo gosudarstvennõi bezopasnosti</i> Julgeolekuministeerium
CoM	ingl k. <i>Council of Ministers</i> Ministrite Nõukogu
MVD	vene k. <i>ministerstvo vnutrennõh del</i> Siseministeerium
NKGB	vene k. <i>narodnõi komissariat gosudarstvennõi bezopasnosti</i>

NKVD	Rahvakommissariaadi juures asuv Riiklik Juleolekukomitee vene k. <i>narodnõi komissariat vnutrennõh del</i> Siseasjade Rahvakomissariaat
OGPU	vene k. <i>obiedinennoje gossudarstvennoje polititšeskoje upravlenije</i> Ühendatud Riiklik Poliitvalitsus
RF	ingl k. <i>Russian Federation</i> Vene Föderatsioon
CPSU	ingl k. <i>Communist Party of the Soviet Union</i> NLKP – Nõukogude Liidu Kommunistlik Partei
SSR	ingl k. <i>Soviet Socialist Republic</i> NSV – Nõukogude Sotsialistlik Vabariik
USSR	ingl k. <i>Union of Soviet Socialist Republic</i> NSVL – Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit
IWT	ingl k. <i>International War Tribunal</i> Rahvusvaheline Sõjatribunal
UGB	vene k. <i>upravlenije gosudarstvennõi bezopasnosti</i> Riikliku Julgeoleku Valitsus
VChk	vene k. <i>vsjerossiiskaja šrezvutšainaja kommissija po borbe s kontrrevoluutsii i sabotažem</i> Veetseekaa – Ülevenemaaline Erakorraline Komisjon
VKP(b)	Üleliiduline Kommunistlik (bolševike) Partei

FOTODOKUMENDID MASSIMÕRVADEST

Suhkruvabriku tööliste massimõrv Panevežises. Juuni 1941.

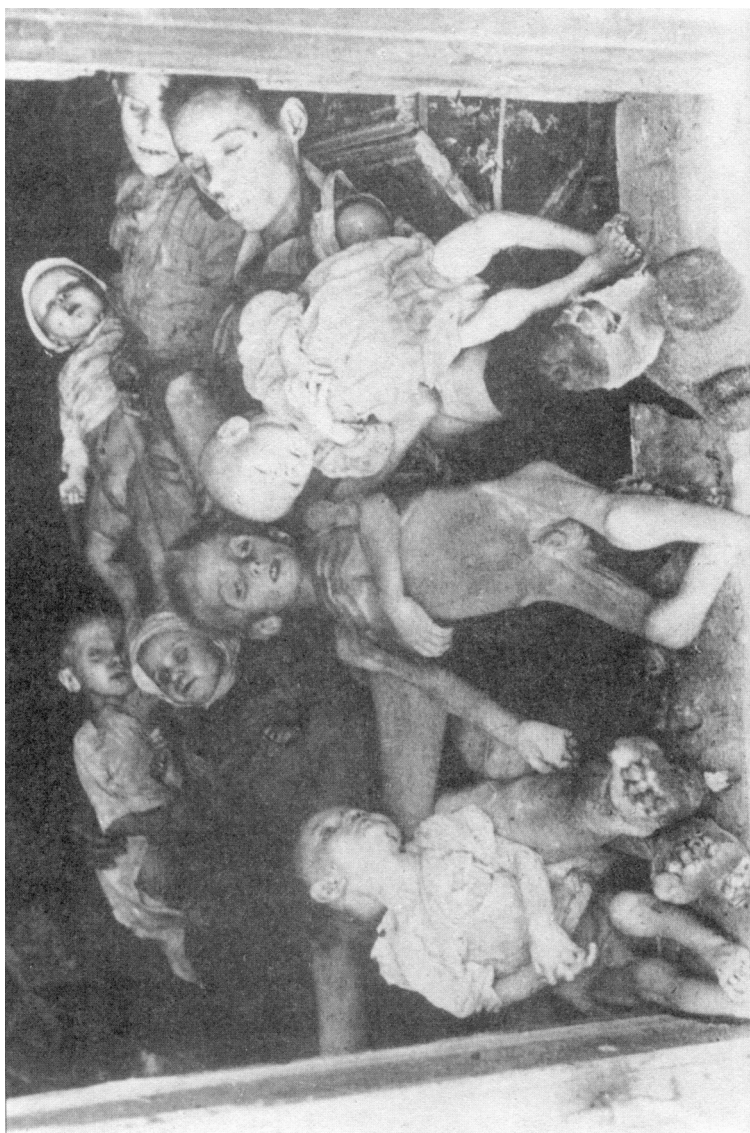
Bolševike tapetud Telsiai vangla poliitvangid Rainiai metsasalus. 24. juuni 1941.

Pranvieniškė massimōrva ohvrid. 26 juuni 1941.

Näljaohvrid Volga jõe lähedal.

Näljahäda ohvrid Volga jõe piirkonnas.

IV LISAD

	Lk.
LISA 1 Vilniuse rahvusvahelisele avalikule tribunalile üleantud SÜÜDISTUS vene keeles koos lisatud materjalidega nr. 1-8 (lühidalt “Eesti Süüdistus” ehk süüdistuskokkuvõte).	161
LISA 2 Akadeemik A. Kõörna komisjoni materjalid koopiatena Eesti TA Toimetistest 1990.	205
LISA 3 Anti-Communist Congress and Proceedings of the International Public Tribunal in Vilnius. “Evaluation of the Crimes of Communism” 2000. – Vilnius, 2002, 1006 lk., illustratsioonid. Tiitellehe ja sisukorra skaneeritud tekstid (lühidalt “Vilniuse 2000. a. kongressi ja tribunali kogumik”).	231

LISA 1

ВИЛЬНЮССКОМУ МЕЖДУНАРОДНОМУ ОБЩЕСТВЕННОМУ ТРИБУНАЛУ

ОБВИНЕНИЕ

против коммунистической партии СССР (КПСС) за совершенные преступления против мира, военные преступления, преступления против человечности и за геноцид в отношении государства и народа Эстонской Республики

Эти преступления предусмотрены и определены:

- Пунктом «а» ст. 6 Устава Международного военного трибунала 08.08.1945 (МВТ) – преступления против мира.
- Пунктом «б» ст. 6 Устава МВТ – военные преступления.
- Пунктом «в» ст. 6 Устава МВТ – преступления против человечности.
- Конвенцией о предупреждении преступления геноцида и наказания за него от 09.12.1948 года.
- Конвенцией против пыток и других жестоких, бесчеловечных или унижающих человеческое достоинство видов обращения и наказания от 10.12.1984.
- Конвенцией №29 «О принудительном или обязательном труде» от 28.07.1980 года.
- Конвенцией о борьбе с дискриминацией в области просвещения, от 14.12.1960 года.
- Уголовный кодекс Эстонии §6 (4) и §61¹- §61⁴, RT №38, 16.04.1999 года, на эстонском языке.
- Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН от 11 декабря 1946 года, текст 95 (I) и 3 (I)
- Marrus, Michael R. The Nuremberg War Crimes Trial 1945-46. Boston – New-York: Bedford. Documentary History – Books, 1997.

ПРЕСТУПНЫЙ ХАРАКТЕР ИДЕОЛОГИИ КПСС

Преступная деятельность КПСС обусловлена преступной имперской идеологией. Суть идеологии КПСС состоит в оправдании захватнической империалистической политики России. Цель политики КПСС – расширение Российской империи на всю большую часть земного шара. Методами деятельности КПСС являются идеологический и организационные методы.

Идеологические методы

Внушение людям мысли о том, что объективный мир развивается в направлении роста великих наций и ассимиляции и исчезновения малых, что со временем на земном шаре будет не тысячи языков, а только несколько десятков. Соответственно прогрессивной формой государственного существования народов есть большие государства, а малые государства тормозят исторический процесс и поэтому должны исчезнуть. КПСС относилась к русской нации к числу больших и перспективных, а эстонскую и все остальные нации СССР – даже украинскую и белорусскую, не говоря о чеченской нации, – к неперспективным и обреченным на исчезновение.

Эта идеология – преступная, поскольку оправдывала русификацию и постепенное уничтожение поработанных Советским Союзом наций, т.е. лишала их права на самоопределение, чем нарушала Устав ООН и статью 1, п.1 «Международного пакта о гражданских и политических правах» от 19.12.1966 года [Международная защита прав и свобод человека. Сборник документов. Москва, «Юридическая литература», 1990, с. 33].

Идеология КПСС преступна и тем, что обосновала ликвидацию демократии и установление в обществе коммунистической диктатуры. Ленин говорил: «Мы над «чистой» демократией смеемся... Революционная целесообразность выше формального демократизма» [газета «Аргументы и факты» Украина, №44, 1999. Из 5-го издания произведений Ленина].

Идеология КПСС – это преступная идеология натравливания одних классов против других: бедных против богатых, атеистов против верующих, разжигание смертельной вражды среди общественных групп для ослабления наций изнутри и их последующего поработнения.

Свою теорию экспроприации экспроприаторов трансформировали в преступный лозунг «грабь награбленное». Этот лозунг уничтожил право людей на частную собственность, узаконил грабительство, толкнул на грабежи богатых огромное количество подонков общества и оказал пагубное деморализующее влияние на все общество.

Идеология КПСС преступна и потому, что обосновала свой государственный статус и обосновывала запрет религий и всех некоммунистических идей, лишая этим самым граждан Эстонии свободы мысли, совести, религии и свободы убеждений, а также лишая граждан возможностей для всестороннего духовного развития, чем нанесла невосполнимый ущерб двум поколениям эстонцев. Следовательно, преступлением КПСС является и уголовное преследование за религиозные убеждения, национальные и некоммунистические идейные взгляды и навязывание силой гражданам Эстонии коммунистической идеологии. т.е. КПСС нарушала статьи 2 и 18 Всеобщей декларации прав человека, от 10.12.1948 года и статьи 2 и 18 «Международного пакта о гражданских и политических правах», от 19.12.1966 года.

Организационные методы

Преступность идеологии КПСС подтверждают следующие действия, направленные на ликвидацию демократии и установление диктатуры как способа сохранения старой Российской империи под новым названием.

Оккупировав Эстонию Красной Армией 17 июня 1940 года, КПСС распространила на нашу территорию действие советских законодательных актов о печати и тем самым лишила эстонцев свободы печати.

Преступлением КПСС против демократии в Эстонии было ликвидация независимых судов и введение революционных и военных трибуналов, особых совещаний как несудебных карательных органов и этим самым КПСС узаконил беззаконие.

Стремясь к неограниченной диктатуре в Эстонии, КПСС с помощью оккупационных войск Советского Союза при помощи так называемой Эстонской Коммунистической партии, которая считала себя секцией Коммунистического Интернационала в Москве, упразднила суверенную власть Эстонской Республики. Инсценированные оккупантами, местными коммунистами и коллоборантами «выборы» в парламент 14-го и 15-го июля 1940 года произошли в условиях политического террора, с нарушениями избирательного закона и с прямым вмешательством в ход выборов представителей Красной Армии. Включение Эстонии в состав СССР 6-го августа 1940 года было проведено с грубыми нарушениями основного закона. КПСС, оккупационные власти нарушили 4-ую Гаагскую конвенцию 1907 года, которая не позволяет захватчику отменять законы на оккупационной территории. Женевская IV конвенция 1949 года признает незаконными всякие договоры, которые заключают оккупант и власти оккупированной территории между собой.

После оккупации Эстонии начался террор в отношении местных жителей, преследования, аресты, пытки арестованных, фальсификации уголовных дел, массовые убийства, депортации, разграбление государственного и личного имущества жителей Эстонии. Оккупантов поддерживали местные коммунисты, т.е. 130-150 членов Эстонской Компартии (вернее секции Коминтерна) и незначительное количество коллаборантов. Согласно коммунистической идеологии террор стал законным методом государственного управления обществом в Эстонии.

Этот первый период советской оккупации был прерван оккупацией Эстонии нацистской Германией во время Второй мировой войны, но это другая тема для обсуждения.

После ухода немецких войск и перед приходом (советских) русских войск Эстонская Республика снова легально действовала под руководством исполняющего обязанности президента Юрий Улуотс в виде правительства Отто Тийф`а (Otto Tief). Премьер-министр в должности президента Юрий Улуотс назначил 18-го сентября 1944 года новое правительство под руководством Отто

Тийф`а. Это правительство объявило нейтралитет Эстонии (не участвующей) в происходящей войне.

Осенью 1944 года Советская армия второй раз оккупировала Эстонию и арестовала большинство министров правительства Отто Тийф`а. Министры Аугуст Рей и Рудольф Пенно находились в Швеции. Там же спаслись от реальной угрозы репрессии со стороны коммунистов выполняющий обязанности президента Юрий Улуотс и министр юстиции Юханнес Клесмент. Президент К. Пятс был выслан в Россию и там арестован коммунистами.

В сентябре 1944 года в столице Эстонии на башне Длинный Герман русские войска оккупации заменили эстонский флаг, а не флаг нацистской Германии флагом коммунистического тоталитарного режима, т.е. не освободили Эстонию, а вторично ее оккупировали. На территории Эстонии началась новая волна репрессий против жителей. Применялась та же самая довоенная политика геноцида: аресты и ссылки неугодных режиму людей, предполагаемо нелояльных людей, их расстрелы, массовые депортации.

Механизм массового террора

Для осуществления поставленных Компартией целей ликвидации малых наций была создана всеобъемлющая информационная сеть или система с использованием методов учета, регулярного анкетирования и паспортизации. Многократно заполняемые анкеты были по форме разные, но содержали всегда вопросы о прежней политической деятельности и о наличии имущества, о политических репрессиях не только отца и матери, но и дедушки и других близких родственников, о пребывании их за пределами СССР и т.д.

Сетью государственного шпионажа была опутана вся территория СССР и до некоторой степени весь мир. Методами устрашения и подкупа населения была создана система доноительства. На основе собранной информации проводились аресты. Семьи и близкие родственники политзаключенных и расстрелянных подлежали автоматически, репрессированию (депортации) на основе специальных документов «Меры репрессирования членов семьи в соответствии с директивами НКВД СССР и Прокуратуры СССР №№ 215/51 с от 30.05 и 232 от 27.06.1942 года, а имущество их подлежало конфискации [См. специальный штамп на личных делах в архиве КГБ, Национальном архиве Эстонии, фонд 129, дело 27526, лист 42 обратная сторона].

На основе статьи 6 Конституции СССР коммунистическая партия была наделена особыми правами как руководящая и направляющая сила во всех сферах власти для создания и поддержания тоталитарного коммунистического режима в стране. ЦК КПСС через организации партийных звеньев руководил и контролировал деятельность правительства, всех государственных учреждений и других организаций, а также репрессивных органов: НКВД – МГБ – КГБ, прокуратуры и суда.

Статья 6 последнего основного закона оккупированной Эстонии, т.е. конституции Эстонской ССР определяет, что КПСС подчиняется в Эстонии только конституции СССР. Даже соблюдение положений этого основного закона Эстонии для КПСС не обязательно, об этом нет разговора.

Репрессии по политическим мотивам проводились в Эстонии непрерывно в индивидуальном порядке и, кроме того, дополнительно в виде массовых депортаций, например 14.06.1941 года, 01.07.1941 года, 25.08.1945 года, 25.03.1949 года и т.д. Арестовывали и депортировали по директивам Москвы и по местным спискам заведомо невинных людей и даже случайных людей для выполнения плана, чем совершали преступления против правосудия: привлечение заведомо невинного к уголовной и административной ответственности.

Репрессии служили способом мобилизации дешевой рабочей силы в отдаленные места и места с суровыми природными условиями. Использование в СССР принудительного и рабского труда эстонцев следует считать преступлением против человечности. В настоящее время это является нарушением Конвенции №29 «О принудительном и обязательном труде» от 28.07.1980 года, ратифицированной СССР 04.06.1956 году [«Международная защита прав и свобод человека» Юридическая литература, Москва, 1990, с. 219].

В соответствии с международной практикой, подтвержденной Германией, государство-эксплуататор должно выплатить жертвам принудительного или рабского труда или их прямым наследникам денежную компенсацию, также за необоснованно конфискованное имущество и ценности.

Поскольку наследницей СССР является Российская Федерация, то на ней и лежит обязанность выплатить компенсацию гражданам Эстонии за их принудительный, а также рабский труд на территории Российской Федерации и за необоснованно конфискованное имущество и ценности.

УНИЧТОЖЕНИЕ ЭСТОНСКИХ ПОСЕЛЕНИЙ В РОССИИ

При укреплении власти коммунистов и их вождя Сталина, начиная с 20-х годов, а особенно в конце 30-х годов, в России были заметны проявления с марксизмом смешанного великорусского имперского шовинизма. В России до 1934-1938 годов были закрыты школы, культурные учреждения, издания прессы на языках национальных меньшинств. В 1924 году в СССР работали 182 эстонские школы в крупных населенных пунктах эстонцев. Проживающие в России немцы, поляки, финны, эстонцы, латыши, литовцы и другие малые нации подвергались преследованиям, арестам, расстрелам и депортации с признаками геноцида. Из проживающих на территории бывшей царской России около 200 000 эстонцев на территории Российской Федерации было в 1926 году 154 666 эстонцев, в 1939 году 130 000 и в 1989 году осталось 46000 эстонцев [Эстонская энциклопедия, 1998, 10, стр. 304].

Например, в ночь на 28 июля 1938 года в эстонской деревне Ново-Эстонка Красно-дарского края (недалеко от горы Эльбрус) работниками НКВД были арестованы 95 мужчин и 1 женщина. Из 423 жителей или в 115 семьях этой деревни осталось всего 5 трудоспособных мужчин. В переписке с родными были только четверо из арестованных и двое, отбыв свой срок, вернулись домой больными и скоро умерли. Многие из них были расстреляны 4 октября 1938 года. В соседней деревне Банатов судьба эстонских мужчин была такой же: все трудоспособные мужчины были арестованы также 28 июля 1938 года за одну ночь. До 1990 года от этих арестованных ни одного письма не поступило. Уже в 1929 году в деревне Ново-Эстонка 6 семей и деревне Банатов 2 эстонские семьи были объявлены кулаками, т.е. главы семей были арестованы, семьи выгнаны из домов, имущество конфисковано. Семьи должны были искать новое место жительства далеко от бывшего дома. В 1933 году арестовали эстонцев за «собатаж» [Гильда Саббо. Гибель. – Таллинн, Олион, 1990, 80 стр., илл., на эстонском языке].

В трех книгах «Ленинградский мартиролог 1937-1938. Тома 1, 2 и 3/ С.-Петербург 1998», по 574-638 страниц списков казненных. Из них 7,8% - эстонцев; русские составляли лишь 40,8%; поляков было 24,5%; финнов - 6,4%; белорусов - 5%; евреев - 4,4%; немцев – 2,9%; украинцев – 1,7%; карелов – 1,5%; литовцев – 0,9%; латышей – 0,8% и т.д. Всего в Ленинграде тайно расстреляли в 1937 году -18719 и в 1938 году 20769 или суммарно 39488 человек по политическим обвинениям и похоронены они на тайном Левашовском кладбище и др. Следовательно, среди них должно быть более 3000 эстонцев (~7,8%) из деревень и городов Ленинградской области. Однако расстреливали и в других городах: в Новгороде, Боровичах, Пскове, Лодейном Поле, в Мурманске и в лагерях. Эстонцев арестовывали и казнили во многих случаях по национальному признаку, по анкетным данным. Подобные тайные кладбища КГБ также в Бытове под Москвой, Куропаты под Минском, Быковня под Киевом и другие.

Кроме вышеизложенных данных в регистре репрессированных лиц Эстонского союза противозаконно репрессированных Мemento первоначально собраны из архива КГБ Эстонии личные данные более 800 эстонцев, преимущественно расстрелянных до Второй мировой войны, которые проживали ранее в России.

2 июля 1937 года политбюро ЦК ВКП(б) приняло решение о проведении широко-масштабной «операции по репрессированию бывших кулаков, активных анти-советских элементов и уголовников». Одновременно в стране развернулась массовая операция против «шпионов и диверсантов». Так называемые «немец-кий», «польский», «харбинский» секретные оперативные приказы НКВД предписывали составление расстрельных списков «шпионов» на местах и их последующее утверждение московской «двойкой» – Комиссией НКВД и Прокуратуры СССР.

Кавказских эстонцев подозревали кроме шпионажа еще и в том, что они готовят вооруженное выступление против советской власти, что из Эстонии им для этого доставляют самолетами вооружение. Из-за высокого уровня жизни трудолюбивых

эстонцев соседи подозревали, что у них более плодородная почва. Эстонцам предлагали уехать с чужой земли и убраться на свою родину.

ОГРАБЛЕНИЕ РОССИЕЙ ЭСТОНИИ

Во время Первой мировой войны из Эстонии в Россию эвакуировали основное оборудование многих промышленных предприятий и культурные ценности Эстонии. До последнего времени на Урале, на Севере и Юге России, около Москвы работали крупные судостроительные, машиностроительные, целлюлозно-бумажные и другие заводы, основанные на базе эвакуированного из Эстонии оборудования и пущенные в эксплуатацию с помощью эвакуированных из Эстонии специалистов.

В соответствии с Тартуским мирным договором 1920 года между Россией и Эстонией, эвакуированное из Эстонии оборудование и ценности должны были быть возвращены Эстонии, но эти положения Мирного договора о возвращении материальных и культурных ценностей не были выполнены Российской стороной. Ценнейшие экспонаты художественного музея Тартуского университета до настоящего времени составляют основное богатство известного областного музея в городе Воронеже в центре России, несмотря на неоднократные требования Эстонии вернуть экспонаты Тартускому университету.

После оккупации Эстонии 17 июня 1940 года и в начале Второй мировой войны Постановлением ЦК ВКП(б) и СНК СССР от 27 июня 1941 года «О порядке вывоза и размещения людских контингентов и ценного имущества» было вывезено из Эстонии на Восток оборудование крупных предприятий различных отраслей промышленности, а сами эти предприятия были разрушены. Документация о вывезенном оборудовании предприятий сохраняется в фондах Национального архива Эстонии.

Сразу после оформления незаконной инкорпорации Эстонии в состав СССР в Москве 06.08.1940 года началось ограбление и уничтожение материальных ценностей Эстонской Республики:

- СССР присвоил эстонские золотые и валютные фонды, активы и пассивы в зарубежных банках и во всех банках на территории Эстонии.
- Все заграничное имущество Эстонской Республики в посольствах, представительствах вместе со зданиями и землей и т.д. перешло в собственность СССР.
- Государственный резерв зерна на 3-4 года, стратегические и прочие запасы различных материалов (металлов, химикатов, лекарств, жидких топлив и др.) вывозили в Россию.
- Центральные банки СССР изымали из банков Эстонии все акции и большую часть денежных сбережений граждан Эстонии, что является грубейшим нарушением Венской конвенции 1978 года и Конвенции о правопреемстве в других областях.

- После начала войны между Германией и СССР в июне 1941 года вывоз материальных ценностей из Эстонии в Россию увеличился многократно и кроме того, по приказу Сталина и кровавыми руками членов истребительских батальонов начали применять тактику опустошения (devastating), выжигания территории.
- Отступающие красноармейцы и бойцы истребительских батальонов без военной необходимости сжигали дома, крестьянские хозяйства, хутора, целые деревни, промышленные здания и убивали мирных гражданских лиц, включая детей и подростков, сжигали их вместе с жилыми домами, что квалифицируется военным преступлением.
- Было вывезено из Эстонии в Россию или уничтожено на месте более 225 000 крупного рогатого скота и более 52 000 лошадей.
- Сельскохозяйственные постройки были уничтожены на 3247 хуторах, из них 2200 хуторов уничтожили полностью.
- Суммарно было уничтожено в городах и селах 13 054 зданий, из них 41 церковь, 18 школ, 102 общественных здания (клубы и т.д.), 42 здания местных органов власти совместно с их архивами.
- Коммунисты ограбили и сожгли также Орусский замок президента республики, то есть прекрасную, капитально построенную летнюю резиденцию президента Эстонии, взорвали радиостанцию в Тюри, многие промышленные предприятия и т.д.

Вторая советская оккупация

Подготовка ко второй советской оккупации 1944 года началась бомбардировкой советской авиацией 06.03.1944 города Нарвы до полного разрушения всего города. Несколько дней спустя 09.03.1944 бомбардировали город Таллинн, в котором практически не было немецких войск и противовоздушной обороны. Было уничтожено ~30% от жилых зданий города Таллинна без военной необходимости. Русские (советские) воздушные военные силы разбомбили в Эстонии еще в существенной степени города Тарту, Йыхви, Раквере и Тапа также без военной необходимости, то есть совершили военные преступления.

ЧИСЛЕННОСТЬ РЕПРЕССИРОВАННЫХ

Общая численность репрессированных коммунистами жителей Эстонии оценивается суммарно по всем категориям репрессий 274 000-300 000 человек, минус 10-15% из-за повторения имен в результате многократных репрессий. То есть репрессирована была третья часть населения Эстонии. В электронном регистре по состоянию на июнь 2000 года было 133910 комплексных записей персональных данных репрессированных лиц Эстонии. Составление поименных регистров с персональными данными репрессированных для их идентификации продолжается. Списки репрессированных лиц Эстонии пока опубликованы в трех книгах. В этих

книгах персональные данные репрессирования и номера личных дел из архива КГБ для 35 000 арестованных и для 30 000 депортированных, [смотрите список приложенных обвинительных материалов].

МАТЕРИАЛЬНЫЙ УЩЕРБ

Материальный ущерб, нанесенный государству и жителям Эстонии советской (СССР) оккупацией впервые подсчитан комиссией Академии Наук Эстонии под руководством академика Юхана Кахк`а. Отчет этой комиссии опубликован в 1991 году на английском языке и передан в Трибунал 14.06.2000 года в Вильнюсе. Выводы этой книги, то есть страницы 82-83-84 прошу считать составной частью данного Обвинения.

Результаты первого (в 1991 году) подсчета этого материального ущерба дополнены и уточнены Государственной комиссией по исследованию репрессивной политики оккупационных режимов в Эстонии. Эта комиссия под руководством профессора Велло Сало и Пееп Варью оценивали и определили ущерб по 6 пунктам исследования в сумме более 172 миллиардов долларов США [см. Приложение].

Дополнительно к 172 миллиардам долларам США советская коммунистическая оккупация, коммунистическая партия и власть уничтожили в Эстонии около 26 миллионов книг и около 4 миллионов годовых комплектов журналов и газет по спискам так называемой «запрещенной» коммунистами литературы на общую сумму 333 миллионов долларов США [данные А. Лыхмус], чем нанесли невосполнимый ущерб эстонской национальной культуре.

К вышеизложенному ущербу необходимо добавить стоимость потерь в эксплуатации лесного хозяйства: в период 1960-1990 годы Эстония потеряла 11-и годовую продукцию наших лесов (данные В. Сало).

ЮРИДИЧЕСКАЯ БАЗА ОБВИНЕНИЯ ЭСТОНИИ

Требования Эстонии на основе законодательных актов Международного права приведены на английском языке на страницах 327-339 приложенной книги автора Энн Сарв «Правде противостоять никто не сможет. Чаяния Эстонии и международного право», 1997. Юридическая база претензий и обвинений трех Прибалтийских государств и Украины во многом совпадает. Обвинения Румынии, Молдавии, Белоруссии, Болгарии, Венгрии, Албании и Чехословакии имеют много аналогичных пунктов.

ЗАКЛЮЧИТЕЛЬНО СЛОВО

1. Компартия Эстонии никогда не была самостоятельной суверенной организацией, а фактически была составной частью КП СССР и покорно выполняла все указания своих хозяев в Москве. Поэтому КП Эстонии является также

ответственной в соответственном объеме за все преступные действия ЦК КПСС, совершенные против человечества, военные преступления, преступления против мира и в геноциде против жителей и государства Эстонии.

2. Одобряю все резолюции, заявления, обращения и апелляции настоящего Трибунала и прошу Трибунал опубликовать также и в дальнейшем смелые и деловые выводы или заключения, которые можно было бы использовать практически в целях ограничения амбиций людей, поддерживающих все еще коммунистическую идеологию.
3. Желаем, чтобы материалы настоящего Трибунала были бы опубликованы не только на литовском и английском языках, но и на русском языке, чтобы не обижать великую русскую нацию и их язык.
4. Желаем следующего Трибунала не на общественной, а на правительственной основе с Международным утверждением в ООН.

На основе вышеизложенного **О Б В И Н Я Е Т С Я**

Коммунистическая партия Советского Союза (РСДРП, ВКП(б), КПСС), включая ее филиал в Эстонии и Комитет государственной безопасности совместно с предшественниками (КГБ)

в том что создали классовую, антинациональную и антигуманную идеологию и довели эту идеологию до преступной направленности, монополично возглавили государство и правительство, то есть создали тоталитарный режим и посредством этого совершили против Эстонского государства и его народа следующие преступления:

1. КПСС и КГБ построили и укрепили монопольный коммунистический тоталитарный режим власти посредством жестоких репрессий и страха, запретили и уничтожили все другие политические партии в Эстонии, физически уничтожили практически всю бывшую политическую элиту Эстонии.
2. Уничтожили эстонские национальные поселения по всей России и ликвидировали культурную деятельность на эстонском языке особенно около границ Эстонии.
3. Оккупация Эстонии Советским Союзом 17 июня 1940 года была преступлением против мира – попытка начать агрессивную войну, которая осталась незаконченной только из-за отсутствия военного сопротивления Эстонской Республики.
4. Уничтожили физически более 49 500 эстонцев в результате террора, депортировали в Россию более 55 000 эстонцев по признаку их имущественного состояния и антикоммунистических убеждений.

5. В результате реальной угрозы коммунистических репрессий более 100 750 эстонцев, в том числе большая часть деловых предприимчивых людей и эстонской интеллигенции покинули Родину и переехали в западные страны: Швецию, Германию, Финляндию.
6. В боевых действиях Второй мировой войны Красной и позднее Советской армией, преимущественно без военной необходимости, было убито 24 100 эстонцев.
7. Ликвидировали более половины священнослужителей, закрыли почти все костелы, синагоги и церкви, разрушили 41 церковь, в крупных размерах конфисковали и разграбили церковное имущество, т.е. совершили преступление против человечности, предусмотренное пунктом «б» статьи 6 Устава МВТ.
8. Убили, арестовали или вытеснили из Эстонии, угрожая реальной опасностью репрессий до 80% бывшего интеллектуального потенциала нации, т.е. совершили преступление геноцида, предусмотренное пунктом «а» статьи 2 Конвенции о предупреждении преступлений геноцида и наказания за него (от 09.12.1988 года).
9. Депортировали и вывозили арестованными на основе политических, религиозных и социальных признаков с территории Эстонии, а также вынуждали эмигрировать в зарубежные страны с реальной опасностью репрессий порядка 190-210 тысяч эстонцев. Организованно на льготных условиях поселили на территории Эстонии значительно большее количество лиц коренных национальностей СССР (в основном русских), чем насильственно изменили этнический состав оккупированной Эстонии, т.е. совершили преступление предусмотренное статьей 49 IV Генфской конвенции.
10. Установили тоталитарную цензуру, проверяли переписку и прослушивали телефонные разговоры.
11. Распространяли неверные объяснения исторических событий в Эстонии.
12. Советская оккупационная власть и коммунистическая партия организовали уничтожение в Эстонии около 26 миллионов книг и около 4 миллионов годовых комплектов журналов и газет по спискам так называемой «запрещенной» литературы на общую сумму 333 миллионов долларов США.
13. В существенной степени вытеснили эстонский язык, чем отрывали последующие поколения от духовной культуры предков, т.е. совершили преступление этноцида.
14. Создали репрессивную структуру, которая в масштабах всей Эстонии широко применяла жестокие пытки и издевательства и этим подвергла нацию невосполнимому моральному и психическому урону, т. е. совершили преступление, предусмотренное Конвенцией против пыток и других жестоких, бесчеловеч-

ных или унижающих человеческое достоинство видов обращения и наказания, от 10.12.1984 года.

15. Превратили труд граждан Эстонии в принудительный, а труд арестованных и многих депортированных даже в рабский труд, чем нарушили Конвенцию №29 «О принудительном или обязательном труде» от 28. 07.1980 года
16. Совершили крупные колониальные преобразования экономики и промышленности Эстонии, в результате чего возникли большие трудности экономического порядка после восстановления независимости Эстонии.
17. КПСС и КГБ причинили советской коммунистической оккупацией материальный ущерб государству и жителям Эстонии по 6 пунктам приложенного документа на сумму более 172 миллиардов плюс 333 миллиона (за уничтоженную литературу, п.12) долларов США.

На основе перечисленных преступлений и руководствуясь Уставом и правилами процесса Вильнюсского Международного Общественного Трибунала,

П Р О Ш У

- А Признать преступным тоталитарный коммунистический режим Советского Союза и коммунистическую идеологию.
- Б Признать преступными Комитет государственной безопасности совместно с предшественниками (КГБ) и руководящий состав Коммунистической партии Советского Союза (РСДРП, ВКБ(б), КПСС), включая руководящий состав ее филиала – Коммунистической партии Эстонии.
- В Призвать правительство Российской Федерации, как правопреемницу Советского Союза, решить вопрос о возмещении материального и морального ущерба, нанесенного тоталитарным коммунистическим режимом Советского Союза государствам и жителям этих стран, которые пострадали в результате незаконных и преступных действий со стороны Советского Союза.
- Г Призвать страны, где были совершены преступления против мира, военные преступления, преступления против человечности и преступления геноцида, привлечь к уголовной ответственности виновных лиц и предать их суду на рассмотрение в государствах, где были совершены преступления этой категории, или на рассмотрение Международного Трибунала.

Прошу учесть, что действие Конвенции о геноциде от 09.12.1948 года применяется к представителям государственных властей и частным лицам и в том случае, если преступления геноцида не представляют нарушения внутреннего законодательства СССР.

Срок давности привлечения КПСС к уголовной ответственности не применяется к совершенным ей военным преступлениям и преступлениям против человечности в силу статьи 1 Конвенции о неприменимости срока давности к военным преступле-

ниям и преступлениям против человечества от 26.11.1968 года (ратифицирована решением Верховного Совета Эстонской Республики 26.09.1991 г. и ПВС СССР 11.03.1969 г.).

Пусть Ваше решение, господа судьи настоящего Трибунала, будет триумфом человечности, справедливости и законности.

Общественный обвинитель Эстонии, представитель организации бывших репрессированных "Memento", доцент Лео Ёйспуу /Leo Õispuu/

06.09.2000 года, гор. Вильнюс

СПИСОК ПРИЛОЖЕННЫХ ОБВИНИТЕЛЬНЫХ МАТЕРИАЛОВ

Эти материалы передали Трибуналу свидетель Март Никлус № [3 и 4] 12.06.2000 г., свидетельница Хильда (Гильда) Саббо № [7.1-7.4] 13.06.2000 г. и обвинитель Лео Ёйспуу № [1] 06.09.2000 г., № [2] 14.06.2000 г., № [5] 14.06.2000 и № [8] 06.09.2000 г.

1. Энн Сарв. Правде противостоят никто не сможет. Чаяния Эстонии и международное право. Тарту, 1997. 390 с. На эстонском языке. Выводы на стр. 327-339 на английском языке и список литературы.
2. World war II and Soviet Occupation in Estonia: A Damases Report. Commission of the Supreme Soviet of the Estonian SSR. Commissions Chairman (академик) Juhan Kahk. – 1991, 90 p. – 9. Conclusions p.82-84 and Reference 1...46.
3. Political Arrests in Estonia 1940-1988 (§58). Volume 1. Compiled and edited by Leo Õispuu. – Tallinn, 1996, 878 pages, illustr. Registers of the 20164 arrested. – Приведены номера личных дел из архива КГБ почти для всех арестованных. Книга на эстонском и английском языках.
4. Political Arrests in Estonia under Soviet Occupation. Volume 2. Compiled by Leo Õispuu. – Tallinn, 1998, 872 pages, illustr. Registers of the 15001 arrested. – Приведены номера личных дел из архива КГБ почти для всех арестованных. Книга на эстонском и английском языках.
5. Deportation from Estonia to Russia. Deportation in March 1949. Book 5, part 2. Compiled by Leo Õispuu. – Tallinn, 1999, 736 pages, illustr. The total number of the personal files is 29858 according to the heads of the families in alphabetical order. – Приведены номера семейных дел из архива КГБ почти для всех депортированных. Книга на эстонском и английском языках.
6. Лео Ёйспуу. О регистрационных книгах лиц Эстонии, репрессированных в 1940-1988 годах. Текст выступления на Вильнюсском Международном Конгрессе 12-14 июня 2000 года. На русском и английском языках, суммарно 4 стр. текста и 7 стр. иллюстраций.
7. Хильда Саббо

- 7.1. Невозможно молчать, 1 часть. – Таллинн, 1996, 824 стр.
- 7.2. Невозможно молчать, 2 часть. – Таллинн, 1996, 825-1327 стр.
- 7.3. Невозможно молчать, 3 часть. – Инвентаризация Эстонии. Таллинн, 1998, 816с.
- 7.4. Невозможно молчать, век насилия, 4 часть. – Таллинн, 1999, 770 стр.

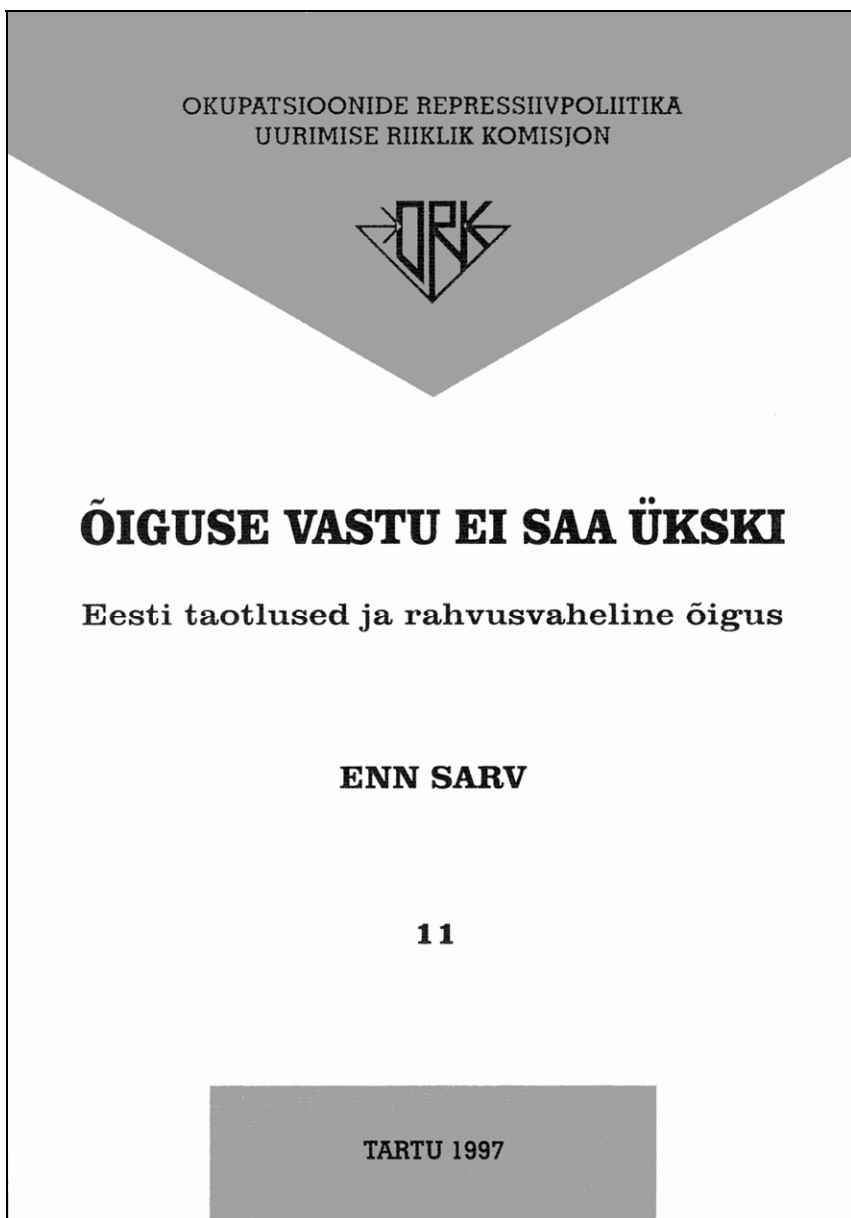
В этих четырех книгах копии документов КГБ, центральных органов партии и правительства по тематике репрессирования. Обычно эти документы с грифами «Секретно», «Совершенно секретно» и «Совершенно секретно и большой важности» получены из московских архивов и отсутствуют в большой мере в архивах Эстонии. Документы, т.е. их копии, преимущественно на русском языке.

- 8. О причиненном Эстонской Республике ущербе оккупацией Советского Союза, Авторы Пееп Варью и Велло Сало, соавторы Л. Ыйспуу и В. Виркус от 20.07.2000 года. 2 страницы на эстонском языке.

Таллинн 25.09.2000 г.

Л. Ыйспуу

Enn Sarv. Õiguse vastu ei saa ükski. Eesti taotlused ja rahvusvaheline õigus. Tartu, 1997, 336 lk.

Eesti süüdistusele lisatud materjalid, nr. 1, vt. lk. 173.

Sisukord

1. Sissejuhatus	9
1.1. Eesti riikluse eesmärgid	9
1.2. Mida autor taotleb	11
2. Rahvusvahelise õiguse olemusest	17
2.1. Rahvusvahelised lepingud	17
2.2. Soovitava iseloomuga dokumendid	18
2.3. Rahvusvaheline tavaõigus	20
2.4. ÜRO eesmärgid ja nende taotlemise vahendid	21
2.5. ÜR Harta üldkohustuslikud põhimõtted	23
3. Nõukogude okupatsioon Eestis	27
3.1. Eesti staatus rahvusvahelise õiguse järgi	27
3.2. Okupeerimise käik	35
3.3. Okupatsioonikorra struktuur	47
3.4. Rahvaste enesemääramisõigus ja Eesti riigi järjepidevus ..	54
3.5. Eesti Vabariigi presidendi ja valitsuse juriidiline kontinuuteet	60
4. Ülevaade okupantide rahvuspoliitikast Eestis	65
4.1. Okupantide eesmärgid ja meetodid	65
4.2. Vägivaldne genotsiid ja sõjaroimad 1940–1955	67
4.3. “Pehme” genotsiid ja rahvuslik segregatsioon 1940–1989 .	77
4.4. Põliselanikkonna diskrimineerimine 1940–1989	83
4.5. Venestamine	91
5. Inimõiguste rikkumise hüvitamisest	94
5.1. Üksikisiku õiguste kaitsmisest	94
5.2. Inimkoosluste õigustest ja nende kaitsmisest	99
5.3. Diskrimineerimisvastane konventsioon	102
5.4. Apartheidi ja rassilise segregatsiooni hüvitamisest	108

Eesti süüdistusele lisatud materjalid, nr. 1.

6. Inimsusevastased ja sõjakuriteod	111
6.1. Karistamise põhimõtted ja aegumatuskonventsioon	111
6.2. Inimsusevastased kuriteod	117
6.3. Nõukogude apartheid ja selle iseärasused	124
6.4. Sõjakuriteod	128
7. Aegumatud kuriteod Eesti kriminaalõiguses	139
7.1. Üldisi põhimõtteid	139
7.2. Inimsusevastaste kuritegude karistamise võimalustest	142
7.3. Sõjakuritegude karistamise võimalustest	150
7.4. Karistusi raskendavad ja kergendavad asjaolud	157
8. Eesti riigi taastamine ja järjepidevus	161
8.1. Sündmustik kuni taasiseseisvumiseni	161
8.2. Järjepideva Eesti riigi taastamine	170
8.3. Idanaabri suhtumine ja Tartu rahuleping	177
8.4. Suhete aluste leping kui Tartu rahulepingu tunnustus	182
9. Välismaalased ja vähemusrahvused	187
9.1. Venemaa nõuded ja nende juriidiline hinnang	187
9.2. Välismaalaste õigused	194
9.3. Kodakondsusetute ja vähemusrahvuste õigused	206
9.4. Välismaalaste tegelik olukord	216
9.5. Euroopa poliitika Eestis ja mõned järeldused	222
10. Mis on Eestis valesti või tegemata	237
10.1. Õigusriik, demokraatia ja Eesti maine maailmas	237
10.2. Nõukogulik pärand Eestis	247
10.3. Okupantide kohtlemisest	253
10.4. Kollaborantide probleemist	259
10.5. Kuidas ja kui palju karistada	266
10.6. Kuidas kindlustada eesti rahvuse säilimine	273
Allikaviiteid ja märkusi	291
Summary	327

World war II and Soviet Occupation in Estonia: A Damases Report. Commission of the Supreme Soviet of the Estonian SSR. Commissions Chairman (академик) Juhan Kahk. – 1991, 90 p. – 9. Conclusions p.82-84 and Reference 1...46.

The title is presented in a stylized, hand-drawn font. 'WORLD WAR II' is in large, bold, blocky letters. 'and Soviet Occupation in Estonia:' is in a smaller, bold, sans-serif font. 'A Damases Report' is in a large, bold, blocky font, similar to the first line, but with a slightly more irregular, hand-drawn feel. The entire title is enclosed in a thin black rectangular border.

**WORLD
WAR II**
**and Soviet
Occupation
in Estonia:**
**A Damases
Report**

Eesti süüdistusele lisatud materjalid, nr. 2, vt. lk. 173.

Contents

Foreword	7
----------------	---

Evaluation of the events of 1940

Report by the Estonian Academy of Sciences Commission on the events of 1940 in Estonia: September 12, 1989	11
Report by the USSR Congress of People's Deputies Commission on the evaluation of the political and legal aspects of the 1939 Non-Aggression Treaty between the USSR and Germany: August-September, 1989 ...	13
Report by the Estonian SSR Supreme Soviet Commission on the historical and legal evaluation of the events of 1940 in Estonia: September 25, 1989	15
Speech by Arno Kõrna, Chairman of the Commission evaluating the events of 1940, to the Estonian SSR Supreme Soviet: November 8, 1989	18
Decision by the Estonian SSR Supreme Soviet on the historical and legal evaluation of the events of 1940 in Estonia: November 12, 1989	25
Resolution by the USSR Congress of People's Deputies on the political and legal evaluation of the 1939 Soviet-German Non-Aggression Treaty: December 24, 1989	27
Conclusions by the Commission for evaluating the consequences of the events of 1940 in Estonia: February 21, 1990	29

The Commission's report

1. Population losses	33
2. Demographic processes in Estonia	42
3. Environmental damage	48
3.1. The land	48
3.2. The forests	50
3.3. Surface water	50
3.4. Small islands	51
4. Damage to natural resources	52
4.1. Oil shale mining and usage	53
4.2. Phosphorite: mining and processing	56
4.3. Natural building materials	57
4.4. Ground water: Waste and pollution	58
5. Economy	59
5.1. War damages	59
5.2. Agriculture	61
5.3. Industry	63
5.4. Results of Soviet economic development	67
6. Quality of life	70
6.1. The technical standard in the service sector	70
6.2. Consumption patterns	72
7. Culture	76
7.1. People working in the sphere of culture	76
7.2. Education	77
7.3. Cultural property	77
8. The Estonian language	80
9. Conclusions	82
References	83

Towards independence

Declaration regarding the national independence of Estonia: February 2, 1990	87
Decision by the Estonian SSR Supreme Soviet regarding preparations for the national independence of Estonia: February 23, 1990	90

Eesti Represseeritute Registri Büroo (ERRB)
Eesti Arhiiviamet
Riigiarvutuskeskus
Eesti Õigusvastaselt Represseeritute Liidu *MEMENTO*
Teabe- ja ajalootoimkond

Represseeritud isikute registrid (RIR)
RAAMAT 1

**POLIITILISED ARRETEERIMISED
EESTIS
1940–1988 (§58)**

KÕIDE 1
Koostanud ja toimetanud Leo Õispuu

Tallinn, 1996

**POLIITILISED
ARRETEERIMISED
EESTIS**
1940-1988
**POLITICAL
ARRESTS
IN ESTONIA**

1

Eesti süüdistusele lisatud materjalid. nr. 3, vt. lk. 173.

SISUKORD

Sissejuhatus	A1
1. Lühendid ja paragrahvid	B1
2. KGB-dokumendid & fotod	C1
3. Statistiline ülevaade	D1
4. Isikuandmed nimede alfabeetilises järjekorras	1
5. Register kohanime järgi	635
6. Register kinnipidamiskohtade järgi	725
Suuremad kinnipidamiskohad	754
7. Autorid	755

CONTENTS

<i>Introduction</i>
<i>1. Abbreviations and Articles</i>
<i>2. KGB-Records & Photos</i>
<i>3. Statistical Overview</i>
<i>4. Personal Data (Alphabetical Order)</i>
<i>5. Register by Place Names</i>
<i>6. Register by Prison Camps and Jails</i>
<i>Major Sites (Prison Camps and Jails)</i>
<i>7. Authors</i>

Eesti süüdistusele lisatud materjalid. nr. 3.

Eesti Represseeritute Registri Büroo (ERRB)
Eesti Riigiarhiiv
Riigiarvutuskeskus
Tallinna Tehnikaülikooli STI
Eesti Õigusvastaselt Represseeritute Liit *MEMENTO*

Represseeritud isikute registrid (RIR)
RAAMAT 2

NÕUKOGUDE OKUPATSIOONIVÕIMU POLIITILISED ARRETEERIMISED EESTIS

KÕIDE 2
Koostanud Leo Õispuu

**POLIITILISED
ARRETEERIMISED
EESTIS**

1940-1988

**POLITICAL
ARRESTS
IN ESTONIA**

2

Tallinn, 1998

Eesti süüdistusele lisatud materjalid. nr. 4, vt. lk. 173.

SISUKORD

Sissejuhatus	A1
Sissejuhatus alaosa	A2
1. Lühendid ja paragrahvid	B1
2. KGB dokumendid & fotod	C1
Fotod enne arreteerimisi	C2
KGB dokumendid	C18
Vangifotod	C33
3. Statistiline ülevaade	D1
4. Isikuandmed nime alfabeetilis järjekorras	1
5. Register kohanime järgi	603
“Memento” volikogu	718
6. Register kinnipidamiskohtade järgi	719
Suuremad kinnipidamiskohad	737
ERRB kollektiiv	738
7. Autorid	739
ERRB väljaannete seeria	743

CONTENTS

<i>Introduction</i>
<i>Subparts of the Introduction</i>
<i>1. Abbreviations and Articles</i>
<i>2. KGB Records & Photos</i>
<i>Photos before Arrests</i>
<i>KGB Records</i>
<i>Prisoner Photos</i>
<i>3. Statistical Overview</i>
<i>4. Personal Data (Alphabetical Order)</i>
<i>5. Register by Place Names</i>
<i>“Memento” Council</i>
<i>6. Register by Prison Camps and Jails</i>
<i>Major Sites (Prison Camps and Jails)</i>
<i>Staff of ERPRB</i>
<i>7. Authors</i>
<i>ERPRB Series of Publication</i>

Eesti süüdistusele lisatud materjalid. nr. 4.

Eesti Represseeritute Registri Büroo (ERRB)
Rahvusrhiiv (endine Eesti Riigiarhiiv)
AS Andmevara (endine Riigiarvutuskuskeskus)
Tallinna Tehnikaülikooli STI
Liit MEMENTO

Represseeritud isikute registrid (RIR)
RAAMAT 5

KÜÜDITAMINE EESTIST VENEMAALE MÄRTSIKÜÜDITAMINE 1949

2. OSA
Koostanud Leo Õispuu

Tallinn, 1999

**KÜÜDITAMINE
EESTIST
VENEMAALE
1949
DEPORTATION
FROM ESTONIA
TO RUSSIA**

5

Eesti süüdistusele lisatud materjalid. nr. 5, vt. lk. 173.

SISUKORD / CONTENTS

	Lk. Page	
1. SISSEJUHATUS NIMEREGISTRILE	5	INTRODUCTION TO THE NAME REGISTER
1.1. Nimeregistri algandmed	6	<i>Original Data in the Name Register</i>
1.2. Märtsiküüditatute toimikutest	6	<i>Files of the Deported in March</i>
1.3. ENSV Siseministeeriumi küüditamiste üldnimekiri	9	<i>General List of the Deportations of the ESSR Ministry of Internal Affairs</i>
1.4. Natsionalistide ehk rahvuslaste allikandmetest	11	<i>Sources of Nationalists</i>
1.5. Kasutatud kirjandus	13	<i>Bibliography</i>
2. LÜHENDID, PARAGRAHVID JA ALLIKAD	15	ABBREVIATIONS, PARAGRAPHS AND SOURCES
3. ISIKUANDMED PEREKONNAPEADE NIMEDE TÄHESTIKULISES JÄRJEKORRAS	21	PERSONAL DATA OF THE FAMILY HEADS IN ALPHABETICAL ORDER
4. AUTORID, ANDMETE KOGUJAD JA TÖÖTLEJAD	727	AUTHORS, DATA COLLECTORS AND PROCESSORS
VÄLJAANNETE SEERIA	734	SERIES OF PUBLICATIONS

Eesti süüdistusele lisatud materjalid. nr. 5.

About Register Books of the Estonian Repressed Persons 1940–1988

Leo Õispuu

Estonia, Memento

Eesti süüdistusele lisatud materjalid. nr. 6, vt. lk. 174.

О РЕГИСТРАЦИОННЫХ КНИГАХ ЛИЦ ЭСТОНИИ, РЕПРЕССИРОВАННЫХ В 1940-1988 ГОДАХ

Как известно, существенной частью репрессивной политики советских оккупационных властей было репрессирование граждан. Одним из способов увековечить память об этом является составление списков с короткими данными о всех тех гражданах, которые были так или иначе репрессированы – для того, чтобы такие преступления уже никогда больше не повторились. Эстонскому бюро регистрации репрессированных, которое работает, начиная с 1989 года, при Эстонском союзе противозаконно репрессированных «Мементо», как раз и была поставлена задача составить поименные списки жертв и всех репрессированных, чтобы выявить сущность и объем политики геноцида советской оккупационной власти во главе с коммунистической партией в Эстонии. Поименные списки или регистры должны были уточнить ранее предварительно общими методами определенные человеческие потери Эстонии в 1940–1988 годах.

При нормальной работе группы сотрудников эстонского бюро регистра репрессированных количество записей персональных данных в регистре увеличивается до 15000 новых записей в год. Намечено достичь уровня 274000–300000 записей данных репрессированных лиц в этом регистре, т.е. уровня четверти численности населения Эстонии.

В этом регистре 8 июня 2000 года было 133910 комплексных записей персональных данных. Записи регистра составлены на одного человека, на один акт репрессии (заключение в тюрьму, или ссылка, или ...) при получении исходных данных из одного или нескольких источников. Запись содержит до 20 параметров (фамилия, имя, отчество, дата рождения, место рождения, образование, профессия, место жительства, место ареста, и т.д.) для идентификации лиц и для анализа процессов репрессии. Параметры в записи регистра приведены в определенной последовательности и обычно в сокращенном виде. Объем этого электронного регистра репрессированных превышает 35 мегабайтов.

Комиссия Верховного Совета Эстонской Советской Социалистической Республики во главе с академиком Юханом Кахком оценила экономические, политические и социальные последствия советской аннексии 1940 года Эстонии в целом. Комиссия Ю. Кахка работала в 1989-1990 годы и продолжила работу более ранней комиссии (комиссии академика А. Кээрна, и др.), которая изучала события 1940 года в Эстонии в свете их исторического и законного аспектов. В отчетной книге комиссии академика Ю. Кахка приведена общая характеристика человеческих потерь Эстонии [1]. В итоге комиссия отмечает следующее: в результате сталинского террористического режима, введенного в 1940 году, население Эстонии понесло большие человеческие потери, чем за весь период военных действий Второй мировой войны. Эстония потеряла более одной пятой части своего населения (49500 жертв террора, 24100 человек были убиты на войне, плюс 139400 человек – это те, кто сбежали от реальной угрозы репрессий за границу или остались восточнее Печеры и Нарвы вне территории Эстонии; это те территории, которые были противозаконно переведены в состав России).

Главу «Потери населения» в книге на английском языке [1] составил Арво Куддо. Его работу развивали далее Лео Тальве в 1991 году [2, 3] и Эне Тийт в 1993 году [4]. По данным [2, 3, 4] результаты различных актов касательно населения со стороны оккупационных властей 1940–1991 годах можно разделить на 12 категорий репрессий с общим количеством «один акт репрессии в отношении одного человека» в сумме 274000 [2] записей для регистра репрессированных. К этому числу 274000 нужно добавить лиц из базы данных «Репрессированные конфискацией имущества» и общее количество репрессированных достигает 300 тысяч или 30% от численности эстонцев.

Все персональные данные в базах данных электронного регистра могут быть дополнены и исправлены. Общая база данных репрессированных используется для выдачи информации, для анализа сущности процессов репрессий и для комплектации регистрационных книг на эстонском и английском языках. Опубликованы следующие книги:

- Политические аресты в Эстонии в 1940-1988 (§58). Книга 1. Состав, Лео Ыйспуу. // Таллинн, 1996, 878с. илл. В регистре данные о 20164 арестованных
- Политические аресты в Эстонии при советской оккупации. Книга 2. Состав. Лео Ыйспуу. // Таллинн, 1998, 872с. илл. В регистре данные о 15001 арестованном, содержит и суммарный статистический обзор 1-ой и 2-ой книг, т.е. о 34710 политзаключенных.
- Ссылка из Эстонии в Россию. Массовая операция ссылки в марте 1949 года. Часть 2, книга 5. Состав. Лео Ыйспуу. // Таллинн, 1999, 736с. илл. Суммарное количество персональных записей включает 29858 лиц, которые приведены в регистре в алфавитном порядке по именам глав семейств.

- В процессе окончательной обработки находится книга №4 регистра репрессированных лиц с заглавием «Ссылка из Эстонии в Россию. Массовая операция ссылки в марте 1949. Часть 1, книга 4. Состав. Лео Ыйспуу. // Таллинн, 1999, 550с. илл. Эта книга содержит сопроводительное слово, введение, руководящие деятели «Меморто», сокращения, документы, фотографии, статистику, регистры имен ссыльных в алфавитном порядке по адресам в Эстонии, в алфавитном порядке адресов мест ссылки в Сибири.

В подготовке рукописи находятся книги №3 и №6, сделано примерно 60% работы:

- Политические аресты в Эстонии при советской оккупации. Книга 3. Состав. Лео Ыйспуу. // Таллинн, ориентировочно 2000 или 2001, 850с. илл. В книге будет общая статистика 1-ой, 2-ой и 3-ей книг. В книге будут приведены данные примерно о 15 тысячах политзаключенных и убитых.
- Ссылка из Эстонии в Россию. Массовая операция ссылки 14.06.1941 года и все ранее неопубликованные ссыльные. Книга 6. Данные примерно о 11...12 тысячах ссыльных.

Запланированы еще регистрационные книги №№7–12. Из них книга №7 будет посвящена борцам за свободу, то есть, главным образом, мобилизованным в немецкую армию (59000 человек) и лесным братьям (16000 человек).

Книга №8 будет посвящена мобилизованным в советскую (Красную) армию, которые были замучены в трудовых батальонах (это примерно 35000 человек).

Книга №9 будет посвящена 70000 лицам, бежавшим от реальной угрозы репрессий из Эстонии в Швецию, Германию, Финляндию и в другие страны.

Книга №10 будет посвящена советским политзаключенным, расстреленным и умершим в Сибири, архивные дела которых находятся в российских архивах и пока для нас не доступны (это примерно 10–15 тысяч человек).

Книга №11 будет посвящена жителям Эстонии, которые были репрессированы конфискацией имущества. Соответствующие электронные регистры находятся в нашем распоряжении, но до сих пор не обработаны.

Книга №12 будет посвящена репрессированным эстонцам, которые проживали в России в период, начиная с 1917 года. Эти данные находятся в архивах России. В нашем распоряжении есть данные репрессирования более 800 лиц, преимущественно расстрелянных. В нашем распоряжении есть также 3 книги: Ленинградский мартиролог 1937–1938. Том 1, 2, 3 со списками казненных. Среди них 7,8% эстонцев, а всего в Ленинграде расстреляли в 1937 и 1938 годах 40485 человек по политическим обвинениям. Людей арестовывали и казнили во многих случаях по национальному признаку (по анкетным данным) [5,6].

Приложены несколько иллюстраций с результатами обработки персональных параметров арестованных и ссыльных из регистрационных книг и из общего электронного регистра.

ЛИТЕРАТУРА

1. World War II and Soviet Occupation in Estonia. A Damages Report. Compiled and edited by Juhan Kahk. // Periodic Publishers. Tallinn, 1991, 91p.
2. Leo Talve. Repressioonide all kannatas pool Eesti elanikkonnast. // Rahva Hääl, 19.-23. oktoober 1991. a.
Лео Талве. От репрессий пострадала половина населения Эстонии.- Рахва Хяяль, 19-23 октября 1991 года.
3. Leo Talve. Elanike ja maa-alade kaotused Eestis 1939–1958. // Rahva Hääl, 13.06.1992. a.
Лео Талве. Потери населения и территории Эстонии в 1939–1958 годах. Рахва Хяяль 13.06.1992 г.
4. Ene Tiit. Eesti rahvastik ja selle probleemid I, II ja III. // Akadeemia, 1993 № 8, 9, 10.
Эне Тийт. Проблемы населения Эстонии I, II и III. // Академия, 1993 № 8, 9, 10.
5. Левашовское мемориальное кладбище. Администрация С.-Петербурга. Комиссия по восстановлению прав реабилитированных жертв политических репрессий. // С.-Петербург, 1999, изд. «Деан», ГПП «Печатный Двор», 16с., илл.
6. Ленинградский мартиролог 1937–1938. Том 3, ноябрь 1937 г. // С.-Петербург 1998, 638 с.

ABOUT REGISTER BOOKS OF THE ESTONIAN REPRESSED PERSONS 1940–1988

It is well known that repression of people was the essential part of the repression policy of the Soviet occupational power. One way to perpetuate the memory about it is by the compilation of the lists of all the persons (enhancing compact data), who had been repressed in one way or another, so that crimes like that would never be committed in the future. The Estonian Repressed Persons Records Bureau, which started its operation in 1989 at the Estonian Union of Illegally Repressed Persons Memento, was given the task to compile lists of the names of all the victims and the repressed persons in order to reveal the entity and scope of the genocide policy of the Soviet occupational power under the leadership of the Communist Party in Estonia. The aim of the lists or the registers was elaboration of Estonia's human loss in 1940–1988, which had earlier been determined by the provisional general methods.

Normally the working group in co-operation with the Estonian Repressed Persons Records Bureau supplement up to 15,000 entries of new personal data to the register annually. We hope to reach to 274,000–300,000 entries of personal data of the repressed persons in this register, i.e. ¼ of the population of Estonia.

There were 133,910 entries of complex personal data in the register on 8 June 2000. Entries into the register concern either a person or an act of repression (imprisonment or deportation etc.) on the basis of the appropriate data originating from one or several sources. An entry consists of up to 20 parameters (family name, first name, father's name, date of birth, place of birth, education, occupation, place of residence, place of arrest etc.) to enable the identification of the persons and to analyse the process of the repression. The parameters in the entries into the register are consecutive and mostly abbreviated. The capacity of the electronic general database of the Estonian repressed persons is over 35 megabytes.

The Commission of the Supreme Soviet of the Estonian Soviet Socialist Republic led by Academician Juhan Kahk evaluated the economic, political and social consequences of the Soviet annexation of Estonia on purpose. The Commission led by J. Kahk worked in the years 1989–1990 and it continued the work of the previous Commission led by A. Käärna et al, which highlighted the historical and legal aspects of the events in 1940 in Estonia. The general characteristics of the human losses of Estonia have been given in the report of the Commission led by Academician Juhan Kahk [1]. In the summary the commissions drew the following conclusion: as a result of the Stalinist terrorist regime in 1940 the population of Estonia suffered a larger human loss than during the whole period of war activities in World War II. Estonia lost over 1/5 of its population: 49,500 victims of terrorism, 24,100 people were killed in the war plus 139,400 people, who escaped from the repression either fled abroad or stayed eastward from Petseri and Narva outside the territory of Estonia (the territory had illegally been transferred to Russia).

Arvo Kuddo compile the Chapter "Human Losses" of the book in English. Later his work was continued by Leo Talve in 1991 [2,3] and Ene Tiit in 1993 [4]. According to the data [2, 3, 4] the consequences of the different acts of repression by the Soviet power in 1940–1991 may be classified into 12 categories under the common heading "an act of repression from the point of view of a person" with the total number of 274,000 [2] entries for the Register of the Repressed Persons. Also the people from the database "Repression with Expropriation" should be added to that of 274,000 and the total number of the repressed persons is reaching 300,000, i.e. 30% of the total number of the Estonians.

The personal data in the databases of the electronic register may be supplemented and amended. The general database of the repressed persons is used for the release of information, the analysis of the scope of the repression and compilation of the Register Books in the Estonian language and in English. The following books have been published:

- **Political Arrests in Estonia 1940–1988 (§58). Volume 1.** Comp. by Leo Õispuu. - Tallinn, 1996, 878 pages, illustr. (Registers of the 2,0164 arrested).
- **Political Arrests in Estonia under Soviet Occupation. Volume 2.** Comp. by Leo Õispuu. - Tallinn, 1998, 872 pages, illustr. (Registers of the 15,001 arrested; summary of the statistical overview of Volumes 1 and 2, i.e. about 34,710 political prisoners).
- **Deportation from Estonia to Russia. Deportation in March 1949. Book 5, Part 2.** Comp. by Leo Õispuu. - Tallinn, 1999, 736 pages, illustr. The total number of the personal files is 29,858 according to the heads of the families in alphabetical order.
- Book 4 of the series of Register Books of the Repressed Persons is in the final stage of compilation under the heading "Deportation from Estonia to Russia". **Deportation from Estonia to Russia. Deportation in March 1949. Part 1.** Comp. by Leo Õispuu. - Tallinn, 1999, illustr. Prefaces, introductions, leading figures of Memento Association, abbreviations, documents, photos, statistics, registers of the repressed according to the Estonian place names and deportation places in Siberia

About 60% of the manuscripts of Book 3 and Book 6 is ready:

- **Political Arrests in Estonia under Soviet Occupation. Volume 3.** Comp. by Leo Õispuu. - Tallinn, approx. in 2000, 850 pages, illustr. There are about 20 thousand personal data in the electronic database. Besides the new personal data, also common statistics and common alphabetical brief register of Volumes 1, 2 and 3 have been given.
- **Deportation from Estonia to Russia. June deportation in 1941 and in the other years (1940–1980). Book 6.** There are about 11-12 thousand personal data.

We have an intention to write also Register Books No 7-12. Book No 7 will be dedicated to freedom fighters, i.e. mobilization into the German army (59,000 people) and "forest brothers" (16,000 people).

Book No 8 will be dedicated to the people, who had been mobilized into the Soviet army (the Red army), tormented in hard labour prison camps (about 35,000 people).

Book No 9 will be dedicated to 70,000 refugees from Estonia to Sweden, Germany, Finland and the other countries.

Book No 10 will be dedicated to the Soviet political prisoners, who were shot or who died in Siberia, whose archival registers re in the Archives of Russia and until now not available for us (about 10,000–15,000 people).

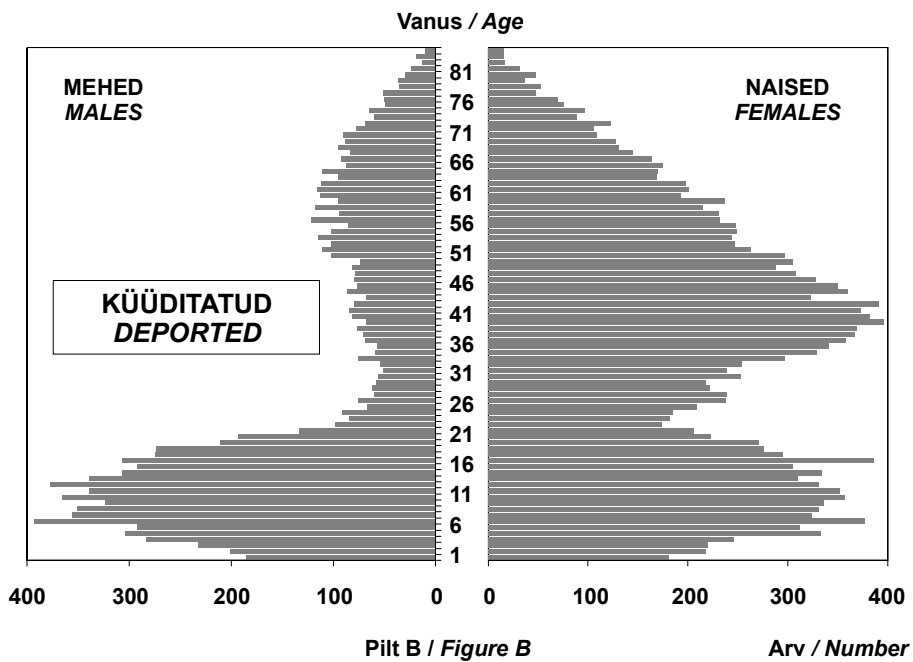
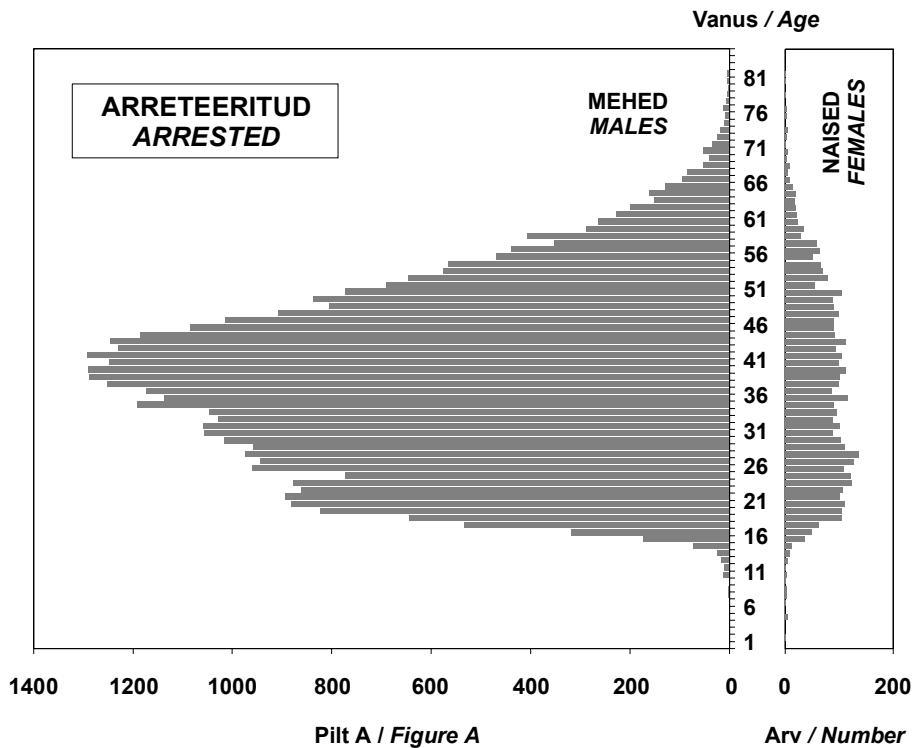
Book No 11 will be dedicated to the Estonians repressed with expropriation. The electronic registers are at our disposal, but the data has not been worked through yet.

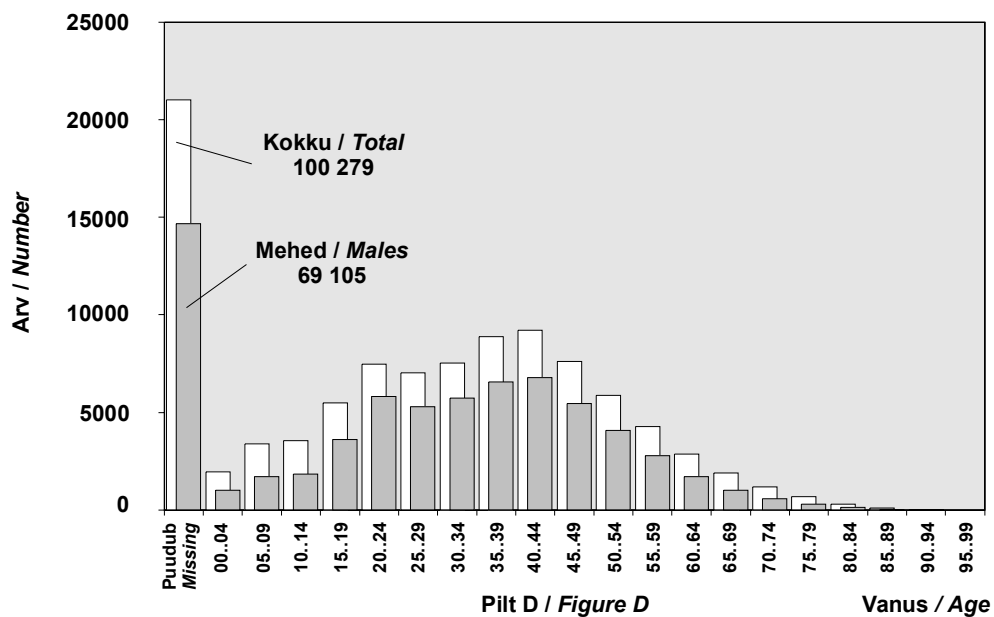
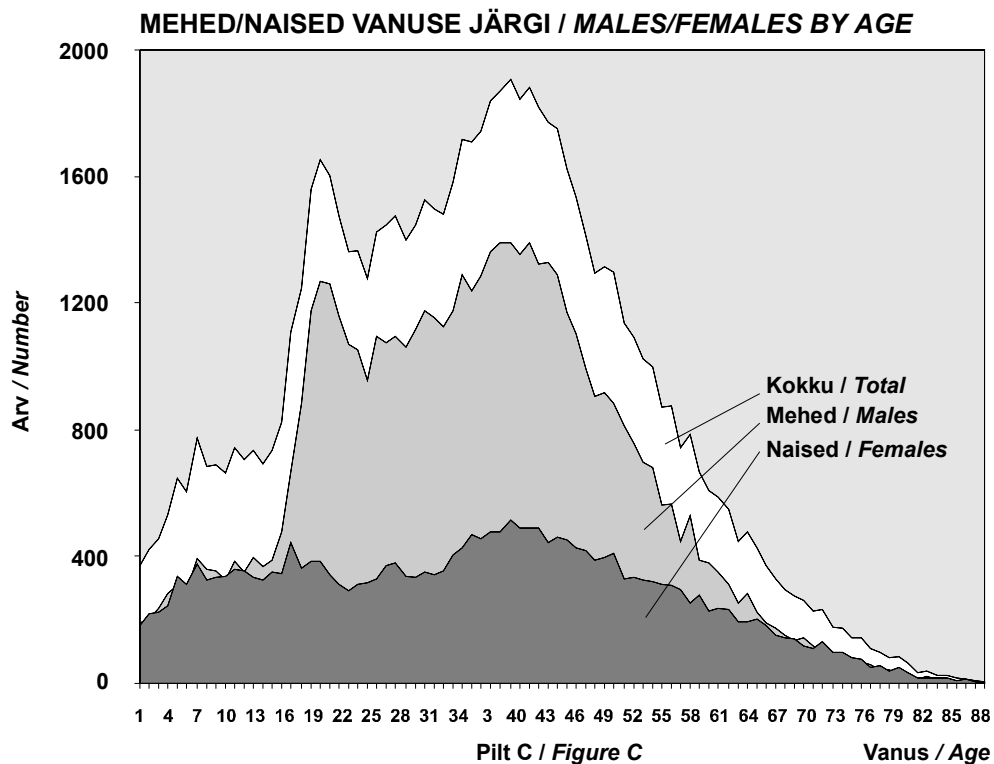
Book No 12 will be dedicated to the repressed Estonians, who had lived in Russia at that time starting from 1917. These data are in the Archives in Russia. We have also access to 3 books: Leningrad martyrology 1937–1938. Volume 1, 2, 3 with the lists of the convicts. Among them there were 7,8% Estonians. The total number of the shot political prisoners in Leningrad during 1937–1938 was 40,485. In many cases people were arrested and punished for their nationality (according to the data provide in the form) [5,6].

Some illustrative materials showing the results of the work with the personal data of the arrested and the deported from the register books and from the general electronic register have been enclosed.

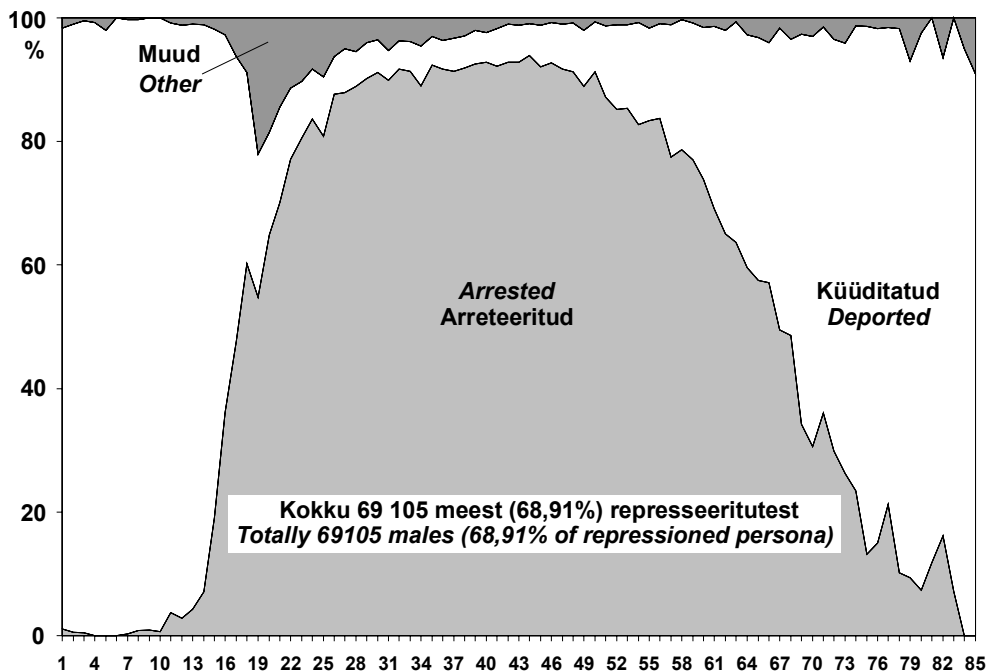
BIBLIOGRAPHY

1. World War II and Soviet Occupation in Estonia. A Damages Report. Compiled and edited by Juhan Kahk. // Periodic Publishers. Tallinn, 1991, 91p.
2. Leo Talve. Repressioonide all kannatas pool Eesti elanikkonnast. // Rahva Hää! 19.-23.oktoober 1991.a.
Leo Talve. A Half of Estonia's Population Suffered from Repression. // Newspaper "Rahva Hää" Oct.19-23, 1991. In Estonian.
3. LeoTalve. Elanike ja maa-alade kaotused Eestis 1939-1958. // Rahva Hää!, 13.06.1999.a.
LeoTalve. Human losses and Territorial Losses in Estonia in 1939-1958. // Newspaper "Rahva Hää" June 13, 1999.
4. Ene Tiit. Eesti rahvastik ja selle probleemid I, II ja III. // Akadeemia, 1993, No 8, 9, 10.
Ene Tiit. The Population of Estonia and Its Problems I, II and III. // Magazine "Akadeemia" No 8, 9, 10, 1993.
5. Левашовское мемориальное кладбище. Администрация С.-Петербурга. Комиссия по восстановлению прав реабилитированных жертв политических репрессий. // С.-Петербург, 1999, изд. «Деан», ГПП «Печатный Двор». 16с. илл.
Levashovskoye memorial cemetery. Administration of St. Petersburg. Commission of the Establishment of the Rights of the Rehabilitated Victims of Political Repression. // St. Petersburg, 1999, Publishing house «Dean», GPP «Petshatnõi Dvor».
6. Ленинградский мартиролог 1937–1938. Том 3, ноябрь 1937 г. // С.-Петербург 1998, 638 с.
Leningrad martyrology 1937–1938. Volume 3, Nov. 1937. // St. Petersburg, 1998, 638 p.

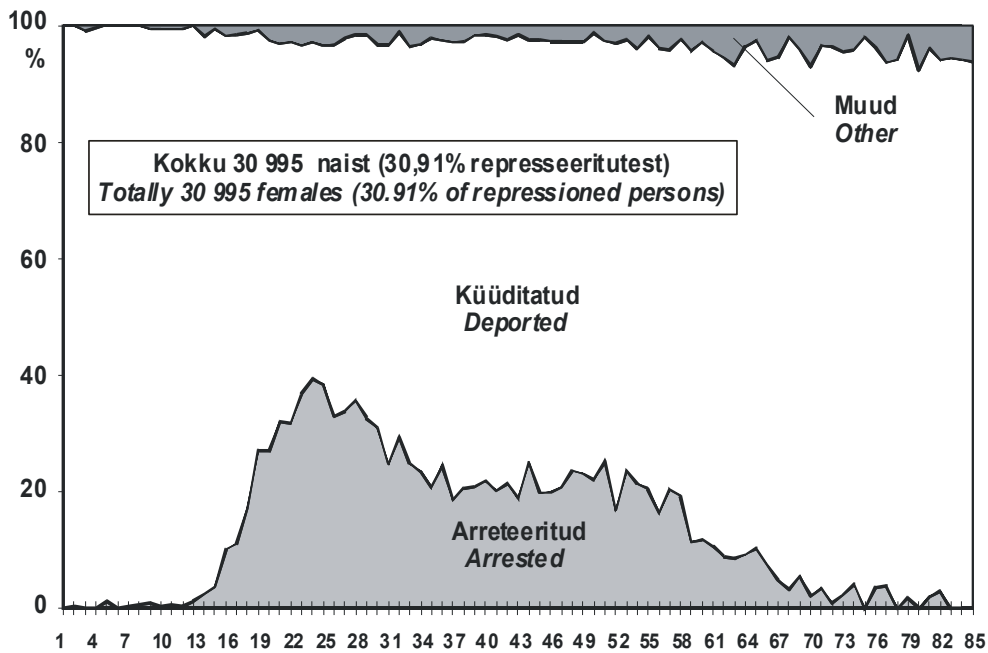
MEHED / MALES

Pilt E / Figure E

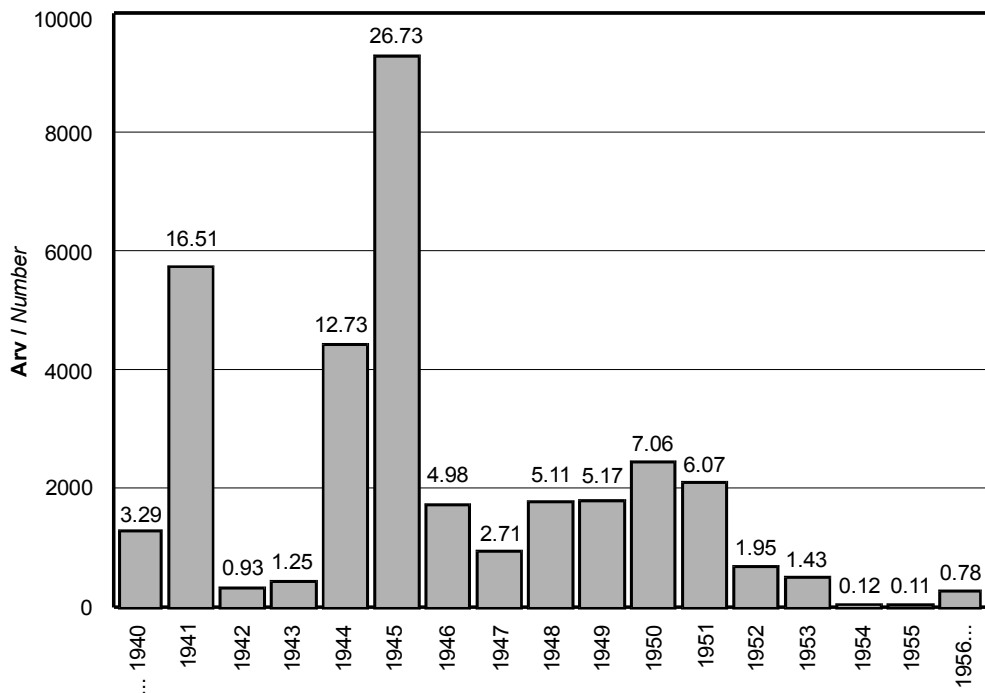
Vanus / Age

NAISED / FEMALES

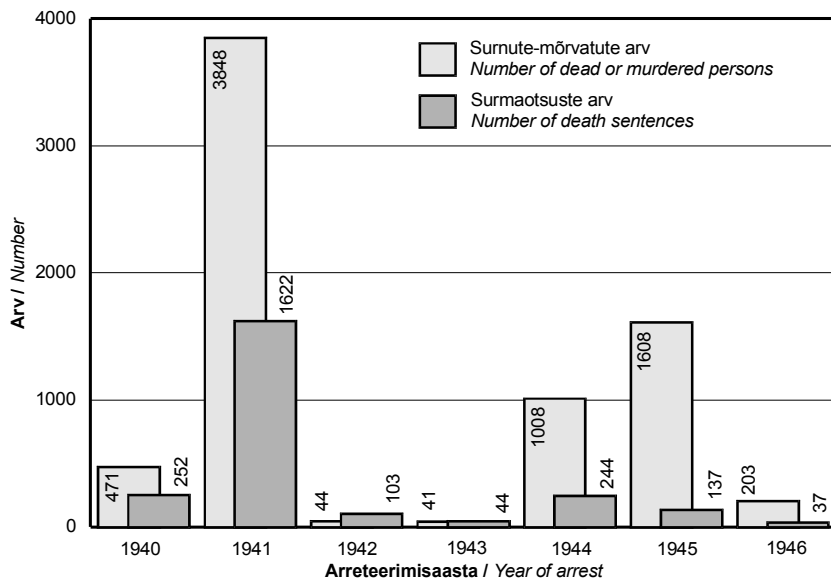
Pilt F / Figure F

Vanus / Age

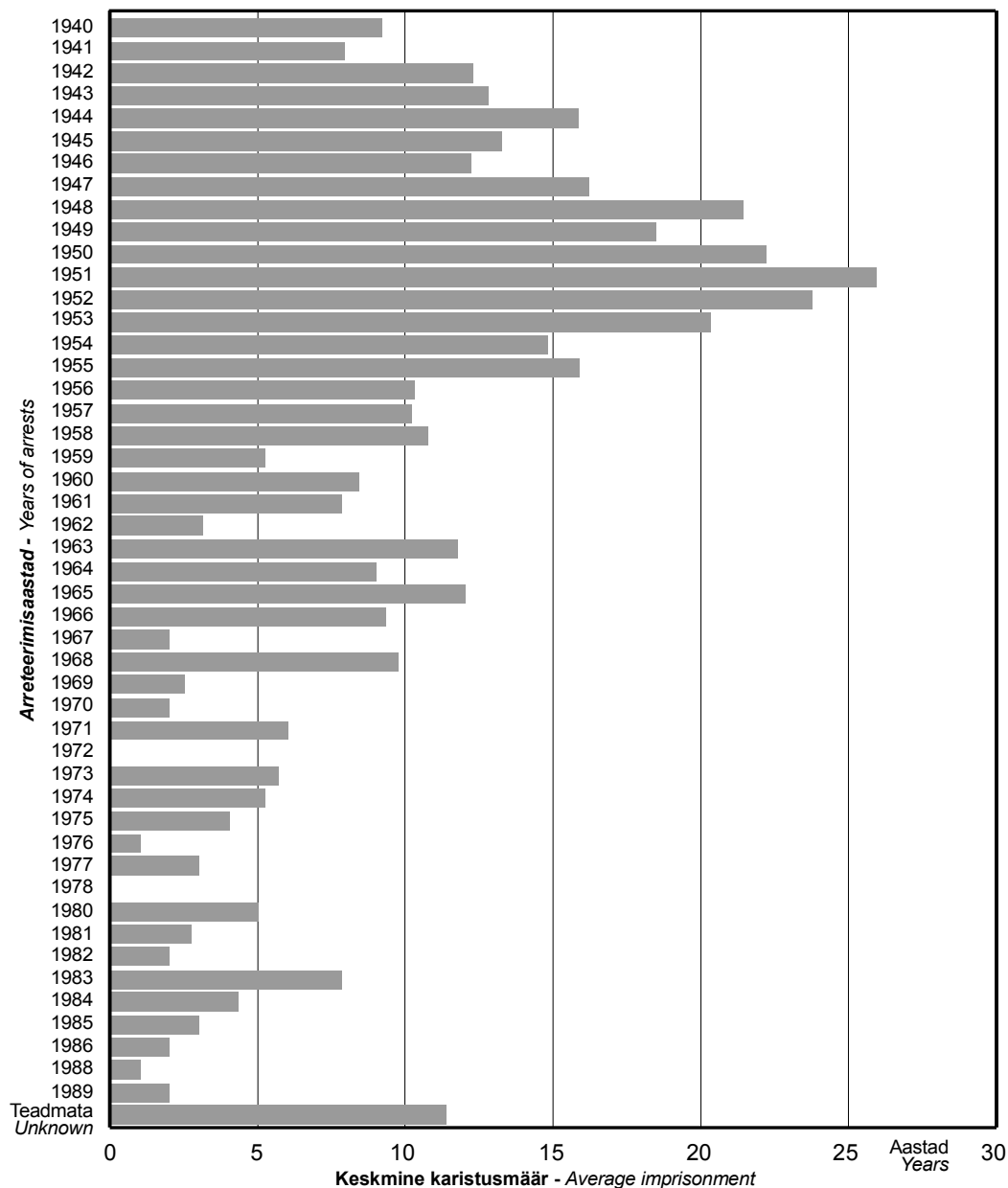
Joonis 1. Arreteeritud isikute arv ja protsent aastate järgi (34710 isikut)

Figure 1. Number and percentage of arrested persons by years (34,710 persons)

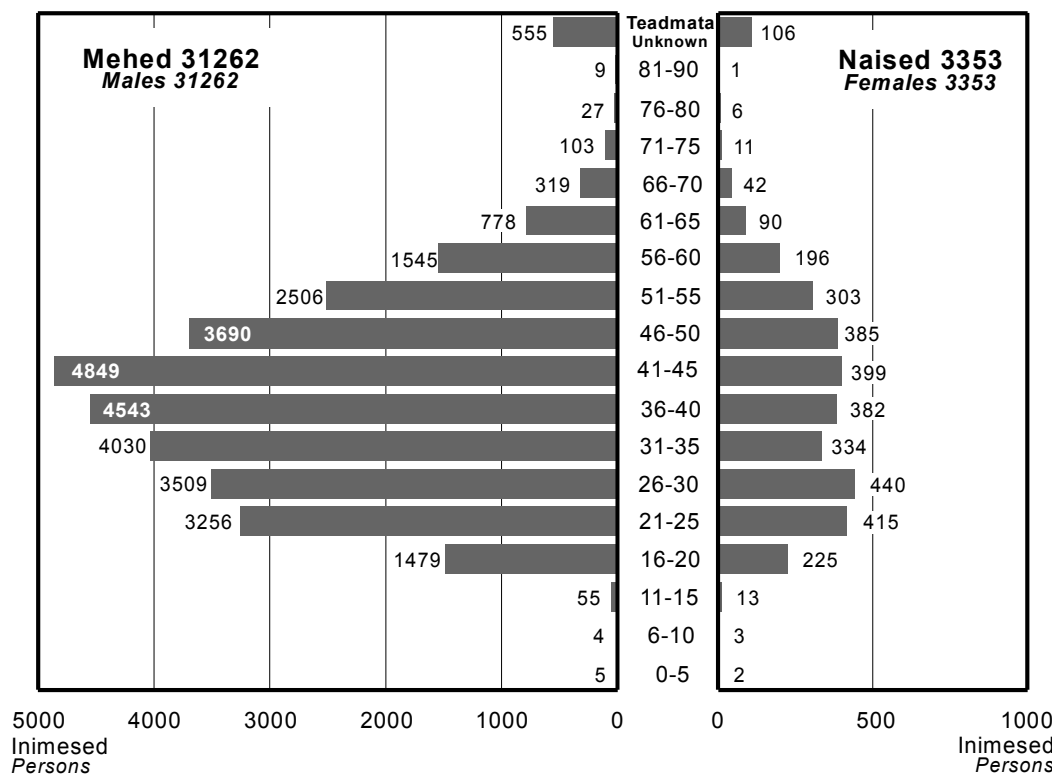

Joonis 2. Surmaotsuste ja surnute/mõrvatute arv (ligi 1/3 arreteeritute koguarvust)

Figure 2. Number of death sentences and dead or murdered persons (Nearly 1/3 of total number of arrested persons)

Joonis 3. Keskmesed karistumäärad (vangistuse + asumise aeg) arreteerimisaastate järgi
Figure 3. Average penalties (jail terms + banishment time) by years of arrest

Joonis 4. Aastatel 1940–1989 arreteeritud Eesti elanike sooline ja vanuseline struktuur 34620 isiku andmete alusel

Figure 4. The age and sex structure of Estonian inhabitants arrested in 1940–1989 on the basis of 34,620 persons data

**Joonis 5. Kinnipidamiskohtade
äramärgimise juhtumite arv
perekonniti (20 piirkonda)**

*Figure 5. Prisons and prison camps by
regions (20 regions)*

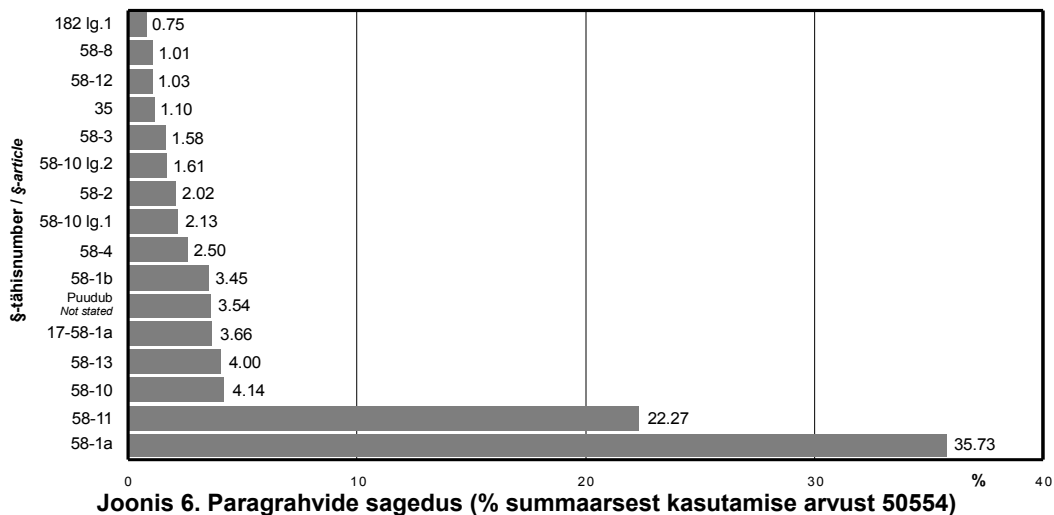
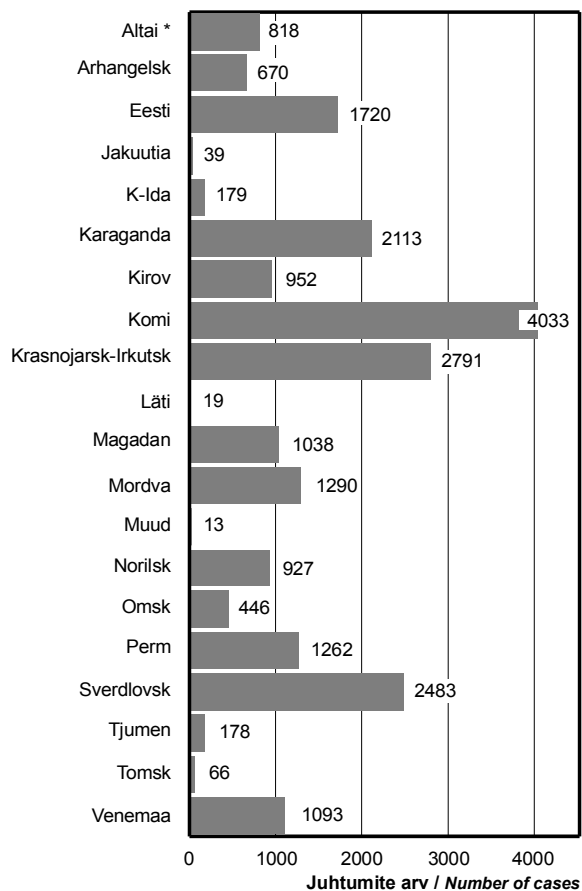

Figure 6. Rate of occurrence of articles (on the basis of 50,554 case)

SISUKORD

Указ Президента Российской Федерации от 23 июня 1992 года "О снятии ограничительных грифов с законодательных и иных актов, служивших основанием для массовых репрессий и посягательств на права человека."	7
Соглашение о сотрудничестве между Комитетом по делам архивов при Совете Министров Российской Советской Федеративной Социалистической Республики и Архивным департаментом Эстонской Республики от 15 ноября 1991 года.	8
Saateks	10
Предисловие	17
I. Eestimaa Vene Föderatsiooni arhiivide ja Eesti Riikliku Arhiivi andmetel alates 1918. aastest (№ 1-28)	24
II. Pärast Tartu rahulepingu allakirjutamist (№ 29-88)	120
III. Rahvusvahelise organisatsiooni MOPR tegevusest ja saatusest (№ 89-91)	190
IV. Kolhooside asutamine (№ 92-100)	200
V. Kulakluse kui klassivaenlase likvideerimine (№ 101-129)	254
VI. 1936.-1939.a. repressioonidega NSV Liidus seotud dokumendid (№ 130-156)	287
VII. ÜK(b)P Keskkomitee Poliitbüroo 1936.-1938.a. istungite protokollid (№ 157-159)	332
VIII. Parte'i ja nõukogude kesk- ja kohalike organite õiendid, otsused, määrused 1937.-1938.a. rahvusrajoonide ja külanõukogude likvideerimise kohta (№ 160-181)	434
IX. NSVL repressiivpoliitikaga ning eestlaste jt. Baltikumi rahvaste jätkuva hävitamisega seotud käskkirju ja dokumente (№ 182-196)	584
X. Esimene massiline väljasaatmine Eestist 1941. a. (№ 197-285)	617
XI. Teine massiline väljasaatmine Eestist 1949. a. (№ 286-324)	824
XII. "Eritoiimik". (№ 325-378)	938
XIII. Katõn. Poola sõjameeste saatust Venemaa arhiivdokumentides (№ 379-399)	1101
XIV. GULAG (№ 400-449)	1122
XV. Viimane parteivastane grupp: NLKP KK juuni (1957. a.) pleenumi stenograafiline aruanne (№ 450)	1249
XVI. Baltikum NLKP KK pilguga (№ 451-454)	1280
XVII. Inimeste saatust kirjades ja mälestustes (№ 455-475)	1294
Lõppsõna	1313
Summary	1314
Dokumentide register ja fondiviited	1316
Lühendid	1340
Arhiivid	1341
Üleskutse eesti rahvale	1342
Autorist	

NB! Kirjade ja dokumentide tekstid
ja punktuatsiooni ei ole muudetud.

Autor-koostaja Hilda Sabbo

**VÕIMATU
VAIKIDA**

**НЕВОЗМОЖНО
МОЛЧАТЬ**

I

TALLINN 1996

Eesti süüdistusele lisatud materjalid. nr. 7, vt. lk. 174.

SISUKORD

XI. Teine massiline väljasaatmine Eestist 1949. a. (№ 286-324)	824
XII. "Eritoimik". (№ 325-378)	938
XIII. Katõn. Poola sõjameeste saatus Venemaa arhiivdokumentides (№ 379-399)	1101
XIV. GULAG (№ 400-449)	1122
XV. Viimane parteivastane grupp: NLKP KK juuni (1957. a.) pleenumi stenograafiline aruanne (№ 450)	1249
XVI. Baltikum NLKP KK pilguga (№ 451-454)	1280
XVII. Inimeste saatus kirjades ja mälestustes (№ 455-475)	1294
Lõppsõna	1313
Summary	1314
Dokumentide register ja fondiviited	1316
Lühendid	1326
Arhiivid	1327
Autorist	1328

СОДЕРЖАНИЕ

XI. Второе массовое выселение из Эстонии в 1949 году (№ 286-324)	824
XII. "Особая папка" (№ 325-378)	938
XIII. Катень. Судьба Войска Польского в архивных документах России (№ 379-399)	1101
XIV. ГУЛАГ (№ 400-449)	1122
XV. Последняя антипартийная группа: Стенографический отчет июньского (1957 г.) Пленума ЦК КПСС (№ 450)	1249
XVI. Прибалтика взглядом ЦК КПСС (№ 451-454)	1281
XVII. Людские судьбы в письмах и воспоминаниях (№ 455-475)	1294
Заключительное слово	1313
Summary	1314
Перечень документов с указанием архивных фондов	1316
Сокращения	1326
Архивы	1327
Об авторе	1328

Autor-koostaja Hilda Sabbo

VÕIMATU VAIKIDA

НЕВОЗМОЖНО МОЛЧАТЬ

II

TALLINN 1996

NB! Kirjade ja dokumentide tekste
ja punktuatsiooni ei ole muudetud.

NB! Во всех документах сохраняется стиль, написание
и пунктуация оригинала.

Eesti süüdistusele lisatud materjalid. nr. 7, vt. lk. 174.

Sisukord.

Saateks	5-10
Sisukord	
Eestimaa traagiline algus 1939. aasta.	11-4
I ÜK(b)P ja NSVL voliniku õiendid ja ettekanded. (nr. 1-8)	15-76
II Materjalid valimiste kohta Eestis 1940-1941. a. (nr. 9-16)	77-136
III Valitsuse esindajate kohtu alla andmise korrast. (17-18)	137-139
IV ÜK(b)P ja NSVL RKN Eesti voliniku materjalid, propaganda ja agitatsiooni läbiviimise kohta 1940-1941. a. (nr. 19-24)	140-176
V ENSV põllumajanduse olukorra ja arenguplaanide materjalid 1940-1941. a. (nr. 25-77)	177-317
VI ENSV tööstuse ja finantsolukorra materjalid. (nr. 78-130)	318-437
VII ENSV väliskaubanduse materjalid 1940-1941. a. (nr. 131-146)	438-485
VIII NSVL sõjaväe merelaevastik (nr. 147-153)	486-500
IX ENSV Rahvamajanduse Nõukogu materjalid partei ja riigi juhtiva kaadri, riigiplaani, hariduse ja merelaevanduse kohta ENSV-s 1941. a. (nr. 154-166)	501-568
X ÜK(b)P ja NL RKN Eesti voliniku õiendid ja ettekanded kõrgemalseisvate partei ja nõukogude organite otsuste täitmise kohta. (nr. 167-176)	569-594
XI NSVL RKN poolt väljatöötatud ÜK(b)P ja NL RKN määruste projektid, rahvamajanduse plaani kohta Eestis 1941. aastaks. (nr. 177-183)	595-631
XII Sõda ja sõjajärgne aeg. (nr. 184-190)	632-655
XIII Meresõjaväe baaside taastamine ENSV-s. (nr. 191-196)	656-663
XIV Ideoloogiline töö ENSV-s 1945. a. (nr. 197-198)	663-685
XV Tallinna Kaubasadama materjalid 1946. a. (nr. 199-207)	686-726
XVI EKP KK Poliitbüroo materjalid. (nr. 208-219)	727-762
XVII Seadused, määrused, käskkirjad. (nr. 220-236)	763-776
XVIII Uurijate jälgedes - laagrid baltlastele. (nr. 237)	777-781
XIX Eestlased on kannatuste hinnaga lunastanud õiguse vabadusele. (nr. 238-240)	782-786
XX Lõpetuseks.	787
Dokumentide register	788-808
Nimede register	809-814
Lühendid	

NB! Kirjade ja dokumentide tekste ja punktuatsiooni ei ole muudetud.

Autor-koostaja Hilda Sabbo

VÕIMATU VAIKIDA
EESTI INVENTUUR

III

НЕВОЗМОЖНО МОЛЧАТЬ
ИНВЕНТАРИЗАЦИЯ ЭСТОНИИ

TALLINN 1998

Eesti süüdistusele lisatud materjalid. nr. 7, vt. lk. 174.

SISUKORD

Eessõna ja sisukord.	5-13
I ÜK(b)P Keskkomitee tööst. NSVL Rahvamajanduse Nõukogu määrused. № 1-26.	14-38
II ÜK(b)P Keskkomitee pleenumi istungi stenogrammist 4.-7. dets. 1936.a. № 27.	39-95
III ÜK(b)P Keskkomitee 23. veebruari-5. märtsi 1937.a. pleenumi materjalid. № 28-38.	96-548
IV Repressioonid Punaarmees. № 39-42.	549-584
V Eesti rahvusest kommunistide saatuse. № 43-102.	585-699
VI Eesti territooriumil 1941-1945. aastatel hukkunud ja teadmata kadunuks jäänud vastuluure-töötajad. № 103.	700-725
VII NL Kommunistliku partei ja Valitsuse juhtide eluloolised lühiaandmed. № 104.	726-739
Fotod. № 105-107.	740-742
Nimede register.	743-758
Lühendid.	759-763
Dokumentide register.	764-769

Autor-koostaja Hilda Subbo

VÕIMATU VAIKIDA VÄGIVALLA SAJAND

IV

НЕВОЗМОЖНО МОЛЧАТЬ
ВЕК НАСИЛИЯ

TALLINN 1999

NB! Kirjade ja dokumentide tekste ja
punktuaatsiooni ei ole muudetud.

N. Liidu okupatsiooniga Eesti Vabariigile tekitatud kahjustest.

Rahvusvahelise õiguse normide jämeda rikkumisega – agressiooniga Eesti Vabariigi vastu 17. juunil 1940 on N. Liit tekitanud ränka kahju Eesti riigile ja eesti rahvale. Kahju tekitajal tuleb hüvitada nii otsene tegelik kahju kui ka saamata jäänud tulu. Nõudeõigus kahjuste hüvitamiseks on Eesti Vabariigil ja eesti rahval. (Indrek Teder "N. Liidu agressiooniga Eesti Vabariigile tekitatud kahjuste hüvitamisest", ajakiri "Looming" Nr. 2, 1990).

Tekitatud kahju saab klassifitseerida järgmiselt:

1. Varade väljavedu ja hävitamine peale okupeerimist, sõja ajal ning pärast sõda.
2. Varade kaudne hävitamine peremeheta vara tekitamise teel (natsionaliseerimine, kolhoseerimine ja inimeste küüditamine Venemaale).
3. Kahju ülekohtustest majandusvahekordadest Liidu keskvalitsuse ja N. Liidu teiste piirkondadega.
4. Okupatsioonivägede paiknemisest ja tegevusest tekkinud kahju ning saamata tulu – keskkonnakahjuste looduse reostamise, pommitamise ja tallamisega; tasuta maa- kasutus, loodusvarade hävitamine ja põllumaa kõlbmatuks muutmine.
5. Kahju loomuvastase ja ebaratsionaalse majandussüsteemi pealesurumisega (inimtöö tootlikkuse langus, loodusressursside raiskamine jne.).
6. Repressioonide tagajärjel hukkunud või Eestist pikaks ajaks ärakistud repressioonide inimeste loomata väärtused (Venemaale jäänud sunnitööga loodud väärtused, Arno Susi "Mis on meile maksma läinud okupatsioon", ajakiri "Looming" nr. 2, 1990).

Praeguse seisuga on neid kahjustid hinnatud alljärgnevalt:

P. 1. Varade väljaveo ja hävitamise kohta nii sõjas kui ka rahu ajal on teada palju andmeid, kuid raskusi valmistab nende hindamine. A. Susi andmetel on Eesti sõjakahjustid hinnatud ~1,0 miljardit USD, sellest lõviosa on tekitatud Nõukogude armee ja hävituspataljoni poolt. Saksa armee ei pommitanud Eesti linna ega rakendanud raskesuurtükiväge ning kiire taganemisega ei jõudnud paljusid objekte õhkida

Sõjakahjuste kohta võib väita, et need on hüvitatud ja taastamise kulud on kandnud eesti rahvas ise, kes on 50 okupatsiooniaasta jooksul kandnud liidueelarvesse tunduvalt suuremaid summasid kui vastassuunas ülekantud raha.

Seega Eestile tekitatud sõjakahjustid ei ole kumbki sõja valla päästnud agressorriik hüvitanud. Saksamaa poolt N. Liidule makstud reparatsioonid on suures osas Eestist mööda läinud.

P.2. Eesti talude hävitamine küüditamiste ja poliitiliste arreteerimiste tagajärjel, põllumajanduse lammutamine kolhoseerimise tulemusena; Narvataguse ja Petseri ümb-ruse äralõigatud aladelt saamata kompensatsioon. Kahjusumma 7,5 miljardit USD. (J. Kaubi).

P.3. Kahju ülekohtustest majandusvahekordadest Eesti ja N. Liidu keskvalitsuse vahel aastatel 1946–1989 – 6 miljardit USD. (A. Susi).

P.4. N. Liidu sõjaväe poolt rahuaja tingimustes tekitatud keskkonnakahjud – 4 miljardit USD (Keskkonnaministeeriumi aruanne 1999).

P.5. Nõukogude majandussüsteemi tagajärjel aastatel 1969–1987 Eestis saamata tulu (hüpoteetiline) – 150 miljardit USD. (K. Kukk).

P.6. Repressioonihvrite poolt loomata väärtused ja Venemaale jäänud sunnitööga loodud väärtused on hinnatud A. Susi poolt minimaalsena lähtudes ühe inimese aasta tootlikkusest 5000 rubla.

Seni teada oleva hukkunute arvu ~60 000 juures ja tagasi tulnud represseeritute arvu ~45 000 juures on kahjusumma miinimum 3,9 miljardit USD. Selle summa osas kuulub nõudeõigus vaid eesti rahvale, s.t. meile represseeritutele. Ei Riigikogu, ei Vabariigi Valitsus ega Vabariigi President ei saa seda **nõudeõigust omatahtsi käsutada** ega ka mingit tasaarveldust või muid variante välja pakkuda.

Täpselt samasugune nõudeõigus kuulub kannatanutele vahistamiste, küüditamiste, kolhoseerimise ja muu taolise tegevusega varade kaudse hävitamise osas. Seega represseeritute nõudeõigus on minimaalsele kahjusummale $7,5+3,9=11,4$ miljardit USD.

Majandusteadlaste hinnangul on kogu Eesti riigile 50 okupatsiooniaasta jooksul tekitatud kahjude kogusumma üle 180 miljardi USD.

Memento Tallinna Ühenduse nimel

L. Õispuu

P. Varju

V. Virkus

Сумма ущерба, нанесенного советской оккупацией (т.е. КПСС) Эстонской Республике и эстонскому народу

пункт P1. 1,0 миллиард долларов США

пункт P2. 7,5 миллиардов долларов США

пункт P3. 6,0 миллиардов долларов США

пункт P4. 4,0 миллиарда долларов США

пункт P5. 150,0 миллиардов долларов США

пункт P6. 11,4 миллиардов долларов США

За уничтоженную литературу - 333 миллиона долларов США

Всего 180,233 миллиардов долларов США (сто восемьдесят миллиардов и двести тридцать три миллиона).

Eesti süüdistusele lisatud materjalid. nr. 8, vt. lk. 174.

LISA 2

AKADEEMIK A. KÖÖRNA KOMISJONI MATERJALID

Koopiatena Eesti TA Toimetistest 1990

Ajaloolis-õigusliku hinnangu dokumendid, mis tõendavad, et Nõukogude Liidu stalinliku juhtkonna 1939. ja 1940. aasta välispoliitilised ja sõjalised aktsioonid Eesti Vabariigi vastu tuleb kvalifitseerida agressiooniks, sõjaliseks okupeerimiseks ning Eesti Vabariigi annekteerimiseks. Need dokumendid on avaldatud Eesti Teaduste Akadeemia Toimetistes (Eesti TA) 1990, 39/2 eesti, inglise ja vene keeles. Allpool on avaldatud neist peamised eestikeelsetena. Vilniuse Rahvusvahelisel Avalikul Tribunalil esitatud Eesti-poolsed süüdistused baseeruvad osaliselt allpool avaldatud tekstidel. Tekstid nr.:

1. Tallinnas, 30. juunil ja 1. juulil 1989. Eesti TA jt organiseeritud rahvusvaheline teaduskonverents “Saksamaa ja NSVL 1939. a. 23. augusti ja 28. septembri lepingute õiguslik hinnang” [Eesti TA Toimetised 1990, 39/2, lk. 98].
2. Tallinnas, 1. juulil 1989. Resolutsioon teaduskonverentsilt ÜRO peasekretärile, Europarlamendile, Põhjamaade Nõukogule jt [Eesti TA Toimetised 1990, 39/2, lk. 158 ja 159; komisjoni esimehe ja 9 liikme allkirjad].
3. 12. september 1989. Eesti TA Presiidiumi ekspertkomisjoni otsus Eestis 1940. aastal toimunud sündmustele hinnangu andmise kohta [Eesti TA Toimetised 1990, 39/2, lk. 161 ja 162].
4. August–september 1989, Moskvast. NSVL Rahvasaadikute Kongressi komisjonilt Saksa-Nõukogude 1939. a. mittekallaletungilepingu poliitiliseks ja õiguslikuks hindamiseks [Eesti TA Toimetised 1990, 39/2, lk. 166-167; koos 2 aseesimehe ja 19 liikme nimega].
5. 12. septembril 1989 Eesti TA presiidium kiitis heaks “Kõörna komisjoni” järeldused ja 22.09.89 avaldati need ajakirjanduses. Allpool “Komisjoni esimehe rahvasaadik A. Kõörna informatsioon Eesti NSV Ülemnõukogu XI koosseisu XIII istungjärgul” [Eesti TA Toimetised 1990, 39/2, lk. 169-173].
6. Tallinnas, 25. september 1989. Eesti NSV Ülemnõukogu presiidiumi Eestis 1940. a. sündmuste ajaloolis-õigusliku hinnangu väljatöötamise komisjoni otsus [Eesti TA Toimetised 1990, 39/2, lk. 185-187 koos komisjoni esimehe ja 16 liikme allkirjadega ning 2 liikme nimedega, kes ei võtnud tööst osa].
7. Tallinnas, 12. novembril 1989. Eesti NSV Ülemnõukogu otsus ajaloolis-õiguslikust hinnangust Eestis 1940. aastal toimunud sündmuste kohta [Eesti TA Toimetised 1990, 39/2, lk. 192; esimees A. Rüütli, sekretär A. Almanni nimedega].
8. Moskvast, Kreml, 24. detsember 1989. NSVL Rahvasaadikute Kongressi otsus Nõukogude-Saksa 1939. aasta mittekallaletungilepingu poliitilisest ja õiguslikust hinnangust [Eesti TA Toimetised 1990, 39/2, lk. 196 ja 197; esimees M. Gorbatsšovi nimega].
9. Tallinnas, 2. veebruaril 1990. Deklaratsioon Eesti riikliku iseseisvuse küsimuses [Eesti TA Toimetised 1990, 39/2, lk. 200-201; ENSV kõigi tasandite rahvasaadikute täiskogu poolt].
10. Moskvast, 23. augustil 1939. Salajane lisaprotokoll NL ja Saksamaa 1939. a. mittekallaletungi lepingu juurde [Eesti TA Toimetised 1990, 39/2, lk. 210 ja 211; Molotovi ja Ribbentropi allkirjadega].

Tekstiandmete järgi on võimalik leida originaaldokumente.

Koostas L. Õispuu

30. juunil ja 1. juulil 1989 toimus Tallinnas Eesti Teaduste Akadeemia Filosoofia, Sotsioloogia ja Õiguse Instituudi (FSOI) ning Eesti Akadeemilise Õigusteaduse Seltsi (EAOS) organiseeritud rahvusvaheline teaduskonverents «Saksamaa ja NSV Liidu 1939. a. 23. augusti ja 28. septembri lepingute õiguslik hinnang».

Korralduskomiteesse kuulusid:

esimees — akadeemik Juhan KAHK (Eesti TA Humanitaar- ja Ühiskonnateaduste Osakonna akadeemiksekretär);
aseesimehed — ajaloodoktor Peeter VARES (FSOI asedirektor) ja õigusteaduse doktor Igor GRAZIN (FSOI osakonnajuhataja);
vastutav sekretär — õigusteaduse kandidaat Heiki LINDPERE (FSOI vanemteadur);
liikmed — õigusteaduse doktor Rein MÜLLERSON (NSV Liidu TA Riigi ja Õiguse Instituudi sektorijuhataja); õigusteaduse doktor Ilmar REBANE (EAOS-i esimees); õigusteaduse kandidaat Rait MARUSTE (Tartu Ülikooli kateedrijuhataja); ajalookandidaat Jüri KALJUVEE (EAOS); Kaido PIHLAKAS (EAOS); õigusteaduse kandidaat Eerik-Juhan TRUUVÄLI (Eesti TA Ajaloo Instituudi teadusdirektor); Ondo OLEVSOO (Eesti NSV Välisministeerium).

Osavõtukutsed saadeti 50 mitmesuguse asutuse, organisatsiooni ja liikumise esindajaile nii Eestist kui ka teistest liiduvabariikidest ja välismaalt.

Konverentsil oli Eestist 132, teistest liiduvabariikidest (Leedu, Läti, Moldaavia, Ukraina ja Valgevene ning Moskva linn) 27 ja välismaalt (Kanada, Poola, Rumeenia, Saksa DV, Saksamaa LV ja Soome) 12 osavõtjat.

Konverentsi tulemusi on kasutatud ametlike komisjonide töös, ühtlasi on nad andnud tõuke järgnevate sündmuste uurimisele ja Eestis 1940. aastal toimunu hindamisele, nende põhjal on kujunenud ajalooliselt tõene tervikpilt 1939. ja 1940. aastast Eestis. Seetõttu on korralduskomitee pidanud vajalikuks publitseerida käesolevas väljaandes konverentsi ettekanded ja enam tähelepanu väärivad sõnavõttud ning konverentsi temaatikaga seotud dokumendid, sealhulgas NSV Liidu Rahvasaadikute Kongressi ja selle komisjoni otsus. Järjepidevusest lähtudes on lisatud Eesti Teaduste Akadeemia ekspertkomisjoni ja Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi komisjoni töötulemused 1940. aastale hinnangu andmisel ning Eesti NSV Ülemnõukogu otsus 1940. aastal Eestis toimunud sündmuste kohta, samuti deklaratsioon Eesti riikliku iseseisvuse küsimuses ja Eesti NSV Ülemnõukogu otsus ettevalmistustest Eesti riiklikuks iseseisvumiseks.

Incorporation of the Baltic States into the USSR and their present status constitute not just a domestic problem of the USSR, but is a problem of European security. It must be solved at an international forum of the States concerned.

Resolution Committee
of the International Conference "Legal Assessment of the USSR-Germany
Pacts of August 23 and September 28, 1939"

1.	Head of the Committee D. LOEBER	- Federal Rep. of Germany
2.	Members: Bojars	- Latvian SSR
3.	L. Hannikainen	- Finland
4.	M. Goron	- the Ukraine
5.	E. Kozlovski	- Poland
6.	L. Pavlova	- Belorussia
7.	V. Vapalas	- Lithuania
8.	P. Vares	- Estonia
9.	H. Lindpere	- Estonia
10.	J. Kaljuvee	- Estonia

July 1, 1989 Tallinn

Eesti TA Toimetised 1990, 39/2 lk. 158, vt. Tekst nr. 2, lk.207.

ÜRO PEASEKRETÄRILE
 EUROPARLAMENDILE
 POHJAMAADE NÕUKOGULE
 EUROOPA JULGEOLEKU JA KOOSTÖÖ
 KONVERENTSILE
 SOOME, POOLA RAHVAVABARIIGI,
 SAKSA DEMOKRAATLIKU VABARIIGI,
 SAKSAMAA LIITVABARIIGI, RUMEENIA
 SOTSIALISTLIKU VABARIIGI
 PARLAMENDILE
 NSV LIIDU ÜLEMNÕUKOGULE
 EESTI NSV, LÄTI NSV, LEEDU NSV,
 MOLDAAVIA NSV, UKRAINA NSV,
 VALGEVENE NSV ÜLEMNÕUKOGULE

RESOLUTSIOON

30. 06.—01. 07. 89. aastal Tallinnas toimunud rahvusvahelisest teadus-konverentsist «NSV Liidu ja Saksamaa 1939. a. 23. augusti ja 28. septembri ning 1941. a. 10. jaanuari lepingute õiguslik hinnang» osavõtjad analüüsisid nimetatud lepinguid ja nende juurde kuuluvaid salaprotokolle õiguslikust ja ajaloolisest aspektist. Samuti vaadeldi nende dokumentide mõju rahvusvahelistele suhetele ja Euroopa edasisele poliitilis-territoriaalsele korraldusele.

Arvamustevahetuse tulemusena jõuti järgmiste järeldusteni:

1. Saksa-Nõukogude salaprotokollid 23. augustist ja 28. septembrist 1939. a. ja 10. jaanuarist 1941. a., mis jagasid Ida-Euroopa Saksa ja Nõukogude mõju- ja huvisfäärideks, on juriidiliselt kolmandate riikide suveräänsuse, riikliku iseseisvuse ja territoriaalse terviklikkuse vastu suunatud lepingud.
2. Lepingute sõlmimise ajal kehtinud rahvusvahelise õiguse üldtunnustatud põhimõtete kohaselt olid need lepingud õigusvastased kui kolmandate riikide vastu suunatud.
3. Toetudes eelõeldule pöörduvad konverentsist osavõtjad lepingu sõlminud poolte poole üleskutsetega tunnistada salaprotokollid tühiuks nende allakirjutamise momendist alates (*ex tunc*).
4. Saksamaa LV valitsus teatas 1984. aastal, et Saksa-Nõukogude lepingud, mis kirjutati alla 1939. aasta sügisel, on Saksamaa LV jaoks kehtetud sõja alguse momendist alates, mis aga pole piisav. Saksa DV ei ole oma seisukohta üldse avaldanud.
5. Rahvusvaheliseks kuriteoks ning sõjalise ähvardusega ja sõjalise jõu kasutamisega seotud agressiooniks on 1939.—40. aasta ultimaatumid kolme Balti riigi (Eesti, Läti ja Leedu), Soome ja Rumeenia valitsustele, mis viisid anneksioonini.
6. Balti riikide NSV Liidu koosseisu inkorporeerimise ja staatuse küsimus pole mitte ainult NSV Liidu siseprobleem, vaid eelkõige Euroopa julgeoleku küsimus, mis tuleb lahendada asjast huvitatud riikide rahvusvahelisel foorumil.
7. Konverentsist osavõtjad volitavad konverentsi korralduskomiteed läkitama käesolev resolutsioon adressaatidele.

Tallinn, 1. juuli 1989

**EESTI TEADUSTE AKADEEMIA PRESIIDIUMI 1989. AASTA
27. JUULI KORRALDUSEGA LOODUD EKSPERTKOMISJONI
1989. AASTA 12. SEPTEMBRI OTSUS EESTIS 1940. AASTAL
TOIMUNUD SÜNDMUSTELE HINNANGU ANDMISE KOHTA**

Komisjon, mille koosseisu kuuluvad J. Kahk (esimees), H. Lindpere, A. Pork, E.-J. Truuväli ja P. Vares, on läbi töötanud eriteadlaste uurimustes, publikatsioonides ja ka selleks spetsiaalselt kogutud allikates sisalduva informatsiooni ning tulnud selle analüüsi põhjal järeldustele:

1. NSV Liidu poolt 16. juunil 1940. a. Eesti Vabariigi valitsusele ultimatumi esitamist, milles väljamõeldud süüdistuste alusel nõuti valitsuse väljavahetamist Nõukogude-sõbraliku vastu, NSV Liidu täiendavate väekoondiste (ligi 90 000 meest) sissetoomist ning takistamatu ja vaba läbipääsu kindlustamist Nõukogude sõjaväelastele terve Eesti territooriumi ulatuses, tuleb käsitada kehtinud rahvusvahelise õiguse ning Nõukogude Liidul mitmesuguste lepingutega lasunud kohustuste rikkumisena — kalaletungina ehk otsese agressiooniaktina.

Okupeerides Eesti Vabariigi 17. juunist 1940. a. vastavalt hitlerlikult Saksamaalt 23. augustil 1939. a. salaprotokolliga saavutatud kooskõlastusele, võttis Nõukogude sõjaväemasin ühes A. Zdanovi energilise seksimisega selle riigi siseasjadesse eesti rahvalt reaalsed võimalused vaba tahte väljendamiseks ja enesemääramisõiguse teostamiseks ning määras ette Eesti Vabariigi suveräänsuse ja iseseisvuse kaotamise ning tema vägivaldse liitmise NSV Liiduga.

Okupatsiooni tingimustes, jõu ähvardusel, aga ka seda kasutades sooritatud juriidilist tähtsust omavate toimingutega püüti anda seaduslik iseloom Eesti Vabariigi annekteerimisele viinud tegevusele. Rahvusvahelise õiguse kohaselt tuleb seda käsitada mittetunnustamisele kuuluva vägivaldse vallutuse, mistõttu okupeerimisele järgnenud õiguslikud järeloomid on vaid näiliselt legaalsed, nad on õigustühised iseenesest.

2. NSV Liidu valitsuse 16. juuni 1940. a. noodi nõudel astus tagasi Eesti Vabariigi valitsus. Uue (J. Varese) valitsuse koosseisu dikteerisid Nõukogude Liidu saatkonna töötajad ja A. Zdanov, 19. juunil Tallinnasse saabunud Nõukogude kõrgema juhtkonna liige. President K. Päs nimetas valitsuse ametisse 21. juunil 1940 NSV Liidu esindajate otsese surve all pärast viimaste poolt otseselt organiseeritud riigipöört Eestis.

3. Eestis 1940. a. 14.—15. juulil Eesti Vabariigi Põhiseaduse alusel korraldatud valimistel rikuti nimetatud Põhiseaduse §§ 30, 68, 99 ja Riigivolikogu Valimiste Seaduse §§ 16 ja 27 (jäeti moodustamata teine koda, ei peetud kinni valimiste läbiviimisel seaduses ettenähtud tähtaegadest, ei tagatud kandidaatide õiguskaitset jne.).

Eesti Töötava Rahva Liidu vastaskandidaatide taandamine valimiste ringkonnakomisjonide poolt kujutas endast demokraatlikke printsiipe eiravat omavoliakti, mille tagajärjel muutus võimatuks valida mitme võimaluse vahel ja demokraatlikud valimised asendusid stalinlikule režiimile omase formaalse hääletamisega.

Valimiste läbiviimisele avaldas mõju ligi 125 000 (olemasolevail andmeil) Punaarmee sõjaväelase viibimine Eesti territooriumil ja nende demonstratiivne osavõtt poliitilistest üritustest.

4. Eesti Töötava Rahva Liidu poolt väljakuulutatud valimisplatvormis polnud deklareeritud nõukogude võimu väljakuulutamist ja Eesti Nõukogude Liidu koosseisu astumist. Nimetatud platvormi alusel valitud saadikuid polnud konstitutsioonilisi volitusi ja moraalset õigust langetada nii olulistest küsimustest otsuseid omamata selleks valijate selget tahet. Seda õigust ei saanud neile delegeerida ka pärast valimisi üksikutes kohtades toimunud koosolekud. Võimu küsimuses ei viidud Eestis läbi ei rahvaküsitlust ega rahvahääletust.

5. Eeltoodust lähtudes võib Eesti astumist 1940. aastal NSV Liidu koosseisu kvalifitseerida vägivaldse liitmisenä — annekteerimisena.

6. Kõigest eeltoodust järeldub, et Eesti astumine 1940. a. Nõukogude Liidu koosseisu ei olnud õiguspärane.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ ЭКСПЕРТНОЙ КОМИССИИ АКАДЕМИИ НАУК ЭСТОНИИ ОТ 12 СЕНТЯБРЯ 1989 Г. О СОБЫТИЯХ 1940 Г. В ЭСТОНИИ

Созданная распоряжением Президиума Академии наук Эстонии от 27 июля 1989 г. комиссия в составе Ю. Кахка (председатель), Х. Линдпере, А. Порка, Е.-Ю. Труувяли и П. Вареса, проработав все исследованные специалистами, публикации и другие источники, содержащие информацию по событиям 1940 г. в Эстонии, пришла к следующим выводам:

1. Предъявленную 16 июня 1940 г. ноту Союза ССР Эстонской Республике, где на основе необоснованных обвинений выдвигалось в ультимативной форме требование о замене законного правительства на дружелюбно-советское, следует квалифицировать как нарушение норм международного права и взятых на себя договорных обязательств самого Советского Союза, а введение 90-тысячного дополнительного контингента советских войск с требованием беспрепятственного перемещения военнотружущих по всей территории Эстонии — как нападение или как акт прямой агрессии.

Следуя секретному протоколу заключенного с фашистской Германией пакта от 23 августа 1939 г., советские вооруженные силы оккупировали 17 июня 1940 г. Эстонскую Республику. Это и энергичное вмешательство А. Жданова во внутренние дела Эстонии лишили эстонский народ свободы волеизъявления и права на самоопределение, предрешили утрату суверенитета и самостоятельности и подтолкнули на вынужденное присоединение Эстонии к Советскому Союзу.

Аннексия Эстонской Республики, последовавшая в условиях оккупации, под угрозой силы и при ее непосредственном применении, имела лишь видимость законности. С точки зрения международного права, аннексию следует рассматривать как не подлежащий признанию акт насильственного захвата, повлекшего за собой правовые последствия, юридическая значимость которых ничтожна.

2. По требованию ноты правительства Союза ССР от 16 июня 1940 г. правительство Эстонской Республики подало в отставку. Состав нового правительства (И. Вареса) был продиктован работниками посольства Советского Союза и прибывшим 19 июня в Таллинн А. Ждановым, членом высшего советского руководства. Президент К. Пятс утвердил состав правительства 21 июня 1940 г. под сильным давлением представителей Союза ССР после фактически организованного ими государственного переворота в Эстонии.

года, равно как и других советско-германских договоренностей 1939—1941 гг., и признать все секретные протоколы юридически несостоятельными и недействительными с момента их подписания;

б) осудить как несовместимые с ленинской внешней политикой нарушение предвоенным советским руководством правовых обязательств, взятых СССР перед третьими странами, использование во внешней политике чуждых социализму методов ультиматумов и силового давления.

5. С учетом важности событий 1939—1941 гг. Комиссия высказывается в пользу дальнейшего их комплексного изучения. Комиссия продолжает свою работу.

Заместители председателя Комиссии: Афанасьев Юрий Николаевич
Сависаар Эдгар Эльмарович

Члены: Айтматов Чингиз

Арутюнян Людмила Акоповна

Быков Василий Владимирович

Вульфсон Маврик Германович

Грязин Игорь Николаевич

Друцэ Ион Пантелеевич

Еремей Григорий Исидорович

Казанник Алексей Иванович

Кезберс Ивар Янович

Коротич Виталий Алексеевич

Лавров Сергей Борисович

Ландсбергис Витаутас Витаутович

Лауристин Марью Йоханнесовна

Липпмаа Эндель Теодорович

Марцинкявичюс Юстинас Мотеевич

Мотека Казимир Владиславович

Нейланд Николай Васильевич

Шинкарук Владимир Илларионович

Шличте Зита Леоновна

Август—сентябрь 1989 года

NSV LIIDU RAHVASAADIKUTE KONGRESSI KOMISJONILT SAKSA-NÕUKOGUDE 1939. A. MITTEKALLALETUNGILEPINGU POLIITILISEKS JA ÕIGUSLIKUKS HINDAMISEKS

Komisjoni arvates nõuab meie maal kujunenud õigusriigi loomise perspektiiv riigi poliitilise mineviku tõepärasest kujutamisest. Kõik Komisjoni liikmed loevad, et ainult ajaloolise tõe täielik avamine saab teenida rahvaste vahel tõelise austuse ja vastastikuse usalduse saavutamist, suudab kindlustada meie vankumatut poolehoidu uuele poliitilisele mõtlemisele, Euroopa ühiskodu loomisele.

Võttes aluseks dokumendid ja teadusandmed ning ära kuulanud ekspertide arvamused, jõudis Komisjon järgmistele järeldustele:

1. 23. augustil 1939. a. Saksamaa ja NSV Liidu vahel sõlmitud mittekallaletungileping omas lisa — täiendavat salaprotokolli. Kuigi selle protokoll originaali pole leitud ei Nõukogude ega välismaa arhiivides, tuleb tõendatuks tunnistada säilinud koopiate usaldatavus (koopiad avaldatakse massiteabevahendites).

Lepingust tulenevad kohustused jõustusi koheselt allakirjutamise momendist alates, kuigi leping kuulus ratifitseerimisele. Selle ratifitseerimise käigus NSV Liidu Ülemnõukogus 31. augustil 1939. a. salaprotokolli ei esitletud ega mainitud ka NSV Liidu RKN esimehe ja välisasjade rahvakomissari V. M. Molotovi kõnes ei otseselt ega kaudselt.

2. Komisjon leiab, et salaprotokoll kujutab endast nii oma koostamisviisi kui ka sisu poolest taandumist leninlikest Nõukogude välispoliitika põhimõtetest ning selles kavandatud NSV Liidu ja Saksamaa huvisfääride jaotus on juriidilisest seisukohast vastuolus terve rea kolmandate riikide suveräänsuse ja sõltumatusega.

Komisjon konstateerib, et NSV Liidu tolleaegsed suhted Läti, Leedu ja Eestiga olid reguleeritud tervikliku lepingutesüsteemiga. Need suhted rajanesid 1920. a. rahulepingutel ja 1926.—1933. a. sõlmitud mittekallaleitungilepingutel, millede kohaselt nendes osalejad kohustusi kõikidel asjaoludel vastastikkü austama üksteise suveräänsust, territoriaalset terviklikkust ja puutumast.

3. Komisjon konstateerib, et salaprotokolliga seonduvaid läbirääkimisi fašistliku Saksamaaga pidasid Stalin ja Molotov salaja ilma nõukogude rahva, partei, ÜK(b)P ja NSV Liidu Ülemnõukogu saadikute teadmata. Seetõttu selle sõlmimine ei väljendanud mingil juhul nõukogude rahva tahet. Viimane ei vastata stalinliku juhtkonna tegude eest.

Järsk pööre leppimatult võitluselt fašismiga koostööle natsistliku Saksamaaga desorienteeris rahvamasse ning avaldas demoraliseerivat mõju agressiooni- ja sõjavastastele jõududele.

4. Võttes arvesse antud küsimuse suurt poliitilist tähtsust, soovitab Komisjon NSV Liidu Rahvasaadikute Kongressile järgmist:

a) spetsiaalse aktiga kinnitada annullerimist — alates Saksamaa kalaleitungist NSV Liidule — 1939. a. 23. augusti lepingu, sama aasta 28. septembri sõprus- ja piirilepingu nagu ka teiste Nõukogude-Saksa 1939.—1941. a. leppimuste suhtes, ja tunnistada kõik salaprotokollid juriidiliselt alusetuteks ning kehtetuteks nende allakirjutamise momendist alates;

b) mõista hukka ja lugeda leninliku välispoliitikaga kokkusobimatuks nende õiguslike kohustuste rikkumised sõjaeelse Nõukogude juhtkonna poolt, mis NSV Liit oli endale võtnud kolmandate riikide suhtes, ning ultimaatumite ja jõupoliitika kui sotsialismile võõraste meetodite kasutamine välispoliitikas.

5. Arvestades 1939.—1941. a. sündmuste tähtsust, taotleb Komisjon nende edasist igakülgset uurimist. Komisjon jätkab oma tööd.

August-september 1989

**FROM THE COMMISSION SET UP BY THE CONGRESS
OF USSR PEOPLE'S DEPUTIES FOR THE EVALUATION OF THE
POLITICAL AND LEGAL ASPECTS OF THE NON-AGGRESSION
TREATY OF 1939 BETWEEN THE SOVIET UNION
AND GERMANY**

The Commission is convinced that the establishment of a state based on law requires the knowledge of the true politics of its past. All the members of the Commission admit that only a full disclosure of the historical truth can guarantee true respect between nations as well as their mutual trust, and prove our firm adherence to new forms of political thinking coupled with the task of building a common European home.

167

**KOMISJONI ESIMEHE RAHVASAADIK A. KÕORNA
INFORMATSIION EESTI NSV ÜLEMNÕUKOGU
XI KOOSSEISU XIII ISTUNGJÄRGUL**

20. juulil 1989 võttis Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidium vastu otsuse:

1. Kinnitada 1940. aastal Eestis toimunud sündmustele ajaloolis-õigusliku hinnangu väljatöötamise komisjoni koosseis.

2. Eesti NSV Ülemnõukogu seaduseelnõude, rahvussuhete ning väliskomisjonil vaadata läbi käesoleva otsusega moodustatud komisjoni tehtavad ettepanekud ja järeldused.

Komisjoni loomise üheks ajendiks olid kodanike rohkearvulised pöördumised Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi poole nõudmisega tuua selgust 1940. a. sündmustesse Eestis. Ülemnõukogu Presiidiumile laekus avaldusi rohkem kui 435 000 allkirjaga.

Loodud komisjoni kuulus 19 eksperti, põhiliselt ajaloolased ja juristid, kes on tunnustatud spetsialistid 1940. a. ajalooliste sündmuste uurimisel.

Komisjon tutvus kõigi senitehtud ajalooliste uuringutega nii meie vabariigis kui ka mujal, täiendavate arhiivimaterjalidega ning 1940. a. sündmustest otseselt osa võtnud inimeste tunnistuste ja neid sündmusi kajastavate materjalidega ajakirjanduses. Kõigi nende materjalide analüüsi alusel tehtud **ajaloolisest hinnangust** lähtub tollaste sündmuste **juriidiline hinnang**. Lisaks sellele toimusid komisjoni ja tema alagruppide konsultatsioonid teiste spetsialistidega, komisjoni töö käigus laekus Ülemnõukogu Presiidiumile ka uut allikmaterjali, osavõtjate mälestusi ja muud.

Oma töös sai komisjon kasutada Eesti TA presiidiumi poolt 27. juulil loodud ekspertkomisjoni materjale ning tugineda selle hinnangule. Olgu öeldud, et komisjoni järeldused kiitis Eesti Teaduste Akadeemia presiidium heaks 12. septembril ja need ilmusid ajakirjanduses 22. septembril. Usun, et paljud saadikud on nendega tuttavad.

Komisjoni töö tulemusena valmis **ajalooline öiend**, millele on lisatud arvukad koopiad ajaloolistest dokumentidest ja **komisjoni otsus**. Komisjoni otsusele on 19-st komisjoni liikmest alla kirjutanud — 17. 2 komisjoni liiget Eduard Tšerevaško ja Valeri Tšetvergov komisjoni tööst osa ei võtnud. Nii ajalooline öiend kui ka dokumentaalsed lisad on praegu tõlkimisel ja paljundamisel, mistõttu käesoleval istungjärgul ei ole võimalik neid saadikuile kätte jagada lähemaks tutvumiseks.

Nüüd probleemi sisust.

Eesti Vabariigi ja Nõukogude Liidu vahekordi aastail 1920—1939 reguleeris lepingute süsteem, mis rajanes rahvaste vaba enesemääramise õiguse tunnustamisel ja Tartu rahulepingul (2. veebruar 1920).

Paraku muutusid suhted mõlema riigi vahel järsult pärast Nõukogude Liidu ja Saksamaa vahel mittekallaletungilepingu sõlmimist 23. augustil 1939. Pakti juurde kuuluv salajane lisaprotokoll jagas Ida-Euroopa alad mõlema riigi huvisfäärideks — määras Eesti Nõukogude Liidu huvisfääri ning andis võimaluse siin territoriaal-poliitilisteks ümberkorraldusteks.

25. septembril 1939 informeeris J. Stalin Hitlerit, et ta kavatseb võtta «... käsiile Balti riikide probleemi lahendamise kooskõlas 23. augusti protokolliga ning ootab selles küsimuses Saksa valitsuse vääramatut tuge». Eesti valitsuselt nõudis stalinlik juhtkond vastastikuse abistamise pakti sõlmimist ühes Nõukogude relvajõudude paigutamisega Eesti territooriumile. Nõudmistele kaasnes jõudemonstratsioon (Nõukogude sõjalaevad

tungisid korduvalt Eesti territoriaalvetesse), 25.—26. septembril toimusid massilised Nõukogude lennuväe ülelennud Eesti territooriumist, Narva—Petseri piirile koondati kuni 20 jalaväediviisi, tanki- ja suurtükiväe üksused, järgnes sõjaline provokatsioon (Nõukogude auriku «Metallist» uputamise), otsesed ähvardused jõudu kasutada (V. Molotov 24. septembril Eesti välisministrile K. Selterile: «Soovitan Teil tulla vastu Nõukogude Liidu soovidele, et ära hoida halvemat. Ärge sundige NSV Liitu tarvitama jõudu selleks, et saavutada oma eesmärged.»).

Eesti oli sunnitud ülekaaluka sõjalise surve all 28. septembril 1939 alla kirjutama sisuliselt ebavõrdsele lepingule, mis formaalselt küll tunnustas Eesti sõltumatust, kuid kindlustas Nõukogude Liidule tema relvajõudude (25 000 meest Eesti 15 000 mehe vastu) alalise kohaloleku. Sellega lõi Nõukogude Liit täiendavaid eeldusi ultimatiivse jõupoliitika teostamiseks.

Sisepoliitiline olukord Eestis 1940. a. kevadsuvel

1940. a. kevadel oli Eesti Vabariigi majandus üle saanud Euroopas käimasoleva sõjaga kaasnevatest raskustest. Majanduslik olukord oli stabiilne: tööhõive kõrgeim kogu Vabariigi aja jooksul, elatustasemelt ligilähedane Skandinaaviamaadele — Rootstile ja Norrale (edestati Soomet), streike ei olnud.

Eitamata klassivastuolusid ja sisepoliitilisi pingeid Eestis nagu igas kodanlikus riigis üldse, tuleb aga tunnistada, et sisepoliitikas oli toodud Eestis ühiskonnas domineerivaks konflikt rahvahulkade demokraatlike taotluste ning K. Pätsi autoritaarse režiimi vahel. Demokraatliku opositsiooni olemasolu tunnistavad 1938. a. Riigivolikogu ja 1939. a. sügisel toimunud kohalike omavalitsuste valimised, kus opositsiooni kandidaadid said rohkem hääli kui K. Pätsi režiimi toetajad. Seda arvestas ka EKP, kelle üleskutses ei olnud püstitatud nõukogude võimu kehtestamise ülesannet, vaid nähti ette demokraatlike vabaduste kättevõtmist, tööraha materiaalse olukorra parandamist, uue valitsuse moodustamist. Oleks aga vale, nagu seda senises historiograafias on kahjuks tehtud, nende demokraatlike nõudmistega näha automaatselt valmisolekut nõukogude võimu kehtestamiseks ning NSV Liitu astumiseks. Tänu ühisrindede pahempoolsete sotsialistidega oli EKP-l üsna suur mõju enamikus ametiühingutes ja teistes töölisorganisatsioonides. Ka osa haritlasi toetas sotsialismiideid. On aga selge, et n.-ö. sisemise opositsiooni jõududega ei olnud 1940. aastal reaalne kukutada K. Pätsi valitsust ja muuta Eesti ühiskondlikku korda. Ilmselt pidas EKP silmas Nõukogude Liidu sekkumist Eesti asjadesse ning lootis sel juhul tulla võimule ja järk-järgult üle minna sotsialismile.

Seega võib väita, et ei majanduslik ega poliitiline olukord Eestis 1940. a. juunisündmuste eel ei tõenda siin revolutsioonilise situatsiooni olemasolu.

Sündmused Euroopa sõjatandril kahtlemata aktiveerisid Nõukogude Liidu välispoliitikat. Seda sai tunda ka Eesti. Kui senini oli NSV Liit Eestis paiknevate sõjaväebaaside õiguslikku külge reguleeriva lepingu sõlmimisega venitanud, siis nüüd forsseeriti seda järsult. Vastavad läbirääkimised toimusid ultimatiivses toonis ja diktaadi tingimustes. 15. mail kirjutati leping alla Eestile ebasoodsatel tingimustel: Nõukogude sõjaväebaasideks tuli anda Paldiski linn, Suur- ja Väike-Pakri, Osmussaar, ligi sada küla ja asundust, kust elanikkond tuli suures osas ümber asustada. Eeldused suurema väekontingendi vastuvõtmiseks olid loodud. Seejuures märkis Nõukogude pool, et temal Eestile pakti täitmise suhtes pretensioone ei ole. Kuid juba 10. juunil kehtestati lahinguvõimatus Nõukogude sõjaväebaasides, alates 14. juunist alustasid Nõukogude sõjajõud tegut-

semist (sadamate ja merelepääsu sulgemine, merel olevate kauba- ja kala-laevade sadamasse konvoeerimine, Soome reisilennuki allatulistamine Eesti õhuruumis, tule avamine Eesti lennukile jmt.), mis vastab mere- ja õhublokaadi tunnustele ja mida NSV Liidu poolt allakirjutatud Londoni konventsioon kvalifitseerib kallaletungina (konventsiooni art. 2 p. 3–4).

Pühapäeval, 16. juunil kell 15.20 kutsus Molotov enda juurde Eesti saadiku Moskvast August Rei ja andis talle üle Nõukogude valitsuse noodi. Vastust nõuti 8 t. 40 minuti jooksul.

Nõukogude noot rajanes väljamõeldud süüdistustele, nagu oleks Eesti koos Läti ja Leeduga sõlminud sõjalise liidu kallaletungiks Nõukogude Liidule.

Tõendusmaterjalina Nõukogude Liidu sõjalisest ohustamisest Eesti poolt esitas V. Molotov kolm asjaolu:

(1) Balti konverentsist salajane osavõtt detsembris 1939 ja märtsis 1940;

(2) Baltimaade kindralstaapide koostöö salajasest laiendamisest ja

(3) «sõjalise Balti Entente'i» erilise trükiorgani loomist veebruaris 1940 — «Revue Baltique».

Nõukogude valitsuse süüdistused olid täiesti alusetud, sest

(1) Eesti, Läti ja Leedu vahelised lepingud olid avalikud, registreeritud ja publitseeritud Rahvasteliidus; nende lepingute tegelik sisu ei võinud Nõukogude Liidule kui Rahvasteliidu endisele liikmele (kuni väljaheitmiseni 14. 12. 1939) olla tundmatu;

(2) Eesti poliitiline ega sõjaline juhtkond ei plaanitsenud Balti konverentsidel salajast ega avalikku kallaletungi Nõukogude Liidule; vastastikuse abistamise pakti sõlmimine NSV Liiduga ei pannud Eesti Vabariigi valitsusele kohustust üles öelda Läti Vabariigiga 1. novembril 1923 sõlmitud vastastikuse kaitse lepingut;

(3) «Revue Baltique» oli kolme Balti riigi ühine ajakiri, kajastas kolme riigi majanduselu, kirjandust, muusikat, arhitektuuri ja ajalugu, ei olnud salajane, vaid raamatukauplustes ja ajalehekioskites vabalt saadav ning ajalehtedes reklaamitav väljaanne.

Nõukogude valitsus nõudis ultimatiivselt Eestilt uue valitsuse moodustamist ja Punaarmee täiendavate vägede sisselaskmist NSV Liidu poolt valitud piirkondadesse. Ultimaatumiga kaasnes varjamata ähvardus: kui märgitud tähtjaks ei saabu nõustumise teadet, antakse piirile koondunud vägedele käsk tungida üle Eesti piiri ning relva jõuga maha suruda igasugune vastupanu.

Eesti Vabariigi ja NSV Liidu vaheline lepingute süsteem sisaldas peensusteni viimistletud mehhanismi arusaamatuste, tülide ja vaidluste rahumeelseks lahendamiseks. Ultimaatumiga tähtaeg, 8 tundi ja 40 minutit, tõendab, et Nõukogude juhtkond ei eeldanudki ultimaatumis esitatud süüdistuste selgitamist, vaid oli langetanud otsuse jõupoliitika kasuks ja Eesti Vabariigi koheseks okupeerimiseks. Eesti valitsus andis nõutavaks tähtaegselt ultimaatumile alistuva vastuse. Punaarmee täiendavate väeosade paigutus tuli mõlema riigi sõjaväevõimudel lahendada. Faktiliselt toimus see ühepoolselt: läbirääkimised pidid algama Narvas 17. juunil kell 9, kuid Punaarmee ületas riigipiiri juba kell 4 Eesti aja järgi. Läbirääkimiste asemel pandi Johan Laidonerile ette kirjutada alla protokoll, kus olid fikseeritud Punaarmee täiendava 90 000 mehe paiknemise kohad (see hõlmas kogu Eesti territooriumi), nõuti sõjaväekomandantuuride loomist raudteesõlmedes ja postitelegraafi suuremates asutustes, tsiviilelanikkonnalt relvade ärakorjamist, Eesti lennukite 2-nädalast lennukeeldu jne. Siia lisandusid samal päeval eri väekoondiste ülemate nõudmised Eesti sõjaväe- ja tsiviilobjektide üleandmiseks Punaarmeele.

Stalinliku poliitilise juhtkonna, Punaarmee sõjalise juhtkonna toiminguid 10.—17. juunini ja invasiooni 17. juunil 1940 kvalifitseeris komisjon

rahvusvahelise õiguse seisukohalt sõjaliseks okupatsiooniks (vt. Kallale-
tungi defineerimise konventsiooni art. 2 p. 2, 3, 4) ja järgnenud riigioigus-
likud järelelõigustühisteks iseenesest.

Hiljemalt 18. juunil algas Nõukogude saatkonnas Tallinnas uue valit-
suse moodustamine. Saatkont ignoreeris tõsiasi, et Eesti valitsus oli
ultimaatumi vastu võtnud ja põhiseadusest tulenevalt K. Päts alustanud
läbirääkimisi uue valitsuse moodustamiseks. Saatkont ning 19. juunil
Tallinna saabunud Andrei Zdanov kujundasid uue valitsuse 18.—20. juu-
nil. K. Pätsi ettepanekud, ettepanud peaministri kandidaadid lükkas
A. Zdanov järsult tagasi. Uue valitsuse moodustamisel osalesid vahetult
endised pahempoolsed sotsialistid, nn. Ühtsusrühma liikmed. Eesti kom-
muniste ei usaldatud. J. Stalini suhtumist iseloomustab küüniline avaldus
1939. a. paktiga seotud läbirääkimistel: kui kommunistid teile raskusi val-
mistavad, siis võib nad ju maha lasta.

Uue valitsuse ametisseastumine pidi A. Zdanovi stsenaariumi järgi
käima tänavademonstratsioonide tulemusena. Vastav korraldus anti 20. juu-
ni õhtul Nõukogude saatkonnast Maksim Undile, kellele oli määratud sise-
ministri roll Nõukogude saatkonna poolt.

M. Unt märgib oma elulookirjelduses: «Sm. Zdanov andis minule üles-
ande organiseerida õõ jooksul miiting ja väljaastumine 21. juuniks.»

Selleks kaasati kohalikke kommuniste, kelle üldarv Eestis ulatus 130—
150-ni. Määratud päeval toimusid kolmekümne kolmest Eesti linnast miit-
tingud 10 linnas, ühes alevis ja ühes alevikus. Tallinnas viibis miitingul
Vabaduse väljakul umbes 5000 inimest. TASS mõõnab, et sellest võtsid osa
ka Nõukogude relvajõud. Tsiteerin: «Nõukogude tankide, võitlejate ja
komandöride ilmumine väljakule võeti vastu üldise juubeldamisega.»
(«Pravda» 22. 06. 1940.) Miitingul kõnega esinenud Punaarmee komandör
sai tõesti aplausi.

Jõudemonstratsioon jätkus Kadrioru lossi ees, mille järel A. Zdanov
koos saadik K. Nikitiniga ja saatkonna töötajatega tegi 8-minutilise visiidi
president K. Pätsile, dikteerides talle J. Varese valitsuse koosseisu. Samal
õhtul kell 22.15 teatati uuest valitsusest raadio teel. Valitsuse koosseisu
reguleerimine toimus ka edaspidi kooskõlastatult Nõukogude Liidu saat-
konnaga (vt. kohtuminister B. Sepa tagandamine. N. Andreseni mälestu-
sed. «Rahva Hää» 22. 07. 1989).

Osa eesti rahvast tervitas uut valitsust, kuid erinevatel põhjustel.
Demokraatlikult meelestatud intelligents seostas sellega riigikorra demok-
ratiseerimise püüdlusi, vaesem osa rahvast lootis materiaalse ja sotsiaalse
olukorra paranemist, põhiosa talurahvast taotles taludel lasuva võlakoor-
ma kergendamist, väikepõllupidajad ja maatamehed tahtsid saada maad,
kommunistid nägid selles oma programmiliste nõudmistele elluviimise üht
etappi. Seda kinnitavad arvukad miitingud, rahvakoosolekud, töökollektiiv-
ide resolutsioonid ja loodud uute organisatsioonide programmdokumen-
did. Rahvas ei teadnud võimu telgitagustest ja stalinliku poliitika plaani-
dest Eestimaa suhtes.

Nõukogude saatkonna ja sõjaväe kõrval osalesid aktiivselt kogu riigi-
aparaadi ümberkujundamisel ja stalinliku terrorirežiimi käivitamisel
Eestis Nõukogude eriteenistused. Selleks toodi kohale Leningradi tšekistid,
arreteeriti ja viidi riigi piiridest välja Eesti Vabariigi kodanikke.

Formaalselt püüti pärast 21. juunit järgida Eesti Vabariigi põhiseadu-
slikku korda.

Olukord muutus järsult pärast Zdanovi korraldust välja kuulutada ja
14.—15. juulil läbi viia uue Riigikogu valimised tingimustel, mis olid
Põhiseaduse-vastased: valimised tuli läbi viia kolm korda lühema aja jook-
sul, kui seda valimiseseadus ette nägi; valimised tuli läbi viia ilma kohtu-
liku õiguskaitseta. Olgu märgitud, et samad tingimused dikteerisid Dek-
nozov Leedu ja Võõnski Läti uutele valitsustele. Nende ja muude oma-

voliaktidega rikuti Eesti Vabariigi Põhiseaduse §§ 30, 68, 99 ja Riigivolikogu Valimiste Seaduse §§ 16 ja 27.

A. Zdanovi otsesel korraldusel taandati Eesti Töötava Rahva Liitu mittekuuluvad kandidaadid: esmalt nõuti neilt vähema kui ööpäeva jooksul valimisplatvormi esitamist — valitsuse korraldus 9. juuli õhtul nõudis valimisplatvormi esitamist 10. juulil kella 14-ks; seejärel anti Valimiste Peakomiteele õigus kõrvaldada ka need Eesti Töötava Rahva Liitu mittekuuluvad saadikukandidaadid, kes jõudsid oma valimisplatvormi esitada. Tühistati 57 kandidaadi esitamiskirjad. 20 kandidaati loobus ähvarduste ja šantaazi mõjul. Valimised viidi läbi otsese ja kaudse surve ning ähvarduste olukorras. Nii valimiseelses kampaanias kui ka mõlemal valimispäeval võttis Punaarmee demonstriivselt sündmustest osa (valimisjaoskondi valvasid punaarmeeelased, nende transporti kasutati valimiste läbiviimise ajal). Paljude isikute mälestuste kohaselt rikuti valimiseeskirju ja võltsi hääletamistulemusi.

Esinedes 17. juuli miitingul Tallinnas, ütles K. Säre, et võit valimistel olevat veenvalt demonstreerinud rahva usaldust Nõukogude Liidu ja isiklikult J. Stalini vastu. Kujunenud uues poliitilises olukorras olevat üles kerkinud nõukogude võimu kehtestamise ja Eesti Nõukogude Liidu koosseisu astumise küsimused.

Omamata rahva volitusi ja olemata Riigikogu, kes põhiseaduslikult on ainupädev langetama otsuseid riigikorra küsimustes, võtsid 21. juulil 1940 kokku tulnud Eesti Töötava Rahva Liidu saadikud vastu Eesti riigikorda muutvaid otsuseid, mis ei tulenenud nende valimisplatvormist ega uue valitsuse programmdokumentidest, ammugi mitte Eesti rahva vabast tahteavaldusest. Võimu küsimuses ei viidud Eestis läbi rahvaküsitlusi ega referendumeid. «Stalin pettis targemaid ja kogenumaidki tegelasi kui meie, eesti kommunistid, seda olime. Saime petetud ja petsime rahvast, aga mitte teadlikult ja tahtlikult,» kirjutas oma kirjas ENSV Olemnõukogu Presiidiumile 20. sept. 1989 parteiveteran, Riigivolikogu II koosseisu sekretär Olga Lauristin, kes nõustus komisjoni õigusliku hinnanguga.

Komisjon märgib oma otsuses, et eeltoodust lähtudes kvalifitseeruvad: — õigustühisteks kõik Eesti Vabariigi ja Nõukogude Liidu vahelised lepingud aastatest 1939—1940, mis on sõlmitud pärast Nõukogude Liidu ja Saksamaa vahelist 23. augusti 1939. aasta pakti ja selle salaprotokoll, mis õigusvastaselt jagas Ida-Euroopa kahe suurriigi vahel ning määras Eesti Vabariigi Nõukogude Liidu huvisfääri, nähes selleks ette territoriaalpoliitilisi ümberkorraldusi;

— agressiooniks, sõjaliseks okupeerimiseks ning Eesti Vabariigi annekteerimiseks Nõukogude Liidu juhtkonna välispoliitilised ja sõjalised aktsioonid Eesti Vabariigi vastu 1940. aastal.

Leninlikus rahudekreedis on öeldud: «Anneksiooni ehk võõraste maade vallutamise all mõistab valitsus (mõeldud on Nõukogude valitsust — A. K.) vastavalt demokraatia õigusteadvusele üldse ja töötavate klasside õigusteadvusele eriti igasugust väikese või nõrga rahva liitmist suure või tugeva riigi külge ilma selle rahva täpselt, selgesti ja vabatahtlikult avaldatud nõusolekuta ja soovita, sõltumata sellest, millal see vägivaldne liitmine on toime pandud, sõltumata ka sellest, kuivõrd arenenud või mahajäänud on vägivaldselt liidetav või vägivaldselt antud riigi piirides peetav rahvus.» (V. I. Lenin. Teosed, 26. kd., lk. 222.)

Komisjon järeldab, et Eesti lülitamine 1940. aastal Nõukogude Liidu koosseisu ei olnud õiguspärane.

the sphere of influence of the Soviet Union envisaging for this purpose territorial and political rearrangements, as null and void;

— the foreign political actions of the Soviet leadership against the Estonian Republic in 1940 as aggression, as a military occupation and as an annexation of the Estonian Republic.

The Leninist Decree on Peace states, "By annexation or the conquering of foreign countries, the Government (i. e. the Soviet Government — A. K.) understands, in accordance with the general consciousness of lawfulness and specifically that of working people, any joining of a small or weak people to a big or strong state without this people's clear, exact and voluntarily expressed agreement and will, irrespective of when the forced joining has taken place, and also irrespective of the fact how developed or underdeveloped the people forcibly joined or forcibly kept within the given state is." (V. I. Lenin. Teosed. Vol. 26, p. 222.)

The Commission draws the conclusion that the incorporation of Estonia in the Soviet Union in 1940 was not lawful.

EESTI NSV ÜLEMNÕUKOGU PRESIIDIUMI EESTIS 1940. a. SÜNDMUSTE AJALOOLIS-ÕIGUSLIKU HINNANGU VÄLJATÖÖTAMISE KOMISJONI OTSUS

NSV Liidu ja Saksamaa vahel 1939. a. 23. augustil sõlmitud mittekallaletungilepingu 50. aastapäeva eel laekus Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumisse kuue nädalaga enam kui 435 000 allkirjaga ühisavaldusi valimisõiguslikelt kodanikelt nõudega selgust tuua 1940. aasta juuni-augustikuu sündmustesse Eestis. Avaldustes väljendatakse veendumust, et Nõukogude Liidu taotlused õigusriigi rajamiseks ning rahvuste vastastikusele usaldusele tugineva Euroopa ühiskodu loomiseks eeldavad ajaloolise tõe ja õigluse jaluleseadmist.

Seoses nimetatud avaldustega moodustas Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidium komisjoni 1940. aastal Eestis toimunud sündmustele ajaloolis-õigusliku hinnangu väljatöötamiseks. Komisjon tutvus vastavate materjalidega ja jõudis järgmistele seisukohtadele.

1. Eesti Vabariigi ja Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu vahel korda aastail 1920—1939 reguleeris lepingute süsteem, mis rahvaste vaba enesemääramisõiguse tunnustamisest tulenevalt rajanes 1920. a. 2. veebruaril sõlmitud Tartu rahulepingul. Suhetes Eesti Vabariigiga 1939—1940 asus Nõukogude Liit Saksamaa kaasteadmisel ja viimasega oma samme kooskõlastades realiseerima õigustühiseid pretensioone huvisfäärile ja territoriaal-poliitilisele ümberkorraldusele Eestis, lähtudes 1939. a. 23. augustil Saksamaaga sõlmitud pakti salajase lisaprotokoll punktist 1, ning rikkus ühepoolset ja jõhkvalt kõiki Eesti Vabariigiga sõlmitud ja ratifitseeritud lepinguid.

2. 1939. a. 28. septembri Nõukogude Liidu ja Eesti Vabariigi vaheline vastastikuse abistamise pakt oli sisuliselt ebavõrdne leping, Eesti Vabariigi suveräniteeti oluliselt piirav ja faktiliselt tema neutraliteedipoliitikat likvideeriv, relvajõu ähvardusel pealesurutud leping, hoolimata sellest, et pakt tunnistas Eesti rippumatust.

Paktiga kaasnev sõjaväebaaside lepe kindlustas Nõukogude relvajõudude paigutamist Eesti Vabariigi territooriumil asuvatesse baasidesse, kusjuures sissetoodud Nõukogude relvajõud ületasid kahekordselt Eesti Vabariigi sõjajõu. Sellega lõi Nõukogude Liit täiendavaid eeldusi ultimaatiivse jõupoliitika teostamiseks.

3. NSV Liidu poolt hiljemalt 14. juunil Eesti Vabariigi vastu alustatud õhu- ja mereblokaad ning sellele 1940. a. 16. juunil järgnenud noot, mis esitas Eesti Vabariigile väljamõeldud süüdistusi ja nõudis ultimaativselt, välistades lepingutes eriliselt ettenähtud lepitusprotseduure konfliktide ja arusaamatuste selgitamiseks, uue Eesti valitsuse moodustamist, Nõukogude Liidu täiendavate väekoondiste sissetoomist ning nende suvalist paigutamist kogu Eesti territooriumil, on kvalifitseeritav kui rahvusvahelise õiguse ning Nõukogude Liidul lasunud lepinguliste kohustuste rikkumine ja agressioon Eesti Vabariigi vastu.

4. Invasioon 17. juunil 1940, Eesti Vabariigi sõjaline okupeerimine, Nõukogude juhtkonna ja julgeolekuorganite jõhker sekkumine Eesti siseasjadesse võttis eesti rahvalt võimaluse vaba tahte väljendamiseks. Agressiooni varjamiseks rahvusvahelise avalikkuse eest püüti sellele anda näiliselt seaduslik kuju. Rahvusvahelise õiguse seisukohalt kvalifitseeruvad sõjalisele okupeerimisele järgnenud riigiõiguslikud järeلمid õigustühisteks iseenesest.

5. NSV Liidu valitsuse 1940. a. 16. juuni noodi nõudel astus tagasi Eesti Vabariigi valitsus. Uue (J. Varese) valitsuse koosseisu dikteerisid Nõukogude Liidu saatkonna töötajad ja A. Zdanov, Tallinnasse 19. juunil saabunud Nõukogude kõrgema juhtkonna liige. President K. Päts nimetas valitsuse ametisse 21. juunil 1940 Nõukogude Liidu esindajate tugeva surve all.

6. A. Zdanovi korraldusel algatati Riigivolikogu uue koosseisu valimised. Valimiskampaania ajal ja valimispäevadel rikuti demokraatiat garanteerivaid sätteid Eesti Vabariigi põhiseaduses, Eesti Vabariigi valimisestadust, rakendati šantaaži, tühistati valijate ja saadikukandidaatide õigus kohtulikule kaitsele, kõrvaldati seadusvastaselt kõik Eesti Töötava Rahva Liidu nimekirja mittekuuluvad kandidaadid. Nõukogude relvajõudude 115 000-mehelise kontingendi viibimine Eesti territooriumil muutis võimatuks eesti rahva vaba tahteavalduse.

7. Eesti Töötava Rahva Liidu saadikute valimisplatvorm ei sisaldanud Eesti Vabariigis nõukogude võimu väljakuulutamist ega Eesti astumist Nõukogude Liidu koosseisu. Eesti Töötava Rahva Liidu saadikuil polnud valijate volitusi ega põhiseaduslikku õigust otsustada riigikorra muutmise küsimusi, liiti parlamendi teise koja moodustamise ja osavõtuta. Võimu küsimuses ei viidud Eestis läbi ei rahvaküsitlust ega referendumit.

Rahvusvahelise õiguse ja Eesti Vabariigi seadusandluse seisukohalt kvalifitseeruvad õigustühiselt kujundatud riigivolikogu mis tahes tegevuse järeلمid, sealhulgas riigikorra muutmine ja Eesti liitmine Nõukogude Liitu, õigustühiseks iseenesest.

8. Kõigest eeltoodust lähtudes kvalifitseeruvad:

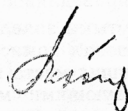
— õigustühisteks kõik Eesti Vabariigi ja Nõukogude Liidu vahelised lepingud aastatest 1939—1940, mis on sõlmitud pärast Nõukogude Liidu ja Saksamaa vahelist 1939. aasta 23. augusti pakti ja selle salaprotokoll, mis õigusvastaselt jagas Ida-Euroopa kahe suurriigi vahel ning määras Eesti Vabariigi Nõukogude Liidu huvisfääri, nähes selleks ette territoriaal-poliitilisi ümberkorraldusi;

— agressiooniks, sõjaliseks okupeerimiseks ning Eesti Vabariigi annekteerimiseks Nõukogude Liidu juhtkonna välispoliitilised ja sõjalised aktsioonid Eesti Vabariigi vastu 1940. aastal.

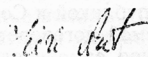
Eeltoodust järeldub, et Eesti lülitamine 1940. aastal Nõukogude Liidu koosseisu ei olnud õiguspärane.

Tallinn, 25. september 1989

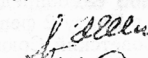
Komisjoni esimees

 A. K O U - n z

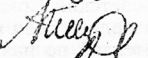
Liikmed :

J. A n t

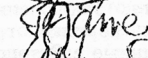
H. E l l e r

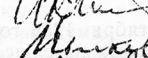
A. G r e e n

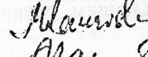
T. G r ä z i n

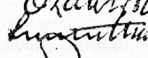
P. J ä r v e

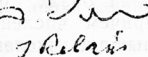
A. K i r i s

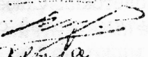
J. K i r i k a l

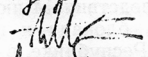
M. L a u r i s t i n

O. L a u r i s t i n

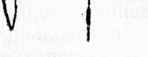
L. M e r i

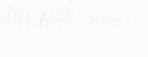
A. P o r k

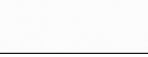
I. R e b a n e

H. R o o t s

E. S a v i s a a r

M. T i t m a

E. T r u u v ä l i

E. T š e r e v a š k o

V. T š e t v e r g o v

**EESTI NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIKU VABARIIGI ÜLEMNÕUKOGU
OTSUS AJALOOLIS-ÕIGUSLIKUST HINNANGUST EESTIS
1940. AASTAL TOIMUNUD SÜNDMUSTE KOHTA**

Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Ülemnõukogu, lähtudes Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi poolt 1940. aastal Eestis toimunud sündmustele ajaloolis-õigusliku hinnangu väljatöötamiseks moodustatud komisjoni otsusest ja järeldustest

— kvalifitseerida agressiooniks, sõjaliseks okupeerimiseks ning Eesti Vabariigi annekteerimiseks Nõukogude Liidu stalinliku juhtkonna 1940. aasta välispoliitilised ja sõjalised aktsioonid Eesti Vabariigi vastu;

— lugeda Eesti Vabariigi Riigivolikogu 1940. aasta 14. ja 15. juuli valimised läbiviiduks Eesti Vabariigi põhiseadust ja valimisseadust rikkudes ning sel viisil moodustatud parlament mitte õiguspädevaks ja mitte volitatuks vastu võtma Eesti riiklikku staatust muutvaid otsuseid:

järeldab, et Eesti lülitamine 1940. aastal Nõukogude Liidu koosseisu ei olnud õiguspärane.

Eeltoodust tulenevalt ja tuginedes rahva korduvatele tahteavaldustele taastada Eesti riiklik suveräänsus parlamentlikul teel, Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi Ülemnõukogu otsustab:

1. Tunnistada Riigivolikogu 1940. aasta 22. juuli otsus «Deklaratsioon Eesti astumise puhul Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liitu» õigusühiseks, kuna see ei olnud eesti rahva vaba tahteavaldus.

2. Taotleda Eesti taastamist rahvusvahelise õiguse subjektina, milleks Eesti NSV Ülemnõukogu jätab endale õiguse läbirääkimiste korraldamiseks suhete kohta Nõukogude suveräänsete riikide liidus ja rahvusvahelises ühenduses. Selles juhindub Eesti NSV Ülemnõukogu rahvusvaheliselt üldtunnustatud rahvaste enesemääramise võorandumatust õigusest, mis on leidnud kajastust ka Nõukogude valitsuse 1917. aasta Rahudekreedis (leninlikus Rahudekreedis), Venemaa SFN Vabariigi ja Eesti Vabariigi vahel 1920. a. sõlmitud Tartu rahulepingus, Rahvasteliidu 1921. aasta 22. septembri otsuses Eesti Vabariigi vastuvõtmise kohta Rahvasteliidu täievoliliseks liikmeks, samuti NSV Liidu konstitutsioonis ning Eesti NSV Ülemnõukogu 1988. aasta 16. novembri deklaratsioonis «Eesti NSV suveräänsusest».

3. Teha Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumile ülesandeks vaadata läbi 1940. aasta suvel Eesti Vabariigi presidendi poolt ja 1940. aasta 21. juunil kujundatud Eesti Vabariigi valitsuse poolt stalinliku režiimi esindajate survel välja antud normatiivaktid ning esitada vastavad järeldused kinnitamiseks Eesti NSV Ülemnõukogule.

* * *

Käesoleva otsuse vastuvõtmine ei tõlgendu Eesti NSV konstitutsiooni § 69 rakendamisena.

Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees

A. Rüütel

Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi sekretär

A. Almann

Tallinn, 12. novembril 1989

тельстввах суверенитет и территориальную целостность и неприкосновенность друг друга. Сходные обязательства Советский Союз имел перед Польшей и Финляндией.

6. Съезд констатирует, что переговоры с Германией по секретным протоколам велись Сталиным и Молотовым втайне от советского народа, ЦК ВКП(б) и всей партии, Верховного Совета и Правительства СССР, эти протоколы были изъяты из процедур ратификации. Таким образом, решение об их подписании было по существу и по форме актом личной власти и никак не отражало волю советского народа, который не несет ответственности за этот сговор.

7. Съезд народных депутатов СССР осуждает факт подписания «секретного дополнительного протокола» от 23 августа 1939 года и других секретных договоренностей с Германией. Съезд признает секретные протоколы юридически несостоятельными и недействительными с момента их подписания.

Протоколы не создавали новой правовой базы для взаимоотношений Советского Союза с третьими странами, но были использованы Сталиным и его окружением для предъявления ультиматумов и силового давления на другие государства в нарушение взятых перед ними правовых обязательств.

8. Съезд народных депутатов СССР исходит из того, что осознание сложного и противоречивого прошлого есть часть процесса перестройки, призванной обеспечить каждому народу Советского Союза возможности свободного и равноправного развития в условиях целостного, взаимозависимого мира и расширяющегося взаимопонимания.

Председатель Верховного Совета СССР

М. Горбачев

Москва, Кремль, 24 декабря 1989 г.

«Известия», 28 декабря 1989 г.

**NÕUKOGUDE SOTSIALISTLIKE VABARIIKIDE LIIDU
RAHVASAADIKUTE KONGRESSI OTSUS
NÕUKOGUDE—SAKSA 1939. AASTA MITTEKALLALETUNGILEPINGU
POLIITILISEST JA ÕIGUSLIKUST HINNANGUST**

1. NSV Liidu rahvasaadikute kongress võtab teadmiseks Nõukogude—Saksa 1939. aasta 23. augusti mittekallaletungilepingule poliitilise ja õigusliku hinnangu andnud komisjoni järeldused.

2. NSV Liidu rahvasaadikute kongress nõustub komisjoni arvamusega, et mittekallaletungileping Saksamaaga sõlmiti kriitilises rahvusvahelises situatsioonis, tingimustes, mil kasvas fašismi agressiooni oht Euroopas ja Jaapani militarismi oht Aasias, ning selle lepingu üks eesmärgi oli juhtida NSV Liidult kõrvale läheneva sõja oht. Lõppkokkuvõttes seda eesmärki ei saavutatud, möödalaskmised aga, mis olid seotud Saksamaa kohustustega NSV Liidu ees, süvendasid sõnamurdliku natsliku agressiooni tagajärgi. Sel ajal seisis meie maa raske valiku ees.

Lepingukohustused jõustusid otsekohe pärast allakirjutamist, kuigi

leping ise kuulus kinnitamisele NSV Liidu Ülemnõukogu poolt. Otsus ratifitseerimise kohta võeti vastu 31. augustil Moskvast, ratifitseerimiskirjad aga vahetati 24. septembril 1939.

3. Kongress on seisukohal, et selle lepingu sisu ei lahknenu rahvusvahelise õiguse normidest ja riikide lepingupraktikast, mida rakendati niisuguse reguleerimise puhul. Nii lepingu sõlmimisel kui ka selle ratifitseerimisel aga varjati fakti, et ühtaegu lepinguga kirjutati alla salajane lisaprotokoll, milles piiritleti lepingupoolte huvisfäärid Läänemere Must mere, Soomest Bessaraabiani.

Protokolli originaale ei ole leitud ei Nõukogude ega välismaa arhiividest. Ent koopiate, kaartide ja muude dokumentide grafoloogiline, fototehniline ja leksikaalne ekspertiis ning hilisemate sündmuste vastavus protokolli sisule kinnitavad selle allakirjutamise ja eksisteerimise fakti.

4. NSV Liidu rahvasaadikute kongress kinnitab käesolevaga, et 1939. aasta 23. augusti mittekallaletungileping, samuti NSV Liidu ja Saksamaa vahel sama aasta 28. septembril sõlmitud sõprus- ja piirileping kaotasid nii nagu teisedki Nõukogude—Saksa leppimused — vastavalt rahvusvahelise õiguse normidele — jõu momendil, mil Saksamaa tungis kallale NSV Liidule, s. o. 22. juunil 1941.

5. Kongress konstateerib, et 1939. aasta 23. augusti protokoll ning muud salaprotokollid, mis kirjutati koos Saksamaaga alla aastail 1939—1941, olid nii koostamismeetodi kui ka sisu poolest eemaldumine Nõukogude välispoliitika leninlikest põhimõtetest. NSV Liidu ja Saksamaa huvisfääride piiritlemine nendes ning muud aktsioonid olid juriidilisest seisukohast vastuolus mitmete kolmandate riikide suveräänsuse ja sõltumatusega.

Kongress märgib, et sel perioodil olid NSV Liidu suhted Läti, Leedu ja Eestiga reguleeritud lepingute süsteemiga. Vastavalt 1920. aasta rahu- lepingutele ja mittekallaletungilepingutele, mis sõlmiti aastail 1926—1933, kohustusid nende lepingute osalised kõigil asjaoludel vastastikkult austama üksteise suveräänsust, territoriaalset terviklikkust ja puutumatust. Samasugused kohustused olid Nõukogude Liidul Poola ja Soome ees.

6. Kongress konstateerib, et Stalin ja Molotov pidasid Saksamaaga läbirääkimisi salaprotokollide üle nõukogude rahva, ÜK(b)P Keskkomitee ja kogu partei, NSV Liidu Ülemnõukogu ja valitsuse eest salajas. Need protokollid olid kõrvaldatud ratifitseerimisprotseduuridest. Seega oli nende allakirjutamise otsus sisult ja vormilt isikuvõimu akt ega kajastanud kuidagi nõukogude rahva tahet, kes ei kannu selle sobingu eest vastutust.

7. NSV Liidu rahvasaadikute kongress mõistab 1939. aasta 23. augusti salajase lisaprotokolli ning muude Saksamaaga sõlmitud salajaste leppimuste allakirjutamise fakti hukka. Kongress tunnistab salaprotokollid juriidiliselt alusetuks ja allakirjutamise momendist kehtetuks.

Protokollid ei loonud uut õiguslikku baasi Nõukogude Liidu suhetele kolmandate riikidega, kuid Stalin ja tema lähikond kasutasid neid ultimatumite esitamiseks ja jõuga surve avaldamiseks teistele riikidele, rikkudes nende suhtes võetud õiguslikke kohustusi.

8. NSV Liidu rahvasaadikute kongress lähtub sellest, et keerulise ja vastuolulise mineviku mõistmine on osa uutmisprotsessist, mis peab tagama igale Nõukogude Liidu rahvale võimaluse vabalt ja võrdõiguslikult areneda tervikliku, vastastikkult sõltuva maailma ning laieneva üksteisemõistmise tingimustes.

NSV Liidu Ülemnõukogu esimees

M. Gorbatšov

Moskva, Kreml, 24. detsembril 1989

DEKLARATSIOON EESTI RIIKLIKU ISESEISVUSE KÜSIMUSES

Täna, 2. veebruaril 1990, Eesti Vabariigi ja Nõukogude Venemaa vahel sõlmitud ja Eesti Vabadussõja lõpetanud Tartu rahulepingu 70-ndal aastapäeval, arutas Eesti NSV kõigi tasandite rahvasaadikute täiskogu oma kokkutulekul Tallinna Linnahallis Eesti riigi staatuse küsimust.

Täiskogu meenutas:

Eestilt võeti tema 20 aastat kestnud ja kõigi riikide poolt tunnustatud sõltumatu omariiklus 1940-ndal aastal. See sündis Stalini, Hitleri, Molotovi ja Ribbentropi rahvusvahelisõiguslikult kurftöise sobingu alusel, Punaarmee jõule toetunud riigiõigusliku pettelavastuse ning riigi okupeerimise korras (17. juunil 1940), samal nädalal kui Pariis langes Hitleri vägede kätte ja demokraatliku maailma šokiseisundit ära kasutades.

Täiskogu leidis:

Annekteeritud riigina on Eesti pool sajandit olnud Nõukogude liidu-vabariigiks nimetatud provints, aga säilitanud rahva südames kustumatu omariiklusiha. Maa ja rahvas on selle aja jooksul kandnud stalinismi ja tema pärandi koorma all ja sügavas õiguslikus kaitsmatuses lugematuid terroriohvreid ning saanud määratud moraalset, kultuurilist, poliitilist, ökoloogilist ja majanduslikku kahju.

Täiskogu tõdes:

Eesti Vabariigi järjepidevusele põhinev demokraatlik omariiklus on tänapäevani Eesti rahva vaieldamatu poliitiline paleus. Viimase poole sajandi kogemus on üha uuesti kinnitanud meie veendumust, et ainult sõltumatu omariiklus tagab eesti rahva olemasolu ja arengu.

Täiskogu otsustas:

Meie kui rahva valitud esindajate püha kohus on võidelda selle eesti rahva paleuse teostumise eest. Meie võitluse aluseks peavad olema — kogu maailma ees — kõik rahvaste enesemääramisõigust reguleerivad rahvusvahelise õiguse aktid ning — eriti Nõukogude Liidu ees — Tartu rahulepingu vankumatu kehtivus. Sest Tartu rahulepinguga tunnustas Nõukogude Venemaa Lenini valitsus Eesti õigust riiklikule isolemisele, loobudes igaveseks ajaks kõigist nõudlustest Eesti rahva, maa ja varade suhtes.

Täiskogu kinnitab:

Meie võitlus Eesti sõltumatu omariikluse eest on üksnes rahumeelne, kasutab ainult demokraatlikke vahendeid ning toimub koostöövaimus kõigi ideerühmadega, kelle tegevus ei ole vastuolus demokraatia põhimõtete ega rahvusvahelise õiguse normidega. Kuulutades Eesti omariikluse aadet oleme teadlikud sadade tuhandete mitte-estlaste toetusest iseseisvale Eestile. Riigis, mille taastamist me taotleme, austatakse inimõigusi ja rahvusrühmade õigust Eesti Vabariigi traditsioonide ja rahvastevahelise sallivuse põhimõtete alusel. Rahvus- ja ideevähemuste teisitimõtlemine ja teisitundmine peab olema Eestis seadusega kaitstud.

Täiskogu meenutab

Ühinenud Rahvaste Organisatsioonile, Nõukogude Liidu ja kõigi maade valitsustele ning maailma avalikkusele:

pärast Teist maailmasõda taastati Atlandi Harta üldtunnustatud põhimõtete järgi iseseisvate riikidena kõik sõdinud riikide poolt sõja ajal oku-

peeritud riigid — kõik, peale Rahvasteliidu kolme endise liikme, kolme Balti riigi, kelle seas Eesti Vabariik on üks.

Täiskogu tervitab
kõiki demokraatlikke samme, mis on suunatud Eesti Vabariigi taastamisele ja kutsub kodanikke üles aktiivselt osalema Eesti Kongressi ja Eesti NSV Ülemnõukogu valimistel.

Täiskogu pöördub
Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni, Helsingi Euroopa julgeoleku- ja koostöönõupidamisest osavõtjate, kõigi riikide valitsuste ning maailma avalikkuse poole üleskutsega mõista ja toetada meie seaduslikke nõudmisi, meie enesestmõistetavat õigust tagasi saada meilt vägivaldselt röövitud täisõiguslik koht sõltumatute riikide hulgas, kuhu me kuulusime ja kuhu me oleme 70 aastat moraalselt ning *de jure* kuulunud. Suurriikide otsused ja kokkulepped ei tohi enam kunagi määrata väikeriikide ning -rahvaste saatust.

Täiskogu pöördub
NSV Liidu Ülemnõukogu poole ettepanekuga alustada eesti rahva seaduslike esindajatega läbirääkimisi Eesti riigi iseseisvuse taastamiseks.

Täiskogu kuulutab:
Iseseisva Eesti Vabariigi taastamise eesmärgil ja lähtudes Tartu rahu- lepingu kehtivusest alustab Eesti oma esindajate kaudu konstruktiivseid läbirääkimisi kõigi osapooltega, kellest oleneb iseseisva Eesti Vabariigi taastamine *de facto*.

Tallinnas, 2. veebruaril 1990

Д Е К Л А Р А Ц И Я ПО ВОПРОСУ ГОСУДАРСТВЕННОЙ НЕЗАВИСИМОСТИ ЭСТОНИИ

Сегодня, 2 февраля 1990 года, в день 70-й годовщины Тартуского мирного договора, заключенного между Эстонской Республикой и Советской Россией, подписанием которого завершилась Эстонская Освободительная война, республиканское собрание народных депутатов Эстонской ССР всех уровней на своем сходе в Таллиннском городском холле обсудило вопрос о статусе эстонского государства.

Собрание напомнило:

Эстония была лишена своей длившейся 20 лет и признанной всеми странами государственной независимости в 1940 году. Это произошло на основе преступного в международно-правовом отношении сговора между Сталиным, Гитлером, Молотовым и Риббентропом, в ходе мошеннической государственно-правовой инсценировки, опиравшейся на силу Красной Армии, путем оккупации государства (17 июня 1940 года) в дни захвата Парижа гитлеровскими войсками, пользуясь шоковым состоянием, охватившим весь демократический мир.

Собрание пришло к выводу:

будучи аннексированным государством, Эстония столетия жила на положении провинции, именовавшейся советской союзной республикой, но сохранившей в сердцах народа неугасимое стремление к собственной государственности. За это время под игом сталинизма и его наследия наша земля и народ в условиях полного отсутствия правовой защиты понесли неисчислимые жертвы от террора и непомерный мо-

201

СЕКРЕТНЫЙ ДОПОЛНИТЕЛЬНЫЙ ПРОТОКОЛ.

При подписании договора о ненападении между Германией и Союзом Советских Социалистических Республик нижеподписавшиеся уполномоченные обеих сторон обсудили в строго конфиденциальном порядке вопрос о разграничении сфер обоюдных интересов в Восточной Европе. Это обсуждение привело к ниже следующему результату:

1. В случае территориально-политического переустройства областей, входящих в состав Прибалтийских государств (Финляндия, Эстония, Латвия, Литва), северная граница Литвы одновременно является границей сфер интересов Германии и СССР. При этом интересы Литвы по отношению Виленской области признаются обеими сторонами.

2. В случае территориально-политического переустройства областей, входящих в состав Польского Государства, граница сфер интересов Германии и СССР будет приблизительно проходить по линии рек Нарева, Вислы и Сана.

Вопрос, является ли в обоюдных интересах желательным сохранение независимого Польского Государства и каковы будут границы этого государства, может быть окончательно выяснен только в течение дальнейшего политического развития.

Во всяком случае, оба Правительства будут решать этот вопрос в порядке дружественного обоюдного согласия.

- 2 -

3. Исходя из юго-востока Европы с советской стороны подчеркивается интерес СССР к Бессарабии. С германской стороны заявляется о ее полной политической незаинтересованности в этих областях.

4. Этот протокол будет сохраняться обеими сторонами в строгом секрете.

Москва, 23 августа 1939 года.

В. М. Молотов
Председатель Сов. Мин.
За Правительство
Германии
Г. В. Гитлер

LISA 3

**ANTI-COMMUNIST CONGRESS AND
PROCEEDINGS OF THE INTERNATIONAL
PUBLIC TRIBUNAL IN VILNIUS. “Evaluation of
the Crimes of Communism” 2000. Vilnius, 2002, 1006
lk., illustratsioonid.**

Tiitellehe ja sisukorra skaneeritud tekstid (lühidalt
“Vilniuse 2000. a. kongressi ja Tribunali kogumik”)

Vaata “Sissejuhatuse” lõpulõigud lk. 17.

Vilniuse rahvusvahelise kommunismikuritegudele hinnangu andmise kongressi (12.-14. juuni 2000) ja sellel loodud Vilniuse rahvusvahelise avaliku tribunali (12.06.2000-27.09.2000) istungite materjalid olid kättesaadavad Internetis ning on avaldatud paljudes leedu ja inglisekeelsetes publikatsioonides. Neist peamised tribunali suunalised trükised (räägime vaid neljast teosest ilmumise järjekorras) on tribunali kohtuotsust kajastavad raamatud, mis 2000-2001. aastatel publitseeriti kõigepealt leedu ja hiljem ka inglise keeles. Mõlema raamatu maht koos illustratsioonidega on kuni 190 lehekülge. Inglisekeelse raamatu pealkiri on „Judgement of the International Public Tribunal in Vilnius (2000)“ [1]. Nimetatud raamat on tõlgitud ka eesti keelde ning paikneb käesoleva raamatu lehekülgedel 37-157, st 120-l leheküljel koos 5 fotoga.

Leedukeelne suurteos. Vilniuse Tribunali kohtuotsust kajastava ülalnimetatud inglisekeelse raamatu eestikeelse tõlketeksti lõpptöötlemise ajal 2002. aastal avaldati Vilniuses leedukeelne koguteos, pealkirjaga „Antikomunistinis kongresas ir tribunolo procesas. Komunizmo nusikaltimu ivertinimas, 2000“, mahuga 923 lehekülge. Selles Vilniuse 2000. a. kongressi ja tribunali käsitlevas mahukas koguteoses on otseselt tribunaliga seonduvad materjalid paigutatud raamatu II osasse, lehekülgedele 443-923, seega 480-le leheküljele, koos arvukate illustratsioonidega. Eestist saadetud teemakohaseid (peamiselt tapetute) fotosid, on nimetatud leedukeelses raamatus avaldatuid lehekülgedel 624-627, kokku 10 fotot.

Inglisekeelne suurteos. Vilniuse 2000. a. kongressi ja tribunali kajastav koguteos avaldati trükis ka inglise keeles. Inglisekeelne koguteos publitseeriti samuti 2002. aastal Vilniuses, pealkirjaga „Anti-Communist Congress and Proceedings of the International Public Tribunal in Vilnius. Evaluation of the Crimes of Communism. 2000“, mahuga 1006 lehekülge [2]. Tribunaliga otseselt seotud materjalid on paigutatud raamatu II osasse, lehekülgedele 494-1006 (vt inglisekeelse raamatu skaneeritud sisukorda, lehekülgedel 240-243). Seega esitatakse Tribunali materjalid siin, koos arvukate illustratsioonidega, 512-l leheküljel. Eestist saadetud kommunismikuritegude teemalised fotod on inglisekeelses raamatus avaldatud lehekülgedel 686-689, kokku 10 fotot.

2001. aastal avaldatud 186-leheküljelise tribunali kohtuotsuse raamatu [1] ja 2002. aastal avaldatud koguteose [2] 512-leheküljelise II osa sisukordade võrdlus näitab alljärgnevat. Kohtuotsuse raamatus [1] avaldatud materjalid paiknevad valdavalt koguteose [2] lehekülgedel 494-522 (Tribunali asutamisdokumendid) ja lehekülgedel 900-1006 (Vilniuse rahvusvahelise avaliku tribunali kohtuotsus), kokku 134 lehekülge. Seejuures raamatus [1] esitatud Tribunali loomist käsitlevatest dokumentidest viimased on koguteoses paigutatud kongressi materjalide hulka; raamatute [1 ja 2] lehekülgede suurus ja fotode arv on erinevad. Koguteose [2] lehekülgedel 523-899 on 12.-14. juunil ja 4.-6. septembril 2000. a. toimunud Tribunali istungite protokollilised materjalid: süüdistajate, tunnistajate, kaitsjate esinemiste tekstid, kirjeldused kohtule esitatud dokumentidest jne. Vilniuse 2000. a. kongressi ja tribunali koguteosed inglise [2] ja leedu keeles asuvad Eestis vähemalt Rahvusraamatukogus. Neis tuhandeleheküljelistes teostes leidub lisaks käesoleva raamatu julmadele andmetele kaalukaid täiendusi.

Leo Õispuu

ANTI - COMMUNIST
CONGRESS
AND
PROCEEDINGS OF THE
INTERNATIONAL
PUBLIC TRIBUNAL
IN VILNIUS

"Evaluation of the Crimes of Communism"

2000

ANTI - COMMUNIST
CONGRESS
AND
TRIBUNAL
PROCEEDINGS

LITHUANIA
ALBANIA
BELARUS
BULGARIA
CANADA
CROATIA
CZECH REPUBLIC
CHECHNYA
ESTONIA
GERMANY
HUNGARY
ITALY
ISRAEL
JAPAN
KAZAKHSTAN
KYRGYSTAN
LATVIA
MOLDOVA
POLAND
ROMANIA
RUSSIA
SLOVAKIA
SWEDEN
UKRAINE
USA

VILNIUS 2000

Published by

Ramona

Vilnius, 2002

“Vilniuse 2000. a. kongressi ja tribunali kogumiku” kaanepilt ja tiitelleht.

Content

I PART

"Anti-Communist Congress"

Foreword	17
Preface. Crimes of an unconvicted offender	21
Acknowledgements	27
International Congress on the Evaluation of the Crimes of Communism. Members of the Steering Committee	29
MINUTES OF THE PLENARY SESSION OF THE INTERNATIONAL CONGRESS ON THE EVALUATION OF THE CRIMES OF COMMUNISM 12 JUNE 2000	
Welcome speech of the President of the Republic of Lithuania	33
Opening address of Professor Vytautas Landsbergis, Chairman of the Parliament	34
Speech of Andrius Kubilius, the Prime Minister of the Republic of Lithuania	41
Speech of Emanuelis Zingeris, Chairman of the Committee on Human Rights	43
Speech of Lech Wałęsa, former President of Poland	46
Letter of the Romanian President, Emil Constantinescu	50
Speech of Sergei Kovalev, Member of the Russian Duma	53
Speech of Mart Niklus, the representative of Estonia	55
Letter of the Hungarian President Arpad Göncz	57
Speech of Ivan Stanchev, the representative of Bulgaria	58
MINUTES OF THE INTERNATIONAL CONGRESS 12 JUNE 2000 (Section I)	
Dr. Jaroslava Moserova, Czech Republic	
Deformation of Moral Standards – the Worst Crime of All	65

“Vilniuse 2000. a. kongressi ja tribunali kogumiku” skaneeritud sisukord paikneb
käesoleva raamatu lk. 234-243.

<i>Sylvia Borisova, Bulgaria</i> Bulgarian Gulag	70
<i>Sergei Kovalev, Russia</i> Survival of the Spirit. The Atmosphere of Communism and its Present-Day Methods	77
<i>H.E. Archbishop Sigitas Tamkevičius, Lithuania</i> The Resistance of the Catholic Church to Spiritual Genocide	82
<i>Arvydas Anušauskas, Lithuania</i> Crimes of Communism in Lithuania: Statistical-Historical Survey	88
<i>Jure Knezovich, Croatia</i> Croatia as a Victim of Yugoslav Communism	111
<i>Maya Kliashtornaya, Belarus</i> Comment on the Destiny of the Intellectuals of Belarus	117
<i>Koci Moisiu, Albania</i> Crimes of Communism in Albania in the Fifties	120
<i>Herbert Romerstein, USA</i> The Soviet-Nazi Alliance and the Western Communist Parties	122
<i>Zita Šličytė, Lithuania</i> Communist Genocide in Occupied Lithuania	132
<i>Evgen Pronyuk, Ukraine</i> Crimes of the Communist Regime against the Ukrainian Population	143
<i>Avo Piirisild, USA</i> Communism – a Criminal Conspiracy (as Determined by the U.S. Congress)	148
<i>Povilas Varanauskas, Lithuania</i> Essence of Communism: Ideology and Practice	150
MINUTES OF THE INTERNATIONAL CONGRESS 12 JUNE 2000 (Section II)	159
<i>Uldis Pauls Strelis, Latvia</i> Red Partisan Vasily Kononov – Hero or War Criminal of World War II?	163
<i>Teresė Birutė Burauskaitė, Lithuania</i> Death Sentences and their Execution in 1941–1944: The Legal and Political Aspects	168
<i>Matthew Kott, Latvia</i> The “Shustin List”: Content and Context of a Mass Death Sentence	187

<i>Leo Oispuu, Estonia</i> About the Series of Register Books of the Estonian Repressed People 1940–1988	197
<i>Algirdas Endriukaitis, Lithuania</i> Pulsating Genocide. The Killing of Chechens Continues. Duty of Honour and Conscience	201
<i>Nijolė Gaškaitė-Žemaitienė, Lithuania</i> The Persecution of Resistance Participants and Dissidents in Lithuania 1944–1990 ...	208
<i>Tatyana Yankelevich, USA</i> Big Brother watching the Great Man (Andrei Sakharov in the KGB reports)	216
<i>Nina Virchenko, Ukraine</i> The Tragic Pages of Ukrainian Mathematical Science	224
<i>Marius Oprea, Romania</i> Torture in Romania during the Fifties	229
<i>Agim Musta, Albania</i> 5,000 Albanian Women in the Communist Prisons and Musine Kokalari	236
<i>Ona Voverienė, Lithuania</i> Losses of Lithuanian Science in the Years of Soviet Genocide (1941–1949)	239
<i>Radim Harecki, Belarus</i> Repressions against the Researchers of the Belarus Academy of Sciences	242
MINUTES OF THE INTERNATIONAL CONGRESS 13 JUNE 2000 (Section I)	251
<i>Sachiko Hatanaka, Japan</i> Mentality Change and Lost Humanism under the Communist Regime	255
<i>Valdas Samonis, Canada</i> The Retarding Effects of Communism on Economic Development: Theory and Evidence	259
<i>Elmut Laane, Estonia</i> Ethnocide for the Sake of Ideology	280
<i>Heino Noor, Estonia</i> Consequences of Communist Crimes against Humanity. Psychological Findings in Estonia	283
<i>Zianon Pazniak, Belarus</i> Communism as a Form of Russian Imperialism	285
<i>Jiri Blatny, Czech Republic</i> Information Report	295

<i>Emilia Boldishova, Slovakia</i> Production of Post-Communist Motion Pictures	298
<i>Ariel Cohen, USA</i> What do we Know about the Crimes of Communism and what Should we do about them?	300
<i>Constantin Ticu Dumitrescu, Romania</i> The Communist Genocide in Romania	304
<i>Peeter Luksep, Sweden</i> Consequences of Communism – and information about these – from a Swedish perspective	309
<i>Larry Hart, USA</i> To Preserve Their Freedom for Future Generations, Americans Must Remember and Understand the Crimes of Communism	314
<i>Armand Gosu, Romania</i> The last victims of Communism in Romania	317
<i>Algirdas Kancleris, Lithuania</i> Information Crimes of Miscommunism	321
<i>Semion Sharetsky, Belarus</i> The Necessity of the Trial of Bolshevism	333
<i>Ali Spahia, Albania</i> Communist Ideology and the Concept of Human Rights	341
<i>Dan Fisk, USA</i> Communism's Tragic Legacy in the Western Hemisphere	343
<i>Harald Strunz, Germany</i> The Reasons for Further Communist Influence in United Germany	352
<i>Rimvydas Valentukevičius, Lithuania</i> The Legal Aspects of Investigation and Evaluation on Communist Crimes. Expansion of the Concept of Genocide	355
<i>Alexander Gribanov, USA</i> Issues of Statehood and Human Rights in the Communist System	370
MINUTES OF THE INTERNATIONAL CONGRESS 13 JUNE 2000 (Section II)	375
<i>Arūnė Arbušauskaitė, Lithuania</i> Autochthons of the Klaipėda Region under Soviet Occupation	379

<i>Mart Niklus, Estonia</i> Negative Effects of the Soviet Army on Nature and Environment in Estonia	385
<i>Igor Kuznetsov, Belarus</i> After-Effects of the Activities of Soviet Punitive Agencies in Belarus in 1920–1950	391
<i>Andrea Damilano, Italy</i> The Lithuanian Nation and Italy	397
<i>Aminat Saiyeva, Chechnya</i> Crimes of Communism and Post-Communism in Chechnya	399
<i>Edil Baissalov, Kyrgyz Republic</i> The Crimes against the Kyrgyz Intellectuals in the thirties. The Stalinist Repressions in Kyrgyzstan	406
<i>Mykola Kultchynski, Ukraine</i> The Communist Regime: Deadly Enemy of the Ukrainian Nation	412
<i>Petras Cidzikas, Lithuania</i> Soviet Genocide in Lithuania Minor and the Attempts to Denounce it	418
<i>Regina Žukienė, Lithuania</i> Lithuanian Pharmacists – Victims of Genocide	425
<i>Inese Sņepsta, Latvia</i> Suppression of the Roman Catholic Church in Soviet-Occupied Latvia in 1940–1941	428
<i>Bishop Jonas Boruta, Lithuania</i> The Annihilation of Catholic Spirituality during the Years of Soviet Occupation	441
<i>Mait Raun, Estonia</i> Estonian Democrats Fighting for Estonia's Independence in 1968–1975	447
<i>Kalju Mätik, Estonia</i> Who is Guilty? What is the Price of Conscience?	452
FINAL SITTING OF THE INTERNATIONAL CONGRESS ON THE EVALUATION OF THE CRIMES OF COMMUNISM 14 JUNE 2000	457
<i>Speech of H.E. Archbishop Sigitas Tamkevičius</i>	461
<i>Speech of Prof. Valdas Samonis from Canada</i>	464
<i>Dr. Arolydas Anušauskas gives information on the successful Congress</i>	466

<i>Speech of Prof. Vytautas Landsbergis, Chairman of the Lithuanian Parliament</i>	467
<i>Academician Antanas D. Tyla makes concluding remarks.....</i>	471
<i>Speech of Tomorr Aliko, Albania</i>	473
<i>Speech of Povilas Jakučionis.....</i>	474
<i>Speech by Felix Krasavin, Israel</i>	476
 DOCUMENTS ADOPTED BY THE INTERNATIONAL CONGRESS ON THE EVALUATION OF THE CRIMES OF COMMUNISM	479
Resolution "Regarding International Co-Operation in Investigating and Legally Evaluating the Crimes of Communism"	479
Appeal to the United Nations Organisation, Parliaments and Governments of all States Regarding the Establishment of an International Court against Communism and Communist Criminals	480
Appeal to the World Community and International Public Organisations Concerning the Establishment of the International Tribunal for the Prosecution of the Crimes of Communism and their Perpetrators	481
Resolution "Regarding the Spiritual Consequences of Genocide"	482
Resolution "Regarding the Extension of the Meaning of the Concept of 'Genocide'	483
Resolution "Regarding Preventive Measures against the Restoration (Renewal) of Communism"	484
Resolution "Regarding the Condemnation of Communist Ideology and Doctrine"	485
Resolution "Regarding Compensation for the Damage Done by the Communist Occupation Regimes"	487
Ruling of Vilnius International Public Tribunal	488

II PART

Proceedings of the International Public Tribunal in Vilnius
On the Evaluation of the Crimes of Communism
2000

Foreword	495
DOCUMENTS ESTABLISHING THE TRIBUNAL	499
Resolution of the International Congress on the Evaluation of the Crimes of Communism	499
Agreement of the Participants of the International Congress on the Evaluation of the Crimes of Communism	501
Proposal on the election of the Judges, Prosecutors and the Secretary of the Tribunal	503
The Minutes of the Approval of the Statutes of the Tribunal and the Trial Chamber	504
The Statutes of the Tribunal	509
I. The organisation of the Tribunal	509
II. Jurisdiction and General Principles	510
III. Rights and obligations of the Tribunal	513
Judges, Prosecutors and Defenders at the International Public Tribunal in Vilnius	515
INTERNATIONAL PUBLIC TRIBUNAL IN VILNIUS SESSION I, 12–14 JUNE 2000	517
Session 1 of 12 June 2000, open at 2.30 p. m.	517
I. Rules of Procedure of The Tribunal	518
II. Statements of the Prosecution	523
Chief Prosecutor Zita Šličytė (Lithuania)	523
Levko G. Lukyanenko (Ukraine)	532
Constantin Ticu Dumitrescu (Romania)	540
Luan Daci (Albania)	542
III. Evidence of the Victims	544
Aukšė Ramanauskaitė-Skokauskienė (Lithuania)	544
Statement of the death sentence to Adolfas Ramanauskas-Vanagas	546
Balys Gajauskas (Lithuania)	549
Alfonsas Svarinskas (Lithuania)	555

Session 2 of 13 June 2000, open at 9.00 a.m.	563
<i>Algirdas Petrusevičius</i> (Lithuania)	564
IV. Testimony of the Witnesses	565
<i>Aldona Vasiliauskienė</i> (Lithuania)	565
<i>Frigyes Kahler</i> (Hungary)	567
<i>Jeno Fonay</i> (Hungary)	570
<i>Ivan Stanchev</i> (Bulgaria)	572
<i>Edmundas Simonaitis</i> (Lithuania)	576
<i>Michal Glonda</i> (Slovakia)	578
<i>Uldis Pauls Strelis</i> (Latvia)	581
<i>Yevgeny Pronyuk</i> (Ukraine)	586
<i>Vincas Grinkus</i> (Lithuania)	589
<i>Arimantas Dumčius</i> (Lithuania)	591
<i>Romualdas Zubinas</i> (Lithuania)	593
<i>Irena Darvydienė</i> (Lithuania)	595
<i>Birutė Kižienė</i> (Lithuania)	595
<i>Leonas Kerosierius</i> (Lithuania)	596
<i>Povilas Vaičekauskas</i> (USA)	597
<i>Isakas Kaganas</i> (Lithuania)	598
<i>Hilda Sabbo</i> (Estonia)	602
<i>Petras Cidzikas</i> (Lithuania)	604
<i>Lidia Lasmene</i> (Latvia)	607
<i>Peteris Simsons</i> (Latvia)	608
<i>Ints Calitis</i> (Latvia)	608
V. Explanations of the Participants	609
Session 3 of 14 June 2000, open at 11.00 a.m.	615
VI. Announcement of the Ruling by the Panel of Judges	615
INTERNATIONAL PUBLIC TRIBUNAL IN VILNIUS, SESSION II SEPTEMBER 4–6, 2000	617
Session 1 of 4 September 2000, open at 10.00 a.m.	617
Decision of the Judges of the International Public Tribunal in Vilnius	618
I. Written evidence of the prosecutors and victims	622
List of Documents Attached No. 1	634
II. Statements of the Prosecution	691
<i>Grigor Prokopovič</i> (Belarus)	691
<i>Dorota Pazio</i> (Poland)	700
<i>Aminat Saiyeva</i> (Chechnya)	707
III. Testimony of the victims (continued)	718
<i>Adomas Lukaševičius</i> (Lithuania)	718

<i>Leonas Laurinskas</i> (Lithuania)	721
<i>Edmundas Simonaitis</i> (Lithuania)	724
IV. Testimony of witnesses	727
<i>Justinas Garšva</i> (Lithuania)	727
Session 2 of 5 September 2000, open at 9.30 a.m.	733
<i>Antanas Lukša</i> (Lithuania)	733
<i>Povilas Vaičekas</i> (USA)	739
<i>Vytautas Kaziulionis</i> (Lithuania)	744
<i>George Gimpu</i> (Moldova)	747
List of Documents Attached No. 2	757
List of Documents Attached No. 3	781
V. Statements of the prosecution	794
<i>Frigyes Kahler</i> (Hungary)	794
Session 3 of 6 September 2000, open at 9 a.m.	797
VI. Statements of the prosecution (continued)	797
<i>Uldis Pauls Strelis</i> (Latvia)	797
Chief prosecutor <i>Zita Šličytė</i> (Lithuania)	803
<i>Leo Oispuu</i> (Estonia)	827
<i>Levko G. Lukyanenko</i> (Ukraine)	831
<i>George Gimpu</i> (Moldova)	838
<i>Grygor Prokopovich</i> (Belarus)	843
<i>Aminat Saiyeva</i> (Chechnya)	848
<i>Valentin Petroussenko</i> (Bulgaria)	851
<i>Michal Glonda</i> (Slovakia)	853
Announced statement of <i>Luan Daci</i> (Albania)	857
Announced statement of <i>Constantin Ticu Dumitrescu</i> (Romania)	859
VII. Charges presented by the victims	861
<i>Auksė Ramanauskaitė-Skokauskienė</i> (Lithuania)	861
<i>Alfonsas Svarinskas</i> (Lithuania)	865
<i>Balys Gajauskas</i> (Lithuania)	868
VIII. Speeches of Defence	868
<i>Jurij Radovich</i> (Lithuania)	868
<i>Mykolas Okulič-Kazarinas</i> (Lithuania)	887
IX. Replications of the participants of the proceedings	889
Chief prosecutor <i>Zita Šličytė</i> (Lithuania)	889
Prosecutor <i>George Gimpu</i> (Moldova)	892
Prosecutor <i>Michal Glonda</i> (Slovakia)	893
Prosecutor <i>Levko G. Lukyanenko</i> (Ukraine)	893
Prosecutor <i>Aminat Saiyeva</i> (Chechnya)	895
Prosecutor <i>Uldis Pauls Strelis</i> (Latvia)	895
Victim <i>Balys Gajauskas</i> (Lithuania)	896
Victim Monsignor <i>Alfonsas Svarinskas</i> (Lithuania)	897

Defender Mykolas Okulič-Kazarinas (Lithuania)	898
Defender Jurij Radovich (Lithuania)	898
Session 4 of 27 September 2000, open at 11 a.m.	900
Judgement of the International Public Tribunal in Vilnius	900
I. Introductory part of the Judgement	900
II. The Communist Doctrine is Criminal	903
III. Charges against Communist regimes and their Communist parties	908
Lithuania	908
Albania	915
Belarus	916
Bulgaria	919
Estonia	921
Kazakhstan	924
Latvia	926
Moldova	930
Romania	933
Slovakia	935
Ukraine	937
Hungary	940
Chechnya	942
Lithuania Minor	944
Poland	947
IV. Evidence Corroborating the Charges	949
Legal Acts on the Basis of which the Crimes were Committed	950
Publications Containing Data Corroborating the Evidence of the Criminal Acts Committed by the Communist Regimes	955
The Mechanism of Deportations	958
Testimony of the Victims and Witnesses	960
Atrocities of the Communist Regimes	968
V. Subjects of the Communist Criminal Acts	971
VI. Qualification of the Communist Criminal Acts	976
Crimes against Peace	977
War Crimes	980
Crimes against Humanity (Genocide)	986
VII. Operative Part of the Judgement	997
List of countries the representatives of which have submitted charges to the Tribunal	1003
Acronyms	1005

Selle inglisekeelse suurteose lehekülgede 494-522 ja 900-1006 tekst on tõlgitud eesti keelde ja avaldatakse käesoleva raamatu lehekülgedel 37-158.

SISUKORD

	Lk.
SAATEKS – Herbert Lindmäe (eesti ja inglise keeles)	7
I SISSEJUHATUS – Leo Õispuu	13
II FOTOD – Vilniuse 2000. a. Kongress ja tribunali istungid (12.06-27.09.2000)	19
III VILNIUSE RAHVUSVAHELISE AVALIKU TRIBUNALI KOHTUOTSUS, 2000 (tõlge inglise keelest)	37
EESSÕNA	41
TRIBUNALI ASUTAMISDOKUMENDID	45
1. Rahvusvahelise kommunismikuritegudele hinnanguandmise kongressi otsus	47
2. Rahvusvahelise kommunismikuritegudele hinnanguandmise kongressist osavõtjate vaheline kokkulepe	48
3. Ettepanek tribunali kohtunike, süüdistajate ja sekretäri valimiseks	49
4. Tribunali statuudi ja koosseisu kinnitamise protokoll (väljavõte)	50
5. Vilniuse Rahvusvahelise Avaliku Tribunali statuut	54
6. Tribunali töökord	59
7. Vilniuse Rahvusvahelise Avaliku Tribunali koosseisu otsus	61
8. Vilniuse Rahvusvahelise Avaliku Tribunali koosseisu otsus	62
TRIBUNALI KOHTUOTSUS	63
VILNIUSE RAHVUSVAHELISE AVALIKU TRIBUNALI KOHTUOTSUS	65
1. Kommunistlik doktriin on kuritegelik	67
2. Süüdistused kommunistlike režiimide ja nende kommunistlike parteide vastu	71
2.1. Leedu	71
2.2. Albaania	77
2.3. Valgevene	78
2.4. Bulgaaria	81
2.5. Eesti	82
2.6. Kasahstan	85
2.7. Läti	86
2.8. Moldova	89
2.9. Rumeenia	92
2.10. Slovakkia	94
2.11. Ukraina	96

2.12. Ungari	98
2.13. Tšetšeenia	99
2.14. Väike-Leedu	101
2.15. Poola	103
3. Süüdistusi kinnitavad tõendid	105
3.1. Õigusaktid, mille alusel kuritegusid sooritati	105
3.2. Trükised, mis sisaldavad kommunistlike režiimide toimepandud kuritegusid kinnitavaid andmeid	110
3.3. Küüditamise mehhanismid	113
3.4. Ohvrite ja tunnistajate tunnistused	114
3.5. Kommunistlike režiimide metsikused	120
4. Kommunismikuritegude subjektid	123
5. Kommunismikuritegude kvalifitseerimine	127
5.1. Rahuvastased kuriteod	127
5.2. Sõjakuriteod	130
5.3. Inimsusvastased kuriteod (genotsiid)	135
6. Kohtuotsuse regulatiivosa	145
Nimekiri riikidest, mille esindajad on tribunalile süüdistused esitanud	150
Lühendid	151
Fotodokumendid massimõrvadest	153
IV LISAD	159
Lisa 1. Vilniuse rahvusvahelisele avalikule tribunalile üleantud SÜÜDISTUS vene keeles koos lisatud materjalidega nr. 1-8 (lühidalt “Eesti süüdistus” ehk süüdistuskokkuvõte).	161
Lisa 2. Akadeemik A. Kõörna komisjoni materjalid koopiadena Eesti TA Toimetistest 1990.	205
Lisa 3. Anti-Communist Congress and Proceedings of the International Public Tribunal in Vilnius. “Evaluation of the Crimes of Communism” 2000. – Vilnius, 2002, 1006 lk., illustatsioonid. Tiitellehe ja sisukorra skaneeritud tekstid (lühidalt “Vilniuse 2000. a. kongressi ja Tribunali kogumik”).	231

Albaania
Valgevene
Bulgaaria
Tšetšeenia
Eesti
Kasahstan
Läti
Poola
Leedu
Väike-Leedu
(Kaliningradi oblast)
Moldova
Rumeenia
Slovakkia
Ukraina
Ungari